

تورد قالسترۆم

www.iqra.ahlamontada.com

منتدی اِقرأ الثقافی

کیوهکان

تاقه دۆستی

ئیمه‌ن

وه‌گێڕانی له‌ سویدییه‌وه:
حاته‌می مه‌نبه‌ری

منتدی اِقرأ الثقافی

(للكتب) كوردی - عربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

بۆدبەزاندنى جۆرەھا كىتەپ: سەردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود كىتاپهاى مختلف مەراجە: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربى , فارسى)

تورد قالسترۆم

کێوهکان تاقه دۆستی ئێمه

وهزگێرانی له سویدییهوه:

حاتهمی مهنههري

دهزگای چاپ و بڵاوکردنهوهی ناراس

ههولیر - ههريمی کوردستانی عێراق

هه موو مافیک هاتووته پاراستن ©
دهزگای چاپ و بلوکردنه وهی ئاراس
شهقامی کولان - ههولیر
هه یریمی کوردستانی عێراق
ههگبهی ئهلیکترۆنی aras@araspress.com
وارکهی ئینتەرنێت www.araspublishers.com
دهزگای ئاراس له ٢٨ تشرین (٢) ١٩٩٨ هاتووته دامهزران

تورد فالستروم
کیومکان تاقه دۆستی ئیمەن
وهرگێرانی له سویدییهوه: حاتمی مهنبری
کتیبهی ئاراس ژماره: ١٣٨٥
چاپی یهكهم ٢٠١٣
تیریز: ٦٠٠ دانه
چاپخانهی ئاراس - ههولیر
ژمارهی سپاردن له بهرپۆمهرایهتی گشتی کتبخانه گشتیهکان ١٠٦ - ٢٠١٣
نهخشانندی ناوهوه و رازاندنهوهی بهرگ: ئاراس نهکرهم
ههلهگری و پێنووסי یهکگرتوو: بهدران ئهمهد حهیب

ژینک:
ژمارهی پێوانهیی ناودهولهتی کتیب
ISBN: 978-91-979170-3-2

ناوه‌پۆک

7چەند سەرنجێک لەسەر ئەم کتێبە و وەرگیرانی
10پێشەکی
11تۆ ناتوانی لە شتیەک بگهی ئەگەر بە چاری خۆت نەیبینی
30گویت لێیانە چۆن گۆرانی دەلێن؟
37باسی لەیلایان بۆ کردووی؟
53ئەو لە فڕۆکە دەترسێ
63ئەم شەپەرە هەلەیه
73تۆ دەبووای بۆ بادینان
85کەس گۆتی بۆ ئێمە شل نییه
100تا ئەو کاتەی سەردەمکەوین یان لەناو دەچین
113لە راستیدا ئەوێ ئێمە داوای دەکەین شتیکی زۆر نییه
125کێوەکان تاقە دۆستی ئێمەن
148من دەمووست ببمە هاوولاتی سوید
159نازادی لە هەموو شت گرینگتره
163ئێمە پلان بۆ ناشتی دەکێشین
171ئەوێ ئێمە سەری مارەکەمان پان کردوووە
191ئەگەر سوید بیتوانیایە چەکی دژە تانک بۆ ئێمە بنێرێ
197رەنگە ئەو دواوەی رێبەری خەڵک بیت
212داوا لە خەڵکی خۆتان بکە یارمەتیمان بدەن
225دوا و تە

چەند سەرئىچىك لە سەر ئەم كىتەبە و ھەرگىز پىرانی

نووسەرى ئەم كىتەبە "تورد والستروم" يەككىك لە ناسراوترين رۆژنامەوانانى سوئەد، كە بەشىكى زۆرى تەمەنى، لە دەيهى حەفتا و ھەشتادا بۆ ناسينى خەباتى گەلانى ژێردەست تەرخان كەردووە. كىتەبى "كىوھكان" تەنيا يەككىك لە بىست كىتەبى تا ئێستە نووسراوى ناوبراو، كە بە شىوھىكى بابەتییانە و ھەك مەژۆنىكى خاوەن وێژدان بە ناخى ئازارەكانى كورددا روو چوووە و دەرد و ئێشەكانى خستوووتە پێش چاوى خەلكى ولاتەكەى.

مەژۆف بە خوێندنەوى ئەم كىتەبە بۆى دەردەكەوى، كە نەتەوھىك بە گەرە و بچووكىوھ كەوتوووتە بەر ھێرشى دەرندەھىكى بۆ بەزمى و بە پێش چاوى ھەموو دەولەتانی دىناوھ خەرىكە قەلاچۆك دىمەكە. بەلام ئەم نەتەوھ لەو پەرى سەتم و زۆلم لىكراویشدا لایەنە جوان و مەژۆفانەكانى خۆى وى ناكات و لە بێدەرھەتانییەكى بۆ سنووریشدا سەدان كەسى زانا و ھەلكەوتە، بە توانست و ھۆشى سەردەمییانەوھ پێشانى دىنا دەدا، كە ئەگەر دەرھەت و ھەلىك بەدەى بۆ ناوھەدانكردنەوھ و پێشخستنى ولاتى خۆیان ھىچیان لە گەلانى تر كەمتر نىيە. ئەوھى بە وردى ئەم كىتەبە بخوێنیتەوھ و ناوى ئەو گشت دوكتۆر، ئەندازىار، ئەفسەر و قوتابىيە كوردەى، كە والستروم لەم سەردانە يەك مانگەدا لەناو شۆرشى كوردستاندا بىنيوى و قەسەى لەگەڵدا كەردوون دەزانى كە ئێمە تەنانت لە پێناسەكردنى ناوھەزۆكى راستەقىنەى شۆرشەكانىشماندا نەك تەنيا دۆژمنانمان بگرە بۆ خۆشمان زۆلممان لە خۆمان كەردووە!

من لە پێوھندى لەگەڵ ھەرگىز پىرانی ئەم كىتەبەدا ئەم چەند سەرئىچەى

خوارهوه به پیتویست دهمانم:

۱ - زیاتر له سئ دمی و نیو به سەر بلایوونهوهی کتیبی به نرخ و پر ناوهوکی نووسه ری سویدی "تورد والستروم" دا تئ ده پری. رهنه که مترین کورد هبئ ناوی سهردیتری ئەم کتیبه (کیوکهان تاقه دۆستی ئیمه ن) ی نه بیستی. به لام جیگهی داخه که ئەم کتیبه (تا ئەو جیگهی من بزنام) تا ئیستش بۆ سەر زمانی کوردی وهرنه گێردراوه. که لانی تر نه که هر ئەو کتیبانه ی راسته وخ پتوهندیی به خۆیانهوه هیه، بگره هر کتیبیک باسی ولاتانی دهوروبه ریشیان بکات گورج و بی دواکهوتن وهرده گێرپه سەر زمانی خویان و بلای ده که نهوه تا خه لکیان ناگه داری ناوه پۆکیان بن. به لام مخابن ئیمه له م باره شهوه که لیک له پاشین و سهره پای بوونی دهره فته و توانیش هیشتا گرینگی و بایه خی ئەم کارانه نازانین. ئیستش که من ئەم کاره م کردووه دهمانم به وه دلم خۆش بیت، که ده لێن "زه ره ره له نیوه شدا به ری بگیری هر قازانجه".

۲ - له کاتی نووسینی ئەم کتیبه وه تا ئیسته که لیک گۆرانی قوول و به رچاو به سەر دۆخی کوردستان و ناوچه که دا هاتوون، به لام کیشه سهره کییه که، واتا کاروانی خه باتی ئیمه بۆ رزگاری هر وا له رێگه یه و هیشتا نه که یشتووه ته هه وار که ی سهر که وتن. بۆیه ئیستش به شیک له داستان و گێرپانه وه ی ناو ئەم کتیبه تازهن و ئیستش وه که ئەو رۆژه سه خه تانه شاخ و دۆله کانی کوردستان ده بنه نامانجی هیرشی دژمنانی کورد و راست وه که ئەو سهر ده مه دنیا بیده نگ و دهوله تانی سهر ده ست بۆ به رژه وه ندیی ئابووری، له بری لایه نی هه ق و مافه کانی مرۆف پشتی داگیرکه رانی دلپه شی کورد کوژ ده گرن.

۳ - کاتی خۆی ئەم کتیبه وه که رپۆرتاج ناماده کراوه بۆیه له هه ندیک بازارانه وه وشک و گێرپانه وه ی ساکاری رووداوه تاله کانه. بۆ من که لیک دژوار

بوو له وهرگيرانيډا ههنديک تام و چيژي پي بدهم و لهو وشکي و ساکارييه
دهري بينم، چونکه نه مانه تداري له پاراستني ناوهرچوکدا لاي من گرینگتر
بوو.

هر بزيه لهو شوينه ي نووسهر قسه ي خه لک و به تايبه تي قسه ي
به ريرساني کورد، يان وتي ديپلوماتي ولاتان دهگيرپته وه من راست "وشه
به وشه" وهرگيرپراوه و لهو شوينه ش که باسي شوين و جيگه کان، يان بهري
شه ر دهکات تيکراي رسته که يان په ره گرافه که م وهرگيرپراوه و ليره ش
نوپه ري هه ولم داوه له مبهستي نه و نه چمه دهره وه.

۴ - ئيسته به دهيان هه زار کورد له سويد دهژين هه زارانيان زمانى
سویدی له ئاستي نه کادي ميکدا دهزانن و دهبوو که ساني لهو چوره به جيگه ي
من نه رک و کاري وهرگيرپراي نه م کتيبه (نهویش زور پيش ئيسته) بگرته
نهستو، من وپراي رهخنه و گله ييم لهو خوشه ويستانه، بهوپه ري خوشحالي
و دلفرهوانيپه وه گوئ له رهخنه و گازنده ي هر کامه يان له چونه تيي
وهرگيرپراي نه م کتيبه دهگرم و سوياسيان دهکهم، که له روانگه ي خويان
ناگه دارم که نه وه.

۲۱ ي سپتيمبري ۲۰۱۱

حاته م مهنبري

پیشہ کی

کاتیک کہ من دہست بہ نووسینی ئەم بابەتہ دەکەم ئیوارەیی شەمە، کۆتاییەکانی مانگی ئۆکتۆبەری سالی ھزار و نۆسەد و ھەفتا و چوارە. خەریکە تاریک دادی و من دەتوانم لە پەنجەرەیی مالا کەمەوہ ببینم کە ئاسمان لە پشت ھەوریکی رەش و چلکندا سوور ھەلگەراوہ. ھاوسەر و کچە کەم تازە لە پیاسەیک لەگەڵ سەگە کەماندا گەراونەتوہ و باس دەکەن دەریا، کە من لە پەنجەرە کەوہ ناتوانم ببینم لە ژێر ئەو ئاسمانە سوورەوہ بە تەواوی شین دەنوێنی، ئەوان دەلێن تا ئێستە خۆراواو بوونی وا جوان و سحر او بیان لە ھیچ شوێنیکدا نەدیوہ.

دوو رۆژە من لە کوردستان گەراومەتوہ. کاتیک کہ من لەوێ بووم بپرێم دا ئەو کتیبەیی گەرەکمە بینوووسم دەبێت لە پشت ئەم میزەوہ دەست پێ بکات و ھەر لێرەش تەواو بێت. من بە خۆم وت، ئەم کتیبە بۆ ئەو کەسانە نانووسم، کە ئاگەداری دۆخە کەن یان پتییان وایە ئاگەدارن و تیکە یشتنیان لەم بارەوہ وە دەست خستووہ. من نەمگەرەمکە تیکەلی باس و خواسی ئەوان بێ. تیکە لێوونی ئەم باسانە ھیچ قازانجیکی نییە.

من تەنیا دەمەوێ ھەول بەدەم ئەم چیرۆکە بگیرمەوہ. راست چۆن بوو وەک خۆی و من گەرەکمە لە خالی دەستپێک، لە پشتی میزی نووسینە کەمەوہ دەست پێ بکەم. دەمەوێ ئەو پێنج دەفتەری رێپۆرتاژە بنێمە بەردەم و دواوە لە دەستپێکەوہ دەست پێ بکەمەوہ. رۆژ لە دواي رۆژ، سەعات دواي سەعات، راست وەک خۆی.

تۆناتوانی له شتیك بگهی نه گهر

به چاوی خۆت نه ییینی

یهکی ئابی ۱۹۷۴ دهسته یهکی عێراقی سهردانی ستۆکھۆلمیان کرد و پریس کۆنفرانسیکیان ساز کرد، که له گهرهترین رۆژنامهکاندا جیگه و بایهخی پێ درا. عێراقییهکان بانگهشهیان دهکرد، که شتیك به ناوی شهر له نیوان عێراق و کورددا بوونی نییه. ئهوهی روو دهدا هێندیک تیکه لچوونی خراپن له نیوان دهوڵت و تاقمیکه بچووکێ کورددا. دهسته که خۆی وهک نوێنهری "به ره ی نیشتمانیی پیشکوهتنخوازی عێراق" پیناسه دهکرد و یهکیک له نه ندامهکانیشی "عوپهیدیلا بارزانی" کۆپی گهره ی رێبهری کوردان مستهفا بارزانییه، که چه ند سال پێش ئێسته، پێومندیی خۆی له گه ل باوکیدا بچراند و ئێسته وهزیره له دهوڵه تی عێراقدا.

به وته ی عوپهیدیلا باوکی ئه و پشته ی له خه لکی خۆی کردووه و ئێسته خزمه تی ئیمپریالیزم، سه هیقنیزم و کۆنه پهرستان دهکات. به وته ی نه ندامانی ئه م شانده، بارزانی ته مه نی ۷۴ ساله و هیزهکانی به ته وای له خه لکی خۆیان دا بهراون و ته نیا مه سه له که له سه رکات راوه ستاوه تا به رخۆدانه که یان به ته وای کۆتاییی پێ بێ.

هاوکات هه وایکی تر له تارانه وه دهکات، که دیسان به هۆی پیشومه چوونی هیزهکانی سوپای عێراق له سه ر سنوور و داگیرکردنی بهریارگه ی ناوه ندی بارزانی، نزیک به هه شتا هه زار کهس له خه لکی سفیل کورد ئاواره بوون و چوونه ته ناو خاکی ئێران. ئه م هه وایانه ده ری دهخن، که شه ریک له ئارادایه و ئه م نوێنه رانه ی عێراق به قه سته ی حاشای لێ

دهكهن. به لām دهتوانی نهوه راست بیت كه ئەم شه‌ره روو له كۆتایی و ته‌واوبوونه.

من وتاری رۆژنامه‌وانیكي سویدی كه كارناسی رۆه‌لāti ناوینیشه دهخوینمه‌وه، كه به وردی كیشه‌ی كورد شی دمكاته‌وه، ناوبراو دهنوسی:

بۆ جاری شه‌شهم له سالی ۱۹۶۱هه‌ هیزه پۆشته و په‌رداخه‌كاني عێراق به گۆ شه‌روانانی شاخنشینی كورددا ده‌چن، نه‌وانه‌ی به پيشمه‌رگه به‌ناویانگن و له لایهن سه‌رهك هۆزی به ته‌مه‌ن و ناوداری كورد مسته‌فا بارزانییه‌وه رێبه‌ری ده‌كرتن. ده‌وله‌تی به‌عسی عێراق (رێبه‌ریه‌كي زیاتر پيشكه‌وتوو، كه عێراق له ماوه‌ی میژووی خوێناوی خۆیدا هه‌بیه‌وه) پيشنیازی جۆرتك ئۆتۆنۆمیی رۆشنگیری، سیاسي - شتيك كه كورد هه‌رده‌م وهك هۆی سه‌ره‌ل‌دانه‌كانیان باسیان كردوه - به بارزانی و حزبه‌كه‌ی دا، به لām بارزانی رازی نه‌بوو. نه‌و زیاتر له‌وه‌ی كه شی‌او بوو داوای ده‌كرد. بۆیه سه‌ره‌له‌نوێ شه‌ركه ده‌ستی پێ كردوه. له راستیدا ئەم شه‌ره له بنه‌په‌تا له‌سه‌ر نه‌وته، پاشان له‌سه‌ر ده‌سه‌لات له عێراق و ترازووی هیز له گشت ناوچه‌ی كه‌نداوی عه‌ره‌بی (یان فارسی)دا.

دواتر من چاوم به كۆنه دیپلۆماتیكي خانه‌نشینكراوی سویدی كه‌وت، كه له زۆربه‌ی پایه‌ته‌خته‌كاني رۆه‌لāti ناویندا خزمه‌تی كردوه و خاوه‌ن نه‌زموونێكي فره‌وانه. چهند پرسپاریك له‌باره‌ی كورده‌وه ئاراسته‌ی ئەم دیپلۆماته كۆنه كرد و نه‌ویش له‌م باره‌وه ده‌لی:

شتیكي تایبه‌تی له‌م باره‌وه نازانی - بۆ نه‌و نه‌وان (كورد - و.) خه‌لكیكي شاخنشینی سه‌یر و نه‌فسووناوین، كه له جیگه دوورده‌سته سنوورییه‌كان، له نیوان ئێران، عێراق، سووریا، توركیا و سۆقیه‌تا ده‌ژین. ژماره‌یان ۱۲ ملیۆنه به‌لām له نیوان پینچ ده‌وله‌تا ب‌لاو بوونه‌ته‌وه. به قسه‌ی ئەم دیپلۆماته سویدییه به‌شی زۆری كورد ره‌وه‌ند و كۆچه‌رن و شتیه‌ی ژیا‌نیان له‌ هی خه‌لكی سه‌رده‌می سه‌ده‌كاني ناوه‌راست ده‌چێ.

ناوبراو دەلێ، که ئەو دەتوانی لە داوا و خواستی کورد بۆ ئۆتۆنۆمی و سەربەخۆیی بکات، بە لām ئەمە کیشەیه که به هیچ شیوهیهک چارەسەر نابێت. ئێستە تەنیا کوردی عێراقن که شەر بۆ مافەکانیان دەکەن بە لām چۆن دەبێت ئەگەر ئەوان بگەنە ئۆتۆنۆمی؟ تورکیا، ئێران، سووریا یان سۆفیه قەت ساز نین سەربەخۆیی بدەنە که مایهتی کوردی خۆیان. له راستیدا هیوایهک بۆ خەباتی کورد به وتەمی ئەم دیپلۆماتە کۆنە بەدی ناکرێ.

ئەو پێی وایه، که مەرۆف به هاسانی دەتوانی سۆز بۆ کورد نیشان بدات و بلێ ئەوانیش وهک هەموو که مایهتییهکی تری دنیا مافی خۆیانە سەربەخۆ بن و دەولهتی خۆیان هەبێ. به لām ئەگەر مەرۆف ریاڵیست بێت بۆی دەر دهکهوێ که داخوازییهکانیان دوور له عەقل و مەنتیقن.

من لهو دیپلۆماتە به ئەزموونه دهرسەم ناخۆ دهرکێ مەرۆفی کورد له گەڵ خەڵکانی تری هاووشیوهی ئەوان له شوێنیکێ تری گۆی زهویدا بهراورد بکات؟

- به لێ. لاپهکان (لاپ یان سامهکان خه لکێکن له باکووری سکاندیناڤیا دهرۆین و له نیوان ولاتانی سوید، نهرۆیج، فینلاند و رووسیا دا دابهش کراون و ژیاڤیان ئێستەش وهک سه دان سالی پێشتر، بێ شار و مالی سهردهمیانه، دوور له خۆیندنه گه، جاده، دهرمان و دوکتۆر، به (به خێوکردنی جۆریک ئاژه لێ نزیك له گا له ناو به فردا دهچێته سه ر - وه رگێر)، پیاو دهتوانی ئەوان له گەڵ لاپهکاندا بهراورد بکات. ئەوانیش کۆچەر و خەلکی شاخین و له نیوان چەند ولاتیشدا دابهش بوون.

هەرچەند پلان و بهرنامهی ئەم سه فەرەم داڕشتووه، له دوا ساتهکاندا حازرم هەلی وهشی نمهوه - مه بهست له م سه فەرە ئەوه بوو من باسی کوردستانیک بکه م که له ئاشتیدا دهژی. ئێستە به تهواوی شه ره لهوێ. له راستیدا من تاقهتی خو خستنه ناو سه ر ئێشه و کاره ساتم نییه، من که

دۆخیکى وا باشم لیره ههیه له پێناو چیدا خۆم تووشى کێشه بکهم؟ ناخر
من ده‌بوو سنوورى توانستى خۆشم بناسم - خۆ قهت له‌م بارودۆخه
نالۆزه‌دا من ناتوانم راستىم بۆ ده‌رکه‌وێ.

من ده‌بوو ئهم کاره بۆ کارناسانى سیاسه‌تى ده‌ره‌وه و هه‌والتیران به‌جۆ
بێلێم، که ده‌توانن دنیا دوور له‌ هه‌ست و سۆز و ریاڵیستانه‌ بیهێن. راستى،
من بۆ خۆم خه‌ریكى کێشه‌ى کورد بکهم؟ به‌لام به‌و حاله‌ش:
ناخۆ کورد گه‌رمکیانه‌ من برۆم. دۆسته کورده‌که‌م وتویه:

تۆ ناتوانی له‌ شتیکی بگه‌یت تا به‌ چاوی خۆت نه‌یه‌بینی. ناخر ئه‌وان
به‌شیک له‌و شتانه‌یان خۆیندوووته‌وه، که من بێشتر نووسیومن و ده‌یان‌ه‌وێ
من بۆ سویدیيان باس بکهم که له‌ کوردستاندا چی روو ده‌دا. ترسنۆکانه‌یه
لانى که‌م هه‌ولێک نه‌دم. ئه‌مه‌ وه‌ک جۆزیک ناپاکى له‌وانه‌.

من رۆشتم بۆ میتروپۆلى ولاتیکی ئه‌وروپایى بۆ ئه‌وه‌ دۆستیکی کوردم
به‌بینم - ئه‌مه‌ هه‌نگاوى یه‌که‌مه‌. من له‌و شاره‌ مه‌زنه‌دا ئوقرهم لێ برا و ترس
داى گرتم، به‌لام پێویست بوو من دۆسته کورده‌که‌م به‌بینم چونکه‌ ئه‌و کلیلى
رێگه‌ى کوردستانه‌ بۆ من.

دۆسته‌که‌م به‌ باشى سویدی قسه‌ ده‌کات و سوید وه‌ک ولاتى دووه‌مى
خۆی ده‌بینی چونکه‌ له‌گه‌ڵ ژنیکی سویدییدا هاوژینه‌، ئه‌و له‌ کوردستانى
عیراقددا له‌ دایک بووه‌، به‌لام بۆ خۆیندن چووته‌ تورکیا، له‌وێ به‌ هۆی
چالاکیی سیاسیه‌وه‌ خراوته‌ به‌ندیخانه‌ و دواى دوو سال توانیویه‌ هه‌لبێ و
خۆی بگه‌یه‌نێته‌ سوید. له‌ سوید مافى په‌نابه‌ریی وه‌رگرتوه‌ و هه‌شت سال
له‌وێ ماوته‌وه‌.

ئه‌و ده‌لێ کاتیک هاتم بۆ سوید وه‌ک ئه‌وه‌ وا بوو بگه‌رمه‌وه‌ بۆ کوردستان،
به‌ به‌روای من کورد و سویدی نۆر لێک ده‌چین: ..
- له‌ چی بارێکه‌وه‌ لێک ده‌چن؟

- دژواره بلیم چۆن، تهنیا دهزانم کاتیک هاتمه سوید وەک نهوه وا بوو بگه‌ڕیمهوه مال لای خۆمان، من پیم وایه سویدی و کورد وەک بهک بیر ده‌که‌نهوه.

من پتی ده‌لیم که ده‌سته‌یه‌کی عێراقی له سوید بوون، کۆری گه‌وره‌ی مسته‌فا بارزانی‌شیا ن له‌که‌لدا بوو.

- ده‌زانم، به‌لام نه‌و کۆره‌ی بارزانی ئیسته‌ به‌ ته‌واوی بێ نرخه. له کوردستان نه‌و هیچ حیسابیکی بێ ناکرێ. ته‌نانه‌ت خه‌لکی ناویشی ناهێن. ده‌زانی:

لای ئیمه راکرتنی به‌که‌تیی بنه‌ماله زۆر گرینگتره تا لای ئیوه. ئه‌مه شتیکی زۆر خراپه کۆریک به‌و شتیه‌یه پشت له بنه‌ماله‌ی خۆی بکات. من ده‌توانم باسی نه‌و کۆره‌ی بارزانی بۆ تۆ بکهم. نه‌و تاقه که‌سیکه له‌ناو ده کۆری تری بارزانی‌دا گرفتی بۆ باوکی ساز کردبێ. ده‌واله‌تی عێراق بۆ نه‌وه نه‌و له ده‌ست هاوولاتی‌بیانی بپاریزێ پۆستیکی له‌و ده‌سته‌یه‌ی هاتیوونه جه‌زایه‌ر بۆ دیاری کرد. له‌و کاته‌وه له‌وتیه و ئیسته‌ش هه‌لی ده‌گرن و ده‌یه‌ین پڕوپاگه‌نده‌ی پتیه بکه‌ن. بارزانی زۆر له‌و کۆره‌ی دلب‌رینه‌داره. تۆ نابیت ناوی نه‌و بیتی کاتیک چوو‌یه‌وه کوردستان.

دۆسته‌که‌م چهند نامه‌ی رینوینی، ناو‌نیشانی‌ک و ژماره ته‌له‌فۆنیکی له تاران به‌ من دا. رێگی کوردستانی نازاد له ئێران‌ه‌وه تیه‌په‌ر ده‌بیت. من شه‌وم به‌ سواری میترووی شار بۆ "پیکادیلی سیرکوس" و له‌ناو ئاڤۆره‌ی خه‌لک و ئۆتۆمۆبیلاندا به‌ شه‌که‌تی برده سه‌ر. به‌یانییه‌که‌ی له‌ رێگی هێلی ئاسمانی "ئێران ئیر"ه‌وه به‌ره‌و تاران فریم. له‌ نیشته‌وه‌یه‌کی نیوه‌ی رێگه‌دا فرۆکه‌که‌ پڕ بوو. له‌ سه‌نده‌لی ته‌نیشتمه‌وه پزیشکی‌کی فارس دانیشیبوو، که ده‌یتوانی ئه‌لمانی بناخوێ. نه‌و شه‌ش سه‌اله‌ به‌ر خزمه‌تی سه‌ربازی نه‌یوتراوه بگه‌ڕێته‌وه ئێران بۆ سه‌ردانی باوک و دایکی. ژنیکی ئه‌لمانی و

دوو مندالی هاویه‌شیان ههیه، که وینه‌کانیان پێشانی من دهدات و زۆر خۆشحال دیته به‌رچاو. من له‌باره‌ی کوردهوه له‌م پزیشکه ئێرانییه پرسیار ده‌که‌م:

- من خوشم گه رهکن. ئه وان بۆ مافیتکی رهوا خهبات دهکن.

سہیری قوولایی ناسمانی شین دہکم، کپوٹک لہ ہور لہ سہریک
کہ لہ کہ بووہ و تۆزیک پاشتر ناسمان رووناکتر دیارہ. ئیمہ روو بہ خۆر
دھفرین، کات بہ توندی تی دہپہ ری و ئہو دہمہی لہ تاران دہنیشینہوہ بووہتہ
شہوتکم، درمگ.

من لهبر نهوه يه کهم جاره دېمه ئهم بهشهی دنیا و ناوېشم له ناو لیستی
رېشی دهولتهی ئیراندا نییه، بئی گرفت و چهلمه له کوئنزولی پاسپورت
تیپه پر بووم. چوومه ناو شار و به دواي پیداکردنی هویتلیکدا که رام، به لام
هویتلیکان هه موو پرڼ و به ئاسانی جیگه دهست ناکهوئ. سهره نجام له
سهریانی هویتلیکوه ته ختیکی خالییم دهست کهوت و راست له ژیر
ئاسماندا خوتم. مانگی چواردمیه و گرم و هوږی ترافیکی دهوړیهر دیته
کوتم. بهیانی به هاره ی فروکه یه که، که راست به سهر سهرمانهوه تی په ږی
ومخه به هاتم.

من ناگه دارم که ماوهیهکی زۆر ناتوانم له ناو ئهم گرم و هۆزی خه لکه دا
بمێنمهوه و دهزانم درێژترین بهشی رێگه م بۆ کوردستان له بهر ماوه . بۆیه
باشتره تا دوودلی و بیر و تاسهی مāl برهستیان لێ نهبرێوم ده بێت له م
هۆتیلی سیحربازانه دا بچمه دهرهوه . له ناو قهوولایی میژووی ولاتانی
ئهوهروپاییدا کهسانی تیکشکاوێ سهرلیشتیاوم بینیهوه . لهو کهسانه ی له
شاری کهورهدا دهچنه ژێر زهوی و له تاریکیدا به دوا ی پهناگه یه کدا
دهگه رێن تا شهوی تیدا ببه نه سه ر. له تاران من که لێک له هه فالانی ئهوانم
بینن.

شاری گه وره وهک مهیدانی شه، وایه. مهیدانی شه، ږنکی چه په ل، که برانه وهی بۆ نییه. ته له فۆنم کرد بۆ ئه و ژماره یی دۆسته که م پتی دابووم و له هاتنی خۆم ناگه دارم کردن. ئه وان داوایان کرد من له هۆتیه که دا بمینمه وه، دهیانزانی من له کام هۆتیه دام - نه هیتۆن یان شیراتۆن - ئه وان داوای ژماره ی دیوکه میان ده کرد.

- دیوم نییه تا ژماره ی هه بی، من له سه ر بان خه وتووم. دوا ی دوو سه عات ئه وان گه یشتنه لای من.

- ئیمه له کوردستانه وه هاتووین.

یه کتکیان پزیشکه و ده لی دوانیوه پۆ گه ره کیه بگه رپته وه بۆ کوردستان. کۆمه لیک که له وه لی نه شته رکاری و هیندیک داو و دهرمانی له ئیران کړیوه له گه ل خۆیدا ده یانباته وه. به قسه ی میوانداره کوردمکانم من ئه گه ر خۆم بمه وی دمتوانم له گه ل ئه ودا بږم. له خۆشیی ئه م هه لدا و ئه وه ی که ده توانم وا هاسان و زوو تاران به جی به تلم شاگه شکه بووم. به لام به چه ند هۆ که من به باباشی تکیان نه گه یشتم سه فهره که هیندیک دوا که وت.

من گواسته مه وه بۆ ئه و هۆتیه ی دوکتۆری لی بوو و هه موو پاشنیوه پۆم له وی برده سه ر. هۆتیه ی که وره تر و وا دهاته به رچاو، که جیگه ی کۆبوونه وه ی کوردی عیراق بیت. رهنگه له به ر ئه وش بیت، که دوکتۆر لیرمه و هه موو کۆ بوونه ته وه تا مالاوایی لی بکه ن.

دوکتۆر ناوی "ره مزی تاکیه" و یه کتکه له وانه ی که دوا ی ده ست پیکردنه وه ی شه، له مانگی ماسدا تیکه لی شۆرش بووه. ئه و کاره پر سووده که ی خۆی له شاری ناسرییه ی باکوری به سه ره به جی هیشته وه و ږیگه ی باکوری (عیراقی) گرتومه ته به ر بۆ ئه وه ی خۆی بگه یه نیته چه کداره شۆرشگیرمکان، دوکتۆر ره مزی له م بارمه وه ده لی:

- باوکم و خوشک و براکانم له به غدان، من نازانم چییان به سه ر هاتوه.

وہک چۆن من خۆم لہ ئێران ھەستی پێ دەکەم.

نیمه رژزی دواتر به نۆتۆمبیلکی لاندروفر، که کهرسه و دهرمانهکانی دوکتۆری لَی بار کرابوو، تارانمان بهجی هیشته. من و دوکتۆر رهمزی له پیشهوه له لای شۆفیرهکه، که نه کوردی نه عهرهبی و نه ئینگلیزی دهزانی، چیکهی خۆمان کردهوه. دوکتۆر رهمزی سهه و پا شکیاک لهو حالێ دهبوو چونکه وشهی هاویهش له نیتوان کوردی و فارسیدا هه و وهک ئیژن دوو زمانی دهستهخوشکی پهکترین. دوکتۆر رهمزی دهیوت نیمه نیمه ترۆمبیلمان بۆ گواستنهوهی ئهو کهلوپهلانه بهکری گرتووه، که من دوو مانگه بۆ پهیداکردن و کرینیان له تارانم. ئهو ئیژنی من پسپۆری گوێچکه، قووک و لووتم و زۆربهی ئهو شتانهش کریومن بۆ ئهو بهشهیه. ههرچهند پیویستییهکانی نیمه کهلیک لهوانه زیاترن بۆ ئهو دۆخهی ئیستهمان. دوکتۆر رهمزی دهلی ئهو زۆر شادمانه منی له سهفهردا لهکهلدام، هیچ نهیبی وهک هاوهمهکم بۆ ئهو.

نیمه به نؤتوبانیکدا تی پهرین، که لئاو شارمکانی که رهج و همه داندان
درباز دمی. شؤفیره که مان تا ماشینه کی دمی کیشی گاز دمدات به لام
زؤرجار ناچاره بؤ به نزمین گرتن لابدات. لاندروقه ره که وهک ناو به نزمین
دمخوا و من حیسابی لای خؤمانم ده کرد و وام دهمانی به نزمین زؤر گرانه
به لام دواتر بؤم دهر که وت به نزمین لهم ولاتده کالایه کی هرزانه و تهنانه
هرزانتر له ناویشه. له ریژه ی ریگه ماندان، له لای باکور، له دوروه کومه له
شاخیکمان لی دهره که ون و گویا لیواره دلنشینه کانی دهریای خه زهر له
بسته وهی نه و کئوانه ون. (۴)^۱

گه‌یشته‌ن شاری کرماشان، دوکتۆر ده‌بیژێ ئیره‌ شاریکی کوردیه، به‌لام له‌ ده‌روازه‌ی ئەم شاره‌شدا وه‌ک هه‌ر شاریکی تری ئێران په‌یکه‌ری شای ئێران دامه‌زراوه‌ و پیاو ناتوانی خۆی له‌ بینینی ببوێژێ. په‌یکه‌ر مه‌کان له‌ دووره‌وه‌ زۆر زه‌به‌لاح و ناخۆلا دینه‌ به‌رچاو به‌لام، که‌ لییان نێزیک بیه‌وه‌ ئاسایی دیارن. هه‌ندیک جار شا له‌م په‌یکه‌رانه‌دا سواری ئەسپیک و له‌ شیوه‌ی سه‌ره‌له‌شکریکی مه‌یدانی شه‌ر دینه‌ پیش چاو. هه‌رچه‌ند من به‌یارم داوه‌ له‌م سه‌فه‌ره‌دا زۆر بایه‌خ به‌ بارودۆخی سیاسی ناو ئێران نه‌ده‌م به‌لام ده‌موچاوی شا له‌م وینه‌ و په‌یکه‌رانه‌دا، که‌ ده‌یه‌وێ وه‌ک "براگه‌وره‌ و باوکی میله‌ت" خۆی نیشان بدات ده‌ماری ورد کردووم، هه‌روه‌ها په‌یکه‌ر و وینه‌کانی باوکی شا له‌ گشت شاریک و له‌ هه‌ر چیشته‌خانه، چایخانه و ته‌نانه‌ت مالا‌نیشدا ده‌بینرێن. له‌به‌ر خۆمه‌وه‌ ده‌لیم:

ئه‌گه‌ر رۆژیک بیت و ئەم رێژیمه‌ به‌رووخی خه‌لکی ئێران ئیشیکێ زۆریان له‌ به‌ره‌ تا گشت ئەم په‌یکه‌ر و وینه‌نه‌ وردوخاش که‌ن و بیانسووتێن. دوکتۆر ره‌مزی زۆر به‌ پارێزه‌وه‌ باسی شا ده‌کات، کاتیک لێی ده‌پرسم نیتوانی شا و کورد چۆنه‌ ده‌لێ:

- فارسه‌کان باش له‌گه‌ڵ کورددا ده‌جوولینه‌وه‌، شا باشه‌ بۆ کورد.

ئێمه‌ له‌ راستیدا نازانه‌ن شۆفیره‌که‌مان چه‌ند ئینگلیزی تی ده‌گات و چۆن گوێداری باس و قسه‌که‌نمان ده‌بیت.

شه‌و له‌ کرماشان ده‌به‌ینه‌ سه‌ر، دوکتۆر ره‌مزی منی برده‌ ماله‌ کوردیک، ماله‌ی خزمیکێ که‌ له‌میژه‌ نه‌یبنیه‌وه‌. ئەمانه‌ سه‌ر به‌ گروپیکێ کوردن پتیا‌ن ده‌لێن "فه‌یلی". فه‌یلییه‌کان سه‌ره‌تا و له‌ بنه‌ره‌تا له‌ ئێرانه‌وه‌ گۆچیا‌ن کردووه‌ بۆ عێراق به‌لام دوو سا‌ل پیش ئیستا، سه‌ره‌رای ئەوه‌ چه‌ندین وه‌چه‌یا‌ن له‌وێ ژیا‌ن، دیسان له‌ عێراق ده‌رکه‌انه‌وه‌ بۆ ئێران. خزمه‌کانی ره‌مزی له‌ به‌غدا ده‌ژیا‌ن و له‌ سه‌ریه‌ک باریا‌ن باش بوو. هه‌موو بنه‌ماله‌که‌ تیکرا ده‌رکه‌ان، ژن

و پیاو، شەش کوپ و دوو کچ. لە بەغداوە کاتی دەرکران بۆیان هەبوو تا دەتوانن شتومەک لەگەڵ خۆیاندا بێن، بەلام لەسەر سنوور هەموو شتەکانیان لێ وەرگرتنەو و تەنیا بیست "دیناریان" پێ هێشتنەو. پاش ماوەیهکی کورت باوکی بنەمالە مرد و نیستە کوپی گەورە ی مāl سەرپرشتیی بنەمالە ی لە ئەستۆدا یە. دوکتۆر رەمزی دەلی:

- ئەمە رووداویکی زۆر ئاساییە لە عێراقی نیستە - دەولەتیک لە عێراق نییە، هێندیک دز و جەردەن لیک کۆبوونەتەو. مەن ئەسلەن نەمەزانی ئەم خەزمانەم چییان بەسەر هاتوو، بۆیە حەزم کرد سەردانیان بکەم تا لە زمانی خۆیانەو بەسەر هاتەکیان ببیسەم و بزنام نیستە زیانیان چۆنە. دەرەمکەوێ حالیان خراب و هەزارانە بەلام کاتیک مەن دەمەوێ یارمەتیان بەدەم حازر نین هیچ شتیکم لێ وەرگرن.

ئەم بنەمالە یە بە خواردنیک کوردی میوانیمان دەکەن و ئەمەش یەکەمین خواردنی کوردیی مەن. لەسەر زەوی دادەنیشین و خەریکی خواردن دەبین، لە حالیکدا ئەوان دەست بە باسی شەڕ و ناوچەکە دەکەن، مەن قەسە لەگەڵ "قەیس"، کوپیکی ١٨ سالا دەکەم، کە زۆر پێی خۆشە مەشقی ئینگلیزییەکی قوتابخانە ی لەگەڵ مندا بکات. قەیس دەلی:

- مەن بیرێ بەغدام کردوو، مەن لەوێ هەستم بە مالی خۆم دەکرد و گشت هاوڕێیەکانی منداڵیشم لەوێ بوون.

کاتیک قەیس هات بۆ ئێران نەیدەتوانی وشەیەک فارسی قەسە بکات. ئەو پێی وا بوو عێراق وڵات و بەغدا شاری ئەو. قەیس ئەو کات نەیدەتوانی و نیستەش ناتوانی تێ بکات بۆچی ئێوارەیک پۆلیس هاتن، رۆژان بەسەریاندا و وتیان:

ئێوە پێوەندییەکتان بەم شوێنەو نییە، ئێوە دەبێت بگەڕێنەو بۆ ئێران. تەنیا لەبەر ئەو، کە باب و باپیرانی ئەو رۆژگاریکی دوور لە ئێرانەو

کۆچیان بۆ عێراق کردووه؟ دوکتۆر رهمزی لهم بارهوه دهڵێ:

- نهو کوردانهی وهک ئهم بنهماله و راست بهم شتیهیه فری دراونهته
دهروهی عێراق نزیک به ۱۰۰,۰۰۰ کەسن.

قهیس پتی خوشه ههموو شتی که لهبارهی سوێدهوه بزانی. - من باسی
کۆر و کچهکهی خۆمی بۆ دهکهم - کاتیک دهیسی کۆرکهی منیش ههزی
له موسیقای پاچه و من کهسانی وهک "مارک بولان" و "داوید باوی" دهناسم،
کهیفی گهلیک خوش دهی.

من پیم وایه ئهمه تایبهتمهندیی ئهم سهردهمهیه ئیستهیه ئیمه تیدا
دهژین، که من لیره له کرماشان، "پیرشیا"، دانیشتووم و خهریکم گرتدانتیک
له نێوان مندا لهکانی خۆم و کهنجیکی سهه و رووخۆشدا ساز دهکهم،
لایکی کورد که کارمسات ههچ کاریان لێ نهکردووه و کاتیکیش دهبینی
دهرکهیهکی جیهانیی به پرودا دهکرتیهوه، دهگاته ئهوهی خوشحالی.

کاتیک ئیمه ههڵدهستین برۆین قهیس تا سهه شهقامه که لهگهڵمان دیت و
روو له من دهڵێ:

- زوو بگهڕیه. کاتیک له کوردستان گهڕایهوه بێردها وهرهوه و سهرم لێ
بدهوه.

سههرلهبهیانیی رۆژی دوا، پێش رووناکبوونی ههوا وهپێ دهکهوین و
لهسهه رێگه، له گوندیک به ناوی "کامیهه" (کامیاران؟) بۆ خواردنی بهیانی
لا دهدهین. لهم ئاوه دانییهدا رێستوورانیکی زۆر کۆن و دواکهوتوو هیه، چهند
میز و سهندهلی به گۆشهی دیوارمهکانهوه نووساون - پیاوان بێدهنگ
دانیشتوون چای دمخۆنهوه و لهو نانه ناسکه نهرمه کوردیهه لهت دهکهن -
بهلام ئیمه ههتکه ورۆتیکی خوشمان بهر دهکهوێت تا به چایهکهوه بیخۆین.

له کاتیکدا سهرقالی نانخواردن بووین، کتوپر بینیمان دهمه قالییهک لهناو
رێستوورانه کهدا دهستی پێ کرد. پیاویکی قهلهو له دهمی دهرکه، که پاره

خواردنه کانیشی له خه لک وهرده گرت و وا دیار بوو خواوینی
 ریستووران هه که به، ههستا و گوچکه ی ئه و پیاوه چکۆله ی، که
 هیلکه و پۆنه که ی بۆ ئیمه دانا گرت و به توندی کیشای. پیاوه قه له وه که وا
 تووره ده هاته پیش چاو، که نیازی بوو سه ری ئه و کوره هه ژاره هه لکه نی.
 ههچ شتیک له وه خراوتر نییه، ببینی که سیک لی بدری و تۆش بی دهسه لات
 شاهیدی گریان ی بیت. به تایبه تی نه گه ر ئه و که سه پیاویکی گه و ره بیت. من
 حالی نه بووم کیشه که له سه ر چیه و دوکتۆر ره مزیش ههچ نالی، به لام من
 ههست ده که م ئه ویش وه که من به بینینی ئه م دیمه نه نازار ده بیننی بۆیه به
 نا پمه تیه وه ده لی:

- ئه مه کاری کوردانه نیتر.

دوای تۆزیک بۆم دهرده که وی ئه و که سه به ر لیدان که وت و ده گریا نه که
 پیاویکی ۳۰ ساله وه که من پیم وا بوو، بگره گه نجیکه ره نگه به زحمه ت
 ته مه نی بگاته ۱۸ سال، به لام ئه رکی گران و ژیا نی دژوار بوونه ته هۆی ئه وه
 وا به ته مه ن بیته به رچاو. ئیمه بیدمگ خه ریکی خواردنی هیلکه و پۆنی
 خۆمان ده بین، دوکتۆر ره مز ی و شۆفیره که مان هه ول ده دن نا پمه ته تی
 خۆیا ن به شار نه وه و کاتی رویشتن دوکتۆر ره مز ی ده چینه لای پیاوه
 قه له وه که، هیندیک قسان پیکه وه ده که ن و دواتر ده ستیا ن له ناو ده ستی
 به کتر ده نی و ناشتیا ن ده کاته وه.

ئێسته که من ئه م یادا شتانه ده نووسمه وه، هه رچیه که ده گه ریم ده بینم
 ئه مه ته نیا نا کوکی و کیشه یه که بوو من له کوردستاندا بینیم و له ههچ
 جیکه یه کی تر، ته نانه ت له به ره کانی شه ریشدا نه مبینی که سیک به ده نگ ی
 به رز له گه ل که سیک ی تر دا قسه بکات و جگه له دۆستایه تی و هه فاله تی
 نیوان مرقف ههچی ترم بیر نایه ته وه.

ته نیا لیره، له گوندی کامیه ر له کوردستانی ئێران - ئیره ش کوردستانه و

ئەمانەش كوردن - بۆيە دوكتۆر وا نارمەت بوو بەلام هەولێ دەدا
 نارمەتییەكەى لە من بشارتەوه و روو لە من دەلێ:
 - كەریەتى، ئاخىر پیاوی ژیر بەم شیوەیە هەلسوكەوت لەگەڵ یەكتردا
 ناكات.

من هەست دەكەم دوكتۆر رەمزی خۆشحالە هاتووتە كوردستان، ئەو
 پیشتر كوردستانی ئێرانی نەبینیوه، بۆیە پیتی خۆشە ئەم سەردانە تا
 دەتوانی درێژ بكاتەوه و وێرای بینینی خزمەكانی، ئەم بەشەى كوردستانیش
 ببینی. ئەگەر بەم شیوەیە نەبا دەبو بە شەو و رۆژێك ئێمە بگەشتایینە
 ئامانج. دوكتۆر لە كرماشان موسەجیلە و هیندێك شریتی گۆرانى عەرەبى
 كەپن. دواى هیندێك گۆردانە شریتهكان گومانمان لە شۆفیرەكەمان
 هەلگرت و كاتێك ئەو بە نیازی بەنزین تێكردن لە ئۆتۆمۆبیلەكە چوو دەر،
 دوكتۆر رەمزی وتی:

- ئەو دەلێ عەرەبى تێ ناكات، بەلام كاتێك من شریتهكان لێ دەدەم لە
 ناوچاویرا تێ دەگەم حالى دەبیت. ئەو درۆ دەكات، دوور نییە ئینگلیزیش
 بزانی و رەنگە خەفیهى "ساواک" ییش بیت. شیمانە زۆرە وا بیت بەلام
 جەهەندەم، خۆ ئێمە شتیكمان نەوتوووە تا لێی بترسین.

ئێمە بە دەشتێكى وشكدا تێ دەپەڕین و تەپۆلگە و بەرزاییبەكان لەبەر
 تیشكى خۆر، سووتاو و سوور هەلگەپاون. دوكتۆر رەمزی دەلێ لە بەهار و
 مانگەكانى نیسان و ئایاردا ئێرە سەراسەر سەوزەلانی و ناوچەیهكى
 دالەنشینە.

لە سەقز بۆ چاخوردەنەوه لادەدەین، بە ناو "بوکار"دا (بیگومان مەبەستى
 بۆكانە - وەرگیر) رەت دەبین كە لە لیواری ریگەكەدا قالى و شتى
 ئەنتیکەیان داناون بۆ فروشتن. لە گۆشەى جامەكەوه چاومان بە هیندێك
 وشتەر دەكەوێ و لە مەهابادیش نان دەخۆین. لە لای باكورەوه گۆلى گەورەى

ورمى دەپىنەن ورشەورش لە دوورەو دەدرەوشیتەو.

لە مەهابادیشدا پەیکەرێکی گەورەى شا راست لە دەروازەى شاردايە. ئێرەش شارێکی بچووکی کشوماتە وەک شارەکانی تر. بەلام دوکتۆر رەمزی هەست دەکات لێرە دەتوانی پێ بە سییه‌کانی هەناسە هەلبکێشی. بە مەبەستی پیاسە بە شەقامیکدا رۆشتن، لە رێستوورانیکیدا لامان دا و بینیمان بۆلبولێکی بچووکی زیندانیکراو، لە قەفەسیکیدا بێ ئێوێ گۆی بداتە ئێوێ کە ئێو رۆژێک مەلێکی نازاد و توانای فرینی بوو، بێ پسانەوێ خەریکی خۆندنە، دوکتۆر رەمزی بە نەرمی و بە بێدەنگی وتی:

- حەز ناکەم شۆفێرەکە تێ بگات بەلام من دەتوانم لەسەر مەهاباد زۆر شتت بۆ باس کەم. ئەگەر کوردستان لەش یان جەستەیکە بیت، ئێوێ بێگومان مەهاباد دلەکەیت. دوايە لە من دەپرسی چۆن لەبارەى کوردەوێ بێر دەکەمەو؟

بەلام من چۆن هەر لە ئێستەوێ وەلامی ئەم پرسیارە بدمەوێ.

- ئەوان زۆر بێدەنگ و کز دیارن.

دوکتۆر رەمزی وەلامی من دەداتەو:

- راست دەکەى، هۆیەکەشی ئێوێ ئەوان گرفت و کێشەیان زۆرە، بۆیە شاد و خۆشحال نین.

- ئەوان وەک نامۆ و بێگانەیک سەیری من ناکەن.

- راستە. ئێوێش هۆیەکەى ئێوێ دەزانن تۆ کێیت. ئەوان دەزانن تۆ رۆژنامەوانی و بۆ خۆت دەزانن دەبێ چى بکەیت. ئەوان خۆشیان لە رۆژنامەوانانی بیانی دیت.

دوکتۆر رەمزی هەول دەدات چێگە و مانای مەهاباد لە لای کورد بۆ من روون کاتەو و دەلێ:

- به هاسانی ههست بهوه دهکری لى تىگه‌پشتنىكى بىدهنگ له نىوان کوردى ئىران و عىراقدا ههیه. شه‌رى ئىسته پىوهندى به چارهنوسى کوردى عىراقوه ههیه، به‌لام لیره، له‌م دیوى سنوره، له ئىرانى پۆشته و په‌رداخى شادا کورد به هیواوه چاو له خه‌باتى خوشک و برا کورده‌کانیان ده‌کن و پشتگریان ده‌کن. به تاپه‌تى لیره، له مه‌هاباد، که ناوه‌ندى ناوچه‌ى کوردستانه و ده‌بیت رۆژیک بپته پایه‌ته‌ختى کوردستان وه‌ک چۆن رۆژیک پایه‌ته‌ختى کۆمارى کوردستان بوو.

له ئابى ١٩٤١ ئىران که‌وته به‌ر په‌لامارى هیزه‌ رووسى و به‌رىتانیاییه‌کان. ناوچه کوردیه‌کان که‌وته نىوان ئەم هیزانه، بۆ ماوه‌یه‌کى کورت کۆتایى به ستمى تاران هات، هه‌ستى نه‌ته‌وه‌یى کورد زیایه‌وه و به په‌له شتیه‌ى گرت. رۆژى ٢٢ ى کانوونى دووه‌مى ١٩٤٦ لیره له مه‌هاباد، راست له‌و شوته‌نى ئىسته په‌یکه‌رى شای لى راست کراوه‌ته‌وه کۆمارىکى کوردى راگه‌یه‌نرا.

رێبه‌رى کۆمار که‌ستىکى شه‌ریف و باش بوو به ناوى قازى محمه‌د به‌لام پاراستنى کۆمار له ئەستۆى مه‌لا مسته‌فا بارزانی‌دا بوو، که له‌گه‌ڵ ده‌ه‌زار له هاوولاتیانى و دوو ه‌زار پيشمه‌رگه‌ى شه‌رکه‌رى باوه‌رپیکراو سنوورى عىراقیان به‌زاندبوو و هاتبوونه مه‌هاباد.

کۆمارى مه‌هاباد له لایه‌ن رووسه‌کانه‌وه پشتگرى لى ده‌کرا، به‌لام ده‌وله‌تیکى کۆمونیستى نه‌بوو. ته‌مه‌نى ئەم کۆماره به زه‌حمه‌ت سالتیکى پر کرده‌وه، به‌لام له‌و ماوه کورته‌دا بیرۆکه‌ى نه‌ته‌وه و ده‌وله‌تیکى بۆ کورد جى ه‌شت، ده‌وله‌تیک که کورد هه‌رده‌م خه‌باتیان بۆ کردووه و ه‌یچ کات وازیان له هه‌ولدان بۆ دامه‌زانی نه‌ه‌یناوه.

مه‌هاباد، وه‌ک من تى گه‌یشتموم شارىکى بیرۆزى کوردیه، "مه‌هاباد" مانای ه‌ینده که‌ورمه نابیت ته‌نیا وه‌ک ناویک و شارىک سه‌یرى بکه‌یت.

بگره وهک ره مزیک بق گشت ناواته کانی گه لی کورد بق رزگاری ببینرئ.
ئیسته بیدمگی له مه بابادا سهردهسته، به لام نهم بیدمگیه پره له هیوا
به دواړؤ.

دوکتور ره مزی ناوینشانی بنه ماله ناواریه کی تری خه لکی به غدای لایه.
ئیمه ریشتین بق شاریکی تر و له م شاره بچکوله پدا که ناوی "لافلئ" یه (؟)
به دواي نو ماله دا گه راین. چاره نووسی نه وانیش وهک نهوانی تره: له به غذا
وهده رنران، ریگهی باکورین پیشان دان و وتیان برقن بق لای کورمه کتان.
کورمه کپان تیکه لی شقش بوویوو و سزای به شداری له شقش شیش
دهرکردنه.

باوکی ۶۷ ساله ی نو کوره، پیشمه رگه یه، دانیش تووه و خه ریکه
کیرو گرفته کانی خویمان بق دهگریته وه:

ئیمه هاتین بق کوردستان، وهک سوالکهر له م شوین بق نو شوین به دواي
کورمه کمددا گه راین و که بینیشمانه وه و لیم پرسی که بق نهم رؤژه خسته
به رم؟ له وه لامدا وتی:

جا من نه گهر نه شهاتمایه بق ناو شقش زوو یان درمنگ هه لیان
دهواسیم، بیت وایه نو کاته باشتو دهبوو؟

دوايه نهم پیاوه به هاوسهر و چوار مندالی بچووکوه ریگهی ئیران
دهگریته پیش و ئیسته له م شاروکه یه مالیکی بچووکی به کری گرتوه و به
قسه ی دوکتور ره مزی پیوستی به یارمه تی نییه.

- خوی که سیکی دهوله مند بوو له به غذا. راسته به شیک له شته کانیان
لی سهندوه به لام هه میسه بق که سی خاوه ن سهرهت بواریک هه یه.

من که میک له م گشت لادان و سهردانانه ی دوکتور ره مزی بیزار بووم
به لام دهسزانم چنده گرینگه بق نو و خزمه کانی په کتر ببینن، هه والی

به‌کتر بپرسن و پتوه‌ندی به‌کانیان نوی بکه‌نوه تا وهک سازکردنی پردیک نهم
لیکچرانه ناجارییه کهم که‌نوه.

سهره‌نجام به‌رمو سنوور ریگه ده‌گرینه بهر و شوق‌پیره‌که‌مان بق ناخرین
جار له پیرانشاردا به‌نژین تی ده‌کا و دواى نهمه ته‌نیا چهند کیلومتری
ماوه. له ریگه تووشی په‌لیکی سوپای ئیران ده‌بین به‌لاماندا تی ده‌پن. له
رؤژاواوه کیوه‌که‌مان به‌رز و به‌رزتر ده‌نویخن. دوکتور رمزی ده‌لی به‌رزترین
شاخ، نهمه‌ی که به حال له‌ناو ته‌مومژه‌که‌دا دیاره نهمه کوردستانی عیراقه.
جله‌ی گاکه‌ل، مه‌ر و بز و قه‌ل و مریشک دینه سهر ریگه‌مان و له لای
ریگه‌وه و له دۆلیکدا کۆمه‌له چادریک ده‌بینن، به‌لام چادره‌که‌مان وا دیاره
جۆریک حه‌شارکه‌ن و له‌ژیریانه‌وه توپ و ژماره‌یه‌ک تانکی سوپای ئیران
شاراونه‌ته‌وه. به جاده‌یه‌کی گلیندا ده‌پۆینه سهر تا ده‌که‌ینه سهر یالیک، که
له‌پۆه ناوجه‌که و هاتوچووی خه‌لک جوانتر دینه به‌رچاو. پاش هیندیک یال
و دۆل، بی نهمه من هه‌ست پی بکه‌م ده‌که‌ینه جیگه‌یه‌ک بنکه‌ی کۆنترۆلی
سوپای ئیرانه و راما‌ن ده‌گرن.

هه‌زاران که‌سی ئاواره - زۆربه‌یان ژن و مندال - له‌ودیوی خالی بنکه‌که‌وه
راوه‌ستان. ژماره‌یه‌کی که‌میان چادریان هه‌یه به‌لام ئه‌وانی تر به شتیه‌ی
کاتی به په‌توو جیگه‌یه‌کیان ساز کردووه بق خو‌یان. ریگه گرمه‌ی دیت له
پیاو و هه‌مو‌یان چه‌ک و ره‌ختیان پتیه.

من پیشتر له‌سهر نهم سه‌فه‌ره درێژهم نووسیوه و ده‌کرا ئه‌مجاره له باسی
نهم به‌شه که‌ریم. به‌لام له‌به‌ر نهمه قه‌ولم داوه نهم کتیبه له‌سهر می‌زی
نووسینه‌که‌مه‌وه ده‌ست پی بکات و هه‌ر لیره‌ش ته‌واو بیدت، ناچارم دیسان
بینووسمه‌وه. من نامه‌ی هه‌چ شتیکی سه‌فه‌ره‌که‌م له‌م کتیبه‌دا جی بیل‌م و
هه‌چ شتیکی‌ش زیاد که‌م له‌وه‌ی بینومه، بۆیه ده‌مه‌ی ئیوه‌ش گشت نهم
شانه‌ی بینن، که من له ماوه‌ی سه‌فه‌ره‌که‌مدا بینوم.

به شتیوهیه کی سروشتی من وینهی تایبهتی خۆم له کوردستان له ناخی
خۆمدا هه‌بوو. ئه‌و وینهیه تیکه‌لاویک بوو له‌و شتانهی من بیستبوومن و لێره
و له‌وێ له ژیا‌ندا خۆ‌ئێ‌د‌بو‌ونه‌وه. به‌لام له‌و کاتهی لاند‌ر‌قه‌ره‌که، له پشت
به‌ریه‌سته‌ی بنکه سنوورییه‌که‌وه راوه‌ستا، ئه‌و وینهیه پاک بوو، بیلایه‌ن بوو
و ئیدی شتیک نازانم، هیچ بۆ‌چوون و چاه‌روانییه‌کیشم له‌م باره‌وه نییه.

من ته‌نیا هه‌ست ده‌که‌م که به توندی دنیا له پشت ئه‌و به‌ریه‌سته و له‌م
سنووره ساکار‌دا به‌کۆ‌تا دیت و شتیکی به ته‌واوی جیا‌وازتر و نه‌ناسراو
له‌وێ، له پشت‌ه‌وه‌ی ئه‌و میله‌وه‌یه. به‌لام هاوکات واش دیته به‌رچاو، که ئه‌و
میله سنوورییه، دوو دنیا لێک جیا ده‌کاته‌وه. هه‌رده‌م له‌پیش ده‌ر‌گه‌که‌م، لێره
له سوێ‌دیش هه‌بووه و من نه‌متوانیوه هه‌ست به بوونی بکه‌م.

دوکتۆر ره‌مزی شتیک به پیا‌وه‌کانی بنکه‌که ده‌لی، کابرا میله‌که به‌رز
ده‌کاته‌وه، ئێمه تێپه‌ر ده‌بین و به په‌له به‌د‌وا‌ی ئێمه‌دا دای ده‌خاته‌وه. د‌وا‌ی
ئهم شوێنه ئێمه ده‌ربازی کوردستانی عێراق ده‌بین.

گویت لیانه چۆن گۆرانی دهلێن؟

له دهم سنوورهوه جادهیهك به دۆلتێكدا دهرواته خوار و ههرجییهك دهرواته پیشتر تهنگ و باریكتر دهبیتهوه. رێگهكه پێی دهوتری "جادهی هامیلتۆن" و پیشتر، كاتێك ئینگلیز له رۆهلاتی ناوهراستدا سهردهست بوون، سازیان كرد. دیاره ئهمه جادهیهکی سهربازی و تایبتهت بوو بۆ ئهوهی هیز و توانستی سهربازی، له کاتی شهردا له عێراقهوه بۆ ئێران و مگوێزری. ئێسته وهك تاقه رێگهی پێوهندیی کوردستانی عێراق له گهڵ دنیای دهرهوه بهکار دێ، كه له سهریکوه چهك و تفاق بۆ شهروانی کوردی پیدا دێ و له سههرهکی تریهوه ئاواره و لێقهوماوانی ههلاتووی دهستی شه.

هیچ نهخشهیهکی به كهلك نییه بتوانی وهك رێ نیشاندهر له ماناچهیهدا كهلكی لێ وهرگیری جگه له تنیا نهخشهیهکی تووریستی عێراق، كه هیچ وردمهکارییهکی تیدا نییه، بۆیه هیندیک وزهت دهبات تا من به باشی سهه له جیۆگرافیای ئهم ههریمه دهردینم و دهمانم ئهم کوردستانی ئازاده تهنی ههریمیکی باریک و درێژ له لای باکووره. بهلام شوێنێکی سهخت و ههلهمووت، به کۆمهلیك شاخی بهرز و دۆلی قوول دهرهی گیراوه و کورد له پشت ئهم شاخه سهخت و دۆله قوولانهوه سهنگریان گرتووه و روو له هیزی ههرشبههزی دهولت بۆ پاراستنی خۆیان، دامهزاون.

به درێژایی جادهی هامیلتۆن کۆمهلیك ئاوهدانی و گوند ههه و لیتره شۆش و شهه بهرپوه دهچی و رێبهرایهتی دهکری. چهند سال پیش ئێسته بنکهی سههرهکیی بارزانی له رانیه بوو، دواتر گوێزرایهوه بۆ شارۆکهی که لاله له چهند کیلومهتری جادهی هامیلتۆن له نزیک پردی گرینگی که لاله.

من قهت نابینم ئەوان بە ریز برۆن یان وەک سەرباز مەشق ئەنجام بدەن. بەلام هیچ کات ئەوان بێ چەک نابینم، بۆ هەر کوێتیک بچن یان هەر کاریک ئەنجام بدەن چەک لە دەست و هەردەم سازن. زۆربەی نێزیک بە تەواوی پیاوەکانی ئەم خەڵکە چەکدارن و جگە لە پیرەپیاوان و میرمنداڵان (کور) کەسی بێ چەک نابینرێ و جاری واشە کۆری ١٤ سالتە دەبینی دەمانچەیی پێیە و سنووریکیش بۆ ئەو، کە پیر بیت و لەبەر پیری نەتکەنە پێشمەرگە بوونی نییە - بارزانی خۆی ٧٤ سالتە.

روانگەیی ئەم شەپوانە چیاپیایانە لەسەر ژیان و مردن دەبێتە یەکەم کاریگەری بەسەر منەو. هەرکە ئەو میلە سنوورییەم تێ پەراند ئەوانم بین...، لە حاجی ئۆمەران، لە "دوربان" لە چۆمان. من پیشتر هیچ کات هێندەم چەک نەبینووە، سوپایەک وەک ئەمانە بیتاک، پیاوانی برۆابەخۆ، من دەزانم. . . من دەزانم لەم ولاتەدا شەرتیکی بەتەواوی مانا و بێ بەزمییانە بەپۆتە دەجیت و هەموو ئەم پێشمەرگانە بێ هیچ شک و گومانیک لە رەواو بوونی ئامانجیان، سازن گیانی خۆیان بەخت بکەن بۆ پاراستنی خەڵکی خۆیان.

تەنیا سەرنجێکی کورت لەم پیاوانە من لەم بارەوێ قایل دەکات و من دەزانم کورد هێندە لە شەپدا ژیاون، ئەم دیاردەیە بوومەتە بەشێک لە ژیاانی رۆژانەیان و خۆیان لەگەڵ دۆخەکەدا رێک خستوو. بۆیە بێ گە و گازندە تیکرا رووبەرووی هەموو پێشەتاتیک دەبنەو.

دوکتۆر رەمزی من دەباتە هۆتیلێک لە "دوربان" و داوام لێ دەکات راوستم تا ئەو ئاگەدارم دەکاتەو. بۆ خۆی خەریکی لاندروڤەرە و دانانی ئەسپابەکانی دەبێت.

من چاوەروانی هۆتیلێکی لەم جۆرە لە دوربان و لەناو شەپێ کوردستان نەبووم. ئەمە هۆتیلێکی تووریستی مۆدێرنە، کە دەولهتی عێراق لە ومختی

ناشتیدا سازی کردووه به لام ئیسته له ژیر دهستی شوږشدایه. من بهرپرسی هۆتیله کهم بینی. ناوی "یۆنادم بنیامینه" و ٤٤ سالییه. له بهر ئهوه من ههز ده کهم هه رچیک زووتر دهست به کار و نه رکه کانه به کم وتووێژیک له گه له نه م که سه دا ساز ده کم. ئیمه له کاتیکدا خه ریکه تاریک داییت له ده ره وه ی هۆتیله که دادهنیشین، له دیوی لای شاخه که وه پاشماوه ی فرۆکه به کی تیکشکا و ده بینرێ و بینجامین ده لێ ئه وه له شه ری پیشوودا که وته خوار نه ک له م شه ره ی ئیسته.

بنیامین ده لێ ئه وه خه لکی شاری پر له نه وتی که رکوک، کاتیک له مانگی ئاداردا شه ر دهستی پێ کرده وه ئه وه هه لات بۆ چۆمان و ئاماده یی خۆی بۆ خه مته کردنی شوږش راگه یاند و نه وانیش کردیانه بهرپرسی نه م هۆتیله، که ئیسته تاقولوق پيشمه رگه نه بیت میوانی تووریستی بۆ نایهت. ئه وه ژنه کی و پینچ مندالی له که رکوک به جێ هیشتون و شمش مانگه هه یج ناگایه کی لیان نییه، بۆیه زۆر نیگه ران و ناڕه مه ته.

له گه رمه ی قسه دا پيشمه رگه یه ک و پیاویکی بچکۆله ی بێ چه ک دین و ده لین:

- ئیمه چاوه مروانی تۆ بووین، پیمان وا بوو دووتنی ده گه ی. تۆ نابێ لیره بیت، تۆ ده بیت له گه له ئیمه دا بیت بۆ چۆمان. ئیمه له وێ میوانخانه یه کمان هه یه ناوی قه سرول - سه لامه "مالی ناشتی" و گشت رۆژنامه وانان له وێ ده میننه وه.

ئه وه ماوه یه له کوردستانم، قه سرول - سه لام (مالی ناشتی) ده بیهته بنگه و شوینی مانه وم. هۆی ئه وه ی که به م هۆتیله (که له راستیدا نه ک قه سر و هۆتیلیکی مۆدیرن بگه زیاتر له میوانخانه یه کی ئاسایی ده چێ) ده وتی مالی ناشتی ئه وه یه، که رتکه وه تنی ناشتی سا لی ١٩٧٠ لیره دا مۆر کرا. رتکه وه تنی، که سی سال دواتر تیک چوو. ته ختیکی و لامپیکم پێ ده دن و

داوام لئ دهكهن شهوانه، كاتيك لامپهكه دادهگرستينم پهرده دابدمهوه چونكه قهواره شهوانه لامپ و رووناكي دهرنهكهن. كاتيك به تهواوي تاريك دايئ دهوروبه و ا بئ دمنگه من هازهي ناوي تاښگهي ډولهكهي خوارهوه و جريوهي مهلان به دارهكانهوه به هاساني ډيټه گويم.

من و ميشل، يهكيك لهو كسانهي هاته شوينم تا بمهينن بؤ ئم هوتيله، له تهنشت ميژيكي گورهوه دادميشين و دهست دهكهن به فراوين خواردن. چيشتهكه گوت و تهماتيه. ميشل دهست دهكات به باسي خوي و شهريك كه له گورډايه:

- من بهرپرسی بهشی تووريزمی مووسل بووم. ئيسته ليږه وهگيري زماني فرنسايم له بهشي زانياريدا. ميشل ئينگليزيس دهزاني بهلام فرنسايبهكهي باشتره. ئو له بنهږمدا فرنسايبه. - نهگه ئو جله پيشمهركانهي نهبن من ناتوانم له فرنسايبهكي رهسهن جياي بكمهوه. ميشل دريژهي دهات و دهلي:

گرفتني ئيمه نهويه ريژيم فرۆكه و تانكي هيه و ئيمه شتي لهو شيويهمان نيبه. بهلام ئيمه شتيكمان هيه خباتي بؤ بگهين، كوردستانكي سهرهست، كه زور له لمان پر بايهختره. پيشمهركهي ئيمه نازا و له شكان نههاتوون، نهگه لهگل هيزي ناسايي سپادهي ريژيم بهرووو دهين يهكيان بهرانبهره لهگل سهد سهربازي عيراقدا. بهلام شهر لهگل تانكا دژواره و به زحممت دهچيټه پيش.

ميشل دهلي:

- چنډ رۆژ پيش ئيسته دهسته يهك پيشمهركه هيرشيان كرده سهر بنكه يكي سهربازي ريژيم و سيسيده سهربازي دهولتيان كوست و پهنجا ئوتومويل و تانكيشيان تيك شكاندن.

ورده ورده خهريكه باران دهست پي بكات و زستانيش بهپتويه، به

زستان تا دوو مەتر بەفر لێرە دەبارێ و ئەو کات سوپای عێراق لە جێگەی
خۆیدا دەچەقێ و بواری جوولانی نابێت. بەلام هێزەکانی ئێمە وایان
بە شاخ و ئاو و هەواکەیی فێرن و باشتر لەگەڵیدا راها توون.

لە قسولاییی دۆلەکەووە کاروانێک کامیژن و ماشین دەبینم هەموو
لامپەکانیان هەلکردوو و دەنگی گۆرانیش دێتە گوێم، میشل دەلێ:

پێشمەرگە بۆ بەرەیی شەڕ دەڕۆن. گوێت لێیانە چۆن گۆرانی دەلێن.

من رادیۆیکە لە میشل بە قەرز وەردەگرم و لە کاتێکدا هەمووان رۆیشتن
بخەون، سەعات ۱۰ی شەو گوێ دەدەم بەشی ئینگلیزیی دەنگی
کوردستان. هەموو بەرنامەکە باسی بەرەیی شەڕ، پەیامی رەمز، هێرش
هەوایی، شەڕ لە بەرەکانی رەواندن، بێتواتە، کۆیسنجا و ئاکرتیە.

پێچی رادیۆیکە بە دەدەم و دەچمە سەر دەنگی ئەمریکا، گوێ دەدەم
دواین خەبەر و دەبێستم دیسان باسی کاردانەوێ بە بۆ لیبووردنی سەرۆک
"فۆرد" لە "تیکسۆن" کێشەیی وەترگەیت، کە هەلایەکی گەورەیی نایەو و
پێچی رادیۆیکە بەدەدەمەو بە سەر رادیۆی کوردستان و دیسان گوێ
دەدەمە هەوالەکانی بەرەیی شەڕ:

پەیامنێرمان لە بەتالیۆنی سیتیووە لە قەرەداغ رادەگەیەنێ، کە دوێنی پاش
نیوێ، دەستەیکە لە پێشمەرگە هێرشیان کردە سەر بارەگاکانی رێژیم لە
کتیی سەگرمە و زیان و زەرەریکی زۆریان بە دۆژمن گەیاند، دواتر لە ماوێ
رۆژدا دەستەیکە تری پێشمەرگە هێرشیان کردە سەر دۆژمن لە قەلا
سوورە، لەم شەڕەدا پێشمەرگە چەکی چۆرەوچۆریان بەکار هێنا و زیانی
گەورەیان گەیاندە دۆژمن... لقی سیتی کەرکوکێ پارتی دیموکراتی
کوردستان رای گەیاند، کە ئەوان ئاگەدار کران رۆژی ۲۵ی... رێژی
دیکتاتۆریی بەعس ۱۵ پێشمەرگەیی لە مووسڵ لەدار داو. پێویستە بگوێژێ
کە ۲ کەس لەم هەلواسراوانە سەر بە نەتەوێ عەرەب... هێزی شیخان رای

گه یاند شەش بڼەمالەئێ تری کورد ناچار کراون مووسڵ بەجێ بێلن و دوێنێ
 رۆژی ٨ی... گەشتنە بڼکەئێ هیز. هەروەها عەینی رۆژ ٩ بڼەمالەئێ تر لە
 کەرکووک دەرکرا. هیزی بێتواتە رای گەیاندا هیزیکی زۆری دوژمن
 نیوێشەوی ٧ی ئەم مانگە هیزشیان کردە سەر بڼکەکانی ئێمە لە گوندی
 بەردانگە. ئەم هیزشە لە لایەن پێشمەرگەکانی بەتالیۆنی یەکەوێ پاش چەند
 سەعات شەری سەخت پیشی پێ گیرا و دوژمن ناچار کرا دواي زیانیکی
 زۆر پاشەکشێ بکاتەوێ بۆ شوێنەکانی پیشووی.

باسی له یلایان بۆ کردووی؟

به یانینی رۆژی دوایی داوام کرد بمبهنه وه سهر سنوور، پێیانم وت من دهبی ریبۆرتاچهکم لهوێوه دهست پێ بکه. - دوینی ئیمه زۆر به پهله لهوێوه تی پهرین بهلام من له گشت لایهک ئاوارهم بینین له چادر و کۆخی ساکاردا دهژیان:

من دیمه نیککی ناروونی ئهو خهڵکم لهپیش چاوانه، دهموێ بگهڕیمه وه و به تهواوی لێی دلنیا بم. ئهو دیمه نه دلتەزێنه ی خهڵکی دهر به دهر و ئاواره، که له ئینجیلدا باسی دهکری. دهبیت سهردهمی مووساش ههرا بووبیت، نزیکهی ههموو کاتیک لهم بهشهی دنیا دا ههرا بووه، لێره هه میسه مرقه ههکان ئاواره بوون، ههردهم ناچار کران مالهکانی خۆیان بهجێ بهێڵن و روو له چارهنووسیکی نادیار، رێگه بگره پێش.

ئهحمهد، یهکیک له قوتابییه گهناجانی "وهزارهتی" رۆشنییری لهگهڵمدا دیت بۆ سنوور. ئهو تهمهنی ۲۳ ساله و خۆرتیکی زۆر تی گهیشتهوه. ههركه خۆپندهکهی له زانستگهی بهغدا تهواو بوو بهروو کوردستان کهوته پێ، زۆربهی هاوپی و دۆستهکانی وی له کوردستان و بۆ خۆشی تهنا دوو ههفتهیه تیکهلی شۆرش بووه. ئهحمهد دهلی:

- ئێسته زیاتر له نهوه له سهدی قوتابییه کوردهکانی بهغدا لێرهن. ئیمهش ههول دهدهین بهشی خۆمان یارمهتی بزاوهکه بدهین، ئیمه له دژی چهته و باندهکانی دهولهتی عێراق خهبات دهکهن. ئهڕێ به راست تۆ لهم ماوهیدا لێرهیت باسی له یلایان بۆ کردوویت؟ ئهو کچیکی ۲۱ ساله بوو، له مانگی نیسانی ئهمسالدا له بهغدا گیرا و دارکاری کرا و ههلواسرا. ئهو

کچه کوردیک بوو دهوله تی عیراق له گه ل ژمارهیه کی زۆر هه مالی تری مندا
کوشتیان.

به دم قسه کردنه وه، من و نهحمه گه یشتینه سنوور. ناوارهکان له لای
سنوور ماونه ته وه، نیسته ژماره یان نزیک ۳۰۰۰ هه زار که سه که به شتیه ی
مامناونجی هه ر بنه مالی که شهش - سهوت و مالی واش هه یه تا دوازه
مندالی هه یه. نه مانه لهو گوندانه وه دین که له لایه ن سوپای عیراقه وه
بۆمباران و پاشان داگیر دهرکین، نیسته شه لیرهن تا دهرگی سنووریان لئ
بکرتیه وه و بچه ناو خاکی ئیران بۆ ناو کامپی په نابهران. مه یله و
سه رجه می ئه م خه لکه ژن و مندالن، پیاوهکانیان گشت له به ره ی شه پدان.
یه کیک له به رپرسیانی پتشمهر که ده لی:

- ئیمه هه موو نهوانی ده که نه ئیره ناو نووس ده که یه ن و هه موو رۆژیکیش
دهسته یه کی تازه ده گهن. له پیتشدا ده بیت کار به دهستانی ئیرانی بریار بدن
که ی نه مانه ده توانن دهر باز بن، ده بیت له پیتشدا چا دهرهکانیان بۆ ساز
بکرتین. هیندیک له م خه لکه سی مانگه به م دۆخه خراپه وه لیره چاوه روانن تا
بزانن که ی ده توانن له م سنووره دهر باز بن. ئیمه لیره دوکتۆرێک و
نه خۆشخانه یه کی بچوو که مان هه یه و هه ول دهمه یه ن خواردنیش بۆ ئه م خه لکه
دابین بکه یه ن، به لām فرمه یه که له م ئاپۆرمه یه ته نهاته چا دهریشی نییه تییدا
بخه وێ و رۆژانه مندالی ساوا له بهر سه رما و سوژه له پیتش چاوی ئیمه و
باوک و دایکیاندا دهرهن.

ئه م لێقه و ماوانه لیره شه له ترسی فرۆکه شه رکه رهکانی عیراق چالیا ن
هه لکه ندووه (کو نه ته یاره)، تا خۆیا نی تییدا حه شار بدن و بهر بۆمبای
ته یاره نه که ون. له ته نیشت ئه م حه شار که یانه شه وه چالکیان هه لکه ندووه و
به گلی سوور (ته ندوور) سافیا ن کردووه تا له و نا نه ناسکه کوردیه ی لئ
ساز که ن و من، که هه ول دهم سه ری قسه له گه ل دهسته ی ئه و ژنانه،

بکه مهوه که هیندیک مندالیشیان به دورمهوه و له لای نهو ناگرانه
دانشتون و خهریکی نانکردن.

ئهحمده خهریکی وهرگپیرانی قسهکانی ههردووک لامانه و زوو بۆم
دهردهکهوئ بهسهرهاتی ههموویان وهک یهکه، شه و بۆمباران ئهوانی
ئاواره کردوه، ئیستش لیره گیرساونهتهوه بهو هیوايه، دهرگی سنووریان
لئ بکریتهوه و له ژێر ناگری فرۆکهی عیراقدای رزگاریان بیت:

- ئیمه له گوندی باتاسهوه له نزیک شهقلاوهدا دیتن. ههولین جار فرۆکه
هاتنه سههمان پێش سێ مانگ بوو، چهندین جاری تریش هاتنهوه و ۲۰ -
۲۰ کهسیان لئ کوشتن و زیاتر له دوو مانگیشه لیره چاوهروانین.

- ئیمه له گوندیکی نزیک ههولیرهوه دیتن، سێ مانگه لیهرمین،
مندالهکهمان لیره له دایک بووه. ئهوهی ئیمه بزاین تا ئیسته دوو مندال لیره
مردوون.

- پیاوکهی من له بهرهی شههه، من ئیسته ۲ مندالم ههیه، دووان له
مندالهکانم لیره مردوون.

من دهتوانم ماوهیهکی درێژ لهگهڵ ئهم خهڵکهدا ئهم باسه درێژه بدهم بهلام
ئهحمده بۆی زحمهته لهم ههموو تاوانه بگات و ئهوانیش بۆیان سهخته
باسی ههموو ئازارهکانیان بکه. مندالهکانیان ههلهکهکرن و ههول دهن
روو به کامیراکی من به بزموه دهرکهون.

لهپێش که پرتکدا، که به دوو بهتانی ساز کراوه پیاوکی پیر دانشتوه و
خهریکه چه قۆیهک به بهردیکدا دیتی و تیژی دهکاتهوه. ئهویش له ئاواپییهکی
بۆمبارانکراوهوه دیت. ئهوه لئ ژنهکی که ئهویش زۆر به تهمن بوو لهوئ
کوژراوه و مندالیکیشیان له دوا نهماوه. من دهپرسم مامه نهگهر ئیسته
کهنج بوایهی نهتۆش پێشمهرگه بووی؟

- بێگومان. ههلبهت منیش پێشمهرگه بووم و لهو شوێنesh بووم که چهکه

دژه فرۆكه كانى لىبه تا په كىك لهو فرۆكانه بخمه خوارهوه. به پىكه نینه وه
چه قوه كونه كى به دهسته وه دهگرى و روو له ناسمان به نیشانه ی هه ر مشه
به رزى دهكانه وه.

منډال به ناو چادر و كه پره كاندا دىن و دمچن و بى خویان خه رى كى
كه من. هیند پى كى كومه لىك نامرازى یارییان بى خویان له كوته ناسنان
ساز كړدوون پى پیا نه وه سه رگه رمن. بایه كى سارد له باكوړه وه هلى كړدووه
و به پى نه زموون زږدیش ناخایه نى وهرزى به فر و بارانىش دهست پى
بكه. له په كىك له به رپر سه كان ده پرسم بارى نه مانه - له وه ها د خى كدا،
چى به سه ر دى؟

به رپر سى كه مپه كه پىش نه وه ی بىته ناو شو پش نه فسه رى پولىس بووه
ده لى:

- نه وان ده بىت پىش نه وه ی د خه كه بگاته نه و جى كه په لىره برۆن. نىمه
هول دده مین هه رچى په ك زووتر كى شى كرا نه وه س نوورىان له لای
ئى رانى په كانه وه بى چاره سه ر كه ی و له وه زیاتر له دهستى نىمه نایه. بى
خوت ده زانى هه ر رۆژه دهسته په كى ناواره ی نو ی ده گن و هه ر نى سه ته
د خه كه مه تر سیداره، جا نه گه ر بى تو بگاته زستان، بى شك هه موو لىره له
سه رما و له بر سانه ده مرن.

من له بهر خومه وه ده لىم نه مه له گشت شه رى كدا هه ر وایه، زیاتر ژن و
منډالان زیان مند دهن. پیا وه كان له به رى شه ردا هینده نازار نابین. به لام
كا تىك له گه ل نه م خه لكه دا قسه ده كم ده بىنم كه سیان بۆله و گله بى په كى له
د خه كه نى به. به پىچه وانه وه نه م شه ر هه ر مەرجى مانه وه ی خویان ده بىن
و هه رچى په ك تاوانى ده ولت زږدتر ده بى بروای نه وانیش وه ك شاخ و
كپوه كانیان مه كه م و پته وتر ده بىت. نه وه ی كه ده ولت گونده كانى نه وانى
بومباران و وىزان كړدووه، شه وانه پولىس ها توون و نه وانى له ماله كانیان

وهدەر ناوه، تۆپخانەى دەولەت مال و حالى تىك داۋن، ھەموو ئەوانە تەنبا ورەى ئەوانى بەرزتر و رقى لە دەسلەلات و دەولەت زیاتر كردوون. ئەمانە كاتىك ناۋى دەولەت دىن رقىكى تايبەت لە تۆنى دەنگياندا ھەست پى دەكرى، فرۆكەكانى دەولەت گوندەكانى وىران كردن، سەربازى دەولەت ئەوانى دەربەدەر كرد، پۆلىسى دەولەت ئەوانى راۋنا و... بەم شىۋە دەولەت و تاوان لای ئەمانە بوونەتە يەك.

ھىندىك لە منداڵەكان كال و چاوشىن، ژنەكان سەر و شكلىان جوان و رىكۆپىكە. ژنىكى جوان، كە داىكى سى منداڵە سەرنجەم رادەكشە. بە خۆم دەلیم ئەگەر من ئەم ژنە، لە سوید بە جلۆپەرگى خۆمانەوھە بىنم قەت ناتوانم بلىم ئەمە ژنىكى بىگانەىھە. ئەو زۆر جوانە و بۆ من دژوارە، كە رابردو و دۆخى ئىستەى بىنمە پىش چاۋ - ئەۋەى كە ئەو قەت نەيتوانىۋە فىرى خۆتندن و نووسىن بىت، ژيانىكى بە پىۋانەكانى ئىمە (بەلام تەنبا بە پىۋانەكانى ئىمە)، دواكەوتوانە دەباتە سەر. بۆ من دژوارە لە ژيانىك كە ئەو بردوۋىتە سەر تى بگەم، كەچى سەر و سىما و رەنگى قز و چاۋەكانى، كە جىاۋازىيان لەگەل ژنىكى ئەوروپايدا نىيە و ھەك خۆشى كەسىكى ژىر دىتە بەرچاۋ، بە ھىچ شىۋەىك پىكەۋە ناگونجىن. من لە ناخى خۆمدا ھىندىك لەو بىر كۆرەنەۋەى خۆم ھەست بە شەرم دەكەم. بەو حالەش كاتىك ۋەركىرەكەم ئەحمەد لىم دەپرسى، كە بىر لە چى دەكەمەۋە بۆى دەدركىنم و ئەحمەد لە ۋەلامدا ئىژى:

- زۆر سروشتىيە، ئىمە ئاريايىن، راست ۋەكو تۆ. ئىمە عەرەب نىن، ئىمە ئاريايىن و بە زمانىكى ھىندى ئەوروپايى قسە دەكەين.

ئەو لە كاتى دەربىرنى ئەم ۋەتەيدا ھەست بە بارى نىگەتيف و بىرۆكەى رەگەزپەرستى لە ۋەشە "ئارى"دا ناكات، تەنبا خۆشچالە، كە لەم بارەۋە نىمەكانى بۆ رەخسا تا ئەم زانىيارىيە بداتە من، كە بۆ ئەو چەندە گرىنگە من

بزانم ئەو عەرەب نىيە. رەنگە ئەو پىتى وابى ئەم زانىيارىيە بە شىتوھىەك سۆزى من - بۆ كورد - زىاد بکات. وە يان رەنگە منىش، بى ئەوھى بە خۆم بزانم لەو چوارچىوھىەدا ھەلسۆکەوت بکەم.

لە گەرانیوھدا ئەحمەد من دەبات بۆ شوونىک لە حاجى ئۆمەران، لەوئى کۆمەلىک ھونەرماندى کورد، لەسەر پارچەپەکی گەرەوھە خەرىکی کىشانى وینەن. لە وینەکاندا ھىندىک پىشمەرگەى چەک لە شان و کۆمەلىک گوندی وێرانکراوی ژێر بۆمبا دەبىنرێن، لەگەڵ وینەکانىشدا دروشمى شۆرشگىرانیە نووسراون.

لە يەکیک لە تابلۆکاندا لەیلا - ئەو کچەى لە بەغدا ھەلواسرا، دەبینم. بە تەواوی سەرنجەم رادەکێشێ. دیمەنى يەکەم وینەپەکی ئاروونی ژنىک پىشان دەمات، کە سەربەرزانیە بەرھە سىدارە ھەنگاوی دەنێ و لە دووھەمین دیمەندا پەتە سىدارە لە مل، بە ھەلواسراوی دەبىنرێ.

پاش نىوھەژگەى داوا دەکەم دوکتۆر مەحمود، يەکیک لە ئەندامانى مەکتەبى سیاسى ببینم. ئاوبراو پزىشک و بەرپرسى "بەش"ى ئەندروستىيە. ھاوکات يەکیکە لە رێبەرانى شۆرش و لە سەرھەتاوھ تا ئىستە لەگەڵدا بووھ.

شوونى دیدارى من لەگەڵ دوکتۆر عوسماندا کونەبەردێکە، کە بە شىتوھىەك داپۆشراوھ من تا بە تەواوی نزىک نەبمەوھ و کەسێک دەرگەپەکم پىشان دەمات ھەست بەوھ نەکەم ئەمە جىگەى مانەوھى کەسێکە. مەحمود پىاوتىكى ئازام و وردبىنە. بىرى ورد و ھۆشى تىژى دەبنە ھۆى ئەوھ سەرھەپای ماندوویى، برىسکەى چاوی بیت. ئەو بە باشى و رەوان ئىنگلیزى قسە دەمات، وشەکانى زۆر بە سەرنجەوھ ھەلدەبژێرێ و بچووکترین گومان لە وتەکانیدا نىشان نادات. يەکەم پرسىارم بەم شىتوھىە دەست پى دەکەم:

من تەنیا شەو و رۆژێکە لێرەم، بەلام ھەر لە ئىستەوھ تى گەپىشتووم، کە کوردستانی عێراق راست ھەك ولاتىكى سەربەخۆ کار دەمات. چۆنە ئێوھ

تەنیا باسی ئۆتۆنۆمی دەمەن؟ راستى مەسەلەكە وا نىيە كە ئىوہ پىتان
خۇشتىر بى خاۋەنى دەۋلەتى سەربەخۇى خۇتان بن؟

- مەن لە دنيا نەتەۋەيەك شەك نەبەم ئاۋاتى سەربەخۇىيى نەبىت، بەلام
پارتى دىموكراتى كوردستان پارتىيەكى عىراقىيە. ئامانجى ئىمە ئۆتۆنۆمى
لە چوارچىۋەى عىراقدايە. ئەمە ھەلەيە ئىنكارى ئەۋە بگەين، كە ھەموو
كورد سەربەخۇىيىيان ناۋى، بە پىچەۋانەۋە. بەلام ئەمە تەنیا بۆچۈنى
كەسانىي مەنە و بۆچۈنى پارتى ئەۋەيە داۋاى شتى ناسبەجى نەكەين. ئىمە
ھىچ پىۋەندىيەكى سىياسىمان لەگەل ئىران و توركىدا نىيە، ئىمە تەنیا لەناو
عىراقدا كار دەكەين.

بەلام ئەمە چۆن ئەبىت؟ چۆن دەتۈانن بگەنە ئەم ئامانجە؟

- دوو جىگرەۋە ھەيە، يان لە رىگەى ئاشتىيەۋە، كە ماناى ئەۋەيە ئىمە بە
شىۋەيەكى ياساى دەبىنە خاۋەنى ئۆتۆنۆمى لە چوارچىۋەى عىراقدا، يان
جىابوۋنەۋەيەك كە بە شىۋەى "دەفاكتۇ" مەيلەۋ ۋەك ئىستە ھەيە. ديارە
ئەلتەرناتىفى دوۋە لە يەكەميان زۆر مەترسىدارترە بۆ كشت عىراق. ئەگەر
ئەۋان لە بەغدا ژىر بن دەبوۋا تى بگەن، كە چارەسەرى سىياسى تەنیا
يەكەتسى عىراق بەھىز دەمكات، ئەۋكات كورد رازى دەبوۋن و نەتەۋەى
عىراقىش بەھىزتر.

بەلام جى روى دا؟ بۆجى شەپ دىسان ھەلگىرسايەۋە؟

- ۋەتۈۋىز گەيشتبوۋنە ئاستىكى لاۋاز، باشتر ۋا بوو دىسان دىرژەميان پى
بدىرئ بەلكو رىككەۋتنىك بە دەست بى، بەلام دەۋلەتى عىراق رىالىست نىيە.
بەجىتى ئەۋە كەردەۋەى سەربازىيان دەست پى كەردەۋە. ھەر لە مانگى
كانۇنى يەكەۋە بىريارى دەست پىكەردنەۋەى شەريان دابوو و لە
كۆتايىيەكانىشدا دانىشتەكان لە لايەن دەۋلەتەۋە ئەسلەن جىدى نەبوۋن.
ئەۋان زىيان و گورزەكانى پىشتىرى شەريان لە بىر كەردبوو و پىيان ۋا بوو بە

هتیرشی سهریازی ئیمه له ناو دهبن. به لām ئهوان له م ریگهیه دا سهرکه وتوو نابن. ژماریه کی که م کورد هه ن هاوکاری ئهوان بکه ن و ئیسته له هه ر کاتیکێ تر زیاتر له لایه ن خه لکی کورده وه دابه ر کراون.

به لām نهوت، رۆلی نهوت چیه له م کیشهیه دا؟

- نهوت به جۆریک رۆلی ههیه. په کێک له ده ليله هه ره گرینگه کانی ئه م شه ره نهوته. ئیمه پێشنیازمان کردوه ده ولته ی ناوهندی کاری ده ره پێنان و فرۆشتنی نهوتی له ئه ستۆ بیت، به لām له به ر ئه وه نهوته که له ناو خاکی کورده یه ئیمه لاما ن وایه ده بیت نهوتی گشت خه لکی عێراق بیت نهک وهک ئه وه ئیسته ده ولت داها تی نهوت بۆ شه رێک ته رخا ن دهکات که ولاته که وێران و خا به ور ده بی. دروشمی ئهوان ئه وهیه "نهوتی عه ره ب بۆ عه ره ب" به به روا ی ئیمه ئه مه خۆی جۆره هاندا ن و را چه کاندنیکه دژی خه لکی کورد.

شه ره که چۆن ده روا ته پێشه وه؟

- ناوچه ی وا ههیه کۆنترۆلی به ته واوی له ده ست ئیمه دایه، ناوچه ی واش هه ن ئیمه تیا ندا شه ری پار تیزانی ده که یه ن. ئهوان چه کی گرا ن، که له رووسیاهه پیا ن دهکات له دژی ئیمه به کار دێن. به و حا له ش زیانی گه ره به ر ئهوان ده که ویت. ئیمه له م ما وهیه دا هیندیک ناوچه مان له ده ست داو ن، به لām روونه که دۆخه که له قازانجی ئهواندا نا روا ته پێش. فا کته ریک له م با ره وه ئه وهیه، که ئه و ناوچه یه ده که ونه چنگ ئهوان به ته واوی چۆلن و خه لکی تیدا نامپێن. دوا ی دا گیر کران خه لکه که ی تیکرا هه لدین بۆ لای ئیمه. ناوچه ی بێ خه لک ه یچ مانایه کی نییه، هه ره ها ئه مه ش ده ره خات، که چۆن خه لکی کورد له وان دوور که وتوه ته وه. ئیمه که لیک گر فتمان له سه ر ریگه دان، ئه مه راستیه که، به لām خه ریکه ن کیشه کا ن چاره سه ر که یه ن. ناو ره کا ن گه ره ترین گر فته ی ئیسته ی ئیمه ن. ئهوانه ده بیت شو ئنیکیا ن بۆ ژیا ن له زستا ندا بۆ دا بین بکری، ئهوان ما ل و حا لیا ن لێ تیک چوه و نا چار

کراون روو له نئران بکن. ئیمه پتویستمان به یارمه‌تیی مرقیی هیه و به داخه‌وه دنیا له حاست داواکاری ئیمه‌دا کهره.

چوارسه‌ه هزار کهس ناچار کراون مال و حالیان به‌جی بیلن و ریگی ئاوارهی بگرته پش. نئران هاوکاری ئیمه دهکات و نه‌وانیش، وانا نئران قازانچ و به‌رژموندیی خویان له‌مه‌دا هیه، ئیمه پشتیوانیی نه‌وانمان هیه. د. عوسمان درژهی دهدات و ده‌بیژئی:

مه‌ترسیی له‌به‌ینچوونی ئیمه زۆر لاوازه، زستان له ریبه و له وه‌رزی به‌فردا تانکه‌کانی نه‌وان، که چه‌کیکی کاریگری نه‌مرقی نه‌وانه، ناتوان و مک پتویست بجوولینه‌وه.

تۆ ده‌بیت بزانی که هه‌لواسین له عیراقی ئیسته‌دا و مک ئاوخواردنه‌وه وایه. رژیمیکی وا ناتوانی بق ماوه‌یه‌کی زۆر بژی، درمگ یان زوو سه‌روژیر ده‌بیت و ده‌رووخی.

من پاش دیداری دوکتۆر عوسمان، بق لای ته‌حسین به‌گ میری ئیزیدیان وه‌پێ ده‌گوم. من پشتر قه‌ت ناوی ئیزیدیانم نه‌بیستوه. ئیسته، کاتیک لیره‌ خه‌ریکی نووسینی ئهم کتیبهم له فهره‌نگیکدا به‌ دواي وشه‌ی ئیزیدیدا ده‌گه‌ریم و ده‌بینم نووسراوه:

ئیزیدی عه‌شیره‌تیکي کوردن له عیراق له لای مووسل، هیندیکیان له کپوه‌کانی کوردستان، باکوری رۆژاواي مووسل و هیندیکیشیان له شاخه‌کانی سنجاردا نیشته‌جین. ئاینه‌که‌یان تیکه‌لاویکه له مه‌سیحیه‌ت، جووله‌که و موسلمان و هیندیک ئاینی کۆنی ناوچه‌که... ئیزیدییه‌کان، که زیاتر به‌ شه‌یتانپه‌رست ناودیر ده‌کرین هه‌ر له‌ میژموه‌ که‌وتونه‌ته‌ به‌ر هیرشی زالم و زۆردارانی ناوچه‌که و، به‌ شتیه‌ی جۆره‌وجۆر راوه‌دوو نراون. هه‌ژماریان له‌ که‌لیک کۆمه‌لکوژی جۆره‌وجۆر له‌ ساڵه‌کانی ۱۷۰۰ و ۱۸۰۰دا که‌م بووته‌وه.

تهحسین بهگ میری نهوانه. بهو جۆرهی من تۆ گه‌یشتووم مانای میر وهک شارادهیه و تهحسین بهگیش له‌ناو ئیزیدییه‌کاندا نه‌و پله و پایه‌یهی هه‌یه، که پاپ له‌ناو کاتۆلیکاندا هه‌یه‌تی. میر تهحسین دوا‌ی نه‌وه پتوه‌ندی کرد به شۆرشه‌وه لیره، له‌چۆمان ده‌ژی و من له‌و شوێنه‌ی، که به‌ شیشه‌ی کاتی بۆی ساز کراوه ده‌بینم. له‌و ده‌مه‌ی من رۆیشتم نه‌و رازا بوو و ناچار مام تاویک راوه‌ستم تا له‌ خه‌وه‌ستا. سه‌رحال و میزه‌ریکی شل و ول له‌ ده‌وری سه‌ری، راست وهک "پاپ‌یکی ره‌سه‌ن دیته‌ به‌رچاو. زۆر نه‌جیبه و ئینگلیزییه‌کی جوان قسه‌ ده‌کات. له‌به‌ر نه‌وه من ناچار بووم راوه‌ستم تا نه‌و دیت، داوا‌ی لیبووردم لۆ ده‌کات. چام له‌پیش داده‌نۆ و ناماده‌یی خۆی بۆ وه‌لام‌دانه‌وه‌ی پرسیاره‌کانم پێشان دهدات. میر ده‌لۆ:

- نزیک به (١٠٠,٠٠٠) ئیزیدی له‌ عێراق ده‌ژین، له‌ رووسیا سه‌د و سی هه‌زار، له‌ تورکیا په‌نجا هه‌زار و له‌ سووریا چل هه‌زار. که‌وا بوو ژماره‌ی ئیزیدییه‌کان زیاتر له (٣٠٠,٠٠٠) سێسه‌ هه‌زاره.

نه‌و میرایه‌تی له‌ باوکیه‌وه بۆ به‌ میرات ماوه‌ته‌وه. به‌ وته‌ی میر دوو - سێ هه‌زار ساڵه‌ نه‌م ئاینه‌ هه‌یه و له‌و کاتیشه‌وه میرایه‌تی وهک میرات بۆ که‌سه‌کان به‌جۆر ماوه.

- دینی ئیمه‌ دینێکی که‌ونارا‌یه، به‌لام ببووره، بۆم نییه‌ زۆرت‌ر بۆ باس بکه‌م. نه‌مه نه‌ینیه‌کی گه‌شتی ئیمه‌یه. سروشتیه ئیمه‌ به‌روامان به‌ خوا هه‌یه، به‌لام زیات‌ر بۆم نییه‌ باس بکه‌م.

- نه‌وه‌ی که‌ رێبه‌ری ئاینی ئیزیدییه‌کان بیت، بۆ تۆ چی مانایه‌ک دهدات؟
- من که‌مه‌لێک نه‌رکم له‌سه‌ر شانه‌ وهک نه‌وه که‌ چاودێری جێبه‌جێبوونی یاسا ئاینیه‌کانی خۆمان بکه‌م. نه‌گه‌ر که‌سێک سنووری یاسا‌کانی به‌زاند نه‌رکی منه‌ حوکمی به‌سه‌ردا بده‌م. بۆ نمونه‌ پتوه‌ندی زایه‌ندی له‌ ژياندا، یان که‌سێک حاشا له‌ بوونی خوا بکات. شتی له‌م چه‌شنه‌ به‌ لادانی که‌وره

دینه ژمار. تهحسین بهگ درېژهی دهدات:

نیزیدی چهند هۆزی جیاوازن و ژیانیکي ساکار دهبنه سهر. پتشتتر به زۆری کۆچهر بوون بهلام ئیسته نیشتهجین و له شار و گونداندا دهژین. نه ریتی چهندژنی ئاساییه لهناو ئیمهدا و دینهکه مان سنووریکي بق ژمارهی ژن دانهناوه، بهلام زۆربهی پیاو به سی ژن رازی دهبن. دیاره ئهمه زۆره و من خۆم نهگهر کاتی گهنجی ژیرانه بیرم بکردایه تهوه به تمنیا یهک ژن رازی دهجووم.

کاتیک من لیلی دهپرسم ئه چهند مندالی هه دهلی:

- پیم وایه ده...، یان دوازه.

میر به وتی خۆی وهک شوینهکانی تر زهکاتی تایبهتی "کلێسا" له خه لک وهرناگرێ، بگره موریدهکانی دلخواز یارمهتی دهدهن:

- من ههموو شتییک بق خۆم هه لئاگرم، زۆربهی دهروات بق پرستگهی خۆمان. من بهشی نهومندهم هیه خۆم به پتوه ببهم.

میری ئیزیدیان سالی ۱۹۶۹ تیکه لی شۆرش بووه:

- من پروام به بناخهکانی ئهم شۆرشه هیه. بهلام ئهمه هیچ پیوهندی به ئاینهوه نییه. من کوردم، ههموو ئیزیدییهکان کوردن. بۆیه من تیکه لی ئهم شۆرشه بووم چونکه شۆرشیکي کوردیه.

ههموو ئیزیدییهکانی عیراق له گه ل شۆرشدان؟

- نا، بهلام ئهمه تمنیا پیوهندی به وهوه هیه هیشتا ئه و پیوهستییه نه هاتوه ههموو چهک هه لگرن. من هیشتا داوای وام لی نه کردوون، بهلام بیت و من ئه و داوایه بکه م نه وه و پینچ له سه دیان ئاماده ن به شدار بن. له م رۆژانه دا بیست ئیزیدی له مووسل له لایه ن دهوله تهوه هه لواسران.

له زۆر لاهه هه ولی فریودانی میری ئیزیدیان دراوه:

- دهولت ههولای داوه من بۆ لای خۆی راکیشی. زێر و پارهی زۆریان بۆ پێشنیاز کردووم بهلام من پهرنسیبهکانی خۆم به پاره نافرۆشم. من شتیکم لهگهڵ بهعسیباندانیه. من نامهوێ وهک ناپاکتیک بژیم. من جهنهرال بارزانی وهک رێبهرو خهباتکارێکی مهزن دهبینم. ئهو ههموو ژيانی فیدای گهلی خۆی کردووه. ئهو مرقفیککی پاک و خاوهرن برۆایه.

میر له درێژهدا دهلی:

- من پارهکه له ستۆکهۆلم بووم، لهو سهفهردا دهوێکی ئهروپام دایهوه و دوو شهو له ستۆکهۆلم مایهوه. له هۆتیلێک مایهوه ناوهکهی چی بوو... ئاها گراند هۆتیل.

مانگایهک به پێشماندا تێپهڕ دهی و میر بێ نهوهی گرینگیی پێ بدات درێژه دهداته باسهکهی:

ئیمه لهم شههردا سهردمهکوهین چونکه ئیمه بۆ مافیکی رهوا خهبات دمهکین، ههموو نهتهوهکانی دنیا خاوهنی مافهکانی خۆیان، بۆ دهبیت نهتهوهی کورد لهو مافانه بێبهش بێ؟

میری ئیزیدییان به شیوهیهکی سهیر تیکهلاوه له کۆن و نوێ، دواکهوتووێ و شتی مۆدێرن. رێبهری رۆهی ئاینیکی پر له رهمزی ههزاران سالهیه، که پهیرهوانی پێک هاتوون له چهند عهشیرهتی ههزار ژيانیان به کشتوکالی بچووک و شوانی له کێموکانی کوردستاندا بهرتوه دهجێ. بهلام خۆی مهیلهو له سیاسهت شارهمزایه و برۆایهکی پۆلانیشی به پشتیوانیی نهم شۆرشه ههیه و دوور نییه شارهمزاییشی له سالۆنهکانی "گراند هۆتیل" له ستۆکهۆلم کهمتر نهبێ لهم ماله ساکارهی خۆی لێره له چۆمان.

ئێواره دواي نانخواردن، لهگهڵ ئهمهد، سهعدوللا، خوران (سۆران؟ وهرگێر) و ههندیکي تر لهو کۆپه گهنجان، که وهک وهرگێر لێره خزمهت دمهکن، له دیوهکهی خۆم دانیشتروم. دیوهکه مهیلهو تاریکه، له کوردستان

جگه له و جیگه یه ی رادیو و نه خوځښتونه ی لویه کاره بایه که له گوړېدا نیبه. چراقو تویه که له دیوه که یه، که رووناکیه که یه راست له میچه که دمدات و توژیک رووناکی دمدات دیوه که یه نیمه ش. روو ده که مه کوړه کان و ده لیم دهمه وئ زوړتر له باره ی له یلاوه بزانه. نه حمده ده لئ:

– چیت دهمه وئ بزانه؟

همه موو شتیک، دهمه وئ همه موو شتیک بزانه. همه موو هم کوړانه له نژیکه وه له یلا دهناسن، بویه پیکه وه هاوکاری دی که نه تا نه وه دی زانن بق من باسی بکه ن:

– نه و له کوژلیجی زانستگه ی به غدا به شی سو سیو لوجی ده یخویند. له گهل بنه مال که ی، که مالیکې مامناو مندی بوون ده ژیا. له یلا له خانه قین له دایک بوو به لوم به شی زوری ته منی له به غدا برده سر، کاتی شهید بوون ۲۱ سالی بوو. بالای به ز و باریک، قزی زور کال، چاوی رهش بوون. جوان بوو به لوم هیندمه ش نا، که سهرنجی خه لک بق لای خزی راکیشی. نه دما یکی زور چالاکي ی که تیی قوتابیانی کوردستان بوو. سهر به رشتی نه و دهمه وئ کورسانه ی ده کرد، که له سر کولتووری کوردی به پتوه ده چوون و له زور شوینان قسه ی بق خه لک ده کرد. قهت نه دهمترسا، دهمزانی که به م کارانه ی خزی کار به دهمستانی ده ولت تووره ده کات، به لوم قهت ترسی نه دهناسی.

سهر نه جام شه ویک له لایه ن پولیس هوه گیرا، دوا ی نیوه شه و بوو و له سهر به یک پینچ قوتابی گنج گیران. هوه ل دوو کوړ له هو تیلک له به غدا گیران، نازاد سلیمان و رهشاد سهری. شه و دوا ی له یلا و سیتیانه که ی تر گیران. نه وان همیشه پیکه وه بوون و پیکه وه کاری سیاسیان ده کرد. نامانجی نه وان کوردستان و به کگرتنی کورد بوو. نه وان قهت کاریکی خرابیان نه انجام نه دابوو به لوم دوا ی گیران توخته ی خراو کاریان لئ درا و بی مو حاکمه حوکمی هلواسینیان به سهردا سپا.

يانه يهك له به غدا ههيه ناوى مه نسووره. له رواله تدا شوئى كۆبوونه وى چينه بالاده ستهكان و رتبه رانى حزبى به عسه، به لام هه مووان ده زانن، كه له پشت نهو شوئنه وه زيندانى كى تاريكه، كه نارازيانى تيدا داركارى بى به زه يانه دهكرين. تا ئسته هه زاران كهس له وى له ژير داركاريدا مردوون. خه لكى ناوى نهو جيگه يه يان ناوه "كوشكى كوتايى". نهو شەش كورده گيراوه له شوئنىكى نهئى بى ماوه يهك راگيران به لام دوى وشارى زۆر دهوالت ناچار بوو نهوان بئيتته سه ته له فزيون، وهك خراپكار و تاوانبار پيشانيان بدات و پاله پستيان خسته سه ته له يلا نامه ي پشيمانى بنووسى به لام نهو نه چوه ژير بارى زولمى نهوان و بهو شيوه يه له يلا بوو به يه كه م ژن له عتراق له سىداره بدرئ.

دياره له گه له نهو، كوړتكيش به ناوى جهواد له سىداره درا. به پيچه وانەى نهوانى تر جهواد قوتابى نه بوو، كوپه كرتكارى ساكار بوو. نهو و له يلا نه وينداری يهك و هه ردهم پيكه وه بوون. سى دانەى تر له كوپهكان دوى داركارى و نازار هه لواسران و نه م رووداوهش ميژووى ١٣ى مانگى ئيارى ١٩٧٤ بوو.

قهوليان به بنه ماله كانيان دابوو پيش هه لواسين و بى دواچار بتوانن كوپهكانيان ببينن به لام كاتيك بنه مالهكان گه شتن ته نيا ته رمى بى گيان و داركارى كراوى رۆله كانيان له وى بوو.

كهوا بوو نهو پينچ قوربانى به برى بون له له يلا و ده زگيرانه كهى جهواد، نازاد، كه بهرپرسي قوتابيانى كورد بوو، نهريمان، كوړتكي نارام و جوانچاك و حهسن كه هاوړتتى نهريمان بوو.

ئهممه دهلى:

- نازاد باشتري ن دوستى من بوو.

كهسى شه شه م، رهشاد سه برى هه لئه واسرا، سه ره راي نهو نه ویش وهك

پېنجه کې تر به شداري چالاكېه كان بوو به لّام رېژيم پاش ماوهيك
نازاديان كړد و بهم كارم ش گهره كيان بوو بېژن گوايا دادگه و موهاكه مهيك
له گړېدا بووه و نه و بې گوناوه دهرچووه.

هر نهو شوه له يلا كيرا ۲۰ قوتابي ه لّاتن و خويان گهيانده شوېش.
نه حمه له م بارهوه ده لّي:

- زور د خيكي پر مه ترسي بوو، پيش گيراني له يلا ده ستيان پي كړد،
گه نچيك به ناوي محمه د رمشيد به شيويه كي گوماناي كورزا، ترمه كي
له سره شقام ديترايهوه. نيمه ترمه كه مان برده نه خوشخانه يك به لّام دواتر
له نيشانداني ترمه كه به نيمه و بنه ماله كي خويان پاراست. نيمه دلنيا
بووين، كه كاري به عسيه كانه بزيه دواي نهوه زور ترسايين و نه مانده ويرا
ديوه كاني خومان به جي بهيلين.

له ده رڼاندا ۱۴۰ كسيان له به غذا گولله باران كړدن. نيسيته زور به ي
نزيك به تهاوي قوتابييه كورده كان ه لّاتوون و گهيستونه ته لاي شوېش.

من ساتيكيش كومان له راستني داستاني نه م كوره گه نچانه ناكه م،
نه وان نارام و له سره مخ قسه ده كه ن - نه وان راستيه كي تال و ترسناك
ناشكرا ده كه ن. له روانگي نه وانهوه ده ولت كومه ليك چته و تاخمن و
هيچي تر.

نه وان گوتداري به شي عهره بي راديق كوردستان ده كه ن:

- ديسان كوردتيكي تر له سپداره دراوه، كوردتيكي تر له ژير داركاري دا
مردووه. هه موو روژيك وايه و نه مه بوو مه شتيكي ناسايي بې نيمه.

نيوه شهو كاتيكي من ته نيا چنده ساعات خه وتووم به گرمي هور و
چه خماخه وه خه بر ديم، باران به توندي دهباري و من ده كومه بيري نهو
خه لكه ي له سر سنور گيريان خواردووه، بيري چادره شره كانيان، مندا له

هزاره‌کانیان، که له‌گژه‌ی با و تۆفی بهر سه‌رماوه بۆ کەس و یاریده‌ریک
ده‌مرن.

چرا قوتووکه هه‌لده‌که‌م و ته‌له‌گرامیک بۆ "لووتر یه‌لپتین" (بنکه‌ی
یارمه‌تی لۆتیر) له‌ سوێد ده‌نووسم. - ره‌نگه‌ له‌ به‌ر ئه‌وه‌ ویژدانی خۆم که‌ پ
بکه‌م، ره‌نگه‌ ته‌نیا بۆ ئه‌وه‌ په‌نجه‌رمیه‌ک بۆ بۆ توانایی خۆم بکه‌مه‌وه.
له‌ ته‌له‌گرامه‌که‌دا ده‌نووسم:

١٥٠٠٠ هه‌زار ئاواره‌ی شه‌پ لی‌رهن، هه‌زاران کەس له‌وان ته‌نانه‌ت
چادریشیان نییه‌ بچنه‌ ژێری. باران ده‌ستی پێ کردووه‌ و به‌م زووانه‌ش به‌فر
ده‌بارێ. ئیوه‌ ده‌بیت کارێک بۆ ئه‌م خه‌لکه‌ ئه‌نجام بده‌ن.
به‌یانی ته‌له‌گرامه‌که‌ ده‌مه‌مه‌ میشل و قه‌ولی لی‌ وهرده‌گرم، که‌ به‌ پێی کات.
قه‌راره‌ ئه‌ویش بینیری بۆ ئێران و له‌ وێوه‌ به‌ پێی بکه‌ن بۆ شوێنی باسکراو.

ئەو لە فرۆكە دەترسێ

لە چۆماندا نەخۆشخانەيەك هەيە - ناوەندی تەندروستی بۆ گشت كوردستانی ئازاد - بۆ كەسێ ناشارەزا دیتنەوێ نامومكینه. لەبەر ئەو نەكەوتتە بەر هێرشێ تەیارە دەبێت لە ئاسمانەو نەبێنێ و مەیلەو لە زەویشەو نەدیو. ئەم جێگەيە پێش سێ مانگ، لە چۆلەوانییەك، لە دۆلێكی تەنگەبەر و لە نزیک دەربەندیكدا ساز كراوە. لە دەروەوێ دۆلەكە و لە لیوار یتگەو تەنیا چەند مالى قورین هەن.

پێش دەست پێكردنەوێ شەپ لە مانگی ئادار تەنیا دوو پزیشك لە سەراسەری كوردستاندا هەبوون. ئیستە ٩٥ دانەى لێیە. دوكتۆرەكان دواى بەربابوونەوێ شەپ بە لیشاو لە هەموو شوێنێكی عێراق و تەنانت لە ولاتانی تریشەو روویان لە كوردستان كرد. زۆربەى ئەم دوكتۆرانە لە ناوچە و نزیک بەرمەكانی شەپدا خەریكی خزمەتن، بەلام نەخۆشخانەى ناوەندی چۆمان كۆمەلێك دوكتۆری باش و خاوەن برێوانامەى جێ چاو و پەسپۆرى بە ئەزموونی لێیە، كە لەگەڵ دوكتۆرەكانی نەخۆشخانەكانی سوێد بەراورد دەكرێن.

هۆیەكی تری ئەو ئەم دەربەندە چۆلە بۆ شوێنی نەخۆشخانە هەلبژێردرا ئەو بوو، كە ئاوی زولالی فرەوان و شوێنی هەلکەندنی مال لەناو بەردەكاندا هاسانتەر بوو، كە مەزۆف دەیتوانی حەشارگە و شوێنی پەنادانی برینداری لێ ساز بکات. سەرۆکی دوكتۆران خورشید دزەیی دەورێکی دەربەندەكە و نەخۆشخانەكەم لەگەڵدا دەگەرێ و بە وردی بۆم باس دەكات:

- ئێمە زیاتر لە ٤٠ تەختمان لێرە هەيە، لەوانە ١٥ یان تاییەتی ژنانن.

بسیقپریکی نهخۆشیی دهروونی، دوکتۆریک بۆ نهخۆشیی گشتی، دوکتۆریکی منداڵان، یهکیکی تایبهتی ژنان، یهکیکی قورگ، لووت و گوێچکه، سێ په‌رستار، دوو دهرمانناس، ئامبولانسیک و سێ دانه لاندروقه‌رمان هه‌یه‌.

دوکتۆر دزه‌یی وا باسی نهخۆشخانه‌که‌ی ده‌کات وه‌ک بلیتی قسه‌ له نهخۆشخانه‌یه‌کی زنده‌ مۆدێرن و له‌ دۆخیکێ ناسایی و دوور له‌ شه‌ر دا بکات، به‌لام به‌شه‌کانی ئهم شوێنه‌ ته‌نیا به‌ چادر و ته‌لیس لیک جیا ده‌کرێنه‌وه‌، که‌ قهره‌وتله‌کان له‌ کن یه‌کدا ریز کراون. دوکتۆر دزه‌یی ده‌لی:

- دوینی گوندی وه‌رتی بۆمباران کرا و ۱۱ کوژاو و ۲۰ برینداری لێ که‌وته‌وه‌. وه‌رتی له‌ نزیک به‌ره‌ی شه‌ره‌ و نهخۆشخانه‌یه‌کی بچوکی لێیه‌، که‌ به‌ر که‌وت و ژماره‌یه‌ک له‌ برینداره‌کانی ئه‌وتیش ئێسته‌ لی‌ره‌ن.

پێشمه‌رگه‌یه‌کی ۱۸ ساڵه‌ به‌ ناوی سه‌فیر مسته‌فا یه‌کیک له‌ برینداره‌کانه‌. ئه‌و له‌ نهخۆشخانه‌که‌ی وه‌رتی به‌ برینداری که‌وتبوو و زۆری نه‌ما‌بوو برینه‌کانی چاک ببه‌نه‌وه‌ و بگه‌ڕێته‌وه‌ شوێنی خۆی که‌چی دیسان به‌ر هێرشێ فرۆکه‌ که‌وته‌وه‌ و بۆ جاریکی تر بریندار کرایه‌وه‌. ده‌موچاوی پهره‌ له‌ پڕیشه‌ بۆمب به‌لام برینه‌که‌ی جێگه‌ی مه‌ترسی نییه‌، به‌ قسه‌ی دوکتۆر دزه‌یی سه‌فیر شانسی هه‌بووه‌ کوژر نه‌بووه‌.

برینی هه‌چ کام له‌ برینداره‌کان و نا‌یه‌نه‌ پێش چاو مه‌ترسیدار بێت، زۆربه‌یان له‌سه‌ر ته‌خته‌کانیان دانیشتیوون و حالیان باش دیاره‌. به‌لام که‌سه‌تیکان له‌سه‌ر دۆشه‌که‌یه‌ک درێژ بووه‌ته‌وه‌ و برینتیکێ گرانێ به‌سه‌ر سئگه‌وه‌ ده‌بینرێ. ئه‌و یه‌کیک له‌ سه‌ربازه‌ عێراقیه‌کانه‌، که‌ به‌ برینداری به‌ دیل گیراوه‌ و ئێسته‌ لی‌ره‌ یه‌کیک له‌ په‌رستاره‌ پیاوه‌کان خه‌ریکی "ته‌داوی" کردنیه‌تی. کاتیک من ده‌پرسم، که‌ بۆم هه‌یه‌ وێنه‌ی لێ بگرم له‌ وه‌لامدا ده‌لێن زۆر ناسایییه‌ و بۆ خۆشی زۆر رازییه‌، که‌ به‌م شتیه‌یه‌ زک‌اری بووه‌ له‌ناو ناگری ئهم شه‌ره‌دا، ئێره‌ باشت‌ره‌ بۆ ئه‌و تا به‌ره‌ی شه‌ره‌.

له بهشی ژناندا له لای ژنیکي گهنج رادهووستم و دوکتور برینه کیم پی
نیشان دهدات. برینیکي ترسناکه و ههمو لای خواری پشتم له بهردهگری،
نډو باش دهیتته به لوم کاتي دهوئ، دوریش نییه شوینی برینه کیم هر وا
به ناحه زی بمینتته وه.

نم ژنه ناوی سامیه و خه لکی گوندی "بوچورنیدی" دهفهری دهوکه.
سامیه یه کیک له قوربانیا نی بومبارانیکه ۲ رۆژ پشتم نه نجام درا. تنیا ژن
و مندال له دیتته کدا بوون کاتیک فرۆکه کان دهرکه و تن و لهو کاته دا زۆربه یی
ژنه کان له سهر کانی بوون. بومبه که له نزی که کانیه که که و ته نرد، ژنیک
کوژرا و ژماره یه کی زۆریش بریندار بوون. کاتیکي زۆری کیشا تا سامیه
که یشته لای دوکتور چونکه گوندمکه دووره و ریگی هاتوچوی سهخته.

سامیه بیدهنگ و دهموچاوی ترسی لیتوه دیاره، من ههول ددهم به
یارمه تیی دوکتور قسه ی له گه لدا بکه:

- من له فرۆکه دهرسم، ناوا تم تنیا نه وه یه شه ی تهواو بیت و نهو کات
من پتویست نه بیت له فرۆکه بترسم.

من له ماوه دا له بهشی ژنانی نم جیگه یه دا وینه یه که دینه به رچاوم و
ههول ددهم به باشی بینووسمه وه. له گۆشه یه کی نم نه خو شخانه یه وه
کوړیک له سهر ته ختیک راکشاه و ته مهنی رهنکه له دهوړویه ری ۱۰ سالاندا
بیت. ههمو شتیک نه وه نیشان دهدات، که له مردن نزی که دهیتته وه. نیگه ران
دیتته به رچاوه لوم چاوه کانی کراوه. له تهنیشت نم کوړه وه کچیکي
هاوته مهنی خوی راوه ستاوه، دهستی له ناو دهستی ناوه و به شتیه یه کی
جیدی چاوی بریو ته ناو چاوی و سهیری دهکات، نهو له شوینه دا ههست
به وه ناکات که بیانییه که نهوی خستوه ته ژیر چاودیری.

نه مانه خوشک و برای یه کن و نم کچه شه و رۆژ لیره یه، خه مبار و
دلبریندار به لوم نارام و به سهبر، ناماده ی یارمه تیدانه به براکیم تا نهو

ساته‌ی ده‌ژی، من قهت پیتستر ئیشقی وا خاوین، راسته‌قینه و جوانم له ناخی هیچ خوشک و برایه‌کدا نه‌بینیوه. ماومه‌کی زۆر له‌وێ راده‌وستم و سه‌یری ئهم خوشک و برایه ده‌کهم. من به‌ بینینی ئهم دیمه‌نه تووشی دله‌راوکی، هه‌ستی هاوهردی یان بیده‌سه‌لاتی نابم، بگره‌ جوژیک شادی و خۆشحالی دام ده‌گرێ. ئاخر ئهمه‌ دیمه‌نێکی راسته‌قینه‌ی مرۆشایه‌تی ئیسته‌یه، ئهم دیمه‌نه ده‌بووا به‌ ته‌واوی ئاسایی بوایه. رۆژانه ژماره‌یه‌کی زۆر منداڵ له‌ دنیا‌یه‌دا ده‌مرن. ئهم کوهره‌ قوربانیی شه‌ر نییه، ئهو تووشی نه‌خۆشیه‌کی چاره‌هه‌لنه‌گر بووه. ئیسته له‌ناو ته‌ختی نه‌خۆشخانه‌یه‌کدا که‌وتوو به‌لام ته‌خته‌که له‌ژێر چادریکدا‌یه. رووناکی و تیشکی خۆر دێته‌ ناو چادره‌که و ئهو ده‌توانی دهنگی با و هه‌ژهی ناوی دهره‌نده‌که ببیسێ. کاتیک بمړی له‌ نه‌خۆشخانه‌یه‌ک، که دیواره‌کانی هه‌موو سپی و ده‌وریه‌ری ئاسن نین، ئهو له‌ناو که‌س و ناشنای خۆیدا، که ده‌یانناسی و له‌ لای خوشکه‌که‌یدا ده‌مری. ئهم کچه‌ تاقه‌ وشه‌یه‌ک نایه‌ته‌ سه‌ر زمانی و له‌گه‌ڵ که‌سدا قسه‌ ناکات، دوکتۆر خورشید ده‌لی:

– ئه‌رێ، ئه‌وه خوشکی ئهو کوهریه، ئهو هه‌موو کاتیک له‌ لایه‌تی. ئیمه ناتوانین کاتیک بۆ دیداری خزم و که‌سی نه‌خۆشه‌کان دانین، لیڤه‌ پێوه‌ندیی بنه‌ماله‌ و که‌سان زۆر به‌هێزه‌ و خه‌لک گه‌ره‌کیه هه‌رده‌م له‌ لای نه‌خۆشی خۆیان بن، ئیمه‌ش کێشه‌یه‌کی تایبه‌تی له‌م باره‌وه نابین و لێیان ده‌گه‌ڕێن هه‌ر کات ویستیان بێن. دوکتۆر خورشید ده‌ستیکێ له‌سه‌ر توێلی کوهره‌که نا و روو له‌ من وتی:

– ئیمه‌ هیچ شتی‌کمان بۆ رزگاریی ئهم کوهره‌ له‌ده‌ست نایه، هیوایه‌ک بۆ زیندوو‌مانه‌وه‌ی نه‌ماوه.

به‌لام لانی که‌م ئه‌وه هه‌یه‌ کاتی مردن به‌ ته‌نیا نابێ. هه‌ست پێ ناکرێ ترسی له‌ مردنیش هه‌بێ، به‌ ته‌واوی ئارام دێته‌ به‌رچاو.

ئەوان دەپانەوئى نەخۆشخانەى تاپبەتى "سىل"، كە لە لاپەن خۆيانەو
دامەزراو و ھەر خۆشيان بەرپۆھى دەبەن، پيشانى من بدەن. ئەم
نەخۆشخانەى لە شوئىكى تر و لەسەر لووتكەى شاخىكە و سالى ۱۹۷۲
دامەزراو. يەككە لە پزىشكەكان لەم بارەىو ئىژى:

- ئىمە پيشتر داوامان لە دەولەت كرد نەخۆشخانەىكى بەم شىوھى ساز
بكات چونكە نەخۆشى سىل لە كوردستاندا بڵاو و خەلكانىكى زۆر تووشى
دەبەن. بەلام ريزيم ئارەزووىكى نيشان نەدا بۆيە ئىمە خۆمان دەست بەكار
بووين، دواتر ريزيم، كە زانى ئىمە دەستمان پى كردوو بۆ دامەزراندن و تا
۱۱ى ئادارى ئەم سالىش، كە شەر ھەلگىرسايەو بۆ بەرپۆچوونى يارمەتى
دارايى دايەن. ديارە ئەمە تەنيا نەخۆشخانەى لەو جۆرەى لە سەرانسەرى
كوردستاندا و خەلكە لە گشت لاىكەو دىن بۆ ئىرە.

سى تەختى زۆر خاوتەن و رىكوپىك لە نەخۆشخانەىكەدان بەلام زۆرەى
تەختەكان بەتالەن و تەنيا شەش ژن و سى پياوى نەخۆش لىرەمان. يەككە لە
دوكتۆرەكان لەم بارەو دەلى:

- ھۆى ئەوھى ئەم تەختانە و چۆلەن ئەوھى خەلكە لە ترسى بۆمباران
ناوتەرن لىرە بىننەو، بەجىتى ئەو رۆژانە دىن، دەرمان دەكرىن و دەروەو
بۆ شوئى خۆيان.

بەلام چۆنە لەم ھەوا خاوتەنەشدا نەخۆشى سىل ئاوا بڵاو؟

- ئەمە پىوھندى بە شىوھى ژيانى خەلكەو ھەيە، خواردىن خەلكە
ھەزارانە و بى فېتامىنە. لە زستانىش ناچارن لە مالىكانياندا بە كۆمەل
بەپنە پالەكتىرى تا خۆيان لە سەرماوسۆلە پيارىزن. ديارە ئەگەر لەبەر
كەمتەرخەمى دەولەت نەبوايە لەمىژە ئەم نەخۆشىيە ريشەكىش كرابوو.

ھەرچەند ئىستە زۆر باشتەر بوو، ئىمە ھەول دەدەين كۆنترۆلى تەواومان
بەسەر نەخۆشىيەكەدا ھەبىت. ديارە بەم توانستەى ھەمانە ناتوانىن بە

ته‌واوی ریشه‌که‌نی که‌ین به‌لام دمتوانین دۆخه‌که زۆر باشت‌ر بکه‌ین.

کچیکی گه‌نج له‌ناو یه‌کیک له‌ ته‌خته‌کاندایه، چاوی خه‌فته‌یان لێ ده‌باری و وا هه‌ست ده‌که‌م له‌میژه‌ بزیه‌یک نه‌هاتووته‌ سه‌ر لێوی. نه‌و خه‌لکی مووسله‌، کاتیک ده‌ولت زانی باوکی تیکه‌لی شۆرش بووه‌ و بووته‌ پێشمه‌رگه‌، له‌که‌ل هه‌موو بنه‌ماله‌که‌یدا دایک و ٦ مندال، شاربه‌ده‌ری کردن.

ئه‌مه‌ چیرۆکیکه‌، که‌ من هه‌ر رۆژه‌ ده‌بیسم و ده‌بیسمه‌وه‌، ئه‌م کچه‌ ناوی قیشا ئیسماعیل و ته‌مه‌نی ١٥ ساله‌، له‌سه‌ر ته‌ختیکی خاوتن دانیشتوه‌ و له‌ په‌نجه‌رکه‌وه‌ سه‌یری ده‌روه‌ ده‌کات، زۆر زۆر خه‌مبار و په‌ژاره‌ سه‌راپای داپۆشیوه‌ "قیشا" پتی وایه‌ سێ مانگه‌ لیتریه‌، وا هه‌ست ده‌کات به‌ره‌و چاکبوونه‌وه‌ ده‌روات به‌لام هه‌شتا هه‌ژ و وره‌ی به‌رده‌وامیدان به‌ ژیا‌نی وه‌به‌ر نه‌هاتووته‌وه‌.

به‌شی راگه‌یاندن له‌ دۆلیکی خواره‌وه‌، له‌ نێوان چۆمان و حاجی ئۆمه‌راند‌ا هه‌لکه‌وتوه‌. هه‌ر به‌شه‌ و تاقمه‌ چادری خۆی هه‌یه‌ و له‌ پال چادره‌کانیشدا چال و کونی فره‌وان هه‌ن تا کاتی هه‌ترشی فڕۆکه‌ خۆیان به‌شارنه‌وه‌. لێره‌ به‌شی زۆری رووناکبیران و که‌سانی خۆینه‌وار، که‌ دوا‌ی ١١ی ئادار و ده‌ست پێکرانه‌وه‌ی شه‌ر به‌ لێش‌او هاتن بۆ کوردستان گیرساونه‌ته‌وه‌ و ره‌هه‌ندیکی تریان به‌م بزووتنه‌وه‌یه‌ زیاد کرد. ئیدی ئه‌م شۆرشه‌ شه‌ری تاقه‌ت پرووکی‌نی کۆمه‌لێک "دێنده‌ی کبوی" نییه‌، وه‌ک گه‌لێک که‌س پێیان وا بوو، بگره‌ خه‌باتیکی رزگاربخوازان‌ه‌یه‌ به‌ به‌رنامه‌، ئامانج و ئیدی‌لۆجیی روون.

من له‌ناو ئه‌م چادره‌ سه‌وز و بۆرانه‌دا چاوم به‌ کۆمه‌لێک پڕۆفیسۆر و پیاوانی تری شه‌هاده‌ به‌رز که‌وت، که‌ بێگومان هاوتایان له‌ دنیا‌دا نییه‌. من دوکتۆر که‌مال مه‌زه‌هر ده‌بینم، که‌ پسی‌پۆری میژووی کورده‌.

ناویراو ئیژێ:

- ئىمە نامانەوئى بانگەشەى ئەو بەكەين، كە كورد زياتر لە خەلكى تر بۆ
 رزگارەى خۆيان خۆنيان داو، بەلام شۆرشى ئىمە نموونەى و لە راستيدا
 نموونەى بەكەى باشيشە. شۆرشى خەلكى ئىمە نيشان دەدات، كە چۆن
 نەتەو بەكەى بچووك، بەرە دواى بەرە، كۆلنەدەرەنە بۆ مانەو و ژيان خەباتى
 بۆ پسانەو دەكات. خەبات لە عىراق لە سەردەمى شەرى بەكەمى جيهانەو
 بەردەوامە. ماو بەكەى كورت نىوان سەلەكانى ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳ خەباتى ئىمە
 لە لاين شىخ مەحمودەو رەبەرى دەكرا. ئەوان رۆژنامە، سوپا و تەنەت
 پوول (طابع)ى تايبەتى خۆيان هەبوو. لە كوردستانى ئيران سالى ۱۹۴۶ لە
 مەهاباد كۆمارى كوردستان جاپ درا. كوردى توركيا سى جار
 سەرەلەدانىان كوردەو ۱۹۲۵، ۱۹۳۰ و ۱۹۳۸ ژمارەى كورد لەوئى لە
 بەشەكانى ترى كوردستان زۆرتەرە. دەروپەرى ۷ مليون كەس دەبن. بەلام
 ئەوان هېچ جۆرە مافىيان نىيە و بە توندى سەركوت كراون. ئىستە تەنيا
 كوردى عىراقن خەبات دەكەن بەلام خەباتى ئىمە بۆ هەموو كوردە.

ئەى بارزانى، جىگەى ئەو لەم خەباتەدا چىيە؟

- بىگومان و بۆ ئەو بەمەى قەسى بۆ بناخە بەكەم دەتوانم دلەيات كەم،
 كە هەموو كورد جەنەرەل بارزانى وەك سەرۆكى خۆيان دەبين و رۆز و
 حورمەتيان بۆى هەيە. ئەو هەر لە مەندالەىو تا ئىستە خەبات بۆ مافى
 كورد دەكات. ئەو نە تەنيا لێرە لە كوردستانى عىراق بگرە لەناو دلى هەموو
 كورددايە. بۆ ئەو بەزانى، كە كورد چەندە جەنەرەل بارزانىيان خۆش دەوئى
 دەبۆى بزانى، كە وێنەى وى لە هەموو مەلە كوردەك لە رووسياشدا هەن و ناو
 لە مەندالى خۆيان دەنين بارزانى، لە رووسيا ها نەك لێرە.

بەلام دەمەوئى بپرسم چى روو دەدات ئەكەر ئەو بەمەى؟

- ئىمە ئاواتى تەمەنىكى درێژى بۆ دەخوازين، بەلام بۆتو ئەو بەمەى ئىمە
 رەنگەىك ئەو پيشانى داوين دەكرين و درێژەى دەدەين.

دوکتۆر که مال له رووسیا خوێندووێتی و رووسی رهوان و به باشی قسه دهکات به لام له ئینگلیزیدا باش نییه، بۆیه بانگی "شهوکەت"، که یه کێک له پێشپهوانی شۆرش و ماوهیهکی زۆر تهنیا که سێک بوو وهرگێرانی به زمانی ئینگلیزی له دهست دههات، دهکات.

"شهوکەت" ۲۱ی ئهیلوولی ۱۹۶۱ هاته ریزی ههفالانی بارزانییهوه. ئهو ئهفسهري پۆلیسی عێراق بوو و کاتیک دینی له شوێنی خزمهتکهی ئهو به یه که تالیۆنی تهواومه هێرشیان کرده سهر کورد، به ناو بهرهی شهردا ههلات و خۆی به بارزانی ناساند. شهوکەت لهم بارهوه دهلی:

- جهنهراڵ زۆر خۆشحال بوو، لهو دهمه دا زۆر ئاسایی نهبوو که سێک له ناو پۆلیسی عێراقهوه بپروات و خۆی به شۆرش بناسین. به لام دواي ئهوه سه دان ئهفسهري عێراقی، هم له ناو پۆلیس و هم سوپاشدا ئهو بریارهیان داوه و هاتوون، من هیچ کات لهو بریارهی خۆم په شیمان نهبوومه تهوه.

شهوکەت شه هادهی کارکردن له رادیۆی ههبوو و یه کهم ئهرکیشی ئهوه بوو سه ره رشتیی رادیۆیهک، که شۆرش له دهولهتی به دهست کهوت گرتبوو، بکات. ئیستته به ره برسی بهشی فهنیی رادیۆی شۆرشه و پاش راگۆڕینهوهیهکی کورت له گهڵ دوکتۆر که مالدا بریار دهدهن، که بۆ من جیاوازییهک له گهڵ خه لکی تر دا دابنێن و ئیستگه و شوێنی رادیۆیه که یانم پێشان دهن. ئیمه به سواری لاندروفریک به رهو چۆمان وهرێ دهکهوین به لام به ریگهیهکی تر دا لادهمین و به رهو ژوور بۆ سهر کێوێک سهر دهکهوین. له دهر به ندیکدا، که به باشی پارێزگاریی لی دهرکێ بنکهی رادیۆی کوردستانی ئازاد به شتیهی کوردی له خشتی گلێن (قورین)، که له بهر خۆرهوه سوور بوونه تهوه - ئهسله ن دواکه و تهوانه نایه ته پێش چاو - و کۆمه لێک دیو، ستۆدیۆی تۆمارکردن و دیوی رادیۆ ساز کران. ئهو به شهی رادیۆیه که، که دهنگه که ده نێرێ - کیانه ر - (وشه یه کی هه ورامیه به مانای به رێکه ر -

وهرگير، له ژيترزمينيتكدايه كه له دلي بهرديكدا هه لكه ندراره، پياو له كونيكهوه دهرواته ناو و هات و چوو و كاري هم خه لكه له م بن نه ردهدا دهبيته مايه ي راماڼ و سهرنجي من. شهوكهت دهبيژئ:

- ئيستته ئيمه به كوردى، عهره بى، ناسوورى، توركى و ئينگليزى بهرنامه بلاو دهكهينهوه. له بهر نه وهش عيراقيه كان به يارمه تىي روس پارازيتى به هيزيان به دهست خستوه، كه پيشى بلاو بوونه وهى دمنگى ئيمه دهگرئ. ناچارين له سهر شه پولى چوره وچر بهرنامه كانمان بهرئ كهين. به لام خهريكين "كيانه ر"ى نوئى دامه زرينين و له ماوه يه كى كوردا له شش شه پولا نه وه بهرنامه بلاو دهكهينهوه بق نه وه به سهر پارازيته كه دا زال بين و دمنگان بگاته خه لك.

شهوكهت له دريژمدا دهلئ:

- ئيمه ته كنيكارى زور باشمان هه.

چاپخانه ي شوپشيش هه له نزيكانه و له ژيترزمينيتكى تردايه. نه وه سهردهمه به سهرچووه، كه مروف كۆمه ليك شتى ساكار و ته نزاوى له كاغه زيكدا دهنووسى و به درزيه وه بلاوى دهكردنه وه، ليتره دا چاپخانه يه كى مۆديرن و گه وره هه يه، كه به كارها ئيش دهكات و ٣٦ كس دايمي كاري لئ دهكهن. له م شوينه دا هفته نامه يه ك، كه زياتر هه وال و دهنگواسه و ناوى "شه ر" و هه ر ژماره ي ٥٢١ دانه يه دهردهچئ، ههروه ها گه ليك بلافۆكى تريش بق نمونه كۆوارتيكى تايبه تى پيشمه رگه، كۆوارتيكى تايبه ت به نه دمانانى حزب، كۆوارتيكى زانستى و مانگنامه يه كى نه ده بيش ليتره چاپ دهكرين.

دهبينم نه مروف رۆژيكي زور باش بوو بق من، زور شت فير بووم، من تا ئيستته زور له وه زياترم بينيوه، كه به ته ماي بووم. لاي ئيواره كۆرپكي ميوزيك دين و له پال په نجه ره كى من له قه سرول - سه لامدا بارگه و بنه يان دهخن. هه تا نيوه ي شه و پيكه وه دادهنيشين و كۆرانى دهلئين. مانگ نيوه يه و

لە دۆلەتە خوارەوه ستوونی سەربازی پێشمەرگان بەرپۆهەن بۆ بەرهە
شەر، جاروبار گەرمەیهکی لاواز و دوور دێتە گوێم، نازانم هەورە یان دەنگی
تۆپە.

من تەنیا دوو رۆژە لیڤەم بەلام دەبینم دۆستم لیڤەدا زۆرتەرن وەک لە
هەموو شوێنەکانی تری دنیا.

ئەم شەپە ھەلەپە

بەپانی زوو بە دەنگی تەقە و مەخەبەر ھاتم، فرۆکەپەکی تۆپۆلۆف ھاتوو تە سەر ئاسمانی ناوچە و ھێندە بەرز دەفرۆی گوللەیی چەکی دژە ھەواییی کورد ناگاتە لای. میشل لەم بارەپەو دەلێ:

- ئێمە دەزانین، کە چەکی مە ناگەنە فرۆکە. تەنیا بۆ ئەو تەقەیان لێ دەکەین بیانترسین، بەلام لە بەرەیی شەپدا زۆر ھەوایی دەفرۆن و ئێمە دەتوانین بیانپێکین. تا ئێستە ۲۰ - ۳۰ دانەمان خستوو تە خوار و ئاخر دانەیان ھەفتەیی پیشوو بوو. فرۆکەوانەکی خۆی بە چەتر فرۆی دایە خوار و کەوتە ناوچەیی ژێر دەسەلاتی ئێمە و بە دیلمان گرت. ئەو ئێستە لە شوێنێکی تاییبەت بە گیراوانی شەپدایە و تۆ ئەگەر بتەوێ دەتوانی ببینی.

من زۆر کەیفم بەو نییە لایەنەکانی شەپ دیلەکانیان ھەک "پیشانگە" نیشانەیی رۆژنامەوانان دەدەن و ھەز ناکەم شتی وا ئازاردەر ببینم. بەلام من ھەر دەبێ ببینم دیلەکانی ئەم شەپە لە کوردستان چۆن ھەلسوکەوتیان لەگەڵدا دەکڕێ - من پیشتر بیستوو ھێندێک لەوان بە تۆلەیی ھەلواسینی ئەو کوردانەیی لە لایەن دەولەتەو لە بەغدا دەکڕێن، لە لایەن شەپشەو گولە کراون. میشل، کە زۆر بە بیستنی ئەم شتە توورە بوو، روو بە من دەلێ:

- ئەمە بە تەواوی درۆیە، ھێچ کات ئێمە دیلمان نەکوشتوو، تەنانەت بیرکردنەو ھشی لای ئێمە نەگونجە. ئێمە لەگەڵ ئەواندا باش دەجووڵین و ھەر دەزانین ئەمە تاوانی ئەوان نییە، کە لە لایەن دەولەتە تاوانبارمەکیانەو ناچار بوون بێنە شەپێ کورد. ئێمە ھەست بە ھێچ رقییک لە بەرانبەر سەربازانی عێراقدا ناکەین.

- پټم وا نيبه هيچ كوردئ، ته نانهت پيشمه رگه كانى بهرەى شەريش
ههست به شتى وا بكن.

كامپى ديله كانى شەپ له ناوه راستى چۆماندايه و من چەند جار به وٽدا
تئ په پيوم بئ ئوهى ههست به بوونى بگهه. بينايه كى يهك نهقمىي
گه ورهيه، كه پيشتر له بهردهستى قايمقامدا بووه. ئهه بينايه جوانترين
بيناي چۆمانه و له راستيدا من تئ ناگهه بۆچى راست ئهه جيگيه كراوته
شوئنى سەربازانى دىلى شەپ. له بهر اوورد له گەل شوئنى نهخوشخانه
قورينه كى دوئنى بينيم ئهيره چەند قات خۆشتره. ئهه مالهى قايمقام
گه ليك باشتري بوو بق نهخوشخانه، له بهر چى ئهه جيگيه بيان نهكردووته
نهخوشخانه، وهلامىكى دهر دخواردووم دهست نهكه وتووه به لام پټم وايه له بهر
دياريبوونى، شوئنهكه زوو دهبوووه ئامانجى بۆمبارانى فريكه كانى ريژيم و
وتران دهكرا. ههروها له نزىكى ئهه شوئنهش ناوهندىكى نيوته واوى كارها
هيه، كه دهكرا وهك ئامانجىكى سەربازى بناسرئ و بيانووى بۆمبارانى
ساز بيت.

كامپى ديله كان به زحمهت بوترئ چاوديرى لئ دهكرئ. ژمارهيهك
پيشمه رگه كى قسه خووشى به تهمنى لىبه و بئ زحمهت و گرفتىك دهرگه كى
ئيدارهى شوئنهكهه بق دهكه نهوه بجهه لايان. جيگيهكه، كه تهنيا ميژىكى
ئاسنين و چەند كورسى لىبه. فرماندهى ئهه كامپه نه يگه ركه ناوى
راسته قينهى خى بلى و ناشيه وئ وئنهى لئ بگرم. دياره هوى ئهه
كارهش ئوهيه، كه ريژيم وشار نهخاته سەربنه ماله كى، كه ئىسته له
بهغدان و رهنه ئىسته پتيان وا بيت ئهه له شەپ كوژراوه. بهر له چەند
مانگ ئهه له سوپاي عيراق نهفسهه و فرمانده بوو. ناوبراو، كه ئىسته
به پرسي ئهه شوئنهيه دهئ:

١٢٤ گرتوو لىرهدان و ژمارهيهكى تريش له ريگه دان، كه له بهرەى

رۆژاوادا گیراون. هه‌موو دیله‌کان لێره کۆ دهمکرتنه‌وه، شووتنیکى ترمان نییه و سروشتیشه گشت نه‌مانه له شه‌ر گیراون.

ئیمه باش هه‌لسوکه‌وت له‌گه‌ڵ نه‌م دیلانه دهمکین و له راستیدا خواردنی ئه‌وان له پێشمه‌رگه‌کانی به‌ره‌ی شه‌ریشمان باشتره. بۆ به‌یانی هه‌ر کامه‌یان دوو نان به‌ په‌نیره‌وه دهمخۆن، نیوه‌پروان برنج و شله‌یه و ئیوارانیش نان و جۆرتیک شله‌یان دهمه‌ین. هه‌موو رۆژیک هه‌موو زیندانیه‌ک ٦ نان و ٩ پیاله‌ چای پێ دهمدرێ. شه‌ش جار له مانگدا هه‌ر که‌سه ٢٠٠ گرام گوشتی به‌ر ده‌که‌وت. هه‌ر دیلیک له مانگدا پاکه‌تیک مووس (تیخ) ٣ سابوون - زیاتریش نه‌گه‌ر خۆیان بیانه‌وت - کیلویه‌ک تووتنی کوردی، ٣ تۆپ کاغه‌ز جگه‌ره و یه‌ک دینار تا خۆیان میوه‌ی پێ بکرن به‌رده‌که‌وت.

له به‌ره‌ی شه‌ردا ئه‌وان فێر دهمکرتن رقیان له ئیمه بیت و رێژیم ئه‌وانی به‌ کۆلیک درۆ فریو داوه. - پێیان ده‌لێن ئه‌وان له دژی کۆمه‌لیک چه‌ته و خه‌لکی دو‌اکه‌وتوو شه‌ر ده‌کهن - نه‌مه فاشیسته‌کانی به‌عسن راستییان له‌مانه شیواندوووه. به‌لام به‌ره‌ی شه‌ر قوتابخانه‌یه‌کی باشه بۆ ئه‌وان. ئه‌وان وا حاالی کراون نه‌مه شه‌رتکی هاسانه و نازانن که چی جه‌مه‌نده‌میک چاوه‌پوانی ئه‌وانه. بۆیه ئه‌وانه‌یان گیانی خۆیان دهمده‌کهن و ده‌گه‌نه‌ لای ئیمه زۆر خۆشحالن. ئیمه باشیان له‌گه‌ڵ ده‌جوولێینه‌وه و پێشمه‌رگه هه‌ر دوا‌ی گیران تۆقه‌یان له‌گه‌ڵا ده‌کهن و ده‌لێن "وه‌رن با ببینه دۆست" به‌راستی وایه، ناخه به‌م شێوه‌یه ئیمه تێیان ده‌گه‌یه‌تین که ئه‌وان بروایان به‌ چی رێبه‌رانیکى ده‌ستبه‌ر و فریوکار کردوووه. ئه‌فسه‌ریکی عێراقی به‌دیل گیرابوو، دوا‌ی دوو رۆژ ده‌یوت گه‌وره‌ترین ئاواتی من ئه‌وه بوو کوردیک بگرم و دارکاری بکهم، به‌لام ئێسته ده‌زانم پڕوپاگه‌نده‌ی به‌عس چه‌نده چه‌واشه‌کارانه‌یه. نه‌گه‌ر بیتو ئیمه باش له‌گه‌ڵ نه‌م دیلانه‌دا نه‌جوولێینه‌وه کورج به‌رپرسه‌کانمان سزایان ده‌دهن. فه‌رمانده درێژه به‌ قسه‌کانی ده‌دا و ده‌لی:

- ئىمە ناۋى ھەموو دىلەكان دەمىنە خاچى سوور و داوايان لى دەمەين
 كە نوئەنەرى خۇيان بىنن، بەچاۋى خۇيان كوردەھەى ئىمە لەگەل دىلەكان
 بىنن و بزانن رىژىمى بەعس درق دەمكات كاتىك دەلى ئىمەش ھەك ئەوان
 دىلان ھەلدەسواين. قەت شتى لەو شىتوھىيە لە ئىمە ناۋەشىتەۋە چونكە ئەوان
 بىراى ئىمەن. گەرەتەين كىشەى ئىمە ئەۋھىيە ئەوان ناتوانن لەگەل بىنەمالەى
 خۇياندا پىۋەندى بگرن. ئىمە ھەۋل دەمەين يارمەتەيان بىدەين - ئەگەر
 خۇيان بخوازن ئىمە دەھىلەين ھەر كامەيان نامە بنووسن و بىننەين لە
 دەرەۋە پۈست بگرن، بەلام ئەوان ناۋەرن ئەم كارە بگرن. ئەوان دەترسن
 رىژىم ئەم كەمپە بۆمباران بكات يان گرفت بۆ مالىباتيان پىك بىنن. ئاخىر
 رىژىم بانگەشەى ئەۋە دەمكات، كە شەرىك لە گۆرپىدا نىيە تا دىلى شەرى
 ھەبى.

فەرماندە بۆ خواردنى نىۋەرق مەن لە دىۋەكەى خۇيدا مەۋان دەمكات و
 خواردنەكەش ھەمان خواردنى گىراۋەكانە نەك شىتەكى زىاتەر. پاشان مەن
 ھەلدەستەم بە ھارپىيەتەى فەرماندە سەرىكى دەۋرەبەر لەناۋ كەمپەكەدا
 دەمەك، تەختى نوۋستەن لەناۋ دىۋەكاندا نىيە، تەنبا دۆشەكە لەسەر زەۋى
 پاخراۋن. ئەمە ھىندىك نارىك دىتە بەرچاۋ ئەگەر مەۋق نەزانى، كە لە
 مالىكى ئاسايى كوردانىشدا ھەۋالىك لە تەخت و مەز نىيە. - كورسى و
 مەزى پىۋىست نىيە، خەۋتن، خواردن و دانىشتەن ھەموۋى لەسەر ئەردە،
 ئەۋەى، كە لەگەل چۈۋنە ژۋورەھەى ئىمە ھەموو پىۋا ھەلدەستە سەرىكى و
 تەنبا كاتىك دادەنىشتەن "فەرماندە" پىپىيان بلى زۆر مەن ئەزىتە دەمكات.
 فەرماندە كاتىك لەگەل مەن بەناۋ ئەم دىۋاندا دەگەپى دەلى:

- ئەۋان خۇيان خواردنى خۇيان ساز دەمەن، خۇيان داوايان كورد ئەم
 كارە بگرن، ديارە بىكارى گرفتەكە بۆ ئەۋان، بەلام لە ھەموو دىۋەكاندا
 رادىۋىكە ھەيە و ئەۋان دەتوانن كۆى لە دەنگوباس بگرن تەننات ھەۋال و
 دەنگوباسى ئىستەگەى عىراقىش.

من قسه له گهل چاود پرتک دا ده کم که ناری شه هاب نه حمده و له ئی مانگی ته مووزوه لیره، پیاویکی کورته بالا و وا دیاره ماوهی گرتن به جۆرتک کاریگری له سهر داناوه، بروای به خۆی نه ماوه، شتیک له باره ی داهاتوووه نازانی و گه یشتووته هه لومه رچیک هیوا یه کی تیدا به دی ناکات، من لێی ده پرسم داخوا گرفتیک هه یه نه گهر باسی خۆیم بۆ بکات، ئه و له م باره وه کیشه یه کی نییه به هاسانی دهست دهکات به گه رانه وه ی به سه رهاتی خۆی:

- پێش ئه وه ی بێینه به ره ی شه ر پێیان وتین ئیمه ده چینه شه ری کۆنه پرس و یاخییان و ده یانوت پێشمه رگه نایه لێ که سیک به زیندووی بکه و یته ده ستیان. به لام ئیسته به چاوی خۆم ده بینم ئه مه چنده هه لیه. ئه م گرتیکه یه جیکه یه کی باشه به لام روونه من هه ز ناکه م لیره بم. من ژنم نییه به لام باوک و دایک و خوشک و براکانم له به غدان و ئه وان هه چ شتیک له سهر دۆخی من نازانن. ته نیا ریکه ناشتییه و من ته نیا هیوام به ناشتییه. به لام شه ر ئیسته به رده وامه، نه گهر ئیسته من نازاد بکریتم ناتوانم جار یکی تر له م شه ره دا به شه داری بکه م. من گهر که مه عه رب و کورد په یمانی ناشتی مۆر بکه ن - ئه م شه ره یی مانایه.

پیت وایه چۆن ده کری هه لومه رچی دۆخیکی وا پتک بیت؟

- دژوار و نامومکینه بلێم، چۆن کوردیش چه کی باشیان هه یه ئیسته، به لام عه راقی زۆرتریان هه یه. ئه وان لانی که م چوار له شکریان له به ره ی شه ردا هه یه و هه ر له شکرمش ١٢٠٠٠ که سه. هه ره وها تانک و ته یاره ش.

به لام ئیسته ده زانم که کورد هه قیانه و داواکانیان ره وان.

ئه و مێشکیان نه شه ر دووه ته وه به لام تووشی شوکیکی گه ره بووه، که هه یشتا ئاسه وارهکانی پێوه ی دیارن.

تۆ ده لێی ئه م شه ره ده بیت ته وای بیت، به لام پیت وای نییه، که هه موو شه ر

وان و وەك ئەم شەپە بێ مانان؟

- نا، ئەگەر ئێمە شەپە ئیسرائیل بگەین، من سازم ئەركی خۆم لە سوپادا بەجێ بگەیتم.

کتۆپەر هەست بێ دەكەم هەموو ئەو قینەیی پێشتر لە كوردی هەبوو پێش ئەو بە دیل بگیردرێ، هێندێکی تریشی لێ زیاد و گواستیهو بۆ ئیسرائیل، بۆیه من لێی دەپرسم:

بەلام رەنگە تۆ لەو شەپەشیش بە دیل بگیردریت و لەوتیش بۆت دەرکوێ، كە جارتکی تر فریوت خواردوو؟

- قەت، ئیمكانی نییه. رۆژێك بێت و بریار بێت لە لایەن ئیسرائیلییانەو بە دیل بگیرتم خۆم دەكوژم.

فرماندە دەلتی من بۆم هەیه لەگەڵ هەر كام لە سەربازە دیلە عێراقییەكاندا پێم خۆشە بە تەنێ قسە بكەم و ئەو لەم بارهوه گازندەیهکی نییه. من داوا دەكەم كە لەگەڵ فرۆكەوانە عێراقییەكەدا قسە بكەم و بە هاسانی دەرڤەتم بۆ دەرەمخسێن.

ئەو ناوی سەفا شەلال فایال و ٢٢ سالی تەمەنە. ئەو راست بە پێچەوانەیی ئەو چاودێرە چووكەلەیی پێشوو، بالابەرز، خۆتندەوار، ئینگلیزییهکی باش قسە دەكات و رەنگە لە بنەمالەیهکی چینی سەرەوهی بەغدا سەر بە حزبی بەعسیشه. بەلام كاتێك دێمە دیوێكەیی هەست دەكەم دەرستێ و دەرستی سەرچاوەكەیی لە دڵیانەبوونەو بێ. من بۆی روون دەكەمەوه، كە خۆی دەتوانێ دیاری بكات ئاخۆ گەرمكیە قسە لەگەڵ مندا بكات یان نا. پێی دەلێم نە من و نە بەرپرستی كامپیش ناچاری ناكەین بەو كارە.

بەلام ئەو دەلتی بە سەردانی من خۆشحاله، دیداری من ئەو ئارام دەكاتەوه. كاتێك دێتە سەر باسی خۆی دەلتی ئەو میگیکی ١٩ی بەسەر بەرەیی شەپدا لێ دەخوری، كە دوو هەفته پێشتر بەر چەکی كورد كەوت،

خرايه خوارهوه و له لايهن پيشمه‌رگه‌وه به ديل گيرا:

- له کاتى دووم هيرشما بوو همستم کرد شتيكى فرۆکه‌که وەك خۆى نيبه. نه‌ه‌م‌ک‌را وەك پتويست هەلى سوورپنم، خۆم له فرۆکه‌که فرۆ دا و له هەل‌د‌ير‌ي‌ک‌ى سه‌خت‌دا هاتمه‌ خوار. زۆر نيزيکى به‌ره‌ى شه‌ر بوو و من هەولم دا ب‌ر‌ۆمه به‌ره‌ى عيراقيه‌کان، به‌لام پشتم بريندار بووبوو و نه‌متوانى توند ب‌ر‌ۆم. له لايهن پيشمه‌رگانه‌وه ده‌ورەم گيرا و داوايان لى کردم "مه‌بزوو" له شوئنى خۆت راوه‌سته... من ترسام، ئەوان له ده‌ور‌به‌رم بوون به‌لام ناراميان کردم‌وه، يارمه‌تيايان دام، هينايانم ب‌ر‌ نه‌خ‌ش‌خانه و ئەوما ئيسته ليرەم.

ئەوان باش، زۆر باش له‌گەلم دمجوولينه‌وه به‌لام نيره زۆر ناخۆشه و بيري ماله‌وم کردوه. ئەو به پاسه‌وانه‌کانى خۆى ده‌لى "دۆسته‌کانى من".

تۆ پيش نه‌وه چۆن له‌باره‌ى کورده‌وه بيري ده‌کردوه؟

- من دهمزاني ئەوان ميتواندۆست و به به‌زه‌يين. باوکم ب‌ۆى باس کردبووم. هه‌روه‌ها خۆم ب‌ر‌ گه‌شت و سه‌يران و سه‌ردانى نيره ناو کيو و شاخان حازر کردبوو به‌لام به‌و حاله‌ش ده‌ترسام، که‌س نازانى له شه‌رێکدا چى روو دهدات.

به‌لام به‌وه‌شه‌وه که تۆ کووردت دهناسين به‌شدارىي شه‌رى دژى ئەوانت کرد؟

- من سالى ١٩٧٠ بوومه فرۆکه‌وان و ده‌مه‌ويست دژى ئيسرائيل شه‌ر بکه‌م - هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه بوو من خۆم به هيزى هه‌وايى ناساند - کاتيک ده‌ستورم ب‌ر‌ هات به‌شدارىي ئەم شه‌ره بکه‌م ئيشى من نه‌بوو هه‌لوپست بگرم، من ده‌بوو ب‌ر‌يار جيبه‌جى بکه‌م نه‌ك هه‌لوپستى سياسى بگرم.

ئەو له‌سه‌ر ئەو شيوه ئاساييه سه‌ربازيه بيري ده‌کاته‌وه، که سه‌ربازيکى باش له هه‌ر حاله‌تيکدا ده‌ستور جيبه‌جى ده‌کات.

ئيه‌سته چۆن بيري ده‌که‌يته‌وه، ئەم شه‌ره‌ت پى چۆنه؟

- هه‌له‌یه - ئهم شه‌ره هه‌له‌یه. ئه‌وان ده‌بیت بگه‌نه رینگه‌چاره‌یه‌کی ناستییانه، که جێ په‌سندی هه‌مووان بیت. شه‌ر هیچ کێشه‌یه‌ک چاره‌سه‌ر ناکات.

ئه‌گەر تۆ ئیسته‌ نازاد بکریته‌ ده‌گه‌رتیته‌وه‌ ناو هێزی هه‌وایی عێراق؟
- به‌لێ، به‌لام له‌م شه‌ره‌دا به‌شداری ناکهم. من ده‌مه‌وێ شه‌ر دژی ئیسرائیل بکه‌م نه‌ک دژی کورد.

من تۆ ده‌گه‌م ئه‌و هێشتا به‌سه‌ر ئه‌و شوکه‌دا که دوا‌ی که‌وتنه‌خواره‌وه‌ تووشی بووه‌ زāl نه‌بووه‌، دوو هه‌فته‌یه‌ ته‌نیا له‌ سلولێکدا ماوته‌وه‌ - به‌ هۆیه‌ک ئه‌و له‌ دیوی تاکه‌که‌سیدا ده‌ژی - و بیر له‌ چاره‌نووسی خۆی ده‌کاته‌وه‌. دوا‌ی که‌وتنه‌ خواره‌وه‌ هه‌موو دنیا‌ی پیشووی به‌سه‌ردا رووخاوه‌ و هێشتا خۆی کۆ نه‌کردووته‌وه‌. ته‌نیا به‌شیک له‌و دنیا‌یه‌ هێشتا وه‌ک خۆی ماوته‌وه‌ قین و رقیکه‌ له‌ ئیسرائیل هه‌یبوو و من بێزار ده‌م کاتیک هه‌ست به‌م دۆخه‌ی ده‌که‌م.

تۆ تۆ ناگه‌ی، که‌ ره‌نگه‌ وه‌ک ئهم جاره‌ له‌ پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ ئیسرائیلیشدا وه‌ک کوردستان فریوت خواردبیت و کاتیک له‌وێش دیل کرای هه‌مان شت بلێی، که‌ تۆ ته‌نیا ده‌ستوورت جێبه‌جێ کردووه‌ به‌لام شه‌رکه‌ هه‌له‌یه‌؟

ئه‌و کتوپر دۆخی به‌ ته‌واوی تیک ده‌چی و هه‌ول ده‌دات به‌ باشتترین شیوه‌ مه‌به‌سته‌که‌ی ده‌ربهری و نیشان بدات، که‌ باسی ئیسرائیل به‌ ته‌واوی شتیکی تره‌، خۆی کۆ ده‌کاته‌وه‌، ورد و حیسیب بۆکراو ده‌لێ:

- ئه‌وان ولاتی عه‌ره‌بیان داگیر کردووه‌، دزیوانه‌ و خه‌لکیان کوشتووه‌، ئه‌وان ده‌بیت پیشیان پێ بگیرێ، له‌ناو بێرین. کاتیک ئهم شتانه‌ دینیته‌ زمان هێنده‌ رق له‌ دلێدا کۆ بووته‌وه‌ خه‌ریکه‌ له‌ رقان هه‌موو شتیکی تیکه‌ڵ ده‌کات.

به‌لام بۆچوونێکی تریش هه‌یه‌، ئه‌گەر ده‌وله‌ته‌که‌ی تۆ له‌ پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ

بۆمباران کردیو، ژمارهیهک بنه‌ماله بوون که له شوێنی تر به هیستریکهوه هه‌لاتیوون و خۆیان گه‌یانده‌بووه شاخه‌کان. ئه‌و یه‌که‌م هێرش ئه‌وانی نه‌پیکا و که‌که‌رمکی بوو جاریکی تر هێرش بکاته‌وه خسته‌مانه خوار. ئه‌و به‌و جۆره‌ش، که‌ خۆی باسی ده‌کات بۆ تاوان نییه. من مه‌یله‌و دله‌یام، که‌ ئه‌و فرۆکه‌وانی ئه‌و فرۆکه‌یه‌ بوو که‌ چهند رۆژ پێشتر گوندیکی بۆمباران کرد و ده‌ ژن و مندالی کوشت.

من له‌ ناخه‌وه هه‌ول ده‌دم خۆم له‌ جیگه‌ی ئه‌و، واتا ئه‌و که‌نجه عێراقیه دانیم، که‌ له‌ناو میگیکی رووسیدا دانیشتووه و له‌ ئاسمانه‌وه بۆ سه‌ر گوندیک شه‌ر ده‌بێته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی باشت‌ر دله‌یا بیت و ده‌ست له‌سه‌ر دوگمه‌ی بۆمبایه‌که‌ی داده‌نی تا مردن و فه‌وتاندن به‌سه‌ر گروویک ژن و مندالدا له‌و خواره‌وه بلاو کاته‌وه. هه‌ر ئێسته ئه‌و وه‌ک هه‌ر مرۆفیکی تر وا ترسی پدیه دیار بوو، که‌ من به‌زه‌میم پدیا هات ئه‌و ته‌نیا له‌ دیوێکدا دانیشتووه و ژیا‌نی که‌نجیه‌تی خۆی له‌ به‌ین ده‌بات. به‌لام به‌راستی چۆن له‌گه‌ڵ ویژدانی خۆیدا قسه‌ ده‌کات؟

له‌ راستیدا ئه‌ویش قوربانیه‌کی ئهم شه‌هریه، ئه‌ویش ده‌یتوانی له‌گه‌ڵ فرۆکه‌که‌یدا بکه‌وتته‌ چالێکه‌وه و به‌مرۆ، ئه‌و هه‌شتا ٢٢ سالی ته‌مه‌نه، که‌چی هه‌ر له‌ ئێسته‌وه ناخی پره‌ له‌ رق و قین.

تۆ دەبورا پرۆی بۆ بادینان

ئەحمەد دەلی تۆ دەبورا سەردانیکی ناوچەیی بادینان بگەیت.

بادینان؟

- ئەرئ، ئەم ناوچەیه لە لای رۆژاوا هەلکەوتوووە و شارمکانی دەۆک، زاخو و نامیدی لەوێن. تۆ دەبورا ئەو بەشەیی کوردستان ببینی، من خەلکی ئەو ناویم، دەتوانم لەگەڵت بێم. تۆ دەبی بەرواریی بالا ببینی، دۆلیکە راست لەسەر سنووری تورکیا. کاری خەلکی ئەو ناوێ بەرھەمەتانی میوھێ، گەلیک گوند لەو ناویم، کە هیچ بەر بۆمباران نەکەوتوون. لەبەر نزیکییان لە سنووری تورکیا عێراق ناوێری بۆمبارانیان بکات نەوێک بە هەلە خاکی تورک بەر بۆمب کەوێ. من زۆر حەز دەکەم بەرواریی بالات پێشان بدهم.

کاتیک ئەحمەد باسی بەرواری بالا، ئەو دۆلە جوان و دلرفینەم بۆ دەکات من نەخشەیهکم نییە تا بزانی لە کام لایە بەلام لە فانتازیی خۆمدا شوێنیکی سەخت و هەلەمووتم دێتە بەرچاو، بەهەشتیک لە پشت ئەو کێوانەو. زوو بریاری خۆم دەدەم لەگەڵیدا بپۆم.

پاش نیوهرۆیهکی درەنگ بە سواریی لاندروفریک بەرێ دەکەوین، بۆ من ئەم سەفەرە روو لە شوێنیکی نادیارە و بۆ ئەحمەدیش زۆر و کەم هەر وایە. ئەحمەدیش هیچ لەم رێگەیهووە نەرۆیشتوو، چونکە لە کاتی ناستیدا رێگەکە لە خوار، لەناو هەولێرمووە بۆ مووسل و دیسان لەوێهە روو لە باکور دێتەو. بەلام ئێستە ئەو رێگەیه بەستراوە و ئێمە ناچارین لە پشت شاخە بەرزمەکانەو بەرێن تا لە دەست تۆمبارانی سوپای عێراق دوور بین و لەبەر

ئەو تەیارە نەمانبىنى ناچارىن بە تارىكى رىگە بېرىن. ئەحمەد دەپىژى:

- ئىمە دەبى لە چۆمىك بېرىنەو و چۆمەكەش پردى نىبە. رەنگە شەو
دەرنىگىك بگىنە ئەو، تەنیا چەند سەعاتىك رىگە تە ئەو و دواتر بزانىن
چۆن درىژە بە رىگەكەمان بەدەين.

بەلام دواتر دەردەكەو، كە ئەو بە تەواوى لەم بارەو ھەلەپە.

شۆفىرەكەمان ناوى عەبدوللايە و ئارامىي لە رادەبەدەرى و شىوھى
لىخوړىنى ژىرانەى چۆرە دلىيايىبەك بە من دەدا. ھەر كاتىك لە ھالەتتىكى
مەترسىدار تىپە دەبى - تىپەرىن بەلاى كامىونىك لە بارىكايى جادەيەكى
ترسىنەردا، ستۆيكرىن لەسەر پىچىكى دۆلىكى ھەزار بەھەزار و... -
سەيرىكى من دەكات و بە زەردەخەنەيەك، كە ھەموو دەموچاوى گەش
دەكاتەو دەبىتە ھۆى ئەو مەنىش بزمەك بەكم. جىنى سەرسوورمانە، كە
چۆن بزمەك دەتوانى پىنومەندىيەكى وا قوول و مانادار دروست بكات.

ئىمە لەناو كەلالە، كە رۆژىك ناومەندى سەرەكى شۆپش بوو تى پەرىن.
ئىرە جىاوازيەكى زۆرى لەگەل چۆماندا ھەپە، لە چا و چۆمان ئىرە زۆر
دواكەوتوو دىتە بەرچا. كەلالە لە لىزاىيەكى سەختدا ھەلگەوتوو و
مالەكانى لە پال يەك و لەسەر شەقامىكى بارىكدا ساز كراون. ئەم شوپنە
چەندىن جار لە مانگى نىساندا بۆمباران كرا و دژوارترىنيان رۆژى ۲۹
ھەمى مانگ بوو، كە ۲۰ كەس كوژران.

ئىمە دىسان بە دۆلىكى ئىدا سەردەكەوين، ھەوارىزكى بەرز بەرەو
لووتكەيەكى لە گىران نەھاتوو. جاروبار ماشىنى تر و كاروانى خەلك بە
ھىستەر و نەسپەو دەبينەن بەلاماندا تى دەپەرن و ھەرىكە لە تەپوتۆزى دەم
رىگەكە ھەلدەستى. لەناو يەكەك لەم كاروانانەدا كە بە لاماندا رادەبرن
يەكەك لەو دىمەنە كورت، بەلام جوانانە دەبينم كە بۆ پاشماوھى ژيانم لە
بىرم دەمىتى: كۆمەلىك ژن بە ھىستەرەكانىانەو رادەبرن، تۆزىك كە بە پىتى

ئەوانەو ھەل دەستی روو بە خۆر بەرز دەیتەو و دیمەنیکى وا ساز دەکات،
 کە زیاتر لە خەون و خەیاڵ دەچى. لە رێگەى یەکیک لەو شوڤیرانەو، کە
 لەوسەرەو دەیت دەزانن رێگەکە لە لای "بالەک" بەستراو، شەرى دژوار
 روویان داو و تانکەکانى عێراق وا ھاتوونەتە پیش، کە دەتوانن تەقە لە
 رێگەکە بکەن و ببە ھۆى بەستنى ھاتوچۆى خەلک. بە ناچارى بۆ لای
 باکور بادەدەمینەو و بەسەر شاخەکاندا دەگەینە رێگە یەک، کە چەند سال
 پیش بۆ رۆژى ھەک ئیستە، کە رێگەکەى تر بەسترا لە لایەن شوڤرەو ساز
 کراو. ئەم رێگە سەربازییە زۆر دوورترە، بەلام نە عەبدوللا و نە ئەحمەد
 دەزانن چەندە دوورترە. بۆیە ئیمە بە نابەلەدى درێژە دەدەین بە رویشتن بۆ
 ئەو ھى بزانی کەى دەگەینە شوڤنى مەبەست.

رێگەکە زۆر سەختە و تەنیا لاندروڤەر و ماشینی بارى دەتوانن پێیدا
 سەرکەون. خۆر لە لای دۆلەکەى خوارەو ئاوا دەبیت بەلام عەبدوللا تا بە
 تەواوى ھەوا تاریک دادى بۆ پاراستنى بارى تەنھایی جیگەکە بۆ چرا لى
 دەخوڤى، دواى ئەو زۆر تى دەپەڕین و دەگەینە پشت کێوێکى بەرز ئەو کات
 چرای ترومبیلەکەى دادەگیرسێنى.

لە رێگەدا تووشى گەلیک کامیۆن دەبین، کە بارى گرانیان پێیە و بە
 سەختى سەردەکەون. ھەو ھا زۆر ترومبیلی تر، کە بە پێچەوانە لەو لاو بە
 خالى دین و لیمان تى دەپەڕن. من شتێک لەم ناوچەى ناتوانم ببینم بەلام
 جارى وایە ھەست دەکەم، کە لە جیگە یەکى زۆر بەرزین - لە دوورەو چەند
 ئاگرتیک دەبینم لە خوارەو ھى ئیمەو دەبریسکێنەو. ھەک ئەو دەیتە
 بەرچاوم، کە بۆ "فەزا" بھۆین.

عەبدوللا چەند جارێک رادەووستى و لەگەڵ ئەو خەلکەى لەوسەرەو دین
 پرسىبارى رێگە لە یەکتەر دەکەن، لێرە پێوانەى رێگە بە کات و سەعاتە و
 ھەوالێک لە کیلۆمەتر نییە:

چەندى ماوه بۇ گەللە؟

- شەش سەعات.

ئەي بۇ بلى؟

- نىزىكەي شەش سەعات.

ئىمە بە دۆلىكدا تى دەپەرىن ناوى حەسەن بەگە و دەوترى جوانترىن دۆلى
كوردستانە. من لەبەر تارىكى هېچ نابىنم، لە ئاسمانەو تەنيا ئەستىرە
دىارن و درەوشانەوئى گەوانەي مانگ.

عەبدوللا پرى ۵ دۆلكە بەنزىنى زىادى پىيە و لە رىگە حازر دەبىت
بەكتىيان بە شوقىرى لاندروڧىرىك، كە پرە لە پىشمەرگە و وەك پىويست
بەنزىيان پى نىيە تا دەگەنە گەللە، بفرۆشنى. پىاويك بە چرا قوتووئەكەو
دېتە سەر رىگەمان و گەرمكەيە بزانتى ئىمە هەوالى نوپى بەرەي شەرمەن
پىيە؟ ئو بىستووئە رۆزى پىشتەر شەرتكى گران لە لاي "بالەك" رووى داو و
پىشمەرگە سەخت خۆراگرييان كردوو. ئو لەبەر ئوئە پاتىرى رادىيەكەي
تەواو بوون ناتوانى گوتى لە هەوالەكان ببى لەو پىگەيەو، هەر بۆيە روو لە
ئىمە دەپرسى شتىك دەزانن؟

- نا ئىمەش گوتمان لە رادىيە نەگرتوو.

لە جىگەيەك دەگەينە چۆمىك پردىكيان بە شىوئى كاتى بەسەردا ساز
كردوو و ئىمە پىدا تى دەپەرىن. ئەحمەد دەلى عىراق پردەكەي بۆمباران
كردوو و رووخاندوويە، لاي نىوئەشەو دەگەينە "بلى" جىگەيەك، كە وا ديارە
خالى پىئوئەندى و نىوئەراست بىت بۇ ئو كرىتدانه لاوازەي نىوان رۆهلات و
رۆئاواي ئەم ناوچەيە. من هەول دەدم لەم شوئە نوپىدا بەرزايى، دۆل و
دەشت لىك جيا كەمەو بەلام دەردەكەي هەولەكەم بى سوودە چونكە
شتىك بە ناوى دەشت لەم بەشەي كوردستاندا نىيە.

ئىمە دەچىنە ناو دېيىڭى گەرە، كە چرا پرىمىزىكى تىدايە، پىشمەرگە بە
چەكەكانىيەنەو بىدەنگ لەسەر تەختىكى چوارگۆشە دانىشتوون و بە
خۇشحالىيەكى زۆرەو سەيرى مەكەن. دەست بە چاخواردنەو دەكەين،
كۆرپەك لە سووچىكى مەلەكەدا ناگر دەكاتەو و پاش ماوھىيەكى كۆرت
برنجمان بۆ ساز دەكات. مەن لە پىشمەرگەكان دەپرسم وا ديارە نابىت
زۆرىش لە بەرەى شەپ دور بىن:

- ئەر، لە ماوھى زۆردا شەپىكى گران ھاتە گۆرپ، رىژىم بە تانك
ھىرشى كرد و ئىمە توانىمان ۸ تانك بسووتىنەن بەلام نەمانتوانى پىشى
ھىرشەكەيان بگرين و تەپۆلكەيەك، كە لە رىگەكەش نىزىكە كەوتە دەست
ئەوان و لەوتەو دەوروبەر دەكوتنەو، ھەر بۆيەشە ئىستە رىگەكە گىراو.

ھىشتا دوو سەعاتمان ماوھ بگەينە چۆمىكى تر، بە تارىكى و بە ناو دۆلى
بارزاندا تى دەپەين. دواى سەعاتىك دەگەينە گوندىكى تارىك - ئىرە
گوندى بارزانە - و درىژە بە رىگەكەمان دەمەين. رىگەكە زۆر دژوارە و گوايا
تەنبا چەند ھەفتە پىش لە لاين شۆرشەو ساز كراو و ماشىنەكەى ئىمە
لەو ھەولەن ترۆمبىلانەيە، كە پىدا رەت دەبىت. لە رىگە يەككىك لە تايەكانمان
پەنچەر بوو و دواى زەحمەتتىكى زۆر لاى سەعات ۵ى بەيانى و لە كاتىكدا
خەرىك بوو ھەوا رووناك بىت گەيشتىنە لاى چۆمەكە. چۆمىكى گەرە و
بەرىنە، لىرە پىتى دەلەين "رىشەشەن" بەلام لام واىە ئەو چۆمەيە، كە لە
نەخشەكەى مندا ناوى زىتى گەرە و يەككىك لە لىقەكانى چۆمى دىجەلەيە.
كىسە خەمەكەم دەكەمەو تا تۆزىك بەخەم بەلام زۆر ناخايەنە ئەحمەد ھەلم
دەستىنى و دەلى كاتى رۆيشتەن. عەبدوللا مالاوايىي كردووە و گەراوئەو .
ئەو ھەر بەو رىگە درىژەدا، كە ھاتووين دەبىت بگەرتەو بۆ چۆمان بەلام
بىگومان لە بلى رىبوارى دەست دەكەون چونكە پرە لە پىشمەرگە، كە
دەيانەو بۆ ھەسانەو بۆقنەو بۆ لاى چۆمان.

له خواروهوی ئیمه لای ناوهکهوه کۆمه لیک پیاو به هیسترمهکانیانوه کۆ بوونه تهوه و چاوه روانی خۆره لاتن و کاتی په رینهوه دهکن. "کهشتیه که خه لک له کۆمه لیک سیم و تهخته سازیان کردوه و چوار پیاو له مسهر و له وسهرهوه و هر کامیان به داریکی درێژهوه ناوهکه دهشله ژین هاتوچیی پێ دهکن لهو بهرمهوه دهگاته ئهمبر و ئیمه سوار دهبن، خه لکی بارهکان دهخه سه ئهم کهشتیه و هیسترمهکانیش به مه له دهپه رنهوه. هیندیک له ولاخه کان خۆیان به دلخواز دهپه رنه ناو ناوهکه و هیندیکیش به پته راکیشی دواي کهشتیه که دهکړن.

له بهری چۆمهوه له کهپرێکا نان و چایه که دمخوین و دواي سه رکهو تن له هه رازیک لاندرو فیریک دهگرین و به رهو نامیدی وه پێ دهکهوین. دۆلیکی به رین و کهوره باومشمان بۆ دهکاتهوه به لام له لای باشوورمه هیشتا له په نای دیواری به رزی کتومکه انداین. له ریزه ته نیا تووشی یه که ناوهدانی دهبن، دمچینه خوار بۆ سه ر کانیه که، ناو دمخوینهوه و جگه له چهند ژن و منداڵ و پیاوی به سالچوو که سی تری تیدا به دی ناکرێ. ئهممه ده لێ:

من پیش مانگیک لیسه بووم، گوندمه که به تهوای چۆل بوو، کاتی بۆمبارانه که بوو... کهس نهیدهو تیرا لیسه بمینیتیهوه. به لام نیسته خه ریکه خه لک دهکه رینهوه، سی حه فته یه هیچ بۆمبارانیک له بادینان رووی نه داوه ئیمهش هۆیه که ی تێ ناگهین.

سه عات دهی به یانی، دواي پرینی ۱۸ سه عات ریزه و به ماندوویه تیه کی زۆرمهوه که یشتینه شاری نامیدی. شارێکی جوان و دیمه نیکي خه پالایی هه یه.

نامیدی له دۆلیک و به لالیژیکه وه ساز کراوه، لالیژیکي زۆر هه له مووت، که له لای لووتکه وه هیندیک نارام دهشته. ئهم جیگیه شاری نارام و سه ره بهستی "سانمارینۆی ئیتالیا وه بیر من دینیتیهوه، یان قه لای کتوینی

"ماسادا" له ئیسرائیل. به لّام ئامیدی لهو شوینانهش خه یالیتړه.

تنیا یه یک ریڼه بق چوونه سهر هیه، ریڼه یه کی باریک و پتچاوپتچ، که له کیوکه که هه لکه نراوه. بهو ریڼه یه دا هه لدمزنین و دهگینه دهر واهه ی شار. راست وهک نه وه وایه بریځته ناو میژووی چهره کانی ناوین. ناخر بیگومان ئامیدی له چاو سهدان سال پیش ئیسته گورانیکي تایبه تی به سهر دا نه هاتووه؟ نه محمد له م باره وه ده بیژن:

دهگیر نه وه، که سهر ده میکی زور کون، دوزمنیک ئامیدی ماوه ی هه شت سال دهره گرتووه به لّام شاره که ی بق نه گیراوه.

بنه مالیه نه محمد لیرهن و نهو من ده باته نه وئ. مالیکي زور کون و ده توانم بلیم له ماله هره کونه کانی نه م شاره یه، که بیگومان ته منی له سه سال پتړه.

ته منی نه محمد ۲۳ ساله به لّام نهو لیره له دایک نه بووه، له بامه پنی گوندیک هیندیک نه ولاتر بق لای رزواوا. باوکی بازرگانه - یان بازرگان بووه - چونکه ئیسته پیره و به و ته ی نه محمد هیچ کاریک ناکات.

نه محمد دوو خوشک و برای راستی و له بهر نه وه باوکی دوو ژنی هیناون شش خوشک و برای باوکی شنی هه ن. پیم خو شه زیاتر له سهر بنه مالیه ی بزانه به لّام نه محمد زور که م قسه یه و به هاسانی شتی لی دهر نایه.

کاتیک نه محمد بی ناگه داری و له گهل بیانیه که ده که پتړه مال ده بینم له نه بوونی باوکید، که ئیسته له سه فوره له لایه ن زپدایکی و خوشک و براکانیه وه زور به پتیز و حورمه ته وه پیشوازی لی ده کړئ. نهو له ناو منداله کانداه تنیا که سپکه له ئاستی زانستگه ده دهرسی خو یتندووه:

به لّام گشت خوشک و براکانم - به که کانی شه وه - ده پونه قوتا بخانه بق نه وه ی هر کامه یان به شی خو یتندن و نووسین فیر بین.

له پله کانتیکی نیوه روخواهوه دمچینه خوار، باومژنه که ی نهحمه، که ژنیکى بالابهز و قزکاله و دهبيت به گهنجى زؤر جوانيش بوويت دوشه کمان له سر زهوى بق رادمخات. کؤل و نه سپاوهمان له خومان دهکینه وه و لاقى لى رادهکشين. دواى ماوهيک باومژنى نهحمه له ناو سينييه کى گهردها خواردنمان بق دينى، که برتتیه له برنج، گوشت و ته ماته و له تهنيشتيه وه هينديک (ترى)ش دانراوه. دواى نانخواردن رادهکشين و بق خومان سرخه ويک دهشکينين.

به رؤزدا گهرماى ئيره هينده زؤر دهبى، که بهرگه گرتنى دژواره و شار به ته ووى چؤل دهبيت. نهحمه لهم باره وه دهلى:

- خه لکى ده پونه خوار بق ناو دؤل، لهم وهرمه دا هه موو له وین و خه ریکى موچه و مه زراى خويانن.

پاش نيوه پى دادمه بزه نه خوار بق ناو دؤل و به ناو سه وزه لانی و دارستانی جواندا تى ده پرين، که هازه ی ناوى زولال و سارد له هر لاه ديتته گوى مرقوف. باخ و مولکى خه لکى راست له داوينى شاردا هه لکه وتوه و ليره هه موو جۆريک ميه وهک ترى، قهيسى، هه لوژه و سيو بهرهم دين و له ناو نه م سه وزه لانیيه دا دارگويز... و سنه وپه رى بهرز بهرز روو له ئاسمان هه لکشاوون.

خه لکى شار له ناو باخه کانيان و له "سؤلاف" له دهرينه ديک رووبه پرووى لووتکه ی ئاميدى ده ميننه وه. له سؤلاف هۆتيلکى توورىستى ساز کراوه و به هۆى شه روه هيشتا کارمه کى ناته ووا ماوه ته وه. نه م هۆتيله به شيکى وهک نه خوشخانه و به شيکيشى وهک شوينى مانه ووى ئاواره به کار ديت. جۆکه ناويک به توندى له دهرينه ده که وه ديتته خوار و ئيمه به شوين ئاوه که دا سر ده که وين بق سه روه. له هر چوارده ورى ئاوه که وه خه لک دانيشتوون، ئيمه راده وه ستين تا هينديک پرسى ياريان لى بکه ين. تیکراى نه م خه لکه ئاوارهن و هر که سه که پرتکى ساکارى بق شوينى حه وانه وى خۆى ساز

کردووه. به دواى ئاومکه دا دهړۆين تا دهگهينه سه رچاوه کهى، که له بنى شاخیکدا دپته دهر. دهموچاومان به ئاوه سارده که فینک دهگهينه وه. دهگهينه نووسینگه ی پاریزگار، که کهمیک خوارتری هۆتيله که ویه. ئه ویش له دهست کهرما هه لاتووه، ئامیدی به جی هیشته ووه و رووی له م سیه ر و فینکاییه کردووه.

میزی نووسینگه ی پاریزگار له ژیر که پریک و له په نای تافگه ی ئاومکه دایه. میزیکى نووسین و چهند دانه کورسى بۆ میوانان. پاریزگار ناوی "ته حمه د سالحی" و به رپرسي پاریزگه ی دهۆکه. هه لبه ت جگه له م پاریزگاره پاریزگاریکی تر له دهۆک هیه، که له ژیر دهست و فهرمانی رژیم دایه به لام سالحی له لایه ن رتبه رى شۆر شه وه دانراوه و ته نیا بریار له چۆمانه وه و مرده گری.

من له پاریزگار سالحی ده پرسم ژماره ی دانیشته وانی ئه م ده فره ی رۆژا وایه چهنده؟

- به پتی دوايین ئاماره کان ده وروبه رى ۲۰۰۰۰۰ که سه به لام ئه مه پتیش ۱۶ سالان بوو، ئیسته زۆر زیاترن، رهنگ ئیسته پاریزگه ی دهۆک نزیکی نیو ملیۆن که س ببن. کیشه ی مه زنی ئیمه خۆراکه، وهک پتویست به شی زستان خواردنمان نییه. زستانه کانی ئیره زۆر سه خله تن و به فره ی زۆری لى ده بارى. ئیمه به ته وای ده وره مان گیراوه و له هیه لایه که وه یارمه تیمان پى ناگات. ئه وان له چۆمانه وه به لێنیا ن داوه ئه وه ی پتویستمانه بۆمان بنێرن. جگه له خواردن، چهکی دژه هه وایی و تۆپیشمان پتویسته. به لێنی ئه وه شیان پى داوین.

ئو ده لى "ئه وان" و ئه مه ش سه رنجی من را ده کیشى. دياره مه به ستی له وان رتبه رى شۆر شه له چۆمان به لام کاتیک ده لى "ئه وان" و نالى "ئیمه" لای من پرسيار دروست دهکات. کاتیک له ده ره وه دانیشته وین و خه ریکی

چاخواردنهوهين من له بهر خۆمهوه بېر دهكهمهوه و بهم شتېومه له دۆخې نهم ناوچه په حالې دهم:

دهولت خهريكه نهم ريگهيه، كه ئيمه پييدا هاتين داگير بكات و نهم تاقه پيوماندييه نيتوان رۆهلات و رۆناواش بېسيښي. ريگي ئيره تا بلتي هاتوچوي زړي له سهره به لام دواي نهوه دهبيته چۆمهكه و له راستيدا نهو چۆمهشه رۆلي سنوورتي راستهقينه لهم نيتواندا دهبيښي.

به لام سهراسهري نهم ناوچه په گرځندراوي نهو پيوماندييه له رزځهيه و هه موو يارمه تي و پيوماندييك له گهل دنياي دهرهوه هر له ريگهيه و به سهر نهو چۆمهدا مومكينه. سنووري توركييا داخراوه و سنووري سوورياس ههروتر، لاي خوارووش بهري شهركهيه.

له رۆهلات دۆخهكه به تهواوي جياوازه، ريگي ئيران كراومه و له وټوه دهكرتي خواردن، بينزين و چهكوچوليش بيته ناو، به لام دمبي دۆخهكه له بادينان چي به سهر بيت نهگر زستان بيت و نهم خهلكه چۆن لهو حالدا بيهنه سر؟

رهنه هڅي نهوش بي، كه دهولت وازي له بۆمباراني ناوچهكه هيتاوه و هيرشهكانيش ومك لاي رۆهلات سهخت و بهرغراوان نين هر نهوه بيت؟ نهوان حيسيبي نهوه دهكهن، كه برسپهتي كاري خوي دمكات و وا دياره تاكتيكي نهوان له سهر نهوه راوهستاوه. نهوه باريكي زور جيديه به لام بلتي رتبه ران له رۆهلات به تهواوي نهوه تي گه شستن؟ دوكتور مهحمود هيجيكي لهم بارهوه نهوت كاتيكت من ديدارم له گهلدا كرد. ئاخر من پيشتر له "بيافراش (به شتيكي ولاتي نهفريقاييبي نييجيرييه، كه سهردهميكت خهباتيكي خويناوي بۆ سهرهخويي له نارادا بوو - وهرگير) بووم، لهوي بينيم چۆن برسپهتي خهلكي نهو جيگهيهي به چۆكدا هيتا. هول دهمد خوم له بهراوردكردني كوردستان و بيافرا بپاريزم به لام نهم كار دژواره و

ئەزمۇنى رابردو خۇيان لە لام زىندو دەكەنەو. لە بەرچاوم روونە و لەبەر
خۆمەو دەلیم:

دەوالت خەریکە بیافرایەکی نوێ لەم ناوچە دوور دەستەدا لە بادینان
بنافرینی. بۆ گومانم، کە زستان گەشت برسییەتیش دەگاتە ئێرە.

من دەبێ دیسان دوکتۆر مەحمود یان ئیدریس بارزانی ببینم. ئەو بۆ
پارێزگار دەگوت "ئەوان" بەلێنیا داوێ کێشە کە چارەسەر بکەن؟ بۆ نەپوت
خۆمان هەول دەدەین چارەسەری بکەین؟

شوونی دانیشتنە کەمان زۆر جوان و دلرفینە، من لێرەو هەلێرمەکانی
نامیدی و دۆلەکی خوار شار بە گشت باخەکانیو دەبینم. خەریکی چای
شیرین خواردنەوین و کوپێکی گەنج خەریکی گەپاندنی ناو بەسەر
خەلکە کەدا. لەسەر تەختەکانی دەورو بەرمان پیشمەرگە بە چەکەو
دانیشتون و زۆر بەیان بیدەنگ و تەنیا سەیری وڵاتە جوانەکی خۇیان
دەکەن و چێژ دەبن. وا دێتە بەرچاو، کە ئەم پیشمەرگانە بە سەیرکردنی
ئەم جوانییە هیزیان وەبەر بیتەو و بە باوەر و دەی زیاترەو بگەڕێنەو بۆ
بەرهی شەپ.

کوپێکی گەنج کە لە پەنای من دانیشتوو بە ئینگلیزی لێم دەپرسی من
خەلکی کوێم، من پێی دەلیم سوێدیم. ئەو زۆر باش دەزانی سوێد لە کوێیە و
زۆریش خوشحاله، کە من لێرم. ئەو دەگێڕێتەو، کە برا گەرەکی دوو
هەفتە پێش لە لایەن عێراقییەکانەو کوژرا:

- بڕاکەم لە مووسڵ دەژیا، ناوی فاروق ئیسماعیل لێکی و ٢٤ ساڵ
تەمەنی بوو. ئۆتۆمۆبیلیکی هەبوو و لەو رێگەیەو یارمەتی شۆڕشی دەکرد
تا خواردن بگەیەنیتە هیزی پیشمەرگە. بڕاکەم لە لایەن سەربازیکی
عەرەبەو ئاشکرا کرا، من بیستبووم کە گیراوە و دواتر پەیام هات، کە
هەلیان واسیو. کچێکی دوو سالە و کۆرپەیەکی ساوای لە دوا بەجێ ماو.

ژن و مندالەکانی له مووسل بهجی ماون.

ئەم کۆڕه بۆ خۆی ناوی ئیسماعیل ئیسماعیلە، تەمەنی ۱۹ سال و له نامیدی مامۆستایه:

- ئیمه چوار برا بووین و من بچووکى هەمووان بووم. کاتیک بیستم براکەم گیراوه و بیستم بۆم بۆ مووسل بەلکو بتوانم سەر بەستى کەم بەلام کەس هاوکاری نهکردم. من دەبیت ئاگام له ژنی براکەم بیت و کوردستان رزگار بوو زەماوهندی له گەڵدا بکەم. ئەویش ئامۆزای خۆمه.

من لهو دەپرسم ئاخۆ ئەو ژنی براکەى خۆش دەوێ؟

- ناوه‌للا، بەلام ئەمە نەریتی ئیمهیه و پێشم وایه نەریتیکی باشه. من نامەوێ لهو رەسم و نەریتە لابدم، من براکەم خۆش دەویست و ئەرکی سەر شانیشم ئاگام له ژن و مندالەکانی بیت. بێهەمەى براکەم بێهەمەى منیش و مندالەکانی ئەو مندالی منیشن. من ئێستە زگورتیم، بەلام دەبێ ژنی براهەکەم ماره بکەم.

ئیسماعیل چەند وێنە و له‌وانە وێنەیه‌کی براکەیم پێشان دەدات:

- سەیری که، ئەوه براکەمه له‌گەڵ دوو سەربازی عەرەبدا. ئەوانە دۆستی براکەم، هەمووان خۆشیان گەرک بوو و گەلیک دۆستی عەرەب و کوردی هەبوون، بەلام ئێستە فاشیستەکانی بەغدا ئێویان له ئیمه سەندوووه و کۆشتووین.

کەس گۆنی بۆ ئێمە شل نییه

ئەحمەد ھێستریکی بەکری گرتوو و ھەوێ بەیانی لە بەردەرگە ئامادەیه. بێریارە برۆین بۆ بەرواریی بالا لەسەر سنووری تورکیا. بۆ چوون بۆ ئێو جێگەیه رێگە ترومبیل نییه و تەنیا رێگە ولّاخ و ئەویش دەبێت بەسەر کۆمەڵە شاخیکی بەرز لە باکووری ئامیدیەو سەرکەوین. خاوەنی ھێستەرگە ناوی سالح و ھەمک عەبدوللّی شۆفیری لاندروفتەرگە، لە چۆمانەو ھینامانی ئارام و لەسەرمخۆ دێتە بەرچاو. من و سالح ھیچ قسەیک پێکەو ناکەین، تەنیا سەیری یەکتر دەکەین، بە بزەیک وەلامی یەک دەدەینەو و ئەمەش بۆ ھەمیشە دەمانکاتە دۆستی یەکتر.

سالح ھەموو کۆلەکەمان - کیسە خو و ساکەکە من و کۆلەپشتەکە من ھەمەد - دەخاتە سەر پشتی ھێستەرگە و وە پێ دەکەوین. بەلام ھێستەرگە نالی پێشەوێ نەمان و بۆ ئێم رێگە سەختە پێویستە لابدەینە لای نالەندیک و "پێلاوی تازە" بۆ بکڕین.

من و ئەحمەد بە ناو دارستانەکەدا ھەڵدەکشین و سالح و ھێستەرگە لە رێگەیکە ترەو دەپۆن. بەیانییەکی سەرنج ڕاکێشە و رێگە بەرواریی بالا لە تەنیش کانییەکی دەرەندەو دەست پێ دەکات. کاتیگ ئێمە خەریکی سڕینەوێ ئارەقە دەرچاومان و ئاوارەنەوین سالحیش دەکات و ھێستەرگە دینیتە سەر ئاو. سەیریکی لووتکە شاخ دەکەم، زۆر بەرز و بەسام دێتە بەرچاو. من بۆم دژوارە بە کێواندا ھەلگەڕیم، لە راستیدا من پیاوی دەشتاییم، ھەناسەم سوارە و برینی ھەر مەتریکی ئێم ھەوارە ئازاریکە بۆم. زەحمەتە بۆ یارمەتی ھێستەرگە بتوانم برۆمە سەر.

بَلَيَن به بَن هِيستَر و رۆلَي نَو، زيان له كوردستان رادهوستي. هه موو رۆژيک و تهانته شهويش سه دان کارواني هِيستَر له مسهر بۆ نهوسهري نهم ولاته خهريکي گواستنهوهي خواردن، سووته مهني و چهکوچۆلن بۆ خه لک و بۆ بهرمکاني شهر.

جاريک له گه ل ژماره يه ک پيشمه رگه دا گويم له راديۆ گرتبوو باسي هيرشتيکي پيشمه رگه ي ده کرد، که تيدا کورد ٢٠ کلّاشينکۆف، ژماره يه کي زۆر فيشه ک، ٢ ئار پي جي، ٢ بيتسيم و ٩ دانه هِيستريان دهست که وتبووه، پيشمه رگه زۆر ئاسايي گۆتيان گرتبوو کاتيک چه ک و چۆل و بيتسيمه کاني خۆندنه وه به لّام کاتيک ناوي هِيستره کاني هينا رهنگيان روونتر بووه وه له کاتيکدا سه يري به کيان ده کرد سه ريکي ماناداريان بۆ يه کتر رادهو مه شاندا.

نَو دۆلَي له سۆلافه وه ديت و به ره و کتوه کاني باکور دهروات يه کجار زۆر قهرمه لّغه و له هاتوچۆي کاروانچييان جمه ي ديت. ئه محمده ده لّي:

- نهم ريگه يه پيشتر له لايه ن ئينگليزه وه ساز کراوه و نه وان له م پشته وه بنکه يه کي سه ربازيان هه بوو هيشتاش ويزانه کاني ده بينزين. له ده ربه نده که جۆريک پليکانه يان ساز کردبوو، که ئيسته به رده کاني له ژير نالي هِيستراندا ساف و سوواون.

دواي ده ربه نده که ئيمه سه رمان به دهشتاييه که وه ده رده چي، که ليّره و له وي هينديک ده وه ن و بنچکي ليّ رواون و به ر و سه مه ريکي زه رديان هه يه، که گوايه ده شخورتين. جله يه ک مه ر له دووره وه ده بينزين، که به لايّزيکه وه خه ريکي له وه رن، ئيمه هيشتا هينديکمان ماوه بگه يه له ووتکه به لّام خۆشبي نهم ولاته جوانه له وه دايه ليّره ش، له م له ووتکه به رز و بيا بانه شه وه کاني و ناوي ليّيه و ئيمه، که ديسان تينوومانه پي به پيسته يه تي لادمين و ماندويه تييه ک ده رکه ين. ئاميدي به حال له دووره وه ده بينزي، ئيمه ده چينه سه ر کانيه که، تاويک رادهو مه ستين و ناوتيک سارد ده مخينه وه.

که دهگینه سر یالکه من له هیسترکه دادهبزم، چونکه رۆښستنی بهروخورام لا هاسانه. دهگینه ناو دارستانیکې چې و به جوگه و گوځی که نالیکدا درژه به ریگه ددهمین. دواتر بډم ددردهکهوځی، که له گشت شونیکې هم ولاته دا جوگه و که نالی پیچاوپیچ به بناری هلدیرمکاندا تنی دهپرن، باخ و بیستان، موچه و مہزرای گوندنشینان تیرناو دهکن.

له هوهلین ناوهدانی لادهمین تا خواردنی ناو کۆله که مان بخوین، سرهتا له که ناریکوه رادهوستین به لام زوو په شیمان دهمینه وه و ده پږینه مالیک، ژنی خاوهن مال له که پرتیکې که لاییندا به ماست، که له شیرې بزنی سازی کردوه و چایی پیشوازیمان لی دهکات.

نیمه درژه به ریگه که مان ددهمین، جاروباریش من سواری هیستره ماندوهتی نه ناسه که مان دهم و هیندیک جاریش به پی له که ل نه واندای ریگه دهم. دهگینه دۆلنیکې چۆل و هۆل، هیندیک مانگا خریکن دهله وهرپن و پروبه پرومان به رزاییه کی پر له نه شکوت و کونه به رده. له پشته وهی نه و کتوهوه لووتکه یه کی به رزتر ددردهکهوځی، بهرواری بالا له وتی.

هیلنیکې تیژی ناسوییه - سنووری تورکیا له و سره وهیه:

تیره ناخری هم دنیا یهیه. هیچ کس له وپوه دهرباز نابیت. له لای خوارموه، نه و ته پۆلکه زهرده لگه راوانه، بنچکیک لیره و له وځی، دۆله که ی لای خوار و سنه به رهکانیش و مک نیشانه ی سر سوورمان دهم. راست و مک نه و جتگیه دهچی، که ښجیل باسی دهکات. هم ښجیل و هم قورنان بهم شیوهیه باسی باخی عه دهن دهکن. ده بیت نه وانه ی یه که م جار نه و شونیه یان بینیی خه لکی دهشته کی بووین و کاتیک دۆل و شاخ و باختیکې له م جۆرمیان بینیی و بۆ هه تاهه خونیان پتوه بینیی.

دهچینه خوار بۆ ناو دۆل و سهوزه لانییه فینکه کان، خورهی ناوی کانی دپته گوتمان و ژنیک له سر کانی خریکی پرکردنی زهرفی ناوه که په تی.

پیاویک ده لئی به خیر بڼ بڼ "کانی ماسی" که ناوی گوند مکه یه و به کولانیکدا
پیشمان ده که وئ بڼ باخه که ی خوی. باخی نهم کابرایه سه مه ریکی له
نهندازه به در، له وانه سیوی که وړه که وړه ی کرتووه، تازه کاتی که پیشتیان
هاتووه و خه ریکی داوهرین.

– نیمه ناتوانین نهم میوانه بفروشین. ده بیت لیتیان که پڼ تا له سه ره
خویان ده گنئ.

من پیشتر قهت سیوی له م جوړم نه بینون، هم سوور و هم زهردن.

– فرموون، بخون شهرم مکه ن.

من دوو دانه سیو دمخوم و دووی تریش هله ده گرم، خاوه ن باخ به ناو میوه
و داره کانیدا ده مانگیرئ، ترئ، ته ماته، خیار و شووتی.

سالح به هیستره که وه، هیندیک له سه رترومیه و له ناو ناواییدا پتک
ده گین، نهم خه لکه، له سیستهم که نالیکه وه، که به شیوه یه کی زور
داهینه رانه ساز کراوه ناویان راکیشاوه و "له ویه ی بیابانه وه" که نمه شامی
و مهره ی برنج ناو دیری ده گن. به لام له شوینه ی سنووری نهم کشتوکاله
ته واه ده بیت نهرزی رهش و سووتاو ده ست پی ده کات.

پیاویک له کولانیکه وه به ره ورومان دیت، نهمه ده واه ده کات:

– نه وه باوکمه.

نهمه ده زانئ باوکی هاتووه بڼ سه ردانی خزمانی بڼ به رواری بالا و
ناماده یی نه وه ی هه بو لیره دا بیبینئ. نه وان یه کتر له نامیز ده گرن و ماچی
سه رکولمی یه کتر ده گن. باوکی نهمه ده پیاویکی به ته مانه، جلوهرگی
ساکاری له به ره به لام هیچ ددانی نه مان. مه و دایه کی زور جگه له هه ستیکی
ده روونی له نیوان کوړ و باوکدا هه ست پی ناکرئ.

سه ره رای نه وه نیمه هه میسه پتکه وه بووین، من به دریزایی رتکه

نه متوانی پټوهندیبه کی به ته واوی باش له گه ل نه حمده دا ساز بکه م. بټگومان
 گهرم نه بوونی پټوهندی من و نه حمده پټوهندی به منیشه وه هیه، به لام
 نیمه قهت ناگهینه نهو چیگه یه، که به روونی پټکه وه بدوین. نهو گشت
 ههولټیکی خوی دمدات بق نه وهی یارمه تی من بدات و تی بگات من چیم
 دهوئ. هه چنه خوی ملی پیدا ناکات به لام نهو ماوهیه وهک قوتابی له
 به غدا بووه ناو و هه وای نهوئ هیندیک له خه لکه کی خوی دور
 خستوه ته وه، بق نمونه وه لامی هه موو شتیکی لاییه و ناشیه وئ له خه لکی
 تر پرسیار بکات.

به لام، نهویش وهک گشت قوتابیان، پزیشکان، پروفیسوران و
 ماموستایانیک، که تیکه لی شورش بوون، هیچ کات نایه وئ خوی به
 زانیاریه کانیه وه هه لکشی، پلهی خویندن وهک پوانیک بق خوی حساب
 بکات و به چاری بچووک سهیری خه لکی تر بکات. نه م بیروکیه هیچ به
 میشکیدا نه هاتوه.

من قهت هیچ کومه لگه یه کم نه دیوه هیندهی نه م کومه لگه ی کوردستانه له
 کیشه و رووبه رووبونه وهی چینایه تی به دور بیت و نه حمده خوی ده تانی
 نمونه یه کی نه م بانگه شهیه بیت - هیچ جیاوازیه ک له نیتوان نهو و سالی
 هستره واندا نییه - پټکه وه ریگه ده برن، ریز له یه ک ده گرن و هیچیان به
 چاری سووک یان ریزی زیاتره وه سهیری یه ک ناکه ن بق نهو چیگه
 کومه لایه تیبه ی هه یانه. ههروه ها کیشه و ناکوکی نیتوان ته من و هه چه کانیش
 لیره نابینرئ، له ولاتانی تری لای باشوور پیاو گه نجانیک ده بینئ پتیا وایه
 خویندن هه موو شتیکه، هه ول ده دن به هاسانی بنچینه و ریشه ی خویان له
 بیر که ن، کاتیک دینه وه ناو خه لکی گونده که یان وهک خه لکی جیاواز
 هه لسوکه وت ده که ن و به چاوکی که م بایه خه وه سهیری خرمانی "نه زانی"
 خویان ده که ن. نه م جوړه گیان و نه ریته هاو شپوهی له سویدیش ده بینرئ
 به لام من له کوردستان شتی لهو جوړه نابینم و به پټچه وانه بیرکرده وه له

نهریتی لهو جوړهش به تهواری نامومکینه. نهوان شانانزیهکیان ههیه و بناخه ی نهو شانانزیهش لهسر سامانداری، پله و پایه ی کومه لایه تی یان خوړندن نییه، بگره لهسر نهویه، که هیچ حاشا له کورډبوونی خوت نهکیت، ولاته که نه فروڅی، یاسا و رتسای خه لکه که ت پتشیل نهکیت، کورډیک بیت له ناو کوردان و مرؤفیک بیت له ناو مرؤفه کانی ترډا.

نهوهی من و نه محمد ناتوانین به شیوهیه کی کراوهر نژیکی په کتر بینه وه رنگه هیندیکې هوی ریگه که بیت، که ناهه موار و سهخته، هیندیکیشی هی نهوه بیت، که نه محمدیش وهک من له م مهودایه ی بریومانه ناشارمزایه و منیش دهمه ویست هه موو شتیک بزائم و چاوه روان بووم نه وه لامی گشت شتیکي له لایبت.

به لام کاتیک دهینم کتوپر و بی ناگه داری پتیشو، نه محمد باوکی له نژیک بهرواری بالادا دهینتی چی ریز و خوشه ویستیه کی پتشان دمدات، ریز و حورمه تیک که له دلوه دیت و به هیچ رنگیک ساخته و دروستکراو نییه، هه روه ها کاتیک باوکیشی هه مان ریز پتشان کی کوره کی دمدات بوم دهرده که وی نه م شته یه له کوردستان پتوهندی کی گهرموگوری نیوان وهچه و نهوهکان راده گری و نهوهکانی داهاتوش بهو شیوهیه باردیتنی.

باوکی نه محمد سواری هیستره که دهیت، له که لمان دیت بؤ گوندی "به ده به ده"، که قه راره شهو له وی له مالی مامیکی نه محمددا بمینینه وه و باوکیشی هر له وی میوانه. به ده به ده گوندیکی زور گهره یه، بووته سی بهش و هر به شهی له لایه کدا هه لکه وتوه. نیمه راست دهرؤینه مالی مامی نه محمد.

- مالیکی زور ساکار و سادیه، خزمه کانی من دهوله مند نین، پیم وایه بؤ تو سهرنج راکیش دهیت ببینی، که خه لک له کوردستان چنده ساکار دهژین.

له کوردستان به شیوهی سهردهمی زۆر کۆن، خانووهمکان یان له بهردی ئاسایی یان له خشت، که له بهر خۆردا سوور هه لگه پاون ساز دهگرئ. قور و کا تیکه له دهکهن بق نهوهی چاک خۆی بگرئ، له قالییکدا ریکوپیککی دهکهن و به شیوهی بلۆکی دلخواز دهری دین تا دواتر له بهر خۆروه وشک بیتهوه. مالی قورین ئاسایترین شیوهی مالن پیاو دهیانبینی به لام دهلین مالی بهردین باشته. دیوارهکان به قور سواخ دهدرین و بانهکانیشیان سافی سافه. دارچناری درێژ دهخه نه سه دیوارهکان و دواتر به لق و که لا دای دهپیشن دیسان قوری به سهردا دهکهن. مارجی نهوهی ئهم مالا نه له وهزی باران و به فردا دلۆپه نهکهن نهوهیه قوره که سفت بیت و بق نهو مه بهستهش هه ر بانه شتیکی له سه ره پتی دهوتری بانگردین. هه رکه به فر باری دهیمالن و بهو بانگردینهش بانه که دهشیلن تا سفت و پتهو بیتهوه و دلۆپه ناکات.

رهنگی ئهم دیواره قورینه نه پاش ماومه که دهگرئ و له دووره وه بینینی ماله کان دژوار ده بیت. سه ربانی ئهم مالا نهش کاتیک هه وا که رم ده بیت ده بیته شوینی کاری ژنان، که نمی لی پاک دهکهن، نۆک و ساوه ری لی دهسته پ دهکهن و... هیندیک جاریش شه وانه له سه ر بان دهخه ون. له سه ره موو بانه کان کونیک هه یه، که زستانان سۆیه که له ناوه پاستی ماله کان داده نین و ناگری تیدا ده که نه وه، دوو که له و کهرما زیاده که له و کونه وه، که تا خوار لووله یه ده چته ده ر و له ماله وهش که رمای دیوه کان دابین دهکات. (نووسه ره له سی لاپه ره دا باسی سازکردن و چۆنیه تی کارکردنی ماله کوردیکی نهو سهرده مه دهکات، من وه رگی پانی هه موویم بق کوردی به پتویست نه زانی و ته نیا چه ند کۆپله یه کم وه ک نیشاندانی مه به سه که ی نهو هه لێژارد. - وه رگی)

مالی مامی نه حمه د، که به به رد ساز کراوه ته نیا دوو دیوی هه یه. دیوه که وه ره که یان په نه ره میه کی لیه، ته خته و میزیک له گۆپیدا نابینرئ، له

گۆشه‌یه‌که‌وه لیفه و جیوان به دیواره‌وه هه‌لپه‌سێردراون و چه‌ند دۆشه‌که‌شیان بۆ دانیشتن راخستوون. دیوێکی بچکۆلانه‌ی تر هه‌یه، که په‌نجهره‌ی نییه، وه‌ک ئه‌نبار که‌لکی لێ وهرده‌گیردرێ، کاتێک بیانییه‌ک له ماله‌ی بیت ژنه‌کان له‌وێ ده‌خه‌ون و چیشته و خواردنیش له‌ دهره‌وه‌ له‌ دالانیکدا ساز ده‌کری.

له‌گه‌ڵ تاریکداهاتنی هه‌وادا ده‌چینه ژوور، له‌سه‌ر دۆش داده‌نیشین و خواردنمان له‌ناو سینیه‌کی فافۆندا بۆ دێن. خواردنه‌که ماست، برنج، نان و جۆریک سۆسه، به‌لام خه‌برێک له‌ گۆشت نییه.

کۆمه‌لێک پیاوی تر دێنه‌ ناو، له‌ کاتیکدا هه‌موو له‌ په‌نای یه‌ک داده‌نیشین. تیکرا ده‌ست ده‌که‌ن به‌ جگه‌رمکیشان، که‌ خۆیان له‌ تووتنیکێ زهردی کوردی هه‌لی ده‌پێچن و له‌سه‌رمخۆ مزی لێ ده‌دن. چا لامپایه‌کی کز رووناکی ده‌داته‌ دیوه‌که‌مان، ژنه‌کان که‌سیان نایه‌نه‌ ماله‌، ئه‌وان له‌ دهره‌وه‌ له‌ لای "چیشته‌خانه‌که‌ی" دهره‌وه‌ دانیشتوون و خه‌ریکی قسه‌وباسی خۆیان.

ئهمه‌د بۆم باس ده‌کات که‌ میتوانه‌کان باسی چی ده‌که‌ن:

- ئیمه‌ باسی باری شه‌په‌که‌ ده‌که‌ین، ئه‌وان ده‌لێن داخوا دواپۆژ چی روو ده‌دات و هیوادارن ناگه‌به‌ستێک بێته‌ ئاراوه. ئه‌وان وه‌ک پتویسته‌ ئازووخه‌ی ئه‌م زستانه‌یان نییه و ئه‌وه‌ش به‌ گه‌وره‌ترین کێشه‌ دێته‌ ئه‌ژمار.

تیکرای ئه‌م پیاوانه‌ کوێ له‌ رادیۆ کوردستان ده‌گرن، له‌ هه‌موو جێگه‌یه‌که‌دا شه‌پ رووی داوه. سالوهری شۆرشیشه، جه‌نه‌راڵ بارزانی په‌یامێکی تابه‌تی به‌م بۆنه‌وه‌ بۆ خه‌لک ده‌رکردووه و ناوه‌ڕۆکه‌که‌ی به‌ کورتی به‌م جۆره‌یه:

"ئیمه‌ تا به‌ده‌سته‌تیه‌نانی ئۆتۆنۆمی ده‌ست له‌ خه‌بات هه‌لناگرین. رۆژی سه‌رکه‌وتن نزیکه‌."

هیچ کام له‌م پیاوانه‌ چه‌کی پێ نییه، ئه‌ی بۆ ئه‌مانه‌ نه‌بوونه‌ته‌ پێشمه‌رگه‌؟

نه‌حمەد دەلێ:

- زیاتر له‌ حەفتا کەسی ئەم گوندە پێشمەرگەن، هەموو بنە‌مالە‌یه‌ک کە‌سیکی له‌ بە‌ره‌ی شە‌ه‌دا‌یه‌. بە‌لام نە‌ریت وایه‌ که‌ هە‌ردە‌م دە‌بێت پیا‌وت‌ک له‌ مآ‌لدا ب‌مێنێ، نا‌خ‌ر دە‌بێت کە‌سیک نا‌گای له‌ دەر و دە‌شت بێت، هە‌موو نا‌توانن له‌ شە‌ه‌دا بێن. دیا‌ره‌ ئە‌گەر پێ‌ویست بێت ئە‌م پیا‌وانە‌ش سازن ب‌بنه‌ پێشمەرگه‌ و پێ‌م وا نییه‌ کە‌سیان نا‌واتیکی تری هە‌بێت.

بە‌لام شە‌ه‌ لێ‌ره‌ش لە‌م دۆ‌له‌ دوو‌ره‌دە‌سته‌شدا کاریگە‌ری له‌‌سەر ئە‌وان دە‌مکات، هە‌ردە‌م با‌سی شە‌ه‌، ئا‌کامە‌کانی و گ‌رانی دە‌کە‌ن، که‌ هۆ‌یه‌کە‌ی هە‌ر شە‌ه‌. دوا‌ی رۆ‌یشتنی می‌وانە‌کان سە‌رینێک به‌ من دە‌دە‌ن، کە‌سیک لا‌مپاکه‌ دە‌کوژنیتێ‌وه‌ و من له‌‌سەر دۆ‌شه‌که‌ نە‌رمە‌که‌وه‌ خە‌و دە‌مباته‌وه‌.

بە‌یانی پێ‌ش ئە‌وه‌ من و‌مخە‌بەر پێ‌م سا‌لح هێ‌سته‌ره‌کە‌ی بار کردووه‌ و سا‌زی رۆ‌یشتنه‌، ژ‌نه‌کان هە‌موو به‌ توندی سە‌رگە‌رمی کاری خۆ‌یانن. ژ‌نێک خە‌ریکی مە‌شه‌که‌ژ‌مە‌دنه‌، ماس‌ته‌که‌ی کردووه‌ته‌ نا‌و پێ‌ستی بز‌نێک و به‌ سێ پە‌ت له‌ دارێ‌که‌وه‌ شو‌ڕیان کردووه‌ته‌وه‌. ژ‌نه‌که‌ پا‌ل به‌و پێ‌سته‌وه‌ دە‌نی بۆ‌ پاش و دوا‌یه‌ بۆ‌ لای خۆ‌ی رای دە‌کێ‌شی، ش‌لقە‌ش‌ل‌قی ماس‌ته‌که‌ به‌ باشی دە‌بیس‌تری و وا دیا‌ره‌ رۆ‌نه‌ کە‌ره‌یه‌کی چا‌کی لێ‌ بێ‌ته‌ دەر.

پێ‌ش ئە‌وه‌ی ب‌که‌وینه‌ پێ‌ دە‌بینم ئە‌حمە‌د و مامی پێ‌که‌وه‌ قسه‌ دە‌کە‌ن، من دە‌زانم ئە‌حمە‌د خە‌ریکه‌ له‌ جێ‌ی خوار‌دن و ز‌حمە‌تی ئە‌م ش‌ه‌وه‌ هێ‌ندێک پا‌ره‌ بداته‌ مامی، بە‌لام ئە‌و ساز نییه‌ هێ‌چ پا‌ره‌یه‌ک گل بداته‌وه‌ و ئە‌حمە‌دیش نا‌پ‌محە‌ته‌ و دە‌لێ:

- نا‌خ‌ر ئە‌وان پێ‌ویستیان به‌م پا‌ره‌یه‌ هە‌یه‌، ئە‌وان پا‌ره‌یان نییه‌ ش‌تی ز‌ستانیان دا‌بین کە‌ن. بە‌لام حازر نین هێ‌چ وەر‌گرن.

ئێ‌مه‌ به‌‌نا‌و کۆ‌لا‌نه‌ تە‌نگە‌به‌‌رم‌کانی گونددا تێ‌پە‌ر دە‌بین، بە‌‌سەر جۆ‌گە‌یه‌کدا دە‌پۆ‌ین و دە‌گە‌ینه‌ پ‌ردێک، که‌ به‌ دار سا‌زیان کردووه‌. دار‌گو‌پ‌زی بە‌رز و

توودرک دهوره‌ی ریگه‌که‌یان داوه. تۆزتیک سهرتر دهگینه بیتستانیک پره له خیار، په‌تاته و. . . مه‌رومالات به‌سهر به‌رزاییه‌کانه‌ومن و هر دهسته‌یه‌ک شوانتیک و چند سه‌ک پاسه‌وانییان لی ده‌کهن.

لای نیوه‌رۆ، له دۆلێکی تردا دهگینه گوندیک به‌ ناوی "ئادینه"، هه‌وه‌ل به‌ ته‌مای راوه‌ستان نین، به‌لام کاتیک دهگینه سیتبه‌ری دارگوێزه‌کان، که فینکییه‌کی باش به‌ خه‌لکه‌که ده‌دن په‌شیمان ده‌بینه‌وه و بۆ خواردنی نانی نیوه‌رۆ لاده‌مین. له‌م شوێنه‌ خه‌لکی دوو بۆمبای گه‌وره‌مان پیشان ده‌دن، که وه‌ک یادگارێک له‌بن داره‌کاندا رایان گرتوون، به‌ قسه‌ی ئه‌م خه‌لکه ئه‌م بۆمبانه سالی ۱۹۶۶ له لایه‌ن فرۆکه‌ی ده‌وله‌ته‌وه دژی ئه‌م گونده به‌کار هاتن به‌لام نه‌ته‌قینه‌وه و دواتر له لایه‌ن شۆرشه‌وه پووجه‌ل کرانه‌وه، ئیستش وه‌ک نمونه‌ی درنده‌یی ده‌وله‌ت دانراون تا خه‌لک بیانینی.

له‌ درێژه‌ی ریگه‌دا که‌لێک دیمه‌نی جوان ده‌بینین، که سهرنجم راده‌کیشن. له‌ که‌ناری ریگه‌که‌وه سێو، هه‌نجیری که‌پیو شۆڕ بوونه‌ته‌وه و له‌ هر لایه‌ک کانی و جوگه‌ی ناوه، که له‌ بنه‌به‌ردیکدا دینه‌ ده‌ر، له‌ به‌رزاییه‌که‌دا کۆ ده‌بینه‌وه و دواتر له‌ تافگه‌یه‌کی دل‌رفینه‌وه خۆی هاوێته‌ی سهروشتی جوانی ئه‌م ده‌فه‌ره ده‌کات. سالج و هیستهرکه به‌ ریگه‌یه‌کی هیندیک گه‌وره‌تردا ده‌رۆن و من و ئه‌حمه‌د هه‌روا به‌ ته‌نیشته‌ جوگه‌که‌دا ده‌رۆن تا ده‌گه‌ینه گوندیکی تر. له‌ مالتیکدا لاده‌مین، که خاوه‌ن مال خه‌ریکی دروومانی جلوه‌هرگی پیتشه‌مرگه‌یه. که‌برای به‌رگدروو ناسراوی ئه‌حمه‌ده و هه‌رکه خه‌لکی ناگه‌داری هاتنه‌مان ده‌بن کۆمه‌لێک ژن و پیاو دین تا هه‌والی شه‌ر و دۆخی لای چۆمان له‌ ئه‌حمه‌د بپرسن. هیندیک له‌ خه‌لکه‌که ده‌رۆن له‌ناو باخ سێو، هه‌نجیر و تریمان دین و هه‌ر بۆلێکی تریه‌که هینده‌ی هه‌لووژمه‌یه‌ک ده‌بن. کاتیک من یه‌کێک له‌ سێوکه‌کان له‌ت ده‌که‌م کرمیکی زه‌لام له‌ناویدا دینه‌ ده‌ر و مریشکێک که له‌ ناوه‌ حاززه په‌لاماری کرمه‌که ده‌دات، هه‌وه‌ل کرمه‌که خۆی ون ده‌کات به‌لام سهره‌نجام مریشکه‌که ده‌توانی بپگرێ و بیخوات، من

نازانم بۆ ئىستە راست ئەو سىو و كرمەم دېتەوۋە بىر رەنگە ھى گەورەيىي سىوۋەكە يان قەلەۋىي كرمەكە بېت، كە من تا ئەۋكات كرمى ھېندە زەلامم نەدېتبوو. لە كاتىكدا ئەحمەد و ھارپىيانى بە زمانىك، كە من تى نەدەگەيشتەم خەرىكى قسان بوون منىش خۆم بەو كرم و مرىشكەوۋە خەرىك كرىدوو.

من ھېچ كات ھېندەي ئەم سەفەرەي كوردستان مېوۋەم نەخواردووۋە و قەتەش لە ھېچ جىگەيك سىوۋى وا گەورە، شووتى، تىڭ، ھەنجىر و... وا باش و خۆشم نەدېتوون.

ھېندىك رىگەمان لى تىك دەچى، ئەحمەد و سالىشىش ۋەك من قەت پىشتەر بەم رىگەيدا نەھاتوون. لە چەند پىاۋىك، كە خەرىكى مەرەزەي برنج و ئاۋدىرانى گەنمەشامىن يارمەتى ۋەردەگرىن و دىيەنەوۋە سەر رىگەي راست. دەگەينە گوندىك لەسەر تاشەبەردىكى زۆر تەختەوۋە ساز كراۋە و دواي ئەم گونەدە زۆرمان نەماۋە بگەينە گوندى "بازى" كە بىرپارە شو لەۋى بىمىنەنەوۋە.

جارىكى تر دەپۆنە مالىكى گەورە، پالاشتى نەرمى لى دانراۋن و دواي دانىشتن بە لىوانىك ئاۋەوۋە بەخىرەھاتنەمان دەكەن. دواتر من تى دەگەم، كە ئەمە لە كوردستان نەرىت و باۋە كە بە لىوانىك ئاۋى سارد بەخىرەھاتنى مېۋان بگەن. ئاۋىكى ساردى كەللەتەزىن و ۋەك كرىستال روون. من ھەۋەل لىۋانەكە دەگرم، ھەۋەل دەدەم بە ئارامى ئاۋەكە بىۋاتە خوار و ھەموو لەشم ھەستى پى بكات. راستى من لە بىرم ناپە خواردنەۋەيەكى ترم لە ھېچ كۆپىيەك خواردىت تامى ئەم ئاۋەي ئىرەي دابىت.

دەنگىزى ھاتنى ئىمە لەناۋ خەلكدا بىلاۋ دەبىتەوۋە و زوو دەورمان پىر دەبىت لە خەلك. يەككىك لەۋان ناۋى محەمەد ئەحمەدە، ۳۵ سال تەمەنيە و داۋا لە ئەحمەدى ھارپىي من دەكات بە من بلى، كە ئەۋان خۆشحالن بە ھاتنى من و زۆريان پى خۆشە من لەسەر كوردستان بنووسم:

نامانجه‌کاني ئەم بزافەن تەنانەت لەم گوندە دوور دەستەشدا، ڕێگەى ناگەدار کردنەوى ئەم خەلگە لە مەبەستەکانى شۆڤر رادىڤيە و رادىڤى کوردستان، سەرەراى وزەوژى حکوومەت لێرەدا باش دەبىستى، پێش ئەو بەخەوين گۆڤ دەدەينه دواين هەوالەکانى:

- پەيامىک لە ناوچەى رانىەى پارتيەو رادەگەيەنئ، کە هيزىکى زۆرى دوژمن هيرشى کردووته سەر پيشمەرگە لە گوندەکانى "بەردانگە" و "بەردەبى" لە نزىک شارى رانىە، هيزى دوژمن تىک شکيتران و حەوت بەکريگىراویش کوژران، رژيم وەک تۆلەکردنەو هەشت گوندنشيني گرتوون... بە پێى هەولەى هيزى شيخان شەپەکانى ئەو ناویش لە نزىک ناوايى "مەريە" بە توندى بەردەوامن و دوژمن زيانى زۆرى بەرکەوتوو... هەوالدەرمەمان لە دەوک رادەگەيەنئ، کە دوینى تۆپخانه‌کانى شۆڤر هيرشيان کردە سەر پيگەيەکى دوژمن لە نزىک دەوک، هەروەها باس دەکريئ، کە رژيم ديسان لە شارى مووسل ٢٢ ھاوولتايى کوردى هەلواسيون... هيزى زاخو رادەگەيەنئ، کە دوینى مينيکى پيشمەرگە بە کاميونيکى پر لە سەربازى دوژمندا تەقيووته‌و و هەمووى کوشتوون... بەتاليۆنى شەشى خانەقين رادەگەيەنئ، کە هيزىکى پيشمەرگە هيرشى کردووته سەر کاروانىکى رژيم لە نيوان گوندەکانى "عيسايى" "عەليخان" دا، هەروەها هيزى دژە هەوايى ئەو بەتاليۆنە تەقى لە فەزىکەيەکى دوژمن، کە بەسەر چۆمى سىرواندا دەسوورايەو کرد و ئەنگاوتى.

راست لە خوار گوندەو جۆگەيەک هەيە و لە تەنيشت جۆگەکەو ئەشيكى ناوى کۆنى سەردەمى زوو هەيە بە ناوى ئەو جۆگەيە دەگەرئ، بەيانى لە ناوى ساردى ئەو جۆگەيە دەموچاوم دەشۆم و دواى خواردنى نانى بەيانى دەگەوينە رى، ئيمە دەبێت لە کيوى "مەتەن" هە سەرکەوين، کيوىکى زۆر بێلندە و من هەرچەند بەزەميشم پێدا دێتەو ناچارم سواری هيسترەکەم بيمەو، چەند سات بەم کيودا هەلدەگەرئين، هيندیک جار من لە هيسترەکە

داده به زم و دیسان سوار دهمه وه. دهگینه دارستانیك دوو کوپ و دوو کچ
خه ریکی برینی گه لای داریه پروون بق زستانی مه پکانیان. کوپه کان ده چنه
سه ر، لقه کان دهمین و کچه کان له خوار کوی دهگینه وه، تووشی کاروانیکی
تر دهمین، که به ژماره یک هیستره وه له ریگه دان و سه رنه جام دهگینه سه ر
لووتکه ی شاخ، له ویشه وه دۆلکی تر له لای خواره وه دهرده که وی.

تا ئو كاتهى سەردە كەوين يان لەناو دەچين

پيش سالى ۱۹۷۰ كىيى مەتىن كەوتىيويە نىوان سنوورى ھىزەكانى دەولەت و پيشمەرگە. سوپاي دەولەت لە شەپەكانى ۶۵ - ۶۶ دا لە دەقەكە ھىرشى ھىنا، ئامىدى و بامەپنىشى داگىر كردن. ئەحمەد دەپىژى:

- مەن ئو دەم لە بامەپنى بووم. جگە لە مزگەوتەكە ھەموو گوند لە لايەن دوزمەنەو ئاگرى تى بەردرا، خەلك كىويان كرتە بەر و ھەلاتن بۆ بەروارىي بالا. دەولەت بە تانكەكانىيەو توانى بگاتە نزيكى ئەم كىيە، بەلام پيشمەرگە پيشيان پى كرتن و نەيانھىشت زياتر بىنە پيش.

سالى بە ھىستەرەكەو لە پيشمانەو بە ھەروازە ھەلدېرەدا ھەلدەگەپى و مەن ھەز دەكەم زوو زوو راوستم بۆ ئەوئى ئەم دىمەنە جوان و سەيرانە زياتر تەماشە بكەم. دىمەنە كانىاوتىك دىمەنەكەى لە بەھەشت دەچى، ژنىك بە مەندالەكانىيەو ھەوارى لى خستوو و بزن و مەپ بە دەورەپەرى كانىاوەكەو خەرىكى لەوھەن. ئەحمەد پيشمەرگە بۆ ناو كەلاوھىك:

- لىرە مەن و بىنەمالەكەمان دەژيان. بەلام دەولەت مالىكەمانى سووتاند و ئىدى ھىچ كات سازمان نەكردەو، قەت نەگەپاينەو بۆ ئىرە.

لە بامەپنى لادەدەينە لای ژمارەپەك پيشمەرگە، كە لە ھالى مۆلەتدان و لە سىبەرىكدا تاوتىك لە لايان دادەنیشىن. ژنان خەرىكى جلىشورىن، ئەحمەد لىرەش خەزى ھەن و ئىمە سەردانىان دىمەپەن. باسى ئىرەش ھەر لەسەر شەپ و ئەو گەمارۆپە بوو، كە دەولەت خستووپەتیبە سەر ئەم خەلكە. پەكەك لە پىاوەكان كورەكى بچووكى لە باوھشداپە و كەلەشىنكۆفەكەى پالداو بە دىوارەكەو. ئەم پىاوە تازە لە بەرەى شەپ گەراوھتەو و داوا لە ئەحمەد

دهكات قسه‌كاني بۆ من وهرگيڤي:

- بۆ هيچ كەس گويى ناداته خەباتى كورد؟ بۆ كەس گويى له ئيمه ناكړي؟
ئيمه به تاقي ته‌نيان، كەس دۆستمان نيبه. ته‌نيا كيوه‌كانمان نه‌بن. داخوا
رنگه‌ي گويى بگريه بهر نه‌گه‌ر نه‌م كيوانه‌ش په‌نامان نه‌دهن به سه‌ره‌ستي
بژين؟ ئيمه ناتوانين له شوښتيكي تر بژين، به‌لام ده‌بيت دريژه به خەبات و
به‌رخ‌دان بدهين و لاي ئيمه هه‌ژاري زۆر له ژيړده‌ستي باشته.

پلانی من و نه‌حمه‌د نه‌وه‌يه نه‌سه‌د، فه‌رمانده‌ري هي‌زي يه‌كه‌مي
پيشمه‌رگه بيبينه‌وه تا مۆله‌تي رويشتن بۆ به‌ره‌ي شه‌ري لي وهرگرين. له
لاي بنكه‌ي ناوه‌ندي سويا له ده‌وك، گونديكي بچووك له روناواي
بامه‌رنييه‌وه هه‌يه و ريگه‌يه‌كي هه‌يه نۆتۆمۆييليكي جيب ده‌توانن پيدا برون.
ئيمه هه‌ر چوارمان، من، نه‌حمه‌د، سالح و هي‌ستره‌كه ده‌روين بۆ نه‌وي.
پاسه‌وان له به‌رزاييه‌كانه‌وه ده‌بينرين و كاتيگ نزيكي گوند ده‌بينه‌وه
پيشمه‌رگه‌يه‌ك ريگه‌ي بنكه‌مان پيشان ده‌دات. بنكه ماتيكي ساكار و
كه‌پرته‌كه. پيشمه‌رگه له‌سه‌ر كورسي به‌ ده‌وري يه‌كه‌وه دانيشتون و
جلوبه‌رك و "يونيفۆرمي" هه‌مووان وه‌ك يه‌كه.

له‌ناو سوياي پيشمه‌رگه‌دا تۆ ناتواني كه‌سه‌كان له ريگه‌ي پايه، پله‌ي
نه‌فسه‌ري و... ليگ جيا بكه‌يته‌وه. چونكه شتي له‌و باب‌ه‌ته نيبه، سان، رژه،
سلاوي سه‌ربازيه‌كيش له گۆرته‌دا نيبه. به‌و حاله‌ش من كاتيگ ديمه ژيړ
كه‌پري هه‌واره‌كه گومانتيگ له‌وه ناكه‌م كاميان نه‌سه‌ده، بۆيه راست ده‌چمه
پيش بۆ لاي. نه‌و به‌خه‌يرهاتني من ده‌كات، ئاماژه‌م بۆ ده‌كات له‌سه‌ر
كورسيه‌كه‌ي ته‌نيسه‌تبه‌وه دانيشم. هه‌ست به ئاراميه‌يه‌كي زۆر ده‌كه‌م.
جاروبار پيشمه‌رگه‌ي نوێ دینه ژوور، سلاو ده‌كه‌ن و بۆ خويان داده‌نیشن و
به ئارامي و له‌سه‌رخۆ قسه له‌كه‌ل يه‌كه‌دا ده‌كه‌ن.

نه‌سه‌د ده‌لي زۆر خۆش‌حاله به‌ هاتني ئيمه و كيشه‌يه‌كيش نابيني بۆ

سەردانی ئېمە لە بەرهی شەپ.

پیشمەرگەیک بە نامەیکەوه دیتە ناو، نامەیکە دەداتە دەستی ئەسەد و ئەویش دەیداتە کەسێک، کە لە تەنیشتییهوه دانیشتیوه و وا دیاره بەردەستی بیت و داوای لێ دەکات نامەیکە بخوێنیتەوه. ئەحمەد دەلی:

- نامەیکە لە مووسڵەوه هاتوه، بێنراوه خەلکی دروشمی بە دیوارانەوه نووسیوه و لە دروشمەکاندا دەلێن: لە ولاتیکی خاوەن نەوتی دەولەمەنددا هەموو شتیکی گرانه و بەعسی ژن و مندالی خەلک دەکوژن، نەخۆشی نەخۆشخانەیی مووسڵیان دەرکردوون و سەربازی برینداریان لە جێگە داناون. لە دەرەوهی نەخۆشخانە خەلک کۆ بوونەتەوه و ناپەزایەتییان دەربریوه بەلام دەولەت بەزۆر پیشی پێ کرتون.

من داوا لە ئەسەد دەکەم باسی چۆنیەتی بەرهی شەپم بۆ بکات:

- دۆخەکە لە قازانجی ئیمەدا دەرواته پیش. ئیمە کۆنترۆلی تەواومان بەسەر بەردا هەیە. هێزەکانی رژێم لە دهۆک ناوێرن لە مۆلگەکیان بێنە دەر و تەنیا خەریکی تۆقاندنی خەلکی سەفیلن.

زیانی گیانیتان تا ئێستە لەم شەپدا چەند کەس بووه؟

- پیشمەرگە کەمتر لە ۲۰ کەسمان لە دەست داو، بەلام نزیک بە سەد کەسی سیفیل کوژراون. زیانی رژێم نێزیک هەزار کەس کوژراو و ۵۰۰ کەسیشیان بریندار بوون. بۆ ئیمە سەخت نییه پیشی هێرشی ئەوان بگرین، ئەگەر بە تانک و تیارە هێرشیان بکەن سەر زحمەتە پووبەرپووە بەرانبەریان خۆمان پارێژین، بەلام دواتر لێکیان هەلدەپێن، لە چەند لاوه دێننەوه سەریان و لەناویان دەبەین. ئیمە شارمزای کون و قوژینی ئەم ولاتین و لە پشتی بەرهی شەپیشەوه هێرشیان دەکەینە سەر. ئەوان تەنیا لەناو شار و مۆلگەیی خۆیاندا.

ئەسەد لە سالی ۱۹۵۲هه له گەڵ بارزانیدا بووه و یه‌کی‌که له‌وانه‌ش که

ناو گوند، ناوهدانیه‌کی بچوکه به‌لام له‌بر نه‌وه ماله‌کان له نزیک په‌کن ژماره‌یه‌کی زۆر خه‌لکی لێ ده‌ژین، ته‌ماشای نێزگه‌ی رادیۆ ده‌که‌ین که له‌ناو نه‌شکه‌وتیکدا دایان مه‌زاندوه. له ژوورتر و لای کی‌وه‌که‌وه پره له نه‌شکه‌وتی سروشتی، که هه‌موویان "رۆژیک" ناوهدان بوون. نه‌حمه‌د ده‌لێ:

- مانگیك پيش ئیسته ده‌ولت هه‌ر رۆژ ئه‌م ده‌قه‌ری بۆمباران ده‌کرد و خه‌لکی په‌نایان هینابوو به‌ر ئه‌م نه‌شکه‌وتانه، به‌لام ئیسته به‌ ته‌واوی فێرکه‌کان وازیان له بۆمباران له‌م به‌ره‌یه‌دا هیناوه و خه‌لکیش گه‌راونه‌توه ناو ماله‌کانی خۆیان. ئیحه هه‌ی ئه‌م کاره‌ی ده‌ولت نازانین.

هه‌شتا چهند ژن و مندالێک له یه‌کیک له نه‌شکه‌وته‌کاندا ده‌ژین. به‌گه‌لا و هه‌ندیک دار، که‌پرێکی زۆر جوانیان ساز کردوه بۆ خۆیان.

خواردنی ئیوارهمان له لای ئه‌سه‌د بوو. خۆشترین ته‌ماته‌ی ئه‌م ناوهمیان بۆ لێ ناوین، پيش شه‌په‌که ته‌ماته‌ی ئه‌م ده‌قه‌ره به‌ناویانگ بوون و هه‌ر رۆژه سه‌دان لۆری به‌ ته‌ماته‌وه ده‌چونه به‌غدا و نه‌و ده‌م کیلویه‌ک به‌ ٢٠ فلس ده‌فرۆشران. ئیسته کیلویه‌ک به‌ دووسه‌د فلسیش ده‌ست ناکه‌ون، به‌لام کوردستان سه‌ر به‌ زیاده‌ی خۆشی ته‌ماته‌ی هه‌یه.

دوا‌ی نه‌وه به‌ ته‌واوی تاریک دادێ، به‌ سواری گه‌لابه‌یه‌ک بۆ به‌ره‌ی شه‌په‌که به‌پێ ده‌که‌وین، من پيش وه‌پێ که‌وتن، مالاوایی له‌ سالج ده‌که‌م، که قه‌راره به‌ هه‌ستهره‌که‌یه‌وه بگه‌ڕێته‌وه بۆ به‌رواری بالا بۆ لای بنه‌ماله‌که‌ی. دوا‌ی تۆزێک چرای گه‌لابه‌که‌مان له‌ کار ده‌که‌ون و شۆفێره‌که‌مان، که کورێکی گه‌نجه‌ ناچاره به‌ تاریکی لێ خورێ تا شوێنێکی له‌بار بۆ راوه‌ستان و باشکردنی چراکانی.

دیاره زۆر زهممه‌ته چرایه‌کان به‌خه‌ینه‌وه کار چونکه "ستارتموتۆره‌که" ش مرده‌وه. لاندروقه‌رێکی پڕ له‌ پيشمه‌رکه به‌ دوامانه‌وه‌ن و گه‌لابه‌که‌ی ئیحه‌ش هه‌موو رێگه‌که‌ی گرتوه. هه‌موو پێکه‌وه خه‌ریکی وه‌کارخسته‌وه‌ی گه‌لابه‌که

دەبن و سەرەنجام لە ھەولەکەیاندا سەرکەوتوو دەبن. پاش تۆزێک چارێکی تر گەڵاڤە تووشی کێشە دەبێتەو و ناچار دەبن راوەستین. من تەمای گەشتن بە بەرەى شەڕ بۆ ئەو شەووە لە دەست دەدم بەلام دەبنم مەشێنێک لە دواوە دێت و دەگاتە لامان. دەرکەوت مەشێنی تاییەتیی ئەسەد خۆیەتی، تویوتا لاندکروزرێکی مەیلەو نوێ.

بەم تویوتایە بە خێرایى بەسەر جادەى قیردا بەرەو لای باشوور لێ دەخوڕین و دواى دوو سات شۆفێرەکە چرای تویوتاگە دەکوژێنیتەو. تارێکەشەو و بە زەحمەت پیاو پێشی خۆی دەبینی، شۆفێرەکەمان لە شووشەى ماشینەکەو سەر دەردیئێ و وە دواى رێگەگە دەکوێ. نیوێشو دەگەینە شوێنی مەبەست و دەمانبەنە دیوێک لەوێ پێشمەرگە لەسەر زەوی بە چەکەکانیانەووە خەوتوون. من چووێ ناو کیسەخەوێکەم و لەبەر ئەو رۆژێکی پر زەحمەتم تێ پەڕاندبوو بۆ دەردى سەر خەوێم لێ کەوت.

من نازانم ئێستە ئەم شوێنە لە کام لا ھەلکەوتوو، نازانم ئەم رێگەیی پێیدا ھاتین لە کوێ دەستی پێ کرد و چۆن گەشتینە ئێرە، بەلام دەزانم زۆر لە بەرەى شەڕ و لە بەرواریى بالا دوور نین. ھەرچەند ئەو رێگەیی بریمان زۆر دوور دێتە بەرچاو و رۆژەکەش زۆر درێژ بوو. دەمەوبەیان ئەحمەد، کە کەیفی ساز نەدەھاتە بەرچاو وەخەبەری ھێنام و تەنیا وتی کاتی ئەوێە برۆین بۆ بەرەى شەڕ.

دەمەوێنە دواى دەستەبەک پێشمەرگە - من نازانم چەندەى تر دەبێت برۆین و لە لای خۆشم ھەزێکی وام بۆ رۆشتن نییە. ھەموو رۆژەکە خەریکی رۆشتن دەبن، خەوێکە بە گشت لەشەمدا دێتە خوار، ژێر پێیەکانم بوونەتە بلۆق و جارى وایە خەریکە بە چۆکدا بێم. رەنگە من بتوانم رۆژێک وەک ئەم پێشمەرگانە لەم چۆلەوانییە سووتاوەدا، کە ھەموو دێیەکانی وێران و دیوارەکانیان جێگەى ناخیرینی گوللەتۆپانیان پێوە دیارە ھەلکەم. بەلام زۆرتر ناتوانم.

ئېمە بە سات بەرتۆمەن و ھەتا دېت گەرماش زۆرتر و رۆژمەکی بەتینتر دەبیت. ئېرە پېچەوانەیی لای سەر، کانی و ناوی لای نییە و من بە تەواوی مەودا و کاتم لای تیک چوو. لە دەفتەری یاداشتەکمدا بۆ گشت ئەم رۆژە تەنیا دوو پەرەم نووسیوە بەلام ئیستە، کە دەمەوی ئەوەی ئەو رۆژە بینیم بێنمەوە بیرى خۆم ناوچەکم ئاوا دیتە پێش چاؤ:

- بنگەیی ناومندیی ھیز، کە ئېمە شەو تێیدا بووین و من ھېچ بە رۆژدا نەمبینی، لە مالتیکی سپیدایە لە بنی رینگەکە. رەنگە ئەم شوپنە کاتی خۆی رێستوورانی سەر رینگەکی دەۆک بووی. ئەمە تاقە رینگەیی ماشینە لە نێوان ئامیدی و دۆلی بامەنیدا. زنجیرە شاخیک بە لای چۆمی دیجلەدا تێ دەپەڕی بۆ لای دەۆک، کە زۆریش بەرز و سەخت نییە و رینگەکە لە ناوقەدی ئەو کێوھە تێپەر دەبیت.

ناوچەیک کە دەمەوتە نێوان بنگەیی ھیز و شاری دەۆک بەتەواوی لەژێر دەستی پێشمەرگەدایە و کورد لەوتووە چاودێری دەورووبەر دەکەن. ھەموو خەلکە ئاسایییەکە باریان کردووە و گوندەکانیشیان لەژێر رھێلەیی تۆپبارانی عێراقدا وێران بوون و ئەوەی لەم ناویدا جوولەیی بیت و ببینرێ پێشمەرگە. مەرووف دەتوانی وا بیر بکاتەو، کە ناوچەکە بە تەواوی چۆلەوانییە و بێ شک لە ئاسمانەو و دیتە پێش چاؤ، بەلام لە ھەر قەلشی بەردێک و لە پەنا ھەر دەوێتێکدا، پێشمەرگە خۆیان ھەشار داو. ھەزاران پێشمەرگە، کە ئامادەن ھەر جموجۆلیک بەریەرچ بدەنەو.

ئېمە دەگەینە دەرەوێک ژمارەیک پێشمەرگە لەژێر کەپرتێکدا، کە بنگەیی پەلێکە دانیشتون و خەریکی ھەوانەوین. تاوێک لەژێر کەپرەمدا پشوو دەدەین و پیاڵەیک چا دەخوینەو. پاشان بە گوێ جۆگەیکدا درێژە بە رینگە دەدەین، دەگەینە ھێندیک بێستان و چەم و دۆلیک دیتە سەر رینگەمان تا دەگەینە بنگەیی پەلێکی تری پێشمەرگە. ئێرە نزیکترین بنگەیی بە شەرھو و

لیږه بڼه نانی نیوهرق دهبینه میتوانی نهم بنګهیه. ژماره‌ی په‌له‌که به قسه‌ی فرماندمه‌کیان ۹۵ که‌سه و نهرکی نه‌ومیان له‌سره ناګه‌داریی به‌ره‌که بګهن و به‌ریه‌رجی هر هیرش‌یککی دوژمن بدمنه‌وه. به‌لام ماوه‌یه‌که شهریک نه‌هاتووه‌ته ګورئ و دوا هیرشی دوژمنیش به‌ری سئ حفته بوو، که زیاتر له سئ ساتی توول کیشا:

- دواي نه‌وه بینیان هیچیان پئ ناکرئ پاشه‌کشیان کرد، تانکیشیان لهم هیرشه به‌کار هینا، نیمه به ته‌واوی نازانین نه‌وان چند که‌سیان لی کوژرا به‌لام شمش لاشه‌یان له مه‌یدانی شهردا لی به‌جئ مان و رږځی دواتر هیندیک ژنیان ناردن بیانېنه‌وه. - نیمه به شیوه‌ی سروشتی نهم کارانه ده‌کین و تهرمه‌کانیان دهمینه‌وه - نیمه چه‌کی دژه تانکمان نییه به‌لام دمتوانین به مین پتشی تانکه‌کان بګرین. نیسته به‌ره‌ی شهرکه لای نیمه زور نارامه، دڅخه‌که‌مان به ته‌واوی له‌ژیر کوټنروټل‌دایه، نیمه زور له پشت سه‌نگه‌رمکانی نه‌وانه‌وه هیزمان هیه و هه‌ول دهمین پتومندیه‌کانیان تیک بدهین.

من لهم فرماندمیه دپرسم، نه‌وان تا نیسته چند که‌سیان گیانی له ده‌ست داوه؟

- له مانگی ئاداره‌وه ۸ کوژراو و ۱۵ بریندارمان بوون، به‌لام عیراقیه‌کان زور زیاتریان هه‌بوون، نیمه نازانین چه‌نده.

له‌ګل نهمه‌د دوو شاره‌زای تردا له دهاومکه‌وه به‌ره‌وژوور هه‌لده‌به‌زین و دواي ده‌شت و جاپټکی نه‌کټل‌دراو ده‌ګینه ته‌پټل‌ګه‌یه‌کی بچووک و له‌و شوټنه‌وه دمتوانین ده‌وک ببینین. له‌ژیر داره‌نجیرتګدا خټمان حه‌شار دهمین و به دووربین سه‌یری هیندیک مټلګه و پتګه‌ی عیراقیه‌کان ده‌کین. هینده‌ نزیکین به روونی دمتوانین جموجول‌ی سه‌ربازه‌کان له شوټنه‌کانی خټیاند ا ببینین. نارامیه‌کی ته‌واو به‌سر ناوچه‌ګدا زاله و من نابیستم

ناکه فیشهکک بتهقی.

کاتیک ئیمه دهگه پئینهوه له ژێر پردیک تووشی دهستهیهک پیشمه‌رگه ده‌بین. ده‌چینه لایان و نه‌وان هه‌ول ده‌ده‌ن چه‌که‌کانیان پێشانی من بده‌ن. من به‌ وردی سه‌رنج ده‌ده‌م بزانه‌م چی جو‌ره چه‌کیکیان پێیه:

چه‌کی هه‌ره دله‌خوایی ئهم پیشمه‌رگانه ماوزه‌ری درێژه له مارکه‌ی برنۆ. ئهم چه‌کانه له سه‌له‌کانی ۱۹۲۲ - ۱۹۲۷ ساز کراون و پیاو ده‌توانی ئهم ریکه‌وته به‌ سه‌ریان‌وه به‌ینی. پیشمه‌رگه‌یه‌که که برنۆی پێ بێ ژۆر چاک ناگه‌داری ده‌کات و به‌ شیوه‌یه‌کی سه‌رسوهره‌ین به‌کاری ده‌نی، که به‌وپه‌ری دانیاییه‌وه ئامانج ده‌پیکێ. من له‌گه‌لدا بووم چه‌ند پیشمه‌رگه‌یه‌که بۆ مه‌شق و تاقیکاری سیوێکیان له‌سه‌ر به‌ردیکدا داده‌نا، که من به‌ زه‌حمه‌ت له‌ دووره‌وه ده‌مه‌بینی، به‌ نۆبه ته‌قیان لێ ده‌کرد و هه‌ر کامه و به‌ هه‌وه‌لین فیشه‌که له‌ سیوه‌که‌یان ده‌دا.

نه‌وانه‌ی برنۆیان پێ نییه له‌ بری نه‌وه کلاشینکۆفی مارکه‌ی رووسیایان له‌ شان. مه‌خزه‌نه‌کانیان ۲۰ فیشه‌که ده‌گرێ و نه‌وانیش نیشانه و ئامانجیان باش ده‌نگیون. هه‌مان ئهم کلاشینکۆفه رووسیانه مارکه‌ی چینیسیان هه‌یه به‌لام ژۆر باش و په‌سند نین. جگه له‌مانه سیمینۆف و جوړیکی تری چه‌کی گران به‌ ناوی دیکتانۆفیان هه‌یه، که فیشه‌که‌کانی به‌ زنجیریکه‌وه‌ن و سه‌ر دانه هه‌له‌که‌رن. به‌لام گرانترین چه‌کی ئهم به‌رمیه دۆشکه‌یه، چه‌کیکی ئوتوماتیک، که ده‌گرێ دژی نه‌و فرۆکانه‌ش، که نزم ده‌فرن به‌کار به‌یت.

ئیمه ده‌پۆین بۆ لای گرووپیکی تری پیشمه‌رگه، که له‌ بناری کیوێکی لیژدا بنکه‌یان داناوه. په‌یامیک ده‌گاته لای به‌پرسانی نه‌و شوته و ته‌بیدا هاتوه، که به‌پاره سات چواری پاش نیوه‌پۆ تۆبیرانی هێندیک له‌ بنکه‌کانی رێژیم بکړی. - من پێم وایه ئهم کاره تایبه‌ت بۆ من ریک خراوه، به‌لام به‌پرسان به‌ توندی ئهمه رهد ده‌که‌نه‌وه. داوا ده‌که‌ن له‌گه‌لێاندا به‌رۆم بۆ سه‌ر

يال و لهوٽو ڇاوديري تقبيلانه ڪه بگم. زور ماندو و هيلاکم به لام نه مگر مکه دليان بشکينم و لهگل چند پيشمرگه يک بق سر يال وهرئ دهگوم. بپرو ناکم ثم هورازم پئ بپري، به لام دواي دوو سات دهگينه سر لووتکه و لهوٽو دهشتيکي چؤل و ويران، شاري دهوک و جاميهک، که بهرو دهشته کاني عتراق دهروا، به ناساني دهينرين.

تیره‌شانیک که نیمه‌ی لیتین پره له تاشه‌برد و زۆر گونجاوه بۆ سه‌یرکردن بۆ ئه‌وه‌ی له دورموش ببینرێن. مۆلگی عیراقیه‌کان راست له تهنیشت ده‌ۆکه، من به دوربین ده‌توانم ئۆتومۆبیلی باری ببینم وه‌ستاون و سه‌رباز له هاتوچۆدان. تۆپاران به چهند نرکی گه‌رمه‌ ده‌ست پێ ده‌کات و من له‌و به‌رزاییه‌وه ده‌بمه‌ شاهیدی شانۆکه‌ریه‌ک، که به‌ ته‌وازی لام جیگی به‌رواکردن نییه. تۆپخانه‌ی ریزیمیش له مۆلکه‌که و من هیندیک دووکه‌لی چڕ، چهند ترۆمبۆلێک ده‌کونه‌ جووله و له گۆشه‌یه‌که‌وه راده‌هه‌ستن.

به لام كورد لهو ناچي مۆلگه كه تۆپباران بكن، بگره هينديك پۇست و پيگي بچووك، كه ئيمه له خوارموه له سيبهرى داره نجيرمه كه و بينيمان و ئيسته ليرموه نابيزين. تۆپخانه ي كورد له ناو شاخه كاندا شار دراوتموه و من نازانم له كوژمه ده هاوژرين و له كويش وه زهوى دمكهون. به لام تۆپخانه ي عيراقيه كان له مۆلگه كه دابه و ليره و له ويش دمبيزين، دواى دهنگيكى ترسينر له زهوى دمدن و دوكه ل و تۆزك به ريا ده كن. دياره عيراقيه كان ه روا "ئه لا به خته كي" تۆپه كانيان داوين و ناگايان لهو نيه داخوا تۆپخانه ي پيشمه ركه له كام لايه. سه رهنجام چهند گولله تۆپيك ويزه ويز دين و به سه رماندا تى دمپهن، يهك دوو دانه يان لهو خوارموه نزك داره نجيرمه كه داده كهون.

من ناتوانم حوکم له‌سەر ئەم تەقە و تۆپهاوێشتەیی کورد بدهم چونکه نه‌مزانى گولله‌كان له كوێ وه زهوى كه‌وتن به‌لام ده‌زانم تۆپه‌كانى عێراق بى

که لک و وهک نهوه بوو فرمیان بدهیت، دیاره لای من نه مه تنیا
گالت ه جاریه که، که بق نهوه سازیان کردووه من شتیکم بق باسکردن
هه بوویت.

دهوک شاریکی به تهوای کوردنشینه، به شیکی زوری نه م پیشمه رگانه
من قسم له گه کوردوون خه لکی نهوین و بنه ماله کانیا ن لهوئ به جی ماوه.
جاری وایه دهسته ی پیشمه رگه به شهو دهچنه خوار بق ناو شار. به لام هیچ
پلانتیک بق کرتنه وهی شار له نارادا نییه. کاریکی نامومکینه، پیشمه رگه له
دهشتاییدا به رانبری تانک و زریپوشی دهولت شانسیکی زوریان نییه.
به لام دهولتیش بهو نه ندازمیه ناتوانه له داگیرکردنی نه م شاخانه، که
پیشمه رگه ی لی دامه زراوه.

دوای نهوه تاریک داهات دهگه رینه وه دواوه و پیاوکی پیری شهردیته، که
له به یانییه وه له گه لمانه ریگه که مان پیشان دمدات. ههوا به تهوای تاریکه و
من تا بوم بکری خوم له نزدیکی نه م پیاوه وه راده گرم. سهرم سوو ماوه، که
نه م پیاوه به ته مه نه له م هه له مووته دا چون ریگه دهر دمکات. ریگه یه کی
سهخت و بق من دژواره، تاکه ئارمزوم نهومیه بیمه ناو چومه که، لاقم له ناو
ئاوی ساردی کانیه که نیم و به سیتمه وه. کاتیک دینه خوار پیشمه رگه له
دهوری میز و لای چرا لامپایه کدا ریزیان به ستووه و فرماندهی له شکر به
پیرمانه وه دیت و ده لی:

به خیری ن بق لمان

کاتیک له نزدیکی وه سهرنجی نه م به ریرسه دهم ده بینم راست وهک
نه سعه د، فرمانده کی هیزی پیشمه رگه، که له بنگه ی نه سلیدا بینیمان
دهچی و به سهر سوو رمانه وه له ئحمد دهر سهرم نه مه کوپی نه سعه نییه؟
- به لی راسته نه مه کوپی نه سعه ده.

لیکچوونی نه م دوو که سه جوری که، تنیا له رواله تدا نا، بگره رووخوشی،

نارامی و بېروا به خېوونيشيان راست وهک يهک دهجی.

جگه له نيمه ميتوانیکی تر لڼاو کڅړمکه دايه، جلی پتشمه رگانه ی له بېره و کلاشينکڅ فیکيشی له پتسه. به لām من بېروا ناکه م نه م پتشمه رگه ی بېره ی شه ر بیت. دۆستانه به ښنگلیزی قسه له گه ل مندا دهکات و ده لئ ناوی "محهمه د ساهلم نه لوفتی" یه. له بهشی سیفیلی شقرشدا خزمه ت دهکات و ښسته بڅ سردان و بینینی دۆخکه هاتووه بڅ بادینان:

- من هاتم بڅ نه م بېره ی شه ر تا به لکو هوالیک له بنه ماله که م، که ښسته له دهوکن و من هیچ هوالیکم لیتان نییه بزانه م.

پتس چند مانگان محهمه د له دهوک دهژیا و نووسینگه ی بریکارمه تی هېوو، جگه له وېش مولک و مالیکې باشی له دمره وې شاردا هېوو و ژيانی زؤر باش دمسوړا. به لām له مانگی مارت هات و تیکه لئ شقرش بوو:

- ښسته ده بیته حوت مانگ و ده رؤژ، که من هیچ هوالیکم له بېره ی بنه ماله که موه نییه. ته نیا ناگه دارم، که زاواکه م که نه فسه ری سوپا بوو گیراوه، نه ورځ هاتم بڅ نه م شوته تا بزانه م نه وان خه برتکیان هیه بدمه نئ به لām به داخوه نه وانیش هیچ هوالیک له م باره وه نازان.

پیم وت، که من نه مړئ له به رزاییه که وه دهوکم بیني.

- نای، خؤزگه به خؤت، منیش زؤرم پئ خؤشه هر له دووریشه وه بیبینم و بزانه م بنه ماله که م له و خواره وه له چی جتگه یه کدا دهژین.

محهمه د کاتیک هاته دهر له دهوک ترؤمبېله "فیاته" که ی له گه ل خؤی هینا و هېشتا پتیه تی، به و ماشینه هاتووه بڅ ښره و داوا له من و نه حمه د دهکات له که لیدا بړوین بڅ سه رسه نگ گوايا نه و له وئ مالی هیه. کورکه ی نه سعه د ده لئ لیږه بمیننه وه پشوو بده ن نه مشه و. منیش وام پئ باشه به لām ناشمه وئ نه وه له له دهست بده م، که به هاسانی بڅم هه لکه وتووه سه رسه نگ بیبینم، ریگه یه کی دووره تا چؤمان و له م بېره ی رؤژاواشدا

شتیکی نوئی نییه من لهسهری بنووسم بۆیه نیووشه و مالاوایی له م
پیشمه‌رگانه ده‌که‌ین و به‌رێ ده‌که‌وین.

له کاتی ریکه‌وتندا نه‌و پیشمه‌رگه به ته‌مه‌نی، که دوێنی له‌که‌لمان بوو من
له نامتیز ده‌گرێ، به شپوهی کوردی نه‌ملا و نه‌ولام ماچ ده‌کات و ده‌لی:
- تو زۆر نازای، نه‌گه‌ر به‌مایا پته‌وه ده‌مان کردیته پیشمه‌رگه‌یه‌کی باش.

راستیت دهوئ، ئەوہی ئیمە داواى دەکەین

شتیکى زۆر نییه

سەرسەنگ یەکیک لە ناسراوترین شوێنە تووریستیەکانە لە کوردستانی عێراق. لە سەردەمی ئاشتی خەلکی ناوچە دەشتایییەکان بە شاخاندا ھەلەمگەپان و خۆیان دەگەیان دە ئوچ تا خۆیان بگەینن ھەواى فینک و سازگارى ئەم دەفەرە. سەرسەنگ بەگەلیک ھۆتیل و بینای تازەو، کە بە مەبەستی گەشتەوهرى ساز کراون خۆى جۆرە ناوەندیکە. پێش دەست پیکردنى شۆرشى ۱۹۵۸ مەلیک فەیسەل کۆشکیکی لیڤرە ساز کردبوو و ئەم ھۆتیلانەش بەشتیک بوون لە پڕۆژەکە.

ئێستە ھەواڵیک لە گەشتەوهران لە گۆرپدا نەماو، ھۆتیلەکان بە ناچار کراونەتە مالت بۆ ئاوارە و لیقەوماوانى شەپ و شارەکش بووئە ناوەندیک بۆ ئیدارەى شۆرش لە ھەموو بادیناندا. زۆریک لە رووناکبیران، کە لە مانگی ئاداردا تیکەلی شۆرش بوون لیڤرە کۆ بوونەتەو و ھەول دەدەن بۆ شۆرش بە کەلک بن و قازانجێکی پێ بگەینن. رینوین و ریتەری ئەمانە پڕۆگرامی پارتی دیموکراتی کوردستانە، کە بۆ نمونە لە فەسلى ۲۳دا ھاتوو:

"ئیمە تێ دەکۆشین خۆبەندنى قوناغى سەرھتایی بۆ ژن و پیاو بکەینە زۆرمکی و کورسیی شەوانە بۆ کریکاران، جووتیاران و... دابنێن و ژمارەى کتێبخانان زیاد بکەین تا ئاستى خۆبەندەواریى خەلک بەرینە سەر."

ئامانج ئەوہی نەخۆبەندەواری بە تەواوی لەناو ببری و لەناو گلپەى ناگرى شەپیشدا ئەم ھەولانە بە بەربلای بەردەوامن و شەپ نەیتوانیو پێشى

بگرځي. راست نهو رڼه‌ي من ده‌گمه سه‌رسه‌نگ تافي‌کړنه‌وه‌ي دهرسي
 ټينگليزې بق ٢١٨ کس، که قه‌راره بڼه ماموستا به‌رپټوه ده‌چو.
 تافي‌کړنه‌وه‌که له قوتابخانه‌په‌کدا به‌رپټوه ده‌چو، قوتابيي‌ه‌کان به
 پرسپاره‌مکانپانه‌وه له‌سهر مي‌ز و له دالاني مه‌کته‌به‌کدا دانيشتون و
 خه‌ريکي کاري خوځيان. زږبه‌ي نه‌م قوتابيانه، که برپاره دواي تافي‌کړنه‌وه
 بڼه ماموستا، کورې گه‌نج و هينديکيان پيشمه‌رگن، که راست له به‌ره‌ي
 شه‌روه هاتون و چه‌که‌کانيان له ديويکي تری تهنشته‌وه هله‌په‌ساردون.
 به‌لام هينديک کچيش به‌شداری نه‌م تافي‌کاريي‌ن.

له سهرمتاي شو‌رشدا زانسه‌گي کورديي سلیماني داخرا به‌لام ماموستا
 و قوتابيي‌ه‌کان ټيکرا به‌شداری شو‌رش بوون. پلان نه‌وه بوو زانسه‌گي‌ه‌کي
 نوځ له قه‌لادزئ ساز بگرځي. به‌لام رڼي ٢٤ ي تشريني په‌کم شاره‌که که‌وته
 به‌ر شالوي بمباردمان و له ١٢١ کس کوژان و زياتر له ٣٠٠
 که‌سپش بريندار بوون. دوو قوتابخانه ويران بوون و ژماره‌په‌کي زور له
 کوژاوه‌کان قوتابي بوون. قه‌لادزئ دواي نه‌م رووداوه که‌وتووه‌ته ده‌ست
 هيزه‌کاني رژيم و زږبه‌ي خه‌لکه‌که‌شي کيويان گرتووه‌ته به‌ر و
 که‌يشتونوته لاي شو‌رش.

تا توانرا هول درا قوتابخانه به‌رده‌وام بن به‌لام بمباران مؤله‌تيان نه‌دا و
 سه‌ره‌نجام برپار درا له‌به‌ر ئاسايشي خه‌لک له‌و ده‌فهره قوتابخانه‌کان
 دابخرين. مسته‌فا محمده، که له سه‌رسه‌نگ به‌رپټوه‌به‌ري قوتابخانه‌په‌که
 ده‌لي:

- نيمه خه‌ريکين جاريکي تر قوتابخانه بکه‌پنه‌وه و خوځندن له کڅمه‌ليک
 گوند ده‌ستي پي‌ کړدووه‌ته‌وه. به‌لام له ترسي فرقه‌کي دوژمن زياتر له
 دهره‌وه‌ي قوتابخانه‌کان دهرس به‌ مندا له‌کان ده‌ليين و ناويرين ريسک به
 زيانی خځمانه‌وه بکه‌پن چونکه دهرسين کاره‌ساتي قه‌لادزئ دوويات بيته‌وه.

گرینگ ئهوه به نه هیلین کردهوهی خوتندن راوهستی. چونکه ئیمه له هه لومه رجیکی تایبه تدا دهژین، ستانداردی ئیمه بۆ خوتندن زۆر له سه رتره له عیراق. ئه و گه نجانهی ئیسته خه ریکی تاقیکردنه وهن له هه موو کوردستانه وه دین، سلیمانی، که رکووک، مووسل و. . . ئه وان له م ماوهیه درێژه یان به خوتدنی خۆیان داوه و ئیسته ش هاتوون بۆ سه رسه نگ تا لێره تاقیکردنه وه که یان بدهن و بینه ماموستا.

له سه رسه نگ تووشی که سیکی سه یر به ناوی جه رجیس مه له ک چه کۆ، به پتی فزیت کارته که ی: به ڕپرسی کۆمیتهی به رزی کریستیانه کان (له کوردستانی عیراق) بووم.

من له م ماوه دا بۆم دهرکه وتوه کورد له بناخه دا هه موو موسلمان نین. چونکه له سه فهری بادیناندا له به رواریی بالا تووشی که سانی مه سیحی بووم. زۆر دیار و روونه، که له هیندیک گوندا موسلمان و کریستیان له تهنیشت یه کتردا دهژین. له چۆمانیش من خۆم میری خه لکی یه زیدیانم بینیه.

له سه رسه نگ که ره کیکی مه سیحیان هیه و ئیمه دهچین بۆ ئه وێ تا قه شه که یان ببینین. من زۆرم پێ خۆشه بزانم ئه وان سه ر به کام تیره ی مه سیحین - ئاخه که لێک تیره ی جۆره و جۆری مه سیحی هه ن - ئه حمه د که سه ر به وه جه ی مۆدێرن و زۆر پێوه ندیی به ئاینه وه نییه به لām ئه ویش وه ک باوکی موسلمانه و له م باره وه ناتوانی وه لامیکی بۆ من هه بیت.

ئیمه له به رجیوانی مالتکدا قه شه دهبینین به لām هاوکات جه رجیس مه له کیش له وێه، که به ئینگلیزییه کی ته واو بانگی من دهکات و به و په ڕی ناماده ییه وه قه ول دهکات وه لāmی په رسیاره کانی من سه باره ت به ئاین له کوردستان بداته وه. ئاخه ئه و به ڕپرسی کۆمیتهی به رزی کاروباری مه سیحیان و بۆ من باس دهکات، که:

- زۆربەى كرىستىيانە كوردەكان "كاتۆلىكى رۆمىن". بەلام من خۆم سەر بە تيرەى كلېسای رۆهلاتى كۆنم. بە ئىمە دەلێن "نېستورىيان" نېستورىوس ساڵەكانى ٤٢٨ - ٤٣١ "پاتىرياركىك" (قەشەيك) بوو لە كۆستانتىنوپول (نېستانبوول). ئەو بېرى لە كرېتسى (مرۆفایەتیی راستەقىنە) دەكردهوه و گەشتبووه ئەوى، كە عيسا سروشتىكى دوو لایەنەى ھەيە. واتا ھەم مرۆفە و ھەم خوا. جىاوازیى ئىمە لەگەڵ مەسیحىيەكانى تر لەودايە، كە نېستورىانەكان مریەم بە "داىكى خوا" قەبوول ناكەن. دەروپەرى ٤٠٠٠ مەسیحى نېستورىيان لە كوردستانى عێراقدا ھەن بەلام قەشەكەيان لە سانفرانىسىسكۆيە و لەم جۆرە تيرەيە لە ھەموو دنیا بلأو بوونەتەوہ.

جەرجیس درێژەى دەدات و دەلێ:

- زۆربەى كورد موسلمانى سونىن، دواى ئەوان كاتۆلىكە رۆمەكان دین و دواى ئەوانیش ئىزىدى - ئىمە شەيتانپەرستیان پێ دەلێن - ھەروەھا ژمارەيەكى كەم مەسیحى پرتىستانىش ھەن. بەلام ئىمە لە كوردستان دەگمەن ھەست بە كىشەيەكى بەرچاو لە نێوان پەرمانى ئاينەكاندا دەكەين . لێرە ھەر كەس سەر بەستە برۆاى خۆى ھەبێ و بۆ خۆى خواپەرستى بكات. من خۆم ھىچ كىشەيەكم لەگەڵ ئىسلامدا نىيە و ھىندەى ئاينى خۆم بە نرخ سەبرى دەكەم. ئىمە ھەموو لایەكمان برۆامان بە ھەمان خوا ھەيە، تەنیا ناوى جىاوازمان بۆ پىغەمبەرەكەى ھەيە و ئەمەش ئەو ناگەيەنێ ئىمە بچووك سەبرى يەكتر بكەين. رێژىمى بەغدا ھەول دەدات دین و برۆاى ئاينى خەلك لەم شەڕدا بە قازانجى خۆى بەكار بێنێ، بەلام بێ ئاكام بوو. ئىمە لە كوردستان پتوھنديەك لە نێوان ئاين و سیاسەتدا ھەست پێ ناكەين. شۆرش ھەمووان دەرگرتەوہ و ھەمووانى بەشداری تێدا دەكەن، جانیدى نېستورىيان بن، موسلمان، یان ئىزىدى. ھەمووان شان بەشانی يەك خەبات دەكەين. ئىمە ھەموو لەم ناوچەيە لەداىك بووین و ھەلبژاردنێك بۆ كەسمان لەم بارەوہ لە گۆرتدا نەبوو. برۆاى كەسانى من ئەوھە ھەموو

مرۆڤێک دەبێت بڕوای بە هیزێکی سەرەوه، که هه‌موو شتیکی به‌دهسته، هه‌بێ. ده‌نا جیاوازی له‌گه‌ڵ ئاژه‌لیکدا نابێ. به‌لام چۆن خوای خۆی پێناسه ده‌کات و چۆن یاد و بۆنه‌کانی به‌رپوه ده‌بات زۆر گرینگ نییه. ئێمه له کوردستان ریز له بڕوای یه‌کتر ده‌گرین و ئه‌مه‌ش تایبه‌تمه‌ندییه‌کی خه‌ڵکی کورده. تۆله‌رانس و قبوولکردنی بیروپرای جیاوا. تۆه‌ست پێ نه‌کردوه له‌م ماوه‌دا؟

بۆچه نا، منیش له‌م ماوه کورته هه‌ستم به‌م دیاردهیه کردوه و نه‌گه‌ر وا بێت ئێوه له‌ چاو خه‌ڵکانی تر دا گه‌یشتونته ناستیکی باشی پشکه‌وتن. چه‌کۆ درێژه‌ی ده‌دات:

- به‌لێ، به‌لام شتیکی تر هه‌یه، که تایبه‌تی کولتوری کورده، ئه‌ویش ئه‌و پتوهمندییه توندهیه له‌ناو بنه‌ماله‌دا هه‌یه. من به‌ جۆریک به‌زهمیم به‌ ئێوه‌ی سویدیاندان دێته‌وه. - له‌ باری مادیه‌وه ئێوه گه‌یشتونته ناستیکی باش - به‌لام پتوهمندیی بنه‌ماله‌تان تیک دراوه. ئێوه نرخێکی گرانتان بۆ ئه‌م کاره داوه و له‌م باره‌وه له‌ دواڕۆژدا کێشه‌ی گه‌وره‌تان بۆ ساز ده‌بێت.

من له‌ چه‌کۆ ده‌پرسم ئاخۆ ئه‌و له‌ سوید بووه؟

- به‌لێ، مانگی کانوونی دووهم له‌وێ بووم. رێبه‌ری شۆرش منی له‌گه‌ڵ تیمیک ناردبوو تا هه‌ولی کۆکردنه‌وه‌ی یارمه‌تی بۆ شۆرش بده‌ین. من له‌ سوید چاوم به‌ "ئۆلۆف پالمه" (ئۆلۆف پالمه ئه‌وه‌م سهره‌ک وه‌زیری سوید بوو. - وه‌رگیر) که‌وت. به‌ باشی گوێی له‌ قسه‌کانمان گرت و من هه‌ستم کرد ئه‌و به‌ شیوه‌یه‌کی باش و پزۆرته‌یف سه‌یری کورد ده‌کات. ئه‌و حاالی ده‌بوو شۆرشی ئێمه بۆ چی ئاماژێک تی ده‌کۆشی.

به‌لام هه‌یج یارمه‌تییه‌کتان وه‌رگرت؟

- ئه‌وان به‌لێنی یارمه‌تی مرۆڤیانی پێ داین. هه‌ندیک داو و ده‌رمانمان وه‌رگرت. به‌لام ئه‌وه‌ی ئێمه پێش هه‌موو شتیکی پتوێستمانه یارمه‌تی

سیاسییه، ئەمە گرینگترین شتە لای ئێمە و دەشزانین ئەمە زۆر ھاسانە بۆ سوێد کێشەیی ئێمە لە نەتووە یەکگرتووەکاندا بێنیتە گۆڕی. ئەمە تاکە شتیکی ئێمە داوای دەکەین.

من بە تەواوی لە چەکۆ و جینگە و شوێنی لەم شۆڕشەدا تۆ ناگەم، لە لایەک ئەو خۆی وەک بەرپرسی کۆمیتەی مەسیحییەکان بە من دەناسینی و لە لایەکی ترمە دەلتی وەک نوێنەر و دیپلۆماتیک سەردانی ئەوروپای کردووە و دیداریکی یەک سەعاتەشی لەگەڵ سەرەک وەزیری سوێد پالمەدا ھەبووە. ئێستەش من لێرە دەیبینم بۆ کار لە سەر سەنگە و لێرمووە داوا لە من دەکات سوێد کێشەیی ئەوان لە یو ئێندا بێنیتە بەرباس.

پێم وا نییە ئێوە بتوانن ھیوا یەکی زۆرتان لەم بارمە بە سوێد ھەبێ، چونکە ئەم کێشەییە وەک "کێشەیی ناو مۆخی" عێراق بە حیسب دیت و نەتووە یەکگرتووەکان پێوەندییەکی بەم جۆرە شتە نییە.

– بەلام بنەمای یو ئێن ئەو یە ھەر نەتووە یەکی بۆی ھەیە دەولەتی خۆی دامەزرینی و چارەنووسی دوا پۆژی خۆی دیاری بکات. بۆچی جیاوازییەکی بۆ نەتووەی کورد لە بەرچاوە دەگیرێ؟ ئەو یە کە ئێمە دەکاتە کەمایەتی یەکی لە ولاتیک بە ناوی عێراقدا مانای ئەو نییە لە مافە نەتووەییەکانی خۆمان دەست ھەلگرین؟ ئێمە بەو حالەش داوای سەر بە خۆیی ناکەین، تەنیا داوای ئۆتۆنۆمی دەکەین. راستی ئەمە شتیکی زۆر نییە ئێمە داوای دەکەین. گەلێک کەمایەتی تر ئەم مافەیان بە دەست ھێناوە – بۆ نمونە سەیری کۆییەکی لە کەندا بەکە – من پێم وایە پالمەیی ئێوە ئەم خەباتەیی ئێمە بە رەوا دەزانێ. من چاوەروانم سوێد ھەول بەدات کوردستان لە بەرنامەیی یو ئێندا جۆر بگرێ، ولاتی سوێد کە رۆژیک ژێر پرۆگرامی یو ئێنی ئیمزا کردووە دەبێت ھەولێ جێبەجێکردنیشی بەدات. دەولەتی تۆ دوو رێگەیی لە بەرە: یان یو ئێن بەجۆر بێت یان ھەول بەدات کێشەیی کورد بکریتە باس و بەرنامەیی ئەو رێکخراوە.

من به چه کۆ ده لێم له گه لێدا هاو دهنگم به لām دیسانیش ده بێت بزانی، که شت وا ناچه پیش. تۆ به تهواری چاره روانی زیاده له رادته هم له سوید و هم له یو ئین ههیه. جهرجیس مه لیک چه کۆ له وه لāmدا ده لێ:

- شتیکی تر ههیه تۆ ده بێت بیگه یینه خه لکی سوید، نه ویش له پێومندی له گه ل نه و تدایه. نه گهر کورد رۆژیک بگه نه داوا رهواکانیان به شی زۆری چاله نه و ته کان ده که ونه ناو سنووری کوردستانه وه. ئیسته هیزه گانی ده ولت نه و ناو چانه یان داگیر کردوه به لām نه و شوێنانه خاک و مو لکی ئیمن. کاتیک ئیمه سه رکه وین نه و گه لانه ی پارمه تیایان داوین کیشه یه کیان له باره ی نه و ته وه نابیت، هه رچییه ک نه و تیای بو ئی ده توانن بیبه نه.

من ده لێم: به لām نه و له لایه ن ده ولته ی ناوهندیه وه ده نیردریته دهره وه و له م باره وه دوکتۆر عوسمان به وردی باسی بۆ من کرد.

- به لێ نه مه راسته. به لām ئیمه ده سرۆینمان له سه ر ده ولته ی ناوهندی ده بێت و نه و کات ئیمه هه ول ده دهمین دۆسته گانمان پیش هه مووان به ریان که و ئی. دیاره نه مه کانه زا سه روشتیه گانی تریش ده گرتیه وه. کوردستان و لاتیکه ی ده وله مهنده. لیره ئاسن، کریستال، یۆرانیۆم و ته نانه ت زێرش هه یه. ئیمه هه ولی دهره ی نانی نه م کانه گایانه ده ده یین و نه وانه ی ئیسته هاوکاریمان ده که نه به زیاده شه وه تۆ له ی چا که یان ده که ینه وه. به چه کۆ ده لێم:

من پێم وا نییه باسی نه م شتانه و به تایبه تی نه و ته به م شیومه له لای رۆژاوا یییه کان قازانجیکه ی بۆ ئیوه هه بێ و ببیته هۆی پارمه تیدانی نه و ان به ئیوه، چونکه تا نه و کاته ی ده ولت نه و ته و فره و شتن و ناردنه دهره وه ی کۆنترۆل بکات، رۆژاوا نه و ان به خاوه نی نه و ته دهرزانیته و پشتیان ده گرتی.

- به لām ئیمه چی بکه یین؟ تا ئیسته هه یج ده وله تیکه نه و نامی یو ئین پارمه تی ئیمه ی نه داوه. هه رچه ند ئیمه خو مان له توانماندا هه یه له م

شهرېدا سهرکهوین و چونکه ئامانجهکانمان رهوا و راستن، ههموو خه لکی ئیمه هاوکار و پشتیوانی ئیمه و سازن له ره یگه یه دا بمرن بویه هه سردهکهوین.

تۆ خوشت سازی له ره یگه یه دا بمری؟

- براهه کم پیشمه رگه بوو - له شهرېدا کوژا - ناوی هورموز بوو و دواي مه رگی ناوی به تالیونیکي تایبه تی پیشمه رگه یان به ناویه وه کردووه پتی ده لاین هیزی هورموز. روونه منیش سازم وهک پیشمه رگه یهک خزمهت بکه م هه کات پتویست بیت. به لام دهزانم من له پشتی به ره ی شهرې وه خزمه تی چاکترم پی دهکری چونکه من شهروانیکي باش نیم.

پاش نیوه رهۆکه ی سواری ئۆتۆمۆبیله فیاته که ی محمه د ئه لوفتی ده بین و ده چینه نامیدی تا شهۆتکی تر له مالی باوکی نه حمه ددا بمینینه وه. پارێزگار قهولی داوه به یانی زوو ترۆمبیلێکمان بۆ ئاماده بکات تا بمانگه یه نیته سه ره چۆم تا بۆ لای رۆژاوا بگه رینه وه و ده رکهوت به لینه که ی برده سه ره. به پیچه وانیه ی جاری پتیشوو ئه م جار ناچینه لای گه مییه که، بگه ره له خوارتره وه له شهۆتیک، که ئاوه که بواری په رینه وه ی هه یه راده وه ستین. چه ند و لاخداریک به هه ستره کانیا نه وه خه ریکي په رینه وه ن و ئاو تا نزیک سینگیان ده گات. چه ند پیاویک له به ره وه چاویان به ئیمه ده که وئ و دواتر ریکه هه لکه نیک. (حفارة) دپته ناو ئاوه که، ئیمه به کۆله کانمانه وه سردهکهوین و بی هه یچ گرفتیک ده مانپه رینیته وه. من چاوم به کرێکارانیک ده که وئ ریکه ی نیوان بارزان و ئاوکه و نامیدی و ئه م چۆمه یان ساز کردووه. به ره رسی ئه م ده سته یه ناوی نه حمه د سه عید بریفکانی و نه دازیا ریکي ۲۶ سه له ی خه لکی دهۆکه. نه حمه د بریفکانی سه لی ۱۹۷۱ خویندنی له زانسه ی مووسلدا ته واو کردووه. له مانگی ئاداری ئه م سه لدا کاتیک شه ره ده سته ی پی کردووه ئه رکی خۆی له لای رێژیم به جی هه شت و

خۆی گەیانده هیزى پيشمه رگه. ئىسته نهحمه سهرپهرشتى هيزىكى
 ريگه سازكەرى ۲۰ كەسى دەكات كه ۲ بۆلدۆزەر، ۲ بەردشكىن،
 كۆمىرسەرىك و جووتىك تراكتوريان له بەردەستدايه. برىفكانى لەم بارهوه
 دەلى:

- ئىمه ريگەى نىوان ئەم چۆمه و بارزانمان به ۳۵ رۆژان ساز كرد. ئىمه
 لەم سەرەوه دەستمان پى كرد چونكه سەرەتا مەكىنەكانمان لىترە بوون. ئەم
 ماوهيه ۳۰ كىلۆمەترە و ئىمه شەو و رۆژ كارمان تىدا كرد تا ئامادەمان
 كرد. ئىسته گەرەكمانە پردىك لەسەر ئەم چۆمەدا ساز بكەين بەلام لەبەر
 نەبوونى سووتەمەنى بۆ دەستگاكانمان ناچار بووین راوهستين و چاوه‌پوانى
 گەيشتنى تانكەرىك بكەين، كه برىاره له چۆمانەوه بگات.

ئەمانە جوړىكى تايبەتىن له پياوان، ژيان بۆ ئەوان ئەوميه كه ريگە ساز
 بكەن. وزه و توانىكى وایان لى دەبىنرى بتوانن كىو هەلگرن و بۆ شوپىنىكى
 ترى بگوازنەوه. ئەوان ئاگەدارن كه خزمەتى ئەوان بەم شوپشە يەكسانە
 لەگەڵ ئەوى له بەرهى شەردا راستەوخۆ بەشداریی پەلامار بن و دەشزانن
 دەردى سەر و زەحمەتیی ئەم كارەى ئەوان له كارى پيشمه رگەى بەرهى
 شەپ كەمتر نىيه. كىشانى ۳۰ كىلۆمەتر ريگە لەم هەلەمووتەدا به ۲۵ رۆژ
 خۆى شاكارىگە. ئەوان پىيان وایه ئەم ريگەيه دەتوانرا زۆر پىشتر ساز
 بكرى، بەلام وەك خۆيان دەلین رێژیم بايه‌خى به سازکردنى ريگە له
 كوردستاندا نەبوو. هەوێل جار، كاتىك سەرلەنوێ شەپ دەستى پى كردهوه
 ئەوان توانىيان دەست بەو شتەى، كه هەردەم ئارەزوویان بووه - له
 كوردستان ريگە سازکردن - بكەن. برىفكانى دەلى:

- هەلبەتە مەكىنە و كەرەستەكان هى عىراقن، ئەوانىش ئاوارەن.
 شوپىرەكان له دهۆكهوه هەليان گرتن و هاتن تا بياندهنه شوپش.

ئەم كەسانە ئەو تەوانە بەنرخەيان تىدايه هەر رۆژه و وەك خۆى ببين، واتا

خۆیان له گه‌ل هه‌موو هه‌لومه‌رجیکی نوێدا بگونجێن. بریاره کار بکه‌ن، وزه‌ی ئه‌وان خاڵی‌بوونه‌وه و ته‌واوی‌یون ناناسی. ئه‌گه‌ر به‌ هۆی نه‌بوونی که‌رهسته‌یه‌کی‌شه‌وه - نه‌بوونی سووته‌مه‌نی بۆ نموونه - ئه‌وان ده‌توانن پشووێ خۆیان وهرگرن و بۆ کاتی کار خۆیان ساز و ئاماده‌ بکه‌نه‌وه. کاتی هه‌سانه‌وه خۆیان به‌ ماسیگرته‌وه‌ خه‌ریک ده‌که‌ن. من له‌ گه‌لیان ده‌ڕۆم بۆ لای گۆمیک، که‌ قوولت‌ره‌ له‌ شوێنه‌کانی تر و ده‌بینم به‌ دینامیت له‌ناو قوتووێه‌کی چوارگۆشه‌دا، که‌ حاڵه‌تی بۆمب‌یکی بچووکی هه‌یه، له‌ناو ئاوه‌که‌دا ده‌یته‌قیننه‌وه و ده‌بیته‌ هۆی سهرپوونی ماسیه‌کان و ئه‌وانیش به‌ مه‌له‌کردن و به‌هاسانی ده‌توانن بیانگرن. بریفکانی له‌م باره‌وه ده‌لی:

- ئه‌م جوژه‌ ماسیگرته‌ به‌ پتی یاسای شۆرش قه‌ده‌غه‌یه، ئیمه‌ زۆر ده‌گه‌من ئه‌م کاره‌ ده‌که‌ین به‌لام ئه‌م‌ڕۆ ده‌مانه‌وێ تۆ بانگه‌یشتن بکه‌ین به‌ ماسی بۆیه ئه‌م کاره‌ ده‌که‌ین.

ماسیه‌کان له‌سه‌ر ئاگرێک و له‌ گوێ چۆمه‌که‌دا ده‌برژێن و پیکه‌وه له‌گه‌ل برنج و په‌تاته‌ ده‌یخۆین. ئیوارمه‌یه‌کی دره‌نگ سواری لان‌ڕۆشه‌ریک ده‌بین و بریفکانی بریاره‌ تا گوندی "بلی" به‌مانگه‌یه‌ن. رێگه‌که‌ له‌ چاو چه‌ند رۆژ پێشتر، که‌ ئیمه‌ به‌ شه‌و پێیدا تی‌ پهرین باشت‌ر بووه‌ و بریفکانی له‌م باره‌وه ده‌بیژێ:

- رۆژێک ئه‌مه‌ ده‌بیته‌ جاده‌یه‌کی باش و قیرتاو.

ئه‌و زۆر خۆش‌حاله‌ و رازیه‌ له‌ کاره‌که‌ی و به‌ وته‌ی خۆی بۆ ده‌ست پێکردنی ئه‌م کاره‌ ئامرازی پێوانه‌ و تاقیکارییان نه‌بوو، ته‌نیا به‌ بۆلدۆزه‌ریک ده‌ستیان به‌ هه‌لگه‌ندن و هه‌ل‌دپینی کتووه‌کان کرد و درێژه‌یان دا تا گه‌یشتنه‌ گوێ چه‌م. ئێسته‌ش ئه‌م رێگه‌یه‌ ته‌نیا رێگه‌ی گرتدانی رۆه‌لات و رۆئاوای ئه‌م به‌شه‌ نازاده‌ی کوردستانه‌. من له‌ بریفکانی ده‌پرسم ناخۆ کاتی زستانیش ده‌توانن ئه‌م رێگه‌یه‌ کراوه‌ راگرن؟

- به باشی نازانین، ههولی خۆمان ددهمین، ئیسته کیشی هه ره
سه ره کیمان نهوه به بتوانین سووته مهنی تهواو بۆ موقره کانهان دابین بکهین
و نهویش ده بیت له ئیرانه وه بگاته ئیره.

نهم نه ندازیاره گه نجه کاریگه ریه کی زۆری بۆ سه ره من هیه، نهو
ده میتوانی له عیراق راوهستی، ئیشی کی باشی هه بوو، ده میتوانی ژیا نی
هاوبهش پتکه وه بنی، مال و حالێ خۆی هه بیت و ژیا نیکی بی گرفت بباته
سه ره. که چی من ده بینم نهو له بری نهوه ژیا نیکی سهخت و دژواری له م
هه ره دها به بی ژن، مال و دوور له هه ره جۆره ناسوودیهی و ناسایشیک بۆ
خۆی هه لێژاردوه.

من لێی ده پرسم تق پیت وا نییه ژیا نت به فیرق چوه؟

- با، شتی کی سه روشتیه. هیندیک جار و شهو کاتی نووستن بیر
ده که مه وه. ژیا نی ئیمه سه خله ته. به لām جیگه ره مه کی ترمان نییه. ئیمه
ده بیت ژیا نهان له ریگهی کوردستاندا بهخت بکهین.

له بارزان راده وهستین تا سه ردانی قایمقام، که ناوی عه بدوللا بارزانی و
خزمی کی جه نه رال بارزانی به بکهین. نهو هه ول دها بۆ خواردنی ئیواره
رامان گرێ به لām ئیمه نامانه وی درهنگمان به سه ره بیت و خوازیاری
رۆیشتن. له باخچه بۆنخۆشه کهیدا دانیشتن و پتشمه رگه بیدهنگ له سه ره
گیای باخچه که دانیشتون و گۆهداری رادیق کوردستان دهکن.
هه واله کانی رادیق باسی شه و پتکچوونی دژوار له به ره ی رهواندازدا
دهکن. لای نیوه شهو دیسان ده که یه وه بلێ و ده چینه رستوورانه شه ره که ی
پتشیوو، که به چرا لامپایه کی نهوتی رووناک کراوه. بۆشکه یه کی پر له ناو
له بهر ده رگه یه و پتشمه رگه ی ماندوو له ده ره وه دین و خه ریکن لێی
ده خۆنه وه. هیس تریک له ده ره وه خه ریکی سمکۆلانه و پشیله یه که به
به چکه کانی وه دیت و له پاشماوه ی خواردنی کی به جیماو ده که پێ تا بیخوا.

من وای حیسیب دهکەم، که شهو لەم شوێنە بێهینە سەر بەلام پاش تۆزیک
لاندروڤه ریک دیت، جیگەی خۆمان دهکەینهوه و دهگهڕینهوه بۆ چۆمان. من
لەم ریکه درێژ و سهخته دا خه ریکی وهههوز دانم بهلام له بهر رووناکیی چرای
ماشینه که وه تانکه ریک ده بینم له گۆشه یه کی ریکه دا هه ل دێراوه. له بهر
خۆمه وه ئێژم رهنگه ئه مه ئه و تانکه ره بیت، که کریکاره کانی ریکه سازکردن
چاوه روانی گه یشتنی دهکهن.

کټره کان تافه دۆستی ئیمه

له ماومیهی من له بادینان بووم شهپ له بهرهی رۆهلات دژوارتر بووبوو. کاتیک سهرلهبهیانی من گهیشتمه چۆمان ههستم کرد دۆخهکه گۆپاوه و شهپهکه زۆر نټزیکتر بووتهوه.

من ههلیکم بۆ ههلهکوت تا سهردانی بهرهی شهپ له ناوچهی بالهکدا بکهه. ئهم بهرمیه به ترۆمبیل دوو سات رټگهیه و لهگهڵ وهرگټرټیکی تر به ناوی لهتیف، که هیندیک جیاوازیی لهگهڵ ئهمهدا ههیه به سواری لاندروڤه رټیک بهرموئو شوین و ههپ دکهوین. له لای گهلالوه بهرمو رۆژاوا دهگه پټینهوه و دهگهینه لای بنکهیهکی سهریازی پټشمر. له بهریرسی بنکه که لهژیر کهپرټیک و له تهنیشست میزټیکهوه دانیشتووه و لیمان دهپرسی ناخۆ ئیمه ناگهداری مهترسییهکانی ئهم جټگهیهین، مۆلهتی تټپهرین وهردهگرین.

ههرجییهک پټشتر دهچین دۆخهکه ئالۆزتر و پر مهترسیتر دټته بهرچاو. ماشین و لۆری سیفیل خۆیان لهژیر سییهری دارمکاندا ههشار داوه و باس دهکری تاز هټرشټیکی فرۆکهی میگ لهم نزیکانه ئههجام دراوه و بووته هۆی کوژرانی چهنین پټشمرکه. شوڤیرهکهمان زۆر نهبهدل و ناوارییه لهم سهفههه و زۆری پټ خۆشه بگه پټتهوه. به پټچهوانهی عهبدوللّ، که بۆ سهفههه بادینان لهگهلمان بوو ئهم زۆر شلهژاو و ترساو دټته بهرچاو. بهرهوخواو و روو له دۆلیک درټژه به رټگه دهههین و من لام وایه ئهم رټگهیه زۆر پر مهترسییه. ئیمه دههوا به شهو ئهم رټگهیه بهرین، چونکه ههردهم دهشی میگیک سهرهلهبدات و راست ترۆمبیلهکی ئیمه بکاته نیشانه. دهنگی تهقینهوهی تۆپ له ههه لاه دهگاته گویمان و من ههموو رټگه بهر له

بڼه ماله کم دهگه موه و په شېمانم له "قورشيلانه" ى خوم تى خستووه،
به لام تازه بڼگه رانه و هوش درنگ بووه.

کتوپر دهگه يڼه خوار، د مېنم دهر به نديکه له هر لاره او به خورې
قه لېزه ي به ستووه و دواى بريڼى ريگه يه کى دور و پيچاوپيچ دهگاته ناو
جگړه يه ک. ده بوا نه مه خړى جوړه به هشتيک بيت به لام نېسته شوېنپي
مردن و بڼى ويرانى لى ديت.

جې بيگى سووتاو له ژير دارىکدا د مېنرې و هېنديک په رڼ و پارچې
خوښاويش له و ناوه که وتوون. دووگه لى دواى سووتمانه که هېشتا هر
ماوه. پيش دوو سات ميگيکى ۱۷ به هموو چه که ۲۷ و ۲۲ ميليمه تره
نوټوماته کانيه وه هيرشى کرده سهر نه شوېنه و يازده پيشمه رگه ي گنج،
که له ژير نه دارمدا خه ريکى چا خوار د نه بوون، پيش نه وه فرياکه ون
خړيان حه شار دن بهر که وتن و تيکرا کوژان. تنيا که سپک که له
هيرشه نه کوژا پيشمه رگه يه ک بوو به ناو "فازل"، که نېسته ش به
ته ووى نه هاتووه توه سهر خړى و گيژ و ور له لاي جيبه سووتاو مکه دا
راوه ستاوه. نه پيشمه رگه يه ده لى:

- نه وان هموو گنجى ۱۷-۱۸ سالان و تازه له قوتا بخانه وه هاتبوون و
تيکه لى شخړش بوو بوون. چواريان له دهسته کى مندا بوون و نه و هوش جيبى
منه سووتاوه. نه وان نه شوېنه يان بڼگه سانه وه له پشتمى بهرې شهر
هه لېژار دبوو و پييان وا بوو ته ناهه. نه جېگه يه پره له نه شکوت و شوېنى
باش بڼگه خشار د نه وه به لام نه جار زور کتوپر بوو نه وان بوارى
خوشار د نه وه يان نه بوو.

گره و ناگرى توپخانه نيزيکتر دپته بهرچاو و وا دياره له نيزيک نيمه وه
زهوى ددهن. له پر فازل هاوار له هه فالانى دهکات بلاره بکن و ريگه ي
نه شکوت و حه شارگه يه ک به من نيشان ددات و کاتيک د مېنې من زور
ترساوم ده لى:

- تق دهتوانی له‌م شوینه‌دا، بئ خه‌م دانیشی و ئیره هیچ مه‌ترسییه‌کی نییه.

تا ئیسته من هه‌ستم بئ نه‌کردبوو به‌لام کاتیک له‌سه‌رمخوایی و نارامییه‌که‌بم بینئ، تئ گه‌یشتم فازل یه‌کیکه له‌فه‌رمانده‌کانئ ئه‌م به‌رمیه. به‌لام ئه‌م کوږه‌ گه‌نجه هیچ شتیکی له‌میلپته‌ر و سه‌رباز ناچئ، چوئن بووته یه‌کیک له‌قه‌ره‌مانانئ شه‌ر، شتیکه دواتر ده‌یزانم. پاشان و دوائ ئه‌م رووداوه بۆم باس ده‌که‌ن، که نه‌ویش یه‌کیکه له‌و قوتابییانه‌ئ، که تیکه‌لئ شوږش بووه، نه‌و خه‌لکی که‌رکووک و قوتابی زانسه‌گی به‌غدا بووه. بۆ خۆی ده‌لئ:

- من له‌به‌غدا دۆستی سویدی زۆرم هه‌بوون، ئه‌وان له‌هاوسپه‌تیی مندا ده‌زیان و کاریان بۆ کۆمپانیایه‌کی سویدی به‌ناوی ئیریکسونه‌وه ده‌کرد. ئیل ئیم ئیریکسون؟ ئه‌ری پیم وایه‌ ناوه‌که‌ئ شتیکی وا بوو. ئه‌گه‌ر ئه‌وان دواتر شته‌کانئ تق بخویننه‌وه بیگومان منیان وه‌بیر دپته‌وه.

کاتیک سه‌رمه‌تا فازل هاته‌ لای شوږش له‌به‌شی سیاسی و ئیداریدا کاریان بۆ دیاری کرد به‌لام نه‌و ئامانجئ ئه‌وه بوو بپته‌ به‌ره‌ئ شه‌ر و به‌شداریی کاری پشمه‌رگانه‌ بیت. دوائ ۳ مانگ گه‌یشه‌ پله‌ئ فه‌رمانده و ئیسته به‌ریرسی ۲۰ پشمه‌رگه‌یه. ئه‌م ده‌سته‌یه خولگی کورتی به‌کاره‌ینانئ چه‌کی دژی تانکیان بینیه و پاشان نیردراون بۆ به‌ره‌ئ شه‌ر. کاربه‌ده‌ستانی شوږش ئاگه‌دار کرابوون و ده‌زانرا ده‌وله‌ت به‌سه‌دان تانک و زرتیڤوشی روسیه‌وه پلانی هیرشیکی گه‌ره‌ئ بۆ سه‌ر ناوچه‌که هیه، بۆیه ئه‌م بیست کوږه‌ گه‌نجه نیردراون تا له‌ دژی ئه‌م هیرشه‌ئ دوژمن و تانکه‌کانیاندا شه‌ر بکه‌ن.

تۆبه‌کان زۆر له‌نیزیکی ئیمه‌وه داده‌که‌ون و هیندیک جار هینده‌ نیزیکن کره‌میان ناھیلئ ئیمه‌ پیکه‌وه قسه‌ بکه‌ین، به‌لام هه‌رکه ده‌رفه‌تیک دپته

پیشەووه، کورپیکي گهنج، زور ئاسايي و به لهسه رمخوپییه ووه دپته ناو و چاییمان بۆ دپنئ.

له کاتی بیدهنگی تۆیه کاندای فازل دهگرتتهوه:

- دوو ههفته پيش، ئيمه له گهـ ٧٠ تانکي دهولهـ تدا پروپهـ پرووی پهـ کتر بوینهوه. پاش پینچ سات شهـر توانیمان پیشی هیرشهـ کهیان بگرین. دوو چهـکی دژهـ تانکمان ههـبوو و توانیمان ١٣ تانکیان لئ بسووتین. ئهـو بهـ جوړیک باسی ئهـم شهـرهـ دهکات دلنیا نییهـ لهـوهـی من پرهای پئ بکهـم. رهـنگهـ برهـاش نهـکهـم، رهـنگهـ لهـم شوینهـی هیندیک جار پریشکی گوللهـ تۆیهـ تهـقیوهـکان بهـسهـر سهـرماندا گیفهـیان دئ و خاک و خوئی بهـردهـکانی بان سهـرمان دهـخهـنهـ خوارهـوهـ، بهـواریکی بۆ بیرکردنهـوهـ لهـو شتانهـ نهـهـشتیبئ تا من بیر لهـ راستی و نهـپراستی قسهـی فازل بکهـمهـوهـ. فازل درێژهـی دهـدات و دهـبیژئ:

- چوار کهـس لهـو کورانهـی ئهـو پۆ کوژران پیشتر بریندار بووبوون و ئهـو پۆش میگهـ کهـهات کوژتای بهـ ژیانیان هینا. ئهـمان چوار کهـس لهـ باشتیرین هاوپیانی من بوون.

چ ههـستیکت ههـیهـ ئیستهـ بیر لهـ ههـفالهـ کانت دهـکهـیتهـوهـ؟

- تهـنیا شتیک ئیستهـ من بیرى لئ دهـکهـمهـوهـ تۆلهـ سهـندنهـی ههـفالانهـ. من دهـبیت تۆلهـی ئهـوان لهـ دوژمن بکهـمهـوهـ.

تاریکی بهـ هتواشی دهـگاتهـ ئیرهـ، سهـیری دوور دهـکهـم و دهـبینم زهـردهـپهـر دوا لژکهـکانی تیشکی خۆر دهـکهـیپنیتتهـ سهـر لووتکهـی کتوهـکان و وردهـ و دهـ مالوایی دهـکات. فازل درێژهـ بهـ قسهـکانی دهـدات و دهـلئ:

- کارتیکی داوهمان لهـ گیرفانی پهـکیک لهـ کوژراوهـ عیراقیهـ کاندای دپتهـوهـ، کهـ بانگهـیشتنی جهـژنیک بۆ رهـژى ٢٤ی ئهـیلوول لهـ چۆمان کرابوو. بهـلام ئهـو نهـکهـیشتهـ ئهـوئ و ههـچ کهـسی تریشیان ناگهـنهـ ئهـو مهـبهـست و شوینهـ.

دواى ئهوه ههوا به تهواوى تاريك داهات دهنگى تۆپخانهش رووى له
بېدهنگى نا و تهنا جاروبار گرمى گولله تۆپىك لېره و لهوئى دهبيسترئى، كه
بهسەر دهر بهندهمكى جىگهى دانىشتنى ئيمه دا تېپەر دهبي. فازل دهلي:

– ئېسته دهتوانين برۆين و پىكهوه "مستهفا" ببينين.

"مستهفا نېروهىي" بهرپرسى لهشكره. فرماندهى ههموو ئهم بهرهى
شههره، كه شوئىتىكى ستراتييجيه و به گهرووى عههه ناغا لهناو خهلكدا
بهناوبانگه. ئيمه له بنى شاخهكه داين و مستهفا بنكهى سهرمكىى خۆى له
بنى بهردىكدا ساز كردوه، كه تۆپ و بۆمبا نايجرېتهوه. ئيمه دهچينه ئهو
شوئنه و لهسەر چهند بهتانييهك دادهنيشين و چارهه پىي مستهفا دهكەين، كه
لهسەر بهرزيابيهكهوه بېته خوار بۆ لامان. فازل من دلنبا دهكاتوه، كه ئهم
شوئنه به تهواوى تهناهه و جىگهى مهترسى نيهه. تۆپخانه نايجرېتهوه و
فرۆكه ميگهكانيش نهگەر بيانهوئى ئهم جىگهى به بۆمباران بكەن دهبيت خۆيان
بهه بهردانه دا، كه ههر چواردهورى دۆلهكهيان گرتوهه بكيشن. فازل روو له
من دهلي:

– كيوهكان ئيمه دهپارزين. ئهم كيوانه تاقه دۆستى ئيمه.

من دانىشتووم و پالم به ديواره بهردينهكهوه داوه و به تهواوى ههست به
ئارامى دهكم. دواى بېدهنگبوونى تۆپخانهكه، شوو ئارام و بېدهنگه، جار
جارتىك پيشمهركهيهك بېدهنگ دېت به خۆى و چهكهكهيهوه به پيشماندا تى
دهپهري. كاتيك مستهفای سهرلهشكر دهكاتوه لای ئيمه سات نيزيك
ههشته. من بۆرېز ليتان له بهرى ههلهستهه سهرپى، بهلام ئهو ئيشارهه
پى دهكات، كه دانىشمهوه، بهخېرهاتنم دهكات و ئارام بهلام ماندوو دياره.
بېدهنگ و لهناو دنياى بېركردنهوه دا به چۆكهوه له بهرانبهردا دادهنيشتى.
جگهرميهك ههلهدهكات و دهستهكانى به شتويهكى ژيرانه و به حورمهتهوه
لهگهل جگهرهكيشانهكهيدا دهجوولېنى، كه ئاراميهكى سهر به من دهدا.

من له بهر رووناكايي چا لامبايه كي بن هيزهوه هست به هيبت و ساميك له ودا ده كم، جلو بهر كي ههروهك پيشمه رگه كاني تر و جامه دانبيه كي سووري له سهره. كوله بالتي كي كوردبي له بهره، كه له خوري ساز كراوه و بۆ خوپاراستن له گهرما و له سهرماش به كه لك ديت، فيشه كدانتي كي پان و پر له فيشه كي له پشته، كلاشينكو فيك و بيسي ميكي تالكي - والكي له تهنشتيه وهيه تي.

لووتتي كي زۆر گه وره، كونه لووته كاني نه ستور و ليوو خواره وهي هينديك كۆلتره. تيكراي ئه و تاي به تمه نديپانه ديمه نتي كي واپان به دهموچاوي داوه، كه ستي كي شيلگير، خاوه ن بريار و له شان نه هاتوو بيته بهرچاو. هه موو ئه و تاي به تمه نديپانه ي له ئه سعه د فره مانده كه ي بهر ي بادينا ندا بينيم، به زياديشه وه له مسته فا دا به دي ده كرين.

كاتي قسه نيه، ته نيا بواري بير كردنه وه هيه، من ته نيا هست به بووني ئه و له لاي خۆمدا ده كم و ئه و هست پيكر دهنش ريز و خوشه ويستيه كي زۆري لا دروست كر دووم. دواي نيو سات راوه ستان و بيدهنكي له ريگي وهرگير كه مه وه لتي ده پرسم، داخوا مسته فا ئاماده ي به رسفي پرسه كانم بداته وه؟

- ئيسته نا، من ئيسته زۆر ماندوو و نارمه تم. نه گهر من وا زوو وه لامت بدمه وه نارمه تي و ماندوو ييم ئاشكرا ده بيت و ناتوانم ئه و قسانه بكه، كه دلم ده بخوازي. دواتر. ده توانين تۆزتيك دواتر قسه بكهين.

خواردني ئيواره سازه و وهك هه ر جاريك خواردنه كه برنج و جو ره شله يه كه، له ناو قاپتيكدا هينديك گۆشتاويش دانراوه و مسته فا باشتري ن پله گۆشته كان بۆ من داده ني. هيشووه تري به كيشم له بهرده ستدا داده ني و بيدهنك و له سه رخق تيكرا مان خهريكي خواردن ده بين. له م ماوه يدا فير بووم نان خواردنيك له كوردستان به ماناي جه زن و ياد كردنه نيه به لام

تەنیا خۆتیرکردنیکیش نایەتە حیسێبکردن، بگرە ئەم ساتەومختە رێگەیەکە
 بۆ لێک نزیکبوونەوه، قسەکردن و بوونە دۆست لەگەڵ یەک و جاری واشە
 ئەم دۆستایەتییه بۆ هەموو ماوهی ژیاوە، من ئەمەم چەند جارەن لە بادیناندا
 بێنیوه و لێرەش لەناو ناگری بەرەوی شەری بەلەکدا زیاتر لە گشت لایەک بە
 چاوی خۆم دەبینم.

دواى ئەوه چا خورایهوه مستەفا هاتوووتەوه سەرخۆ. من نازانم لە
 خەلەوتیی خۆیدا بە چى بریارگەلێک گەیشتوو، بەلام دەبینم بە پێکەنین و
 بزمیەکەوه دەلێ:

- ئێستە دەتوانین پێکەوه قسە بکەین. من ئێستە دەتوانم وه لایى
 پرسیارهکانت بدمەوه.

داواى لێ دەکەم باسیکی وردى بەرەوی شەپم بۆ بکات و ئەویش دەست
 پێ دەکات:

- ئەوان رهواندزیان داگیر کردبوو، ئێمه نهمانتوانی پێشی هێرشى
 تانکه‌کانیان له‌و دۆله‌دا بگرین. به‌لام هه‌موو خه‌لکه‌که‌ ناوچه‌یان به‌جێ
 هێشت و هاتن بۆ لای ئێمه. ئەوان تەنیا ولاتی چۆلی بۆ خەلکیان داگیر
 کرد. خاکی بۆ خەلک هیچ بایەختکی نییه. ئێمه دهمانزانى ئەوان خۆیان بۆ
 هێرش و به‌لامارى ناوچه‌که‌ ناماده‌ ده‌کەن. رۆژى ٩ى ئەم مانگه‌ يه‌که‌م
 هێرشیان ده‌ستی پێ کرد. هێرشه‌که‌يان به‌ نزیک له‌ سه‌د تانک و ژماره‌یه‌کی
 زۆر فڕۆکه‌وه ده‌ست پێ کرد. نامانجیان ئەوه‌ بوو ئەم شاخه‌ داگیر بکەن.
 پێشمه‌رگه‌ی ئێمه‌ ناماده‌ بوون و هێرشه‌که‌يان به‌ چه‌کی تانک‌شکین پووجه‌ل
 کرده‌وه. ئێمه‌ ١٤ تانک و ژماره‌یه‌کی زۆر مه‌کینه‌ی تری دوژمنمان تێک
 شکاند. به‌لام شه‌ه‌ریکی زۆر گران و دژوار بوو. شه‌وی دواتر هێرشى
 دووه‌میان ده‌ست پێ کرد. بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ گشت هێزى زه‌وینى، تۆپخانه‌ و
 چه‌کی تریان خسته‌ کار به‌لام ئەم هێرشه‌شمان په‌ک خست. له‌م هێرشه‌دا

ئەوان زیاتر لە ۲۰۰ کەسیان لێ کوژرا و زۆر تانکیان لێ تیک شکێنرا. دەستکەوتی ئێمە ۳۶ چەک، ۲۰ دەزگای بیتەل و ۲۰ هێستر بوو. ئەمەتا من یەکیەک لە بیتەلەکانی دەستکەوتی ئەو شەڕەم پێیە.

بیتەلەکە پیشانی من دەدات، سازکراوی رووسیایە و بلندگۆ و ئانتینیکی درێژی هەیە، کە دەچەمێتەو. مستەفا درێژی دەدات:

- بەلام ئەوان وازیان نەهێنا و پێش دوو رۆژ دیسان هێرشێ سێیەمیان دەست پێ کردووە و ئەمەش گرانترین پەلامار بوو. ئەم هێرشەیان بەیانی زوو دەستی پێ کرد و شەڕ بۆ ماوەی ۱۳ ساتان درێژی کێشا. ئەوان هەر وا هێزیان هەڵدەڕژاندە مەیدانی شەڕ بەلام پێشمەرگەکانی ئێمە نازایانە راوهستان و شیرانە بەرخۆدانیان کرد. ئێمە زیاتر لە ۳۰۰ سەربازی دەوله‌تەمان کوشت، بەشیکی زۆریان لە مەیدانی شەڕدا بەجێ مان و ئێستەش لەوێن. راستی بێنیی ئەو تەرمانە دیمەنکی زۆر ترسێنەرە. ئێمە ۱۴ چەکی گەورە ۴ نارنجۆک هاوێژ، ۳ تۆپی سووک و گەلیک تەقەمەنیمان کەوتە دەست. ۳ کەسیشمان بە دیل گرتن و یەکیکیان ئەیوت فەرماندەکانی ئەم بەرەیی شەڕیش کوژراوە.

ئەم پێشمەرگە کۆنەکارە لەمیژە خەریکی خەبات و تیکۆشانە. ئەو هەر لە سەرەتاوە کە کوڕد لە عێراق دەستیان بە سەرھەڵدان بۆ بە دەستھێنانی مافەکانیان کرد تا ئێستە لەگەڵدا بوو. بەلام بە قسەی خۆی ئەم شەڕە دوایی دژوارترین شەڕ بوو ئەو تێیدا بەشداری بوو. ۱۳ سات شەڕی بێ پسانەو لەگەڵ دۆزمنیکی چەندین قات بەهێزتر لە باری ژمارە و چەکوچۆلێشەو. دۆزمن هێرشێ سات نۆی شو دەست پێ کرد و تا سات دەمی شەوی رۆژی دوایی شەڕ درێژی کێشا. من لێی دەپرسم، کە ناخۆ ئەو چاوەروانە دۆزمن پەلاماری تری لە بەرنامەدا بیت؟

- ئەگەر ئەوان هێندیک هەستی مەرقەنەیان هەبواوە نەدەبوو هێرشێ تر

بکه نه وه - ناخر نه وان زیاتر له ۵۰۰ کهسیان لى کوژراوه - به لام نه وان
گوځى بهم شتانه نادم و بیگومان له ماوه ی چەند روژى تردا هیرشی تر
دهکه نه وه، نه وان هیچ ریز و بایه خیک بۆ گیانی سهربازی خوځیان دانانین و
نیمهش ناماده ی بهر په رچدانه وه ی هیرشی نه وانین و ناچارین بیانکوژین.

مستهفا بېته له تالکى - والکيه که ی ه لدهگرئ، هیندیک په پام دهنیرئ و
هوالى شوین و پوخته جیا جیاکان و مرده گرئ. له تیف، و مرگيرمکه کاتیک
گوځى له قسه گانی مستهفا به ده لئ:

- به راستى زور جوانه، نیمه له زمانى خو ماندا له کوردستان گه لیک
رسته و وشى تایبه تیمان هیه، که کاتى پتکه وه ناخافتن وهک نیشانى
پایه و ریز لیتان به کاریان ده بین، من ده بینم نه مانیش لیره، له م شوینه
حاسته مه شدا به و شیومیه به حورمه ته وه قسه له گه ل په کتریدا ده که ن.
مستهفا له کاتیکدا بېته له که ی له ولاره داناوه، روو له من ده لئ:

- من دهموئ، که تۆ به خه لکى سوید بلئى نیمه پتوستان به هاوکارى
و یارمه تى نه وانه. نیمه خه لکى ناستیخوازین، نیمه ته نیا پارێزگارى له
خاک و خه لکى خو مان ده که ی. نیمه له م رتگه یه شدا سه رده که وین، من
له مه دا دلنیا م چونکه نیمه حه قخوازین. نه وانن (عیراقیه کان)، که ره کیانه
نیمه به کۆيله بکن.

من به دروژى له باره ی کوردستان و دنیا وه له گه ل مستهفا دا قسه ده که م و
نه ویش گه لیک جار نه و پرسیاره دوویات ده کاته وه، که بۆچى دنیا گوځى
ناداته دۆخ و چاره نووسى کورد؟ بۆچى نه ته وه په کگرتووه کان ده ست
وهر ناداته کیشه که؟ بۆچى نیمه له دنیا دا براوین؟ بۆچى... و... پرسیارگه لیک،
که منیش هیچ کات ناتوانم وه لامیکى دهر دخوا ردوویان پى بده مه وه.

که سات خو ی له ده نزیك ده کاته وه مستهفا به بېته له که ی چەند په پامیکى
تر نالوگر ده کات، راده سپیرئ، که به تانییه کی تر بدنه من، ده لئ من بئ

ترس و خەم دەتوانم لەم تاقجانه بەردینهدا بخەوم و بۆ خۆی مالاوایی
دەمات و لەناو تاریکی شووژمەنگدا ون دەمیت.

شوێکی پڕ لە سەفا و ھەوایەکی لەبارە، مانگەشەو نییە بەلام بڕیسکی
ئەستێرە و دەمات هیچ کات بە تەواوی تاریک دانایە. پێشمەرگەیی کێشک،
بەبێدەنگی لە ھاتوچۆدان و من لە نێوان خەو و ھەنوزدا بێر لە شتیکی
دەمەمەو، شتیکی سەیر: لە ژێر ئاسمانی شیندا خەوتن، ئێویش لە ولاتیکی
بوونی نییە، لە تاق و درنالی بەردی شوێنیکی، کە تازە مەیدانی شەڕی
بێ رحمەنە بوو و مەودای نێوان مردن و ژیاڵ تەنیا ھەناسەیەک، ھەردەم
دەتوانی جەھەندەمێک دروست ببێ و بە منیش دەوترێ، کە بێ ترس و
دڵخۆریە بخەوم.

من خەوم لێ کەوت و خەوێکی خۆشیشم کرد، هیچ خەوێکم نەبینی و
تەنیا جارێکی لە ماوەی شەویدا و مەخەبەر ھاتم ئێویش بە ھۆی گرمە
چەند تەقینەو مەیکی دوور بوو. دەزانم ئەم دەنگانە ھی توێخانەی عێراقن، کە
پشتی بەرەئ شەڕ بە توێی دوورھاویژ دەکوژن، بەلام توێخانەی کوردی گۆی
ناداتی و ھەلام ناداتەو.

بەیانێیەکی ئارام و بێدەنگ، مستەفای ھەماندەیی لەشکر ھێندە دوور لە
من نەخەوتوو، توێژیک لە ولاترەو لە بن درنالی بەردیکی تردا. ھەستاوتە
سەرێ و خەریکی رێکوپێککردنی خۆیەتی، سەرمتا جامەدانێیەکی لەسەر
دەنێ، شالە درێژمەکی، کە ھەموو پێشمەرگەیک دەمیت ھەبێت دەبەستێتە
پشتی، رەخت و فیشەکدان دەبەستێ و کلاشینکۆفەکی دەکاتە شانی. من
و ئێو پێکەو نانی بەیانی دەخۆین، جگەری بڕزاو، تەماتە، ترێ و دیارە
چاش ھەم جارێکی تر ئامادە کراو. من لە مستەفا دەپرسم، کە داخوا
شتیکی تاییبەت لە ماوەی شەویدا رووی داو؟

- نا. شەو ھەموو ئارام تی پەپێو.

پیشمه‌رگه‌یه‌ک دپته پیش و نامه‌یه‌ک ده‌داته ده‌ست مسته‌فا، فه‌رمانده سهرتی‌کی نامه‌که ده‌کات و دواتر ده‌یداته ده‌ست به‌رده‌ستی‌ک تا بۆی بخوینتیه‌وه. ئیسته ئیدی بۆ من ده‌رده‌که‌وئ، که فه‌رمانده‌ی گشتی‌ی کورد بۆ گرینگ‌ترین به‌ره‌ی شه‌ر ناتوانی بنووسی یان بخوینتیه‌وه. من پیشتر به هیچ شیوه‌یه‌ک هه‌ستم به‌مه نه‌کردبوو و ئیسته بۆم روون ده‌بیتیه‌وه تیگه‌یشتن و خوینده‌واری بۆ نه‌رکی له‌م جوژه گرینگ، که لای من هه‌رده‌م وه‌ک پتووستیه‌کی ناچاری و حاشاهه‌لنه‌گر بوو، چهنده بی مانایه.

فازل ئه‌و گهنجه قوتابییه‌ی، که به‌پررسی گروپی دژه تانکه له‌ دووره‌وه ده‌گاته جی، هیندیک قسه له‌گه‌ل مسته‌فا، که جاروبار خه‌ریکی تالکی - والکییه‌که‌یه‌تی، ده‌کات. بۆم ده‌رده‌که‌وئ ئه‌م پیره شه‌روانه کۆنه‌کاره نه‌خوینده‌واره و ئه‌و گهنجه قوتابییه که‌م نه‌زمونه هه‌ریه‌که له‌به‌ر خۆیه‌وه ریزکی تایبه‌ت بۆ به‌رانبه‌ره‌که‌یان دانه‌نین و ناگه‌داری یه‌ک ده‌کن. فازل روو له‌ من ده‌لتی:

- ئیمه کیشه‌یه‌که‌مان هه‌یه. ئیمه ده‌بیت جیبیکی تر له‌ بری ئه‌و جیه‌ی دوینی سووتا بۆ گروویه‌که‌مان په‌یدا بکه‌ین، چونکه هه‌ر ساتیک ئیمکانی هه‌رش تانک بۆ سه‌ر ئیمه له‌ گۆرته‌دایه و ئیمه‌ش پتووسته ناماده بین.

من له‌گه‌ل فازلدا ده‌رژه خوار بۆ ده‌ربه‌نده‌که بۆ شوینی حه‌سانه‌وه‌ی وی، به‌لام پیش ئه‌وه بگه‌ینه جی، ده‌نگی فرۆکه دپته گوتمان و ئیمه ناچار ده‌بین، که دوا‌یین به‌شی رتیه‌که‌مان هه‌لتین تا خۆمان بگه‌یه‌نین په‌ناگه و له‌ژیری به‌رده‌که‌ماندا خۆمان به‌شارینه‌وه. میگی‌ک ده‌رده‌که‌وئ و من دیسان تووشی ترس ده‌بمه‌وه و ده‌زمان، که ئه‌وه‌ی له‌و سه‌ره‌وه له‌ناو فرۆکه‌که‌دا دانیشتوه له‌ دوا‌ی جووله و گیانداری‌ک ده‌که‌رئ تا بیکاته نیشه‌انه و هه‌رده‌م ده‌توانی وه‌ک هه‌لتیه‌ک راوی مشک بکات، سه‌ره‌وژیر بیتیه‌وه و ئه‌م ناوه به‌ بۆمبا و شه‌ستیر دا‌بیژئ. به‌لام دوا‌ی تاویک فرۆکه ون بوو و رووی له‌ لای باکور کرد.

من داوا له فازل دهكهم به وردی باسی شهرې خویان لهگل تانكهكاندا بق
من بكات و نه مهش چیرككه كسی نهوه:

- نیمه پینچ جیبی دژه تانكمان هه بوون. هر پینجیان به روكیتي دژه
تانك تیار كرابوون. نیم جیب و روكیتانه نه مریكایی و گلیك كاریگرن.
من نازانم شورش چون و له كام ریگه وه نیم شتانهی دهست كهوتوه. به لام
نیمه مەشقی نه ومان كړدبوو، كه چون نیم چهكانه به باشی به كار پینن،
هر جیبه و چوار كسی له سره په كیكیان له پشت فرمانی جیبه كپه،
فرماندهی گروپ له پیشه وه و له تنیشت شوفیر دادمنیشی. په كیك له
كورمکان له پشتی راکیته كه وه خهړیكی نیشانه گری و كسی چوارم
روكته او ژكه پر دمكاته وه. نیمه دمتوانین به هر چواردهوری خویمان و له
مه وادی یه كیلومتر و نیودا تهغه له دوژمن بگین. نیسته دوو دانه لهو
جیبانه مان وک "ریزیرف" له پشتی به روه هه لگرتبوون و ۳ دانه مان
هینابوونه پیش. ههستان پي كړدبوو نه وان به یانی زوو هیرش دمكەن بویه
نیمه جیبه كانمان هینابوون له نریك ته پوكه په كه وه، كه نریكی
مه بهسته كه مان بوو و دامان نابوون تا نهو دهمه ی تانكه كان له وژوه دهركهون
له ژیر كه لا و ههژگادا حهشارمان دابوون.

راست سات پینچی به یانی، كاتیک خهړیك بوو هه و رووناك بیت بینیمان
تانكه كان كهوتنه جووله. ژماره ی تانكه كان یه ك نارمادی (نارمادا بق
دهسته یه ك تانك كه پیکه وه و هاوكات به شداریی ئوپه راسیونیک دهن به كار
دی - وهرگپي) ته و او بوو. نیمه نه وانمان له دووره وه دهینی و دشما نزان
هه موو شتیک به كار و رولی نیمه وه گری دراوه، چونكه جگه له نیمه كسی
تر له م به ره ی شهره دا چه كی دژه تانکی پی نییه. نه دهبووا پیش نه وه ی دلنیا
بین، كه له نامانچ دهمین، دهست بكه پنه وه. راوستانین تا گه پشته كه متر
له نیو كیلومتر و نه وچا یه كه م روكیتمان هاویشن و هه ر دوو ك گولله له
نارمانجیان دا. به چاوی خویمان بینیمان چون راکیته كانمان له ناو

تانکه کاندا نهقینهوه. گوللهی سییه میس ههروهتر، له خالی خۆی دا.

دواى ئه‌مه ئیدی مایه‌وه ئیمه و نه‌وان. پاش ئه‌م هه‌لمه‌ته‌ی ئیمه نه‌وان راوه‌ستان و نه‌یانده‌وێرا که‌متر له ٨٠٠ مه‌تر نێزیک بینه‌وه. دیاره بۆ ئیمه هاسانتر بوو له ئامانج بده‌ین کاتیک نه‌وان بۆ جووله راوه‌ستابوون، به‌لام بۆ نه‌وانیش هاسان بوو ئیمه بپێکن. نه‌وان به‌ تۆپ و ده‌ستپێژ ئیمه‌یان داگرت به‌لام نه‌یاننه‌نگاوتین. ئیمه هه‌رده‌م و بۆ پسانه‌وه شوێنی خۆمان ده‌گۆڕی و به‌ ده‌وری گرده‌که‌دا ده‌سووراینه‌وه. به‌ ته‌واوی نازانم ئیمه چه‌ند دانه تانکی نه‌وانمان تیک شکاند، به‌لام پێم وایه ژماره‌یان لانی که‌م ده‌گه‌یشه ١٣ دانه.

ئیمه له جیبه‌که‌ی مندا تا گولله‌مان هه‌بوو هاویشتمان و نه‌و جیبه‌که‌ی تر لوله‌که‌ی ته‌وشی کیشه‌ بوو، بۆیه ناچار بووین شوێنه‌که‌مان چۆل بکه‌ین. دیاره ئیمه پێشی به‌ره‌وپێش هاتنی تانکه‌کانمان گرتبوو و نه‌وان نه‌یانتوانی درێژه به‌ هاتنه‌پێش بده‌ن. یه‌کیکی تر له جیبه‌کانمان هه‌تایه پێش، ژماره‌یه‌کی زۆرتر رۆکیتمان هه‌تایه به‌لام زه‌حمه‌ت بوو بگه‌ینه‌وه شوێنه‌که‌ی پێشوو و ناچار له‌سه‌ر رێگه‌که‌وه ته‌قه‌مان ده‌کرد، که جیگه‌یه‌کی خراپ و ناله‌بار بوو. به‌و حاله‌ش ئیمه له‌م شوێنه تازیه‌دا تانکیکی ترمان تیک شکاند و ویستمان هه‌ندیک بجینه پێش بۆ جیگه‌یه‌کی باشت‌تر له‌ پێ جیبه‌که‌ی من به‌رکه‌وت، شو‌فیرمه‌که‌مان هه‌ر له‌وێ گه‌یاند له‌ده‌ست دا و دووانه‌که‌ی تریش به‌ سه‌ختی بریندار بوون. من به‌ ساغی ده‌رچووم، هه‌روه‌ک چۆن له‌ هه‌رشه‌که‌ی دوێنیدا، وا دیاره جارێ نۆزه‌ی مردنی من نه‌هاتوه. جیبه‌که‌مان گواسته‌وه بۆ شوێنێکی تر، که سی‌به‌ر بوو، له ئاسمانه‌وه نه‌ده‌بینرا.

کاتیک فازل ئه‌م رووداوه بۆ من ده‌گه‌ڕێته‌وه ده‌گه‌مه نه‌و بره‌وايه ئه‌مه ده‌بێت یه‌کیک له‌ سه‌رنج ڕاکه‌شترین رووداوه‌کانی شه‌ر بێت، که راست رۆژی ٩ ئه‌یلوولی ١٩٧٤ رووی دا. ئه‌و ده‌م رۆژنامه‌وان یان وینه‌هه‌لگریک له‌و ناوه‌دا

نهبوو تا ئەم دیمەن و سینانە تۆمار بگات، بەلام زۆریش دژوار نییه مرقوف
بیەیتیتە پێش چاوی خۆی:

لەسەر شاخ و لەبن بەردەمکانەوه چەند هەزار پێشمەرگەیی شەروان نامادە
لە سەنگەردا راوەستان، بەلام کاروانیک تانک و زێتیچی سازکراوی
رووسی سەر بە دوژمن لە دەشتایی و لای خوارەوه لە جموجۆڵدان. چەکی
پێشمەرگە لە بەرانبەر ئەم تانکانەدا بێ کاریگەر و تەواوی پاراستن و
بەرخۆدان کەوتووئە سەر شانی ۸ کۆری گەنجی کەم تەمەن، کە چەند مانگ
پێشتر لە پشت میزی زانستگەوه هاتوون.

ئەم شەپە، کە گەورەترین پەلاماری تا ئێستەیی دەوڵەت بوو یەکەم شەپە
ئەم ۸ گەنجە قوتابییهش بوو، کە راستەوخۆ لەگەڵ دوژمندا بیکەن. لە پێش
چاوی ئەو چەند هەزار پێشمەرگەوه، کە لە بەرزاییهکانەوه دامەزرابوون ئەم
۸ گەنجە چوونە شەپە سوپای پرچەکی دوژمن، زیانی گەرمیان پێ گەیاند
و گەورەترین هێرشی ئەوانیشیان تیک شکاند. روو لە فازڵ دەکەم و دەلیم
بەراستی دژواره برۆاکردنی.

- تۆ دەگەم، منیش بۆ خۆم گەلیک جار بیرم لێ کردووئەوه و هێشتاش
دژواره برۆا بکەم. برۆاکردنی ئەم رووداوه بۆ منیش راست وەک تۆ سەختە.
نامومکینە مرقوف لەمە تۆ بگات، ئەگەر من برۆای ئاینیم هەبوا یە دەمگوت
خوا بوو یارمەتی داین، بەلام من برۆام بەو شتانه نییه.

ئێوه دەبێت زۆر ترسابن؟

- نا، هەموو ئەو کۆرانه زۆر بوێر و ئازا بوون، کەسمان سەری لێ
نەشیوا، ئاخەر تۆ دەبێت بزانی، کە ئێمە تیکرا نامادە بووین لەم رێگەیەدا
بمرین، ئێمە ترسیکمان لە مردن نییه، ئەگەر ئێمە لەم شەپەدا تۆ بشکێن
شتیکمان بۆ درێژەدانی ژیان نامێنێ.

فازڵ کۆرتکەم پێ دەناسینێ، کە تازە گەیشته لامان و لە پەناماندا دانیشته.

- نهمه مه لا علی کهریمه، باشتترین دقستی من. ئەو لەم شەڕەدا سێ تانکی دوژمنی تیک شکاند، ئەو تەنیا ۲۴ سالی تەمەنە بەلام لە سالی ۱۹۶۵ موه لەگەڵ شۆرشه. فازل داوا لە علی دەکات هه‌موو کۆرەکانی گرووی دژە تانک کۆ کاته‌وه تا من وێنەیه‌کی تیکرایان لەگەڵدا بگرم. دهمچینه دهر بۆ لای په‌کیک له جیبه‌کان، که له سێبه‌ریکدا رایان گرتوه و به هه‌ژگ و گه‌لای دار دایان پۆشیوه. به‌شی فره‌ی ئەو کورانه دین بۆ لامان و هیندیکیان دەست ده‌کەن به پێشاندانی رۆکیته‌کان و نیشانی من ده‌دهن چون کار ده‌کەن. به‌لام ئیمه وێرا ناکه‌ین وێنه‌که‌مان بگرین ده‌نگی فرۆکه دیت و ناچار ده‌ست ده‌کەن به داپۆشینه‌وه‌ی جیبه‌که. فرۆکه میگیکه له‌و به‌رزاییه‌وه خه‌ریکی چاودیری و ناسینه‌وه‌ی ئامانجه بۆ فرۆکه‌کانی تر. دوا‌ی ماوه‌یه‌ک فرۆکه له ئاسمان ون بوو و من له فازل ده‌پرسم بلی جیبه‌که‌ی نه‌بینیی؟ ناخر زۆر نزیکی رێگه‌که‌یه و ده‌کرێ هاسان ببینرێ؟

- نا، بڕوا ناکه‌م چونکه ئەگەر دیتبای بی شک هێرش ده‌کردینه سه‌ر. جیبه‌که له سێبه‌ردایه و له‌به‌ر چرپی سێبه‌ره‌کان دژواره له ئاسمانه‌وه ببینرێ. من له‌گەڵ فازلدا ده‌رۆم تا شوێنی ئەم شەڕه‌م پێشان بدات و پێکه‌وه ئەو شوێنه، که فازل و هاوڕێیانی پێشی هێرش تانکه‌کانیان گرت ببینن. ئێسته تانکه‌کان هه‌ر له‌و شوێنه‌ی پێشیان پێ گیرا له‌سه‌ر گردۆله‌کاندا دامه‌زراون و خه‌ریکی سه‌نگه‌ر لێدانن. تا ئەو جیگه‌یه چهند کیلۆمه‌تر رێگه‌یه و ده‌کرا به جیب بڕۆین، به‌لام من ترسی ئەوه‌م هه‌یه فرۆکه به‌مانبێن و به پێ رۆشتنم لا باشته‌ر و فازلێش له‌م باره‌یه‌وه لیم تێ ده‌گات.

به‌ درێژایی ئەم رێگه‌یه‌ی ئیمه‌ی پێدا ده‌رۆین لوه‌ تۆپی شاراهه‌ له‌بن که‌لا و گزۆگیادا ده‌بینن، که له لای هه‌ر کامیان چهند کورپێکی که‌نج دامه‌زراون و ئاماده‌ی ئەنجامدانی ده‌ستوورن. له‌ خوارتر، له‌ نزیکی گه‌رووی ده‌ربه‌نده‌که‌وه رێگه‌که‌ مینرێژ کراوه و ئیمه‌ ناچارین به‌ تهنیشتیدا دابه‌زینه‌ خوار و ده‌ریاز بێن.

له ریگه کهسیک به ناوی مام "بیجان" بهرپرسی یهکیک له بهتالیۆنهکان دهیسته هاوړیمان. به وتهی فازل مام بیجان له سهفهری رووسیا لهگه‌ل مستهفا بارزانیدا بووه. هرکه بیجان تی دهگات من سویدیم زوو شهره‌کی "پۆلتافا"ی کارلی دوازدیمی پادشای نوو سهردهمی سویدی و هییر دیتوه و ده‌لی:

- به‌لام ئیوه نوو شهره‌تان دقړاند وا نییه؟

مام بیجان ته‌مه‌نی ٦٠ سالانه و هیندیکیش ده‌ش‌لی، بۆیه له کاتی رویشتندا گۆچان به‌کار دینی، به‌لام به‌و حاله‌ش گورج و گۆل دیته به‌رچاو. به‌ کوئی جۆگه‌یه‌کی ناو دۆله‌که‌دا درتزه به‌ ریگه ده‌دین، له لای هه‌ندیک سندووقی خالی جیگه‌ی چه‌کوچۆل، که له‌و ناوه‌دا فری دراوین بۆ پشووهرکردن راده‌وه‌ستین و من هه‌لیکم ده‌ست که‌وت تا له‌باره‌ی نوو ده‌می بیجان له رووسیا ژیاوه پرسیری لی بکه‌م.

بیجان دوا‌ی نووه‌ی کۆماری مه‌هاباد له ئیران رووخا یه‌کیک بوو له‌وانه‌ی له‌گه‌ل بارزانیدا په‌نایان برده به‌ر سو‌قیه‌ت و بۆ ماوه‌ی ١٢ سال له‌وئ مایه‌وه. بۆ ماوه‌ی دوو سالان له خزمه‌تی سوپای رووسیادا بوو و دواتر کاری بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان کرد، که له‌و سه‌روپه‌نده‌دا دامه‌زرا و شکلی گرت. له شاری تاشکه‌ند چووه قوتابخانه‌یه‌کی حزبی کۆمۆنیست. بارزانی له قوتابخانه‌ی به‌رزی سوپادا ده‌یخویند و له‌وئ هه‌موو شتی‌ک له‌باره‌ی مارکس، لینین، هینگل و رتبه‌رانی تری کۆمۆنیستییه‌وه فیر بوو. بیجان له‌م باره‌وه ده‌لی:

- به‌لام ته‌مه به‌و مانایه نییه بارزانی بووبی به‌ کۆمۆنیست. ئیمه کۆمۆنیست نین، ئیمه دیموکراتین.

نوو گروپه‌ی چوونه رووسیا نزیک ٥٠٠ که‌سیک بوون و ٢٠٠ که‌سیکیان له‌گه‌ل ژنی رووسی ژیا‌نی هاو‌به‌شیان پتک هینا. دیاره نووه‌ی ژنیان دینا

بۆيان نەبوو لە ناوچە کوردییەکانی سۆفیه‌دا بۆین بگرە دەبوو بار بکەن بۆ تاشکەند. بێجانیشت یەکیک بوو لەوانەى ژنى رووسى هیتا.

بێجان ١٩٥٩دا گەراپەوه بەغدا و لەوێ زمانى رووسى فێرى سوپای عێراق دەکرد. بەلام سالى ١٩٦١ دیسان تیکەلى شۆرش بوووه و هاوکاری خۆی لەگەڵ بارزانییدا سەرلەنوێ دەست پێ کردووه. ژەنەکەى و دوو کچەکەى لە بەغدادا مانەوه بەلام ١٩٦٢ بى ئەوێ ئەو ناگەدار بێت دەرکرانەوه و نێردرانەوه بۆ سۆفیه‌ت. ئێستە بێجان ژنیکی تری کوردی هیناوه و سێ کچ و کۆرێکی لەم ژنە تازەیدا هەیه. مام بێجان روو لە من دەلێ:

- هەرۆک چۆن "رویتسپیر" و "ماوتسی تۆنگ" لە خزمەتى خەلکى فرەنسا و چێندا بوون بارزانیشت ئاوا لە خزمەتى کورداندايه. ئەو پێبەرى مەزنى ئەم شۆرشەيه.

مام بێجان وەک شارمزا پێشمان دەکوێ و بە کۆلمز و سەرەتاتکى دەورێکی کێوێکە دەدەینەوه. رێگە سەخت و ناھەموارە، تۆزێک لەولاترەوه وەک ناسەواری شەرمەکانى پێشوو لۆرییەکی سووتا و لەو ناویدا دەبینرێ. بسکەبەسک لە پەناى بنچک و دەوێنەکاندا خۆمان دەگەیتێنە جێگەیهک، کە تانکەکانى عێراقمان لێیەوه دیار بن. تانکەکان بە لق و پۆیى دارمەکان داپۆشراون بەو حالەش بە روونی دەبینرێ ئەوانە زۆرپۆش و دەبابەن. لەو بەرزایییەوه، کە تانکەکانى لێ دامەزراون دەتوانن بەشیکی رێگەکە ببینن، بۆدیی سووتاوی لۆرییەکە نمونەپەتێ. فازل و ھەمالانى توانییان سەرەتا لە ھێرشى ئەوان تا نزیک رێگەکە بەرگرى بکەن بەلام دواتر ھێرشى تانکەکان بەردەوام بوو تا گەشتنە نامانجى خۆیان و توانییان بەسەر بەشیکی ئەم رێگەیدا زال بن و پێشى ھاتوچۆی ترافیک بگرن. جا لەبەرئەوھى ئێستە ھەر جۆرە ھاتوچۆیەک بەرھەرۆزاوا ناچار دەبێت لەو رێگە دورەوھە بپروات، کە من دوێنى پێیدا ھاتم. مام بێجان روو لە من دەکات و دەلێ:

- نهوان ئيمهيان نه ديتوه، چونكه نه گهر ئيمهيان بېښيايه، بېگومان ئېسته
نهم ناوهميان دابووه بهر تهغه.
فاضل دهلي:

- مام بېجان نېشانه شكنېنكي سهيره، له م روزانه دا له موداي ۳۰۰
مهتردا به ۲ گولله سې عيراقېي خستن.

له گهړانه ودا سوارۍ په كېك له جېبې دژۍ تانكه كان دهمين و سهره تا
په له وهرتگېش به ناسمانه وه نابېنرئ، به لام دواي نه وه ئيمه له پشت هينديك
به رده وه ددهنشين و خريكي قسانين، فرۆكه ميگه كه ديسان دهگه پرتوه و
دوو نركه ي گوره ي لي بهر ز دهميته وه. فاضل دهلي:

- ئېسته دهگه پرتوه، فرۆكه كان نه ريتيپانه وا بكن، جاريك دين
ناسياري دهكن، نهم جار لي دنلېا دهمين و نه گهرنا بومبېه كانيان به سر
بهري شهړمكه دا هله دهرژن.

به لام فرۆكه كه بؤ جاري ستيهم نه گهړايه وه و ئيمه تنيا گرمي نه و توپانه
دهبېسين، كه به سر سهرماندا تې دهمپن و ويزه يه كي سهر و ناخوشيان
لي دهمبسترئ.

محمهد شوقي، كه به پرسي به شي دژه تانكي هه موو نهم بهر ميه ي
شهره، كتيبېكي ئينگليزي، كه باسي فرۆكه دهكات دهردينئ و جوړي نه و
فرۆكانه پتشانې من دمدات، كه دهولتي عيراق دژۍ كورد به كاربان دينئ و
بريتن له توپولوقي ۲۲، فرۆكه يه ك، كه مودايه كي زور دهرپئ و كاري
ناسينهويه. سوخو ۱۱ كه يه كس هله دگرئ و بؤ هيرش به كار دئ.
سوخو ۷ ئيس - يو - ئيم، كه بؤ هيرشه. فرۆكه ي ميگي ۱۷ و ۱۹ و ۲۱،
كه هه موو بؤ هيرش به كار دين و هليكوپترېكي گوره، كه هر له
سهرمتاي شهړه وه هيانبووه و ئيمه تا ئېسته دووانمان لي خستوه.

شوقي ۲۷ سال و نهفسهري سوپاي عيراق بووه. كاتيک له سوپاي

عیراق وهرگیراوه ۲۲ سالی بووه و به وتی خۆی نیازی بهشداریکردنیشی له سوپای عیراق نهوه بووه تا بپیته خاوهن توانست و زانیاری سه‌ریازی بۆ نهوه له خهباتی رزگاریخوازانهی کوردستاندا به‌کاری بێنێ. کاتیک له مانگی ئاداردا شه‌ر دهستی پێ کردهوه، شه‌وقیش وهک که‌لیکی تر، خۆی که‌یانه‌ده‌ شۆرش و بوو به‌ پیشمه‌رکه‌.

ئه‌و له‌ هێرشێ تشرینی یه‌که‌می ۱۹۷۲ی عه‌ره‌دا دژی ئیسه‌رائیل به‌شداری کردووه‌، به‌لام به‌ قسه‌ی خۆی به‌روایه‌کی وای به‌ ئه‌فسه‌رانی پله‌ به‌رز نه‌بووه‌، که‌ چۆن ئه‌م شه‌هیدان به‌رپه‌وه‌ ده‌برد:

– ئیمه‌ له‌ به‌غداوه‌ تا سووریا رێگه‌مان به‌ری و بێ هیچ پلان و حه‌سانه‌وه‌یه‌ک هێرشمان کرده‌ سه‌ر دوژمن. ئاکامه‌که‌شی ئه‌وه‌ بوو سه‌رجه‌می "به‌ریگارده‌که‌"ی من له‌ لایه‌ن ئیسه‌رائیلییه‌کانه‌وه‌ ده‌وره‌ی گیرا و ته‌نیا به‌و شیوه‌یه‌ رزگاریمان بوو، که‌ "به‌ریگارده‌که‌"ی تر ئی سوپای عیراق هاتنه‌ مه‌یدان، که‌مارۆیه‌که‌یان تیک شکاند و ئیمه‌ پاشه‌کشیمان کرد. له‌ راستیدا ئه‌مه‌ سه‌رجه‌می رۆژ و جێگه‌ی سوپای زه‌ه‌لاحی عیراق له‌م شه‌ه‌دا بوو، نیوه‌مان گیر که‌وتین و نیوه‌که‌ی ترمان هاتن به‌ هه‌زار زه‌حمه‌ت رزگاریان کردین.

شه‌وقی داوامان لێ ده‌کات به‌رۆین بۆ جێگه‌ی حه‌سانه‌وه‌ی ئه‌و، که‌ هێندیک له‌سه‌رتزه‌وه‌یه‌ و له‌وێ بۆ خواردنی نیوه‌رۆ میوانی ئه‌و بین. خواردن لێتره‌ش وه‌ک شوێنه‌کانی تر برنج و له‌ لای برنجه‌که‌ کۆنسه‌یرفیکێ "ساردینه‌ر" دانراوه‌ و به‌ وتی شه‌وقی وه‌ک ده‌ستکه‌وت له‌ سه‌ریازیکی عیراقی گیراوه‌.

– سه‌ریازی عیراقی هه‌رده‌م شتانیکی لوه‌کس و نایابیان پێیه‌، به‌لام پێشمه‌رگه‌ی ئیمه‌ وای نین. ئیمه‌ ئه‌گه‌ر هه‌یچیشمان نه‌بێت بیخۆین به‌ نانی وشک و چای شیرین رازین. من له‌م به‌رپه‌رسانه‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی ژبانی پێشمه‌رکه‌ ده‌په‌رسم بۆ نمونه‌ ده‌په‌رسم داخوا ئیوه‌ شتیک به‌ ناوی مووچه‌ و مه‌رکه‌رن؟ فازل ده‌بێت:

- راسته و خۆ نا. بۆ نمونه من ۲۲ دینار وهرده گرم بۆ نهو بیست
پیشمه رگه یه له گه ل مندان، بهو پارانه جگهره، چا و شتی له م بابته یان بۆ
ده کرم. نه گهر که سیکیش پیویستی به کرینی شتیکی تایبته بیت دهنوانی
پارمه کی له من وهر گری. دیاره پیشمه رگه یه ک ژن و مندالی هه بی هیندیک
پاره بۆ به ریچوونی نهوانیش وهرده گری. هه لته نه مه پارمه کی دیاریکراو و
یه کسان نییه بۆ گشت جاریک، بگره به پیی پیویست و توانست بری
پاره کهش دیاری ده کری. پیاویک که ۱۰ مندالی هه یه زۆرتری بهرده که وی له
پیاویک که ه مندالی هه بن.

من پرسیاریکم لا دروست بووه - راستی ئیوه چۆن دهنوانن بۆ ماوه یه کی
وا درێژ، دوور له ژن بن؟
فازل له م باره وه ده لی:

- راستی نه مه گرفتیک زۆر که وره یه. زۆر جار روو دهنات، که نه م
پیشمه رگانه بۆ ماوه ی دوو مانگی تهخت له به ره ی شهردان و چاویان به
ژنیکیش ناکه وی. نهوانه یان ژنیان هه یه رهنگه بتوانن دوو مانگ جاریک
ژنهکانیان ببینن، به لام بۆ پیشمه رگه که نهجه بی ژنهکان شتیک له نارادا
نییه. خۆت دهزانی له لای ئیمه له کوردستان نه م شتانه زۆر سهخت و توند
دهگرن و پیوهندیی کوو و کچ یه کجار دژوار و هیندیک جاریش زیاتر خهونه
تا راستی. دیاره نه مه زۆر سهخته و قبوولیشمانه، که نه مهش به شیک له
نه رکه کانه به یه ناچارین له گه لیدا رابین.

له تیف، که له م سهغه ردها وهر گتری منه ده لی:

- من جاریک له گه ل روژنامه وانیک ژندا، که پیم وایه نه مه ریکایی بوو
رویشتم بۆ به ره ی شه ر. زۆرم هه ول دا، که هیندیک جلی گونجاو له بهر کات
و زۆر خۆی له پیش چاوی پیشمه رگه کان دهرنه خات به لام بۆم حالی
نه ده بوو.

ئەو بە شەرۋاللىكى تەنگ، بلووسىلىكى ناسك و بى سىنەبەند بە ناو
پىشمەرگەكاندا ھەلدەسورا، ئەگەر ئەو تى دەگەشت، كە كور لەناو
خۆياندا چىيان دەوت و چۆن بانگى ئەويان دەکرد، بە راستى گوناح بوو،
ئاخر ئەو پياوانە بە مانگان ژنىكيان نەبىنبوو و لە پر ژنىكى رووتى
جوانكىلە بىت و بە پىش چاوياندا ھاتوچ بكات. ئەو ھىچ تىگەپشتىلىكى
لەم بارەو نەبوو نا.

لەو كاتەى كە ئىمە دانىشتووین و قسە دەكەين پىشمەرگەكان بە
بەردەمماندا دىن و دەچن و ھىندىكىشيان تاويك دادەنیشن تا پشوويك
بەدن و يەكك لەو پىشمەرگانە لە لايەن فازل و شەوقىيەو جياواز و زۆر بە
گەرمى پىشوازى لى دەكرى. فازل دەپيژى:

- ئەمە كاك نوورىيە. ئەو و پىشمەرگەكانى ھاتوون بۆ يارمەتيدانى ئىمە.
كاك نوورى لەناو ئىمەدا بۆ ئازايەتى و قارەمانەتى بەناويانگە. نوورى نە
جامەدانەى لەسەرە و نە لەو پىشتوینە درىژەش، كە پىي دەلین "شوتوك".
سەرپاي جەستەى بپوا، ھىز و توانايەكى لە بران نەھاتووى لى دەبارى.
چاوى چكۆلە، برۆى پر و پەش، ھىندىك گرنج لە توپلى كەوتوون و زنج و
روومەتى بە پىدنىكى رەش داپۆشراو. فازل دەلى:

- كاك نوورى بە ۹۰ پىشمەرگەو كىوى "گۆرا"ى لە دوژمن وەرگرتەو.
ئەمە سەرگەوتنىكى مەزن و لە راستىدا بۆ خۆى شاكارىك بوو.

نوورى تەمەنى ۳۳ سالا و خەلى سلىمانىيە. داوى تەواوكردىنى
قوتابخانە و ھەر لە سالى ۱۹۶۲ھە تىكەلى شۆرش بوو و تا ئىستە
بەشداریى خەبات و خزمەتە. مەن داواى لى دەكەم باسى چۆنەتىنى
گىرانەو كىوى "گۆرا" بكات بەلام ئەو زۆر كەم قەسە و حەز لە گىرانەو و
تارىفكردىنى شتىك ناكات، كە خۆى نەجامى دايتت.

رۆژى روودانى ئەم پەلامارە ۱۶ى ئاب بوو، دەولەت لە ھىرشىكدە ئەو

شوښنه ی داگیر کړېږو. له بهر گرینگی و ستراتیجیې ټی کټومکه دېږووا به هر نرخیک ېووه له دوژمن بستینرته وه. نه م ټرکه دژواره به کاک نووری سپړدرا. نه ۹۰ پېشمه رگه ی ېق نه م مه به سته هه لېژاردن و چه کی نه م پېشمه رگانه ش ته نیا کلاشینکوف ېوو. هیرشی پېشمه رگه سات ۶ ی به یانی دهستی پې کرد. له ژیر یارمه تی توځانه ی شوړشدا تا لووټکې شاخ چوونه سهر و له وئ شېرېکی دهسته ویه خه له گه ل سوپایه کی ۵۰۰ که سېی دوژمندا دهستی پې کرد. زیاتر له ۲۰۰ سهر یاز و نه فسرې دوژمن کوژران و نه وانی تریان سهره نجام رېگه ی هه لاتنیان گرته بهر. له م شېرهدا ۱۲ پېشمه رگه ش گیانیان سپارد و ۳۵ یش بریندار ېوون. ئیسته کاک نووری به دووسه پېشمه رگه وه نیردراوه ېق یارمه تی ئیمه تا بهرگری له کټوی گرووی عومر ناغا بکین. نه و له سلیمانییه وه هاتوو و له و بهریمه شدا شېرې دژوار له نارادایه به لام بهرې باله کایه تی گرینگتره بډیه کاک نووری پټوېسته لیرهدا بیت.

من له کاک نووری دېرسم دڅی پېشمه رگه کانی چونه، وره یان، برپایان؟
 - هه موو پېشمه رگه یه ک ېق خوی قارمانیکه. هه مووان شېروانی نازا و نه ترسن. به لام من پیم وایه پېشمه رگه که نه که کان باشت شېر ده که ن تا به ته مه نه کان، هه موو پېشمه رگه کانی هاوړتی من که نه چ و که م ته مه نن.
 دواى نه مه نووری دېروات ېق بینینی مسته فا و هه لسه نگاندنی دڅه که.
 فازل له م باره وه ده لی:

- کاک نووری ده یوئ ېق پارټزکاری له م بهریمه هاوکاری کاک مسته فا بکات. به لام من لام وایه نووری که رکه یه په لاماریک بباته سهر دوژمن. ئیمه به دلخواز له م هیرشه دا به شداری ناکه ین، ناخر ئیمه خه ریکی پاراستنی نه م بهریمین و ناتوانین ریسک به گیانی پېشمه رگه کانمانه وه بکین. ئیمه دهزانین، که هه ردم پیاو زیانی له هیرشدا زوړتره تا له کاتی پاراستن.

به لām کاک نووری پچی وایه ئیمه دهیت هیرش بکهینه سهر دوزمن و دۆلی
رواندز پاکیان کهینهوه، ئەو خۆی نامادهیه پلانهکه داریژئی و بق خوشی
فرماندهیی هیرشهکه بگریته ناستۆ.

لهو ماوهیه ئیمه دانیشتووین قسه دهکەین ههوا تاریکی کردوه،
پیشمه‌رگه به هیندیک په‌لوپوش ناگریک داده‌گیرسین و زیاتر له‌به‌ر
رووناکییه‌که‌ی تا به مه‌به‌ستی گه‌رمبوونه‌وه‌یان، ماوه‌یه‌کی زۆر له‌به‌ر
رووناکایی ناگره‌که‌وه دانه‌نیشین و قسه دهکەین. من له دووره‌وه رووناکی
چرا لامپاکه‌ی بنکه‌ی فرماندهیی له به‌رزاییه‌که‌وه ده‌بینم و دوا‌ی ئەوه
ناگره‌که‌مان به‌ه‌وا‌ی دامرکا منیش له‌وئ به مه‌به‌ستی خه‌وتن هه‌ر له
شوونی خۆمدا درێژ ده‌بمه‌وه.

ئیمه ده‌بووا ئیواره بگه‌ڕێینه‌وه بق چۆمان به‌لام ئۆتۆمۆبیلێک، که به‌یار
بوو بیت و بمانباته‌وه هیچ کات نه‌هات، نازانم رهنگه له‌به‌ر ئەوه بووبیت، که
شۆفیرمه‌که‌ی نه‌وێرابت جاریکی تر ئەو رێگه‌یه بپه‌ڕی. له‌تیف به‌م بۆنه‌وه زۆر
نیگه‌رانه به‌لام له راستیدا بق من زۆر گرینگ نییه چونکه من هه‌ز ده‌که‌م له‌م
شوینه، له لای ئەم پیاوانه و له‌م به‌ره‌ی شه‌رمدا بمێنمه‌وه.

نیوه‌شه‌ویکی دره‌نگ له‌تیف من هه‌له‌ستین و ئۆتۆمۆبیلێکی سه‌ربازی،
که چه‌کوچۆلی بق به‌ره‌ی شه‌ر هیناوه ده‌که‌ڕێته‌وه و ئیمه‌ش ده‌یت له‌گه‌ڵیدا
به‌ڕێنه‌وه. له‌تیف ده‌لی:

- ئەگه‌ر پیت خوش بیت ده‌توانی جاریکی تر بێته‌وه بق به‌ره‌ی شه‌ر.
منیش ده‌لیم چووژانم، رهنگه وا بیت.

من ده مویست بېمه هاوولائی سوید

من هر که گه رانه و چومان، بیری به رهی شهر و نهو کورانهم ده کرد، که تازه به جیم هیشتبون. به لام ناچار بووم چونکه پتویست بوو چند رۆژ له چومان بمتنمه و به لکو که سانیک له رتبه رانی کورد و نه گه ریش بکری جه نه رال بارزانی خوی ببینم، خو زور باشت ده بیت.

له قه سرولسه لام، لهو جینگه یه من داد منیشم ده توانیت سهیر و سه مه رترین قیافه و روخساری دنیا ببینی. سروشتیه، که ده بیت من بق خوشم لهو جوړه کهس و قیافانه حیساب بکه م.

من زیاتر تیکه لاویم له که ل وهرگیره که نه کهان و شه مال و سیامه نددا هیه، که دواي سالانیک خویندن له لهندهن گه رانه ته وه بق کوردستان تا خزمهت و ئه رکی خویان له به رانه بهر شوړشدا ئه نجام بدهن. ئه م دوو که نه نه زموونیکي باشیان له سیاسه تی جیهانیدا هیه و هه روه ها ده توانن به رسفی گشت پرسیاره کانی من له به رهی کوردستان بدهنه وه. من هه ول دهمم خو م له وه بپاریزم وختی خو م له قسه کردن و تیکه لاوی له که ل رۆژنامه وانانی بیانیدا، که ئه وانیش وهک من لیژنه به فیرۆ بدهم. به لام بهو حاله ش له کاتی نانخواردندا تووشیان دهم.

مرۆفی کاری و پرۆفیتسیۆنیل له ناو ئه م دهسته یه دا ده گمه نه. دوو که سی ئه مه ریکایی پهیدا بوون په کیان له ئه سۆشیه تید پرئسه وه بوو و ئه وی تر له رۆژنامه ی نیویۆرک تایمز وه. ئه وان ته نیا ۳ رۆژه گه یشتونه ته ئیره به لام به توندی خه ریکی کاری خویانن. شه مال و سوله یمان هه ول دهمم هه والیک بدهنه ئه م دوو که سه و له بهر خویانه وه هیوادارن هه واله که ببیته سه ردیتری

رۆژنامه و میدیاکان و له رۆژاوادا دهنگ بداتهوه. ههواڵهكەش، كه نه مان دلیان پیتی خۆشه رۆل و به شداری زهق و بهرچاوی و روسیایه له هیرشانهی عیراقد بۆ سه ر کورد. به لām من خۆم هیچ کات ناکامیک و (شتیکی بلۆکراوه) له م بارهوه له سەردانی ئەم دوو کەسه بۆ کوردستان نه بینى.

جگه له م دوو کەسه تیمیکی تهلهفزیۆنى هۆلەندایش لیژهن و خەریکی سازکردنی فیلمیکن له سه ر شۆرشى کورد و خالی دهستپێکی فیلمهكەش به سه رهاتى بنه ماله يه كه، كه به دنیاییه وه فیلمیکی باش ده بێت. ئەم تیمه ئەگەرچی به توندی و رێکوپێکی خەریکی کاری خۆیان به لām نایانه وێ باسی گشت رووداو مکانی ئەم شه ره بکهن. رۆژیک رۆشتبوون سەردانی به ره ی شه ره بکهن، كه وتبوونه ناو شه ره و فرۆكه به ره ی شه ره كه ی بۆمباران کوردبوو. به قسه ی خۆیان له مردنی بێ چەندوچۆن گه رابوونه و به یه هینده تر سابوون رۆحیان له به ر نه مابوو.

کۆپێکی گه نجی فرهنسا ییش لیژمه كەس به تهواوی لێ تێ ناگات. شه ش مانگه لیژمه و به قسه ی خۆی خەریکی نووسینی تیزى دوکتۆرایه له سه ر کورد. به لām جگه له م کاره ی جاروباریش به کامیترایه کی کۆنى ۱۶م- یه وه خەریکه و بۆ خۆشی ده لێ، كه وتار بۆ رۆژنامه یه کی فرهنسایى ده نیرێ. ئەو زۆر بێ مگێز و بێ خۆلک دیاره. هیندیک جار ده بینم له گه ل میتوانداره کوردهکانیدا تووشی ده مه قاله ده بێت و راستیه كه ی شتیه ی هه لسوکه وتی ئەم کابرایه بۆ منیش جێی سه رسوهرمانه و به هیچ شتیه یه ک لێ حالى نابم خەریکی چیه. سه رباری هه موو ئەم که سانه گه نجیکی تورکه، كه بێ ئەوه ی هاتنی خۆی به کەس راگه یانده ی هاتوه. به قاچاخ و نایاسایی سنووری به زاندوه و بانگه شه ده کات، كه ده ره ی نه رى ته له فزیۆنه. شتی هه ره خۆش و جێی سه رنج ئەوه یه ئەم کابرایه جگه له تورکی، به هیچ زمانیکی تر نازانی قسه بکات.

بۆ نموونە تەنانەت تاقە وشەپەکی ئینگلیزی یان فرەنسایى نازانى. دیارە ئەو لەسەر کۆزى زال لە تورکیادا وای حیساب کردوو خەلک، تەنانەت لە کوردستانی عێراقیشدا بە تورکی قسە دەکەن. بە ھەر جۆرێک بوو مەبەستی ھاتنەگەى لە بەرپرسان دەگەینى و گوايا دەپەوێت فیلمیک لەسەر جەنەرال بارزانی ساز بکات. لەبەر ئەوە کەس لە زمانى تى ناگات و ناتوانى قسەى لەگەڵدا بکات، ھەر بۆ خۆى خەریکی ھاتوچۆیە و جاروبار بژەپەک دیتە سەر لیوى، کە بۆ دەورووبەر وەک شتیکی سەر و نەشیاو دیتە بەرچا.

کورد تى دەگەن کە ئەم کابرایە دەتوانى خەفیه و سیخوڕیش بیت بەلام بەو ھالەش وەک ئەوانى تر مامەلە و میواندارى دەکەن و لەولاشەو خەریکی لیکۆلینەومن تا بزائن لە کوێو و بە چ مەبەستیک ھاتوو. ئەم گەنجە تورکە دە رۆژ لێرە ماومەتو، بەلام سەرھەنجام لیکۆلینەومکان دەری دەخەن ئەو راست دەکات و بۆ کارێکی وا ھاتوو، کە خۆى باسى دەکات، بۆیە بەرپرسە کوردەکان پێى دەلێن ئێستە برۆو و بەلام جارى تر ویستت بیتەو دەبیت کەسێک لەگەڵ خۆتدا ببنیت فرەنسایى یان ئینگلیزى بزانی تا ئێمەش بتوانین ھاوکاریت بکەین.

دوو کەسى ئاوستریاییش لە سنوورى تورکیاوە بى مۆلەت ھاتوونەتە ناو، سەرمتا وەک تووریست کە سەرى ئالپ دەدەن جلپەرگیان پۆشیو، خەلکى بەروارى بەلا بىنیویانن، بردوویاننە لای ئەسەد فەرماندەى ھێزى ئەو ناو و ئەویش بەپێى کردوون بۆ ئێرە. ئەم دوو کەسە دواى ھەفتەیک بە رێگەى ئاساییدا لە ئێرانەو گەرانەو بۆ ولاتى خۆیان.

بەلام پێش ھەموو کەس و سەمەرەتر لە ھەمووان دوکتۆر "ئالکساندرە". کاتیک، کە من لە بەرەى شەپ گەرامەو بۆ چۆمان نیوێ شەو بوو، بىنیم دوکتۆر ئالکساندر لەو تەختەیدا، کە من بە ھى خۆم دەزانى خەوتوو. لە تەنیشتەو تەختیکى بەتالم بىنییەو و نیازم بوو بۆ خەوتن بەکارى بێنم.

به لām هينده ماله كه خرت و پرتي تيدا بوو دوكتورم ومخه بهر هينا، له پردا بهو نيوه شوه و به دمنكي بهر زده لئ:

- به ياني باش، جگرمه كت هه به بدمه يتي؟

ناوي ته وای نهم كابرايه دوكتور - نالكساندر ل نارتنسونه و به سواری نۆتۆمۆبیلتيكي مېرسيديس، كه پشته كهي كړدووته جيگهي دهوا و دهرمان و همك "عياده" كه لكی لئ وهرده كړئ له ريگهي ئيرانه وه خوی كهيان دووته ئيره، ئه و بهم شپويه و هر بهم ترۆمبيله وه زور شويني تري دنيا روښتووه و له هر جيگه يه ك پتي وا بيت بووني ئه و پيويست بيت ئه و خوی دمگي پيښت. دياره هيچ پاره يه كه له كس بق نهم كارانه ي جگه له خواردن و جی حه وانه وه، وهرنا كړئ.

نالكساندر زه لām، به هيز و سمي ليكي زه به لحيشي پيويه، كه تنانته له ناو كوردا نيشدا دهتواني پتيان وه بنازي. ئه و زور زوو خوی له كاري نه خوخانه كهي چومانه وه وهرمدات، به لām زور ناپازيه و گه ليك رمخه و كومه ليك كورانكاري گرینگ و ناقلا نه شي پيشنياز كړدووه، كه چون كارمکان باشتر و كاريگه رتر برؤنه پيش. به لām كورد به قسه ي ناكهن و كوئي لئ ناگرن. ئه و خاوهن نه زمونځي فره وانه له م باره وه، له "بيافرا"، هيند و زور ولاتي تري شه رليدراو و بهر كارمسات كه وتوودا كاري كړدووه. له ماويه دا فير بووه چون به نيمكاناتي ساكار و ساده كاري زور گه وړه و به كه لك بكات، به لām دوكتوره كورده كان، كه له نه خوخانه ي ته يار و نوپوه له به غدا و شاره كاني تره وه هاتوون به زحمه ت له م كابرايه و ريگه چاره كاني وي تي دهگن.

كاتيك ئه و پيشنياز دمكات، كه ژنان دهتوانن به كولاندني ناوي برنج سكووني منداله كانيان چاره سر بكن به جيگهي ئه وه كو ليك دهرمانی جؤره و جؤريان به زاردا بكن، دوكتوره كورده كان نايسه لميښ و ده لين خه لك

چۆن بەمە رازی دەبن؟ و هیندیکیشیان ئالکساندر بە شیت دەزانن. بە قەسە ئەم دوکتۆرانە خەلکی بۆیە دینە لای دوکتۆر دەرمانیان پێ بدات نەک...

بە کورتی هەر پیشنیازیکی دوکتۆر ئالکساندر دەگاتە لای دوکتۆرە کوردەمکان و لە لای ئەوان نامۆیە، سەرئێکی بۆ با دەدەن و لەبەر خۆیانە بە گەوج و گەری دەزانن.

هەموو ئێوارەیهک، کە من ئەو دەبینم وەک رۆژی پیتشوو توورمەیه و دەزانم شتێکی وتوو بە قەسەیان نەکردوو، ئەو زۆر دژوار دەتوانی لەگەڵ هاوکارە کوردەمکانیدا رێک کەوێ و بێر لەو دەکاتەوه بڕوا و ئەم ناو بەجێ بێت:

- کاتیک نەتوانم لێرە بە دلی خۆم و بەو جۆرە خۆم دەمەوێ کار بکەم کوێ نادم، کوردستان بەجێ دێلم و دەرۆم بۆ هیند، بۆ من جیاوازی چیه؟ کاری من خزمەتی لێقەوماوانە و دنیا ش پڕە لەوانە.

کاتیک من لێی دەبرسم ئەو چۆن خەرجی ئەم سەفەرانی دابین دەکات، لە وەلامدا تەنیا دەلی:

- من هیندیك سەرۆتم هەیه.

ئەو ژنیک و کوپێکی ١٤ سالە لێ هۆلەندا بەجێ هێشتوو و بێ هیچ شکێک ئەو یەکیک لە مرقە جیاوازهکانی ئەم دنیا یە، کە هەر کەس ببینی قەت لە بیرى ناکات و رەنگە منیش لەو دەگمەن کەسانە بم، کە بە هاسانی دەتوانم لەگەڵیدا بسازم و هەلبکەم.

ئەو رۆژی من لەناو چادرمەکان، لە بەشی زانیاریدا دوکتۆر کەمالم بینی تووشی کابرایەک بووم و لێمی پرسى داخوا من لە ئینگلیزمەو دیم؟ نا، من خەلکی سویدم.

- ئاها، ئەگەر وایە دەتوانین سویدی پێکەوه قەسە بکەین. سویدیەکی زۆر باش و مەیلەو بەبێ دەرگەوتنی زاراومە.

ئەم كەسە ناوى سەئىد دزەبى و يەككىك لەو كوردانەيە لە سوئد خويندوو، مەن ئەودەم دەرفەتم نەبوو بە وردى قەسەى لەكەلدا بكم بەلام ئىستە لە دواى گەرام و لە مالىكى نزيك بەشى راگەياندن كە مەيلەو هيچ تەختىكى تيدا نيبە دىتمەو، ئەو بەهاتنى مەن زۆر خۆشچالە و لە راستيدا شتەكە بۆ منيش ھەر وا، چاوە لە چارەنووسى مەزۇف كە، مەن لىرە كەسىكى سوئدى - كورد دەبينمەو، كە بە سالان لە سوئد ژياو و شارەزايى لە زمان و ژيانى سوئدىيەكاندا پەيدا كەردووە بەلام ئىستە لىرە لە ناوەرەستى ئازارەكانى خەلكەكەى خۆيدا،

سەئىد دزەبى يەككىك لەو كەسانەيە لە دوو دنياىدا دەژى و لە ھەردوو دنياكەش باش تى دەگات. سەئىد تەمەنى ۳۵ سالە و رەنگە لە پيش چاوى مەن زۆرتر ديارى بكات، بەلام لەم ماوەيدا فێر بووم دژوارە لە رێگەى رۆالەت و رووخسارەو بەزانى كەس لەم وڵاتەدا تەمەنى چەندە. ناوبراو لە شارى ھەولێر لەدايك بوو، شارى كۆن و دێرى و مێژووى، كە لە راستيدا دەبوو پايتەختى كوردستان بىت، بەلام ئىستە شارى پە لە نەوتى كەركوك كەوتووتە پيشى و ھەولێر لەم بارەو پاش خراو. مەن داوا لە سەئىد دەكەم زياتر باسى خۆيم بۆ بكات:

- باوكى مەن سەى جاران ژنى ھىناو و مەن ۲۰ خوشك و براى ترم ھەيە. ۱۱ برا و ۹ خوشك. باوكى مەن خاوەن مۆلك و زەوىيەكى فراوان بوو، بەلام دواى شۆرشى ۱۹۵۸، كە زەوى بەسەر جووتياران دا بەش كرا بئەمالەى ئىمە زيانىكى زۆرى بەركەوت. لەبەر ئەوەش سەرچەمى زەوىيەكە لەسەر ناوى باوكم تاپۆ كرابوو، ئىمە ھىچ قەرەبووێك نەكرابەو، تەنبا تىكەيەك زەوى، كە بەشى بئەمالەيەكى ئاسايى بوو بەر ئىمەش كەوت و تەواو. مۆلكدارەكانى تر لەبەر ئەوە پيشتر زەوىيەكانيان لە نەوان مەندالەكانى خۆياندا دا بەش كەردبوو وەك ئىمە زيانيان نەكرد بگرە ھەر كامەيان ھىندەى سەرچەمى بئەمالەكەى ئىمەيان زەوى بۆ ماوەو. بەلام باوكى مەن لەم فێلە

تى ئەگەشتىنبوو و تازە ھەموو شتىكىش لە دەست چوو و پەشيمانى كەلگى نەبوو.

مەبەست لەم چاكسازىي زەويەكە ئەوە بوو، كە زەوى لە دەستى ئاغا و مولكدار بىتە دەر و جووتياران بى خۆيان سەر بەخۆ بەرھەمى بىتن و ئەمە بى خۆى كارتىكى باش بوو بەلام جىبەجىكرەنەكەى بە تايبەتى ھەلە بوو. جووتيار ھەر كامەى بووە خواوێن زەوىي خۆى، بەلام ئەوان ھەزار و بى دەرھتان بوون. ھىچ ئامراز يان پارەى كرپنى ئەو ئامرازانەى بى كىلانى زەوى پىتويستە لە دەست ئەم خەلكەدا نەبوو. بۆيە ناچار بوون بپۆنە شار و لە لای دەرھەمەندان پارە قەرز كەن تا بتوانن شتىك بەرھەم بىتن و بە ھۆى بى ئەزموونى و نەزانىشەو بەرھەمەكان تەنيا بەشى دانەوێ قەرزەكان بوون و شتىك بى بەرھەمەپنەكان نەدەمايەو، كە ئەمە خۆى بە كارەسات بەكۆتايى ھات. پىشتەر زەوى ھى ئاغا و دەرھەگ بوو و ئىستەش بە كەردەو ھى سەرمايەدارانى شارنەشىنە و شتىك لە ھالى جووتيار نەگۆراو و ئەگەريش گۆرابىت بە بارى خراپىدايە نەك باشتر.

سالى ١٩٥٨، كاتىك ھىشتا ئىمە خواوێن سامان بووین منيان نارد بى بەغدا تا لە يەكىك لە باشترىن زانسگەكاندا بخوینم. دواى ئەو چووم بى لەندەن و لە بەشى زانستى سياسىدا دەستم بە خویندن كرد. سالى ١٩٦٤ كە پامەو ھەولير.

زىاتر لە سالتىك لە ھەولير بىكار كە پام و دواتر سالى ١٩٦٥ نىازم بوو تىكەلى شۆرش بى بەلام بە ھۆيك پەشيمان بوومەو، دەمزانی بوونی من لە شۆرشدا زۆر گرینگ نىيە، نزىكەى ٤٠٠٠ ھەزار كرۆنى سوئدى پارەم ھەبوو، بەو پارانەو رووم كەردە ئەوروپا بى ئەوێ ئامانجىكى رووم ھەبىت. چوومە ئەلمانىا، سويسرا، ئىتالىا و سەرھەنجام سەرم بە دانىماركەو دەرچوو. لەوێ تووشى كچىكى ئەمەريكايى بووم و پىي و تىم من پىم وايە بى تۆ باشترە بچىت بى سوئد.

بەم شێوەیە سەعید گەشتبوو سۆید. لە عێراق بە پاسپۆرتێکی دەسکار
دەركەوتبوو. لە سۆید خۆی دایە دەستی پۆلیس و، دواى ماوەیەك مافی
بەناوەری پێ درابوو و دەستی بە خۆندن لە ژانسیگەى ستۆكھۆلم کردبوو.
دواى پێنج سال خۆندن کەوتبوو دواى کار و بە تەمای مانەو لە سۆید. بۆ
خۆی درێژە بە بەسەرھاتەکەى دەدا و دەلی:

- من دەمویست بێمە هاوولاتی سۆید و بەراستیش هەولم بۆی دا. من
لەناو کارگەدا کارم کردبوو بەلام ماندوو بووبوم و دەمویست لە شوێنێکدا
کار بکەم، کە بۆیم خۆندوو. دەمویست ژنێکی سۆیدی بێنم بەلام ئەمە
کاریکی نامۆمکین بوو، من بە سۆیدیەکانم دەوت ئێوە پێنج سال یارمەتی
منتان داوە تا بخوێنم و ئێستەش، کە من گەرەکمە کار بکەم تا ئەو
قەرزانی ئێوە پێتان داوم بدمەو کەچی کارم دەست ناکەوێ. بۆیە زۆر
نارمەحت و دلشکاو بووم، لە کچە هاوڕێیەکم مالاواییم کرد و گەرامەو
بەغدا.

ئەمە سالی ١٩٧٢ بوو و سەعید هەرکە گەراپەو لە بەغدا لە وەزارەتی
دارایی بەشی بیانییەکاندا کاریکی شایانی خۆندن و شەھادەکی وەرگرت.
لە سەرمتای ١٩٧٤هە کرایە بەرپرسی کۆمپانیایەکی نوێ لە هەولێر.
شەریکە هێشتا بە تەواوی لە هەولێر دانەمەزرا بوو شەری ئێوان دەولەت و
شۆرش دەستی پێ کردووە، سەعید بۆ خۆی لەم بارەو دەلی:

- ١١ی ئادار من لە سەرۆکی کۆمپانیاکەو تەلگرامێکم پێ گەشت، کە
هەرچیک زووترە بگەرمەو بەغدا، کە چوووە ئەوێ لێم پرسین بۆ منتان
بانگ کردووە؟ لە وەلامدا وتیان بۆ ئەو نەجیت تێکەلی شۆرش بیت. من دوو
حەفتەیەک لەوێ مامەو، دوايە گەرامەو هەولێر، تاکسییەکم گرت و بە
شۆفێرمەم وت تا چۆمان رانەوێستی. دیارە ئەو رۆژانە هەزاران کەسی تر
لە هەولێرەو ئەم رێگەیان بەرەو شۆرش گرتبوو بەر، زۆربەیان بە پێ و
دواى حەفتەیەک سەخڵەتی گەشتبوونە جێ، چونکە هەواکەى زۆر ناخۆش

و باران و ساردی بوو. من که به تاکسی هاتبووم کاریکی شیتانه و پر مهترسی بوو به لام راستی تاقهتی برینی ریگهیهکی وا دوورم به پیمان نهبوو. شتی سهیر نهویه من له لم ریگهیهدا بهناو نهو هه موو سهیته رهدا هاتم و کهس هیچی نهوت و نیستهش که باسی دپته پیش و دهلیم من له هه ولیرهوه بچ چۆمان به تاکسی هاتم، کهم کهس پروام پی ناکات.

هه له کاتهوه، که وهک قوتابی له ئینگلیزدا بوو سهعید له گهلیک بواری جیاوازی بزاوی کورددا چالاک بوو، له سویدیش دریزهه بهو کارهه دا و به نووسینی وتار، پیکهینانی کۆپ و کۆبوونهوه خزمهتی خۆی دریزه دا و یهکیک بوو له ئەندامانی نهو کۆمیته کوردیهه، که له ستۆکهۆلمدا کاری دهکرد.

نهو هه له میژوهه بریاری دابوو نهگه رۆژیک بیت و شه پر دهست پی بکاتهوه، چالاکانه بهشداری شوپش بیت و کاتیکیش گهشته چۆمان ناماده بوو لهو بوارهدا، که زیاتر بهسهریدا زال بوو دهست بهکار بیت. نهو رۆژانه، که من له چۆمانم نهو بهربرسی بهشی ئینگلیزی رادیۆی کوردستانه، که رۆژانه بهرنامهکانی بلۆ دهنهوه و جگه له ههوالی رووداو گشت رۆژیک وتاریکی سیاسیش بلۆ دهکاتهوه، که له لایه سهعید خۆیهوه دهنووسری.

من گوئی له یهکیکی نهو وتارانهی رادیۆی کوردستان دهگرم، که به ئینگلیزی له لایه سهعهیدهوه نووسراوه باس له بیدهنگی نهتهوه یهکگرتوهکان له حاست باروودخی خراپی کورددا دهکات:

کۆمه لکوژی، ههلاواردنی رهگهزی و شه پیکی بی روحمانه، که له کوردستاندا له ئارادایه و نامانجی ریشه کیشکردنی کورده و ههروهه تیرۆر و تۆقاندن له عیراق تاوانی حاشا ههلهنگر و پیشیلکردنی ناشکرای پیرهوی نهتهوه یهکگرتوهکانه.

تیرۆری ریزی بهعس له کوردستان بی بایه خگرتنی سههجهمی

پره‌نسیپه‌کانی یو ئینه و پیتشیلکردنی ته‌واوی نه‌و مافه‌ مرۆیی و نه‌ته‌وه‌ییانه‌یه، که هه‌رده‌م له لایه‌ن که‌لانی دیموکرات و خاوه‌ن شارستانییه‌وه ره‌وابوونیان سه‌لمینراوه.

ده‌سه‌لاتدارانی رژیمی به‌عس بێباک له لێپێچینه‌وه و لێپرسینه‌وه‌یه‌ک، خراپترین تاوان له کوردستان نه‌نجام ده‌ده‌ن و نه‌ته‌وه‌یه‌ک‌گرتووه‌کان و گشت ئۆرگان و ناوه‌نده‌کانی ژێر چاودێری نه‌و رێکخراوه‌ جیهانییه، له‌م باره‌یه‌وه بێده‌نگن. نه‌م شه‌ره‌ چه‌په‌ل و بێ روحمانه‌یه و هه‌لواسینی به‌ کۆمه‌لی کورد و عه‌ره‌ب له لای به‌عسه‌وه بووه‌ته بیانووی ئۆقره‌یی و ئارامی له ولات. به‌و حاله‌ش تا‌قه ولاتیکی نه‌ندامی نه‌م یه‌که‌تییه ئاماده‌ نییه‌ ده‌نگیک هه‌لبێژ. به‌لام بۆ نه‌وانه‌ی رێژ له مافه‌کانی مرۆف ده‌گرن ده‌بوا هیچ بیانوو و پاساوێک بۆ نه‌م بێده‌نگییه جێی په‌سند نه‌بوايه.

له شوێنه‌کانی تری دنیا‌دا به‌هاسانی یو ئین ده‌ست له کاروباری ناوه‌خۆیی ولاتانی نه‌ندام و مرده‌دات و رێگه‌چاره‌ بۆ کیشه‌ ده‌بینیته‌وه به‌لام کاتیک ده‌گاته‌ لای ئێمه‌ی کورد نه‌ته‌وه‌یه‌ک‌گرتووه‌کان و سکریتی‌ری کشتیه‌که‌ی گۆج خه‌واندن و خۆلادان هه‌لده‌بژێرن.

تاقمی به‌عس ئیزنی پێ دهرێ کۆمه‌لکوژی بکات و درێژه به‌ شه‌ڕیکی دژی خه‌لکی له به‌رانه‌هر سه‌رجه‌می نه‌ته‌وه‌یه‌ک له کوردستان‌دا بدات، نه‌مه‌ش سه‌ره‌پای نه‌ندامبوونی عێراق له یو ئین و ئیمزاکردنی نه‌م به‌لگه‌نامه‌یه له لایه‌ن نه‌م رێژیمه‌وه:

- ١ - به‌لگه‌نامه‌ی پیتشگری و سزادانی کۆمه‌لکوژی.
- ٢ - به‌لگه‌نامه‌ی ناوه‌ته‌وه‌یی له‌سه‌ر له‌ناو‌بردن و سه‌رینه‌وه‌ی هه‌موو شێوه‌کانی هه‌لاواردنی ره‌گه‌زی.
- ٣ - به‌لگه‌نامه‌ی ناوه‌ته‌وه‌یی له‌باره‌ی مافه‌ ئابووری، کۆمه‌لایه‌تی و رۆشن‌بیرییه‌که‌نه‌وه.

٤ - بەلگەنامەى ناوئەتەرمیى مافى ھاوولاتیوون.

ئىمە لەم بارمەووە تەنیا رێژیمی فاشیستی بەعس بەم کارانە تاوانبار ناکەین، بگرە زۆر و کەم نەتەووە یەکگرتوو و مەکانیش بە تاوانبار دەزانین، کە دەستى ئەم رێژیمەى ئاوالە کردوووە تا شەپى توانەووە و سەپنەووەى خەلکى سیفیلی کوردستان دەست پى بکات و پى ترس لە لێپرسینەووەش درێژەى بدات. فاشیستەکانى بەعس لە بەغدا کاتیک بێدەنگى یو ئین دەبین لە شەپى چەپەلیاندا دژى ئىمە پشت ئەستوور دەبن. هەمان ئەم پشت ئەستووریانە لە دەمی ٢٠٠٠ دا دراى هیتلەر و بینیمان، کە چى لى شین بوو. هەروەها ئىمە باش دەزانین، کە بەعس هەمان ئامانج و نیازى فاشیستى یەپان هەیه و ئىستە، کە شەپەکیان لە کوردستاندا دەست پى کردوووە پى شک لە داها توودا کارەساتیک بى سەرچەمى رۆهەلاتى ناوین دەنێنەووە.

نازادی له هه موو شت گرینگتره

سێ حهفته بهسەر گهڕانهوهی من له کوردستان رادهپێت. هەر ئهمڕۆ یهکهم نامهم لهوێوه پێ گهیشتوووه و له لایهن سهعدوللاوه نووسراوه تێیدا دهلت:

"گه لێک شت دواى تۆ گۆڕانیان بهسهردا هاتوووه، دهولت گهرهترين هيرشى خۆى بۆ سهـر "گهرووى عومەر ئاغا" له بهرهى بالهکایهتیه دهست پێ کرد و له لایهن ئیتمهوه ناچار به پاشهکشى کران. له رووداوهیلی شهـر و کشانهومیاندا هیزهکانی رێژیم نێزیک ٥٠٠ کهسیان لێ کوژرا و سهـر لاشهیان کهوته دهستی ئیتمه. رۆژی دواى فرۆکهکانی دهولت وەک تۆلهکردنهوه چۆمانیان بۆمباران کرد و له ئاکامدا کوڕیک به ناوی نازاد کوژرا. جێی ئاماژهیه تۆ وتووێژت لهگهـل بـهـمالهـی ئهم کوڕهدا کردبوو تا وەک نمونهی ئهوانه له کهرکووک وهدمـر نـراون نـیشان بدرێ. ههروهها ژمارهیهکی زۆریش لهم بۆمبارانه بریندار بوون."

به دهفتهری یادداشتهکانمدا دهچمهوه، بـهـمالهـیهکی خهـلکی شاری کهرکووک... ئهـرێ، ئهـوهـتا، من تابهتیه ئهوانم له بهرچاو گرتبوو تا باسیان بکهم. لاپهـرهـی دهفتهرکهـم دهممهـوه... دهبینم ئهـوهـتا ناوهـکی لیترهیه، نازاد... ئهـو تهـمهـنی ١٢ ساـل بوو.

پیاوکه ناوی کاکهڕمـش و ژنهـکهـی ناوی "خونچه"یه. دیاره ئهوان شتیکی دهگمـن و جیاوازیان لهگهـل خهـلکهـکی تردا نهـبوو. ئهوان له گهـرکهـی رهحیمماوای کهرکووک دهژیان، بـهـمالهـ و خزمـانی ئهوان پـشتاویشـت لهـوێ ژیاـبوون، کۆزیک مندالیان ههـبوون، دوکانیکی بچکۆله بۆ بهـرپـوهـچوونی

خۆيان هه‌بوو و به هه‌بوونی دوو دهسته مال لهو شارهدا له سه‌ریه‌ک ژيانيان خوش و حاليان ئاسووده بوو.

١٩٧٢ کۆره گه‌وره‌کەيان تیکه‌لی شۆرش بوو، رووی له شاخ کرد. کاتیک له ئاداری ١٩٧٤دا شه‌ر دهستی پێ کردهوه باوکی بنه‌ماله‌ش رێگه‌ی شاخی گرتە به‌ر و به قسه‌ی خۆی کاتی ئه‌وه بوو خه‌بات بۆ رزگاری خۆيان بکه‌ن. دوا‌ی ئه‌مه خونه‌چه، به ته‌نیا له‌گه‌ڵ چوار منداڵدا مایه‌وه. ئازاد ١٢، فه‌هاد ٩ شه‌یرزاد ٧ و قویادیش ٤ سالانه بوون. به‌و حاله‌ش نه‌ده‌بوا گرفتیکه‌ی گه‌وره بێته سه‌ر رێگه‌ی به‌رێوه‌چوونیان چونکه هه‌م له مالی خۆياندا ده‌ژيان و هه‌میش دوکان و مالیکه‌ی زیادیشیان هه‌بوو، که ده‌کرا له کاتی پێویستدا بیده‌نه کۆی.

به‌لام ئێسته من خونه‌چه له چۆماندا ده‌بینم. ئه‌و له دیوتکدا له‌سه‌ر ئه‌رد دانیشه‌توه که نۆ که‌سی تێدا ده‌ژین. ژنیکه‌ی گورجوگۆڵ و پڕ له وزه و کاتیک من ده‌مه‌وێ قسه‌ی له‌گه‌ڵدا بکه‌م، به پێچه‌وانه‌ی ژنانی تری کورد، که له کاتی بێنیی که‌سه‌یکه‌ی نه‌ناسراودا هیندیک شه‌رم و شووره‌یی له خۆياندا نیشان ده‌ده‌ن، ئه‌و باکیکی نییه له‌وه‌ی باسی خۆی و به‌سه‌رهاتی بنه‌ماله‌که‌یم بۆ بکات:

- من له که‌رکووک ده‌ترسام. دیاره کاتیک پیاوانی رژیم بیانزانیا‌یه که‌سه‌یکه‌ی هه‌ر بنه‌ماله‌یه‌ک - کورپان یان باوکیان - له لای شۆرشه، پاشماوه‌ی بنه‌ماله‌که‌ش شاربه‌ده‌ر ده‌کران. به شه‌وانه دره‌نگ پۆلیس به‌سه‌ر خه‌لکیان دادهدا، خه‌لکه‌کە‌یان ده‌برده ده‌روه و ده‌ستیان به‌سه‌ر ماله‌که‌دا ده‌گرت. ئه‌م دۆخه بۆ ژماره‌یه‌کی زۆر له دۆسته‌کانی من رووی دابوو. رۆژیک له دۆسته‌که‌وه هه‌والم پێ گه‌یشت، که کاربه‌ده‌ستانی میری زانیویانه مێرد و کۆری منیش پێشمه‌رگه‌ن و بریاره شه‌و بێنه سه‌رمان. له چاره‌نووسی خه‌لکی تره‌وه ده‌مزانی مانای چاوه‌روانیی ئه‌و شه‌وه سامناکه چییه، بۆیه

من نهوئستام تا شهو بهسهردا بئت و نهوان بواریان بئت بگه نه سهرمان. به به له نوؤتمؤبئلیکم به کرئ گرت، هر چوار مندا له کم تن خست و داوام له شؤفیرمه کی کرد بمانگه به نئته تهق تهق له سر رتگه کی کؤیه. شؤفیرمه که نهیده و یست له وه زیاتر له که لمان بئت، بؤیه رؤژی دواپی دوو هیسترم به کرئ گرت، پاش پئنج رؤژ به سواری و هئندیک جاریش به پی تا که یشتینه پئنجوین. دیاره نه مه نزدیکترین رتگه نییه بی نه وهی خه لک بئت بی چۆمان، به لام ئیمه ناچار و بی نه وهی نه که وینه دهست پیماوانی رژییم ده بووا له پیشدا برۆینه ناو خاکی ئیران و له وئوه دیسان جاریکی تر بگه رۆینه وه بی لای چۆمان.

من له پئنجوین چوومه نووسینگه کی پارتی و داوام لی کردن ته لگزامیک بی چۆمان بنئیرن و بلین ئیمه به رتگه وهین بی نه وئ.

رتگه کی تهق تهق بی پئنجوین زۆر دژوار بوو. ههوا زۆر گهرم و ئیمهش وهک پیویست ناومان پی نه بوو. دواپی سئ رؤژ که یشتینه "شه ده له" به لام نه مانوئرا له وئ بمئینه وه و رۆیشتین بی "سهرکه لوو". له وئ دوو شهو ماینه وه، من هه موو پاره کم له رتگه خه رج کردبوو و نه مده توانی هیسترم به کـرئ بگرم بی درئزه ی رتگه. به لام چاک بوو له وئ تووشی چهند پیشمه رگه که بووین و نهوان له م باره وه یارمه تیایان داین. نیوهی شهو نهوان به سواری لۆرییه که ده رۆیشتن بی پئنجوین و ئیمه شیان له که ل خۆیاندا برد. جگه له ئیمه که لیک بنه ماله ی تری هاوچاره نووس له که لدا بوون و هه موو رتگه ترسی نه وه مان هه بوو بکه وینه دواپی بنکه و سه یته رمکانی رژییم، که له ناوه نئزیک بوون.

له پئنجوین پارتی ۵۰ دیناری دا به من و به پی له سنووری ئیرانه وه چووینه نه ویدیو و رۆیشتین بی شاری سنه. له وئشه وه چووین بی مه هاباد و سهره نجام که یشتینه خانئ له سر سنووری چۆمان.

لەم رێگە درێژمدا گەلیک ماندوو بووین و تا گەشتینە ئێره دوو حەفتەی
 تەواوی کیشا، کاتیکی گەشتینە چۆمان پیاوێکەم سەری سوورما بوو،
 چونکە هیچ کات ئاگەداریان نەکردبوو ئێمە لە رێگەداین. بەلام من ئێستە
 خۆشحالم، پیاوێکەم کار بۆ شۆرش دەکات و هیندەشمان پارە لە شۆرشەوه
 پێ دەدرێ ئیادمان هەلسووێ. دیارە ئێستە وەک جاران خاوەنی مانی
 خۆمان نین، وەک دەبینی هەموومان لەم دیویدا دەژین و جێگەمان زۆر
 تەنگە. تازە ئەو کەسەش ئەم مالهێ پێ داوین خۆی پێویستی پێیەتی بۆ
 هیندیک خزمی نزیکی خۆی، کە ئەوانیش وەک ئێمە جێگەپەکیان بۆ زیان
 نییه. هیوادارم ئێمە لێره لە چۆمان بتوانین مالتیک بۆ خۆمان ساز بکەین و
 تێیدا بژین تا کاتیکی دەگەرێنەوه بۆ کەرکووک. دیارە تا عێراقی لە
 کەرکووک دەسەلاتدار بن من ئێرەم لا باشترە و تەنیا لە کاتیکیدا
 دەگەرێنەوه، کە شۆرش سەرکەوێ و تیکرا بگەرێنەوه.

ئێمە ئێستە لێره زۆر بێ دەرمان و هەزارین، من کاتی هەلاتن جگە لە
 هیندیک جلپەرگ، نەمتوانی شتیکی تر لەگەڵ خۆمدا بێنم. هەموو
 شتیکیان لە کەرکووک بەجێ هێشت و ئێستە بە دنیایێییهوه عێراقییەکان
 روێشتوون و هەموو شتیکی ئێمە و ئەوانەیی تریش، کە وەک من رایان
 کردووه تالان کردووه و خەلکی تریان بردووته ناو مالهێکەمان. بەلام ئەمانە
 زۆر گرینگ نین، تەنیا من بتوانم لەگەڵ بێمالەکەمدا بێ هەموو شتیکی،
 ئازادی لە هەر شتیکی تر گرینگترە.

ئیمە پلان بۆ ناشتی دەکشین

باش نیوه پۆیهک له گەڵ شەمالدا دەپۆم بۆ گوندی "بەردانگە" که له دۆڵەکی ئوبەرهمیه و له شوێنەکه مان - قەسرولسەلامووه - دەتوانین ببینین. شەمال کاریکی هەیه له لای کاک حوسین بەرپرسی ئه‌نجوومه‌ن و که گەشتینه ئه‌وێ ناوبراو بۆ خواردنی ئێواره له ماله‌که‌ی خۆی، که له هه‌لدێرتکا سازی کردووه و بانجێله‌که‌ی ده‌روانیته ناو دۆڵه‌که، میوانیمان ده‌کات. دیمه‌نی ئهم جیگه‌یه به شێمه‌یه‌کی سه‌یر سه‌رنج ڕاکێشه. پیاو لێروه ئاوابوونی خۆر له داوێنی کێوی "هه‌لگورد" به‌کێک له به‌رزترین لووتکه‌کانی کوردستانه‌وه ده‌بینی، سه‌ره‌تا کێوه‌که به تیشکی خۆر سوور هه‌لده‌که‌رێ، دوايه ره‌نگێکی شین دای ده‌کری و دیسان ره‌ش ده‌بیت و دواجا خۆره‌که به ته‌واوی ون ده‌بیت و ئینجا کاتی هه‌لبوون و رووناکیی ئه‌ستێرمان ده‌ست پێ ده‌کات.

رۆژی دوا‌ی له‌گه‌ڵ سه‌عدو‌للا ده‌پۆم بۆ ئاوا‌یی "وه‌لزی"، ئهم شو‌ینه گون‌دێکی ئاساییه و له راستیدا من گه‌رمکه له‌م به‌شه‌ی کوردستاندا دێیه‌کی "ئاسایی" ش ببینم.

ده‌کری به‌ سواری لاندرو‌ڤتیر برۆین بۆ ئهم گونده، به‌لام رێگه‌که‌ی زۆر خراپه. نزیک ۱۰۰ بنه‌ماله‌ له‌م گونده‌دا ده‌ژین و له‌به‌ر ئه‌وه هه‌ر ماله و ۶ - ۷ مندا‌لیان هه‌یه مانای ئه‌وه‌یه، که به‌ سال‌دا‌چووانیشی له‌سه‌ر حیسی‌ب که‌یت دانیش‌توانه‌که‌ی ده‌بنه‌ نزیک ۸۰۰ - ۹۰۰ که‌س. به‌لام کاتێک ده‌پۆینه ناو گوند ده‌بینین مه‌یله‌ چۆله‌وه‌له و ته‌نانه‌ت ماوه‌یه‌ک کات ده‌بات تا دوو پیاوی گه‌نج ده‌که‌ونه به‌رچاومان و پرسیا‌ریان لێ ده‌که‌ین. ئهم دوو که‌سه هه‌ردووکیان مام‌ۆستای مندا‌لانی گوند، هه‌سه‌ن ئه‌نومر و ئیبراهیم غه‌فوورن

و نهوان دهنه يارمه تيدهرم تا تيگه يشتنيک له سهر ژيانی خه لک له م ديده دا به دهست بيتم.

نهم دوو مامقستايه چوار ساله له م گوندمن و به وتی نهوان له م ماوهي دا هه ژماری دانیشتوانی گوند زيادی کردوه، چونکه خه لکی تر، که له شوینه کانی ترهوه له دهست شه و بمبارانی دهولت هه لاتوون ليره گيرساونه توه:

– دانیشتوانی ئیستهی ئيره زۆتر ژن، مندال و پياوی پيرن. ههیه کهشی نهويه زۆربهی پياو پيشمه رگه و له بهرهی شهردان. دياره هر ئيره وا نيه، ئیسته زۆربهی هه ره زۆری گونده کانی تريش وان.

له ١١ی ئادارهوه، که شه دهستی پی کردوه توه تا ئیسته نهم گونده حوت جار بمباران کراوه. بق ماوهی چهندين مانگ زۆربهی خه لکه کهی له ترسی فرۆکه به رۆژ دهچوونه بنی نهشکهوتان له و کپوهی سه رهوه تا گیانی خوڤيان بپاريزن. تنيا شه، نه و دهمانهی فرۆکه به ناسمانه وه نه بوو دهگه رانه وه ناو ماله کانیان. ئیستهش هه موو دهرسن له هيرشی هه وایی و دهمانن هه ردهم دهشی کاره ساتيک ليره روو بدات. به لام نهوان چاره يه کی تريان نيه، له لايه که وه دهبيت بيتن و ناگايان له مووچه و مه زرا و کشتوکاليان بيت تا شتيک بق بژيووی خوڤيان پيکه وه نين، له لايه کی تره وه مانه وه له نهشکهوت و بنی بهردان به هوی هاتنی سه ره ماوه دژوار و نامومکين بووه. نهوان ناپانه وی گونده که شيان به جی بهيلن.

سه رجه می دانیشتوانی گوند موسلمان و گونده که يان مزگه وتيکی لييه. مزگه وته که بينايه کی ساکاری له کوچک ساز کراوه، که دوو حوزی جياوازی هه يه. يه کیان پياوان کاتی نوژکردن هه موو جاريک دهستنوژی لی هه لدمگرن، دهست و لاقیانی تيدا دهشون و حوزه کهی تر بق خوشقورده، واتا هه موو له شيانی تيدا دهشون. ره سم و نهريت وایه هه ر کات پياوان

له گه ل ژنه کانیاندا بخهون، ده بخت به یانی زوو خویان له م هه زهدا بشوون.
 قوتابخانه یه کیش له ناواییدا هه یه کوو و کچ پیکه وه تیددا ده خوین و
 دهوویه ری ۱۰۰ مندا، له وانه ۳۰ کچ تیدا خه ریکی وانن. ئەم قوتابخانه یه
 بهر له شەش سال له لایەن شۆر شه وه ساز کرا و هه ول دراوه بهردهوام
 کاره کانی برۆنه پیش به لام له کاتی بۆمباراندا نهویش داده خری و
 مندا له کانیش وهک سه رجه می خه لکه که دهوون بۆ خۆشاردنه وه. شەش
 مامۆستا له م شوینه خه ریکی ده رس وتنه وەن و رۆژانه سات هه شتی به یانی
 ده ست پێ ده کن. لێره جگه له کوردی، ئینگلیزی و عه ره بیهش به مندا له کان
 ده خوینری. بۆ به شاربوون له م قوتابخانه یه پارهیەک له کەس وهرناگیرێ و
 ته وای خه رچی له سه ر شۆر شه. نزیک ده له سه دی منالانی گوند نایه نه
 قوتابخانه و نه مش زیاتر له هه ژارترین بنه ماله ن که پێیان وایه پتووسته
 مندا لیان له مه زرا کار بکن نه ک برۆنه بهر خویندن. مامۆستا هه سه ن
 له باره ی ئەم ناوچه یه وه ده لی:

– ئەم به شه ی ولات له سالی ۱۹۶۱ هه هه کات له بهردهستی رێژیمدا
 نه بووه. پێشتر ده ولت گوتیان به م ناوچه یه نه دها و نێزیکه ی ته وای نه وه ی
 پیش نه مانه له م ناوچه یه نه خوینده وارن. به لام ئیسته ئیمه پۆلی
 شه وانه شمان بۆ گه وه سالان داناوه و ژماره یه کی زۆریشیان فیزی نووسین
 و خویندن بوون.

پێشی ۱۹۵۸ هه موو خاک و مو لکی ئەم ناوه هی زه ویدارانی ده وله مه ند
 بوو، که بۆ خویان له شاردن ده زیان، نوینه ریان هه بوو به سه ر جووتیارانه وه
 ده که را و به رو بووه که ی بۆ کۆ ده کردنه وه و جووتیارانی ش کاریان بۆ نه وان
 ده کرد. دوا ی ریفورمی زه وای، که شۆرشی کوردیش به ته وای پشتیوانی
 لێ ده کرد و تا دوا ساتیش به شه که ی خۆی خسته بواری کرداریه وه، هه ر
 جووتیارێک بوو به خاوه نی پارچه زه ویه ی خۆی و دوور له ده سه لاتی مو لکدار
 توانی بۆ خۆی به ره می بینێ.

مامقستاكان دواى ئەو ئىمە بۇ خواردن مېوانى دەكەن، دەورتكى
 گوندەكەشمان لەگەل دەدەنەو، لە دورەو كرم و هورتك دەبىستىن، كە لە
 بەرى شەرەو دىت، هەرەك ئەو گوندانەى من پىشتەر لە بادىنان بىنىمن
 ئەم دىيەش لە لای چۆگەيەكدا ساز كراو ئاوتكى خاوتن و زولالى پىدا
 دەپوات و لە خوارەوئى گونددا دوو ئاش بە هیزى ئاوى ئەم چۆگەيە
 دەگەرتن. لە لای يەكەك لە ئاشەكانەو ئاوەك دەپواتە ئاوەكەنالىكى
 دىوارىن و لەوتشەو دەپواتە ئاوەكەنالىكى، كە لە بۆشكەيەكى چۆشكار ساز
 كراو، ئاشەكان بە چەرخى ئاوى هەلناسوورپن بگرە بە "تورپن" كار دەكەن
 "هاری" زەبەلاحى بەردىنيان هەيە و هەموو ئامرازىكى ميكانيكى ئەم ئاشە
 لە دار ساز كراو.

دەكەينە لای ژنىك خەرىكى نانكردەن و من تا ئىستە هەستم بەو كردووە
 لە كوردستان دوو شىو نەهە. چۆرتكىيان نانكى ئاستور و پرە و
 چۆرەكى تری ناسك و تەسكە. لێرە ئان بناخەيە بۇ ژيان و ئەم ژنە ئىستە
 ئىمە دەبىنين خەرىكى سازكردى نانى تەنك و ناسكە..... (نوسەر زياتر لە
 لاپەرەيەكى تری لەسەر چۆنەتیی نەن و شىوئى سازكردى نووسىو، كە
 من وەرگىرانى بۇ خۆنەرى كورد بە پىويست نازانم. - وەرگىر) ئەم نەنە
 تەنكە دواى وشكەو بوون دەكرئ ماوەيەكى زۆر هەلى كرى و بى ئەوئى
 خراب بىت. ئەگەر هېچ پىخۆرىش نەبىت دەكرئ نانى وشك و چا بخورئ و
 ئەمەش ئاسايىترىن خواردنى پىشمەرگە لە بەرەكانى شەردايە.

دىارە كوردستان ناسراو بە شتى تریش بۇ نموونە پەنیر، خەلك لە
 شیرى ئاژەلەكانیان گەلێك شت و لەوانە پەنیر ساز دەكەن. جگە لەمەش
 گوێز و هێندێك شتى تر وشك دەكرتەو و بۇ زستان، كە میو و خواردنى
 تر دەست ناكەن، خەلك بەم شتانه سال دەبەنە سەر.

ئاژەلى خەلك تىكرا لە لەوەرگە گشتیەكاندا بەختو دەكرن و بۇ هەر
 پانەمەرتك شوانتیک یان دووان هەيە ناگەدارى ئاژەلى گشت خەلكەكە

زیاتر له ۲۰۰۰ کس له بهشی کشتوکال دامه‌زاون و سهره‌پای به‌دهوامیی شه‌ر، خهریکی باشت‌رکردنی به‌ره‌مه‌پنان و سازکردنی ئاودیری ده‌ستین تا جووتیاران له‌م ریگه‌پوه بتوانن به‌ره‌میان زیاتر بکه‌ن. هه‌سه‌ن حوسین له درژده‌دا ده‌لی:

- ئیمه‌ بۆ به‌کاره‌پنان و خسته‌گه‌ری میتۆد و شیوه‌ی نوێ هیچ گرفتیک نابینن، به‌شه‌رتیک بپیته‌ هۆی باشت‌ربوونی کارمه‌مان. کوردستان هه‌رده‌م باوه‌شی به‌ پووی داهینانی نویدا ئاواله‌یه. ئیمه‌ پلان و به‌رنامه‌ی دوی شه‌ر داده‌پێژین، ئیسته‌ گرینگترین شت ئه‌وه‌یه وه‌ک پتووست خۆراک بۆ بژیویی خۆمان ناماده‌ بکه‌ین، به‌لام دوی شه‌ر کشتوکال په‌ره‌ ده‌ستین و گه‌لیک باشت‌ر ده‌بیت.

من ده‌رۆم بۆ خانه‌قا، که‌ له‌ لای ریگه‌که‌ی لای خواره‌وه و له‌ نزیک به‌ره‌ی ره‌واندزدا هه‌لکه‌وتوو. دوو پزیشکی فره‌نساییش بۆ هه‌لسه‌نگاندنی ئاستی پتووستیه‌کانی خه‌لک هاتوون بۆ کوردستان ده‌رۆن بۆ ئه‌و و منیش له‌گه‌لیاندا ده‌رۆم. من بۆ خۆم هیندیک له‌م تاقم و ده‌ستانه، که‌ ئه‌مسهر و ئه‌وسه‌ری دنیا ده‌گه‌رێن تا دیاری بکه‌ن له‌ کوێ ده‌رد و نازار زۆرتینه، ده‌رۆنگ، بووم به‌لام ئه‌م پزیشکانه به‌ راست‌بیزی و تیگه‌یشتنی دروستی خۆیان، که‌ له‌ ده‌رخستنی هاوده‌ردیان له‌گه‌ل ئه‌م خه‌لکه‌دا ده‌رده‌که‌وێ، کاریگه‌ریان له‌ من کردوو تا پتچه‌وانه‌ بیر نه‌که‌مه‌وه له‌بارمیان. ئه‌مانه‌ سه‌ر به‌ ئۆرگانیکن به‌ ناوی "پزیشکانی بی‌ سنوور". ژماره‌ی ئه‌ندامانی ئه‌م ریک‌خراوه‌ چهند سه‌د که‌سیکه‌ و له‌ هه‌ر شوێنیکه‌ی ئه‌م دنیا‌یه‌دا یارمه‌تیی ئه‌وان پتووست بیت ئه‌وان ناماده‌ن بگه‌نه‌ جیی مه‌به‌ست.

ئیمه‌ سه‌ردانی نه‌خۆشخانه‌ی خانه‌قا ده‌که‌ین، ده‌رده‌که‌وێ ته‌نیا که‌پریکه‌ و له‌ هه‌لدێر و لالێژیکه‌وه‌ ساز کراوه. دوکتۆر "فه‌یسه‌ل نه‌قشه‌ندی"، که‌ راسته‌وخۆ له‌ زانسه‌کی به‌غداوه‌ هاتوو و تیکه‌لی شۆرش بووه‌ لیته‌دا خه‌ریکی خزمه‌ته. دوکتۆر فه‌یسه‌ل ته‌نانه‌ت کورسی یان میزێکی نووسینی

نییه. " نهخوشخانهی ئەم دوکتۆره بۆ پیشوازی و تیماری بریندارانی بەرهی شەڕ، کە لەو بەری کێوەکەوێه، تەرخان کراوه. رۆژانە دە بریندارێکی بەرهی شەڕ، دوای شەش حەوت سات بە سواری هێستر دەگەنە ئێرە و دەبێت تیمار و چارەسەر بکۆن. دوکتۆر فەیسەل کارە سەرەتاییەکانی ئەم بریندارانە، وەک خاوەنکردنەوهی برین، پیشگری لە خوێن و پیچانی برین دەکات و دواوە بەریتیان دەکات بۆ نهخوشخانهی چۆمان.

لە کاتی کدا ئێمە لە ژێر کەپرەکە دانیشتووین، بریندارێک، کە پێشمرگەیهکی گەنجه بە سواری هێستریک دەگاتە لامان، لاقی بە بەر پارچەیی تۆپ کەوتوو و بە توندی خوێنی لەبەر دەروات. نهقشبەندی برینەکی بۆ دەشوا، پەرۆیهکی دەگۆڕی و دواتر بریندارەکە بە یارمەتی هاوڕێیهکی و گۆچانێک دەست بە رێگە رۆین دەکات.

لە خوار شوێنەکی دوکتۆر نهقشبەندییهوه، تاقمێک پێشمرگە راوهستان و دەردمکەوێ لە بەرهی شەڕهوه دێن، تەرمی پێشمرگەیهکی کوژراویان پێتە سواری هێستریکە. هێندێک رادهووستن، دواوە چەند پیاو تەرمەکە هەڵدەگرن، زۆر ئارام و بە سەرنجێکی تایبەتەوه دەیگوازنهوه و دەبخەنە ناو لاندروفتی رێک و بەرێی دەکەن.

لە رێگەیی گەڕانەوه لادەدەینە گوندی "واوسان"، کە دوو ساتێک لە رێگەکەمانهوه دوورە. بە شەتاوتێکدا هەڵدەگەڕین، جاروبار گرم و هۆزی چەکەکانی بەرهی شەڕ و دەنگی فرۆکەیی دەوڵەتی عێراق دەبێسین. لەم گوندە تووشی کۆمەڵێک هونەرماندە دەبین لەناو باخەکانی ئەم ئاوابییهدا خەریکی کاری مۆسیقان و گرووپیکیان پێک هێناوه بە ناوی "گرووپی مۆسیقای شۆرش". هەموو ئەمانەش دوای دەست پێکردنەوهی شەڕ لە ١١ی ئاداردا تێکەڵی شۆرش بوون. من لەگەڵ یەکیەک لەم هونەرماندانە بە ناوی "خالد ئەحمەد؟" کە مانچەژەن و خەلکی سلێمانی قسە دەکەم:

- کەسی پەسپۆر و تازەکاریش لەم گروویە ئێمەدا بەشداری و ئێمە
 ھەموو جۆریکی مۆسیقا، مۆدێرن و کلاسیک لێ دەدەین. ھەروەھا گشت
 ئالەتییکی مۆسیقاش وەک، کەمانچە، فلوت، گیتار، شمشال، کە ئامیتریکی
 تاییبەتی کوردییە بەکار دێن. مۆسیقای کوردی ریشە و ریتمی تاییبەت بە
 خۆی ھەیە، زۆر ھاسانە مۆسیقای کوردی لە عەرەبی جیا بکەیتەوە، چونکە
 لە راستیدا ھیچ لیکچووێکیان نییە. خەلکی کورد زۆر تیکەلای مۆسیقان و
 لە راستیدا دەکرێ ھەموو کورد بێنە مۆسیقار! مۆسیقا لای ئێمە زۆر
 گرێنگە، رەنگە لەبەر ئەوە بێت لەو رێگەیەو دەتوانین ھەستی خۆمان
 دەربڕین، شتە نەوتراوەکان باس بکەین، یەکتەتی و یەکپارچەیی لەناو
 خۆماندا پێک بێنین و بە راستی من پێم وایە مۆسیقا بەشتیکە لە سروشتی
 خەلک لێرەدا، ولاتی ئێمە زۆر جوانە و مۆسیقاش تیکەلای جوانییەکانە.

من دواتر، کاتیک لە قوتابخانەی گوندەمەدا خەریکی پڕۆفەن گوتیان لێ
 دەگرم، ئێستە ناتوانم باسی چۆنیەتی مۆسیقای ئەوان بکەم بەلام تێ
 دەگەم ئەم جۆرە مۆسیقایە ھەلقولای ناخی ئەم ولاتیە کە لاواندەو،
 باسی جوانی و شادی و خەم، پێکەو دەکات.

من بە تەنیا ئەم رێگەیە دەگرم بەر و دەگەریم، ئەوانی تر بێرێارە دواتر
 بێنەو. لەزەت لەم رێگەبێنە دەبەم، کە جارجار لەبن سیبەرێکدا بۆ
 ھەسانەو لادەدەم، بە ئاوێکی سارد خۆم فێنک دەکەم و تا نێزیک یالەکە
 لە دوورەو دەنگی مۆسیقاکی ناو گوند دێتە گوێم. ھاوکات گرم و ھۆزی
 بەرەو شەپش تیکەلێ ئەم دەنگە خەیاڵییە دەبێت. لە کۆتایی رێگەمەدا
 سەگی لای رانەمەریک دەبینم، کە لە بەرزایییەکەو ھەموو دەر و دۆلی
 خستووتە ژێر چاودێری و کاتیک چاوی بە من دەکەوێ بە ئارامی و بە
 راوھەشاندنی دووی بە روانینیکی وردی "سەگانی" بەخێرھاتنم دەکات.

ئەرپۇ ئىمە سەرى مارەكەمان پان کردوو تەو

سەرھەلدانی چەكدارانەى كورد ۱۱ى ئەیلوولى ۱۹۶۱ دەستى پى کرد و ئەومش كە بوو بە ھۆى تەقینەوہى ئەم سەرھەلدانە دىكتاتۆرى سەرکوتکارانەى جەنەرال عەبدولکەریم قاسم بوو.

بەلام سۆنگە و ھۆى سەرھەلدانی كورد بۆ گەلیك دواتر دەگەریتەوہ. سالى ۱۹۲۱ بەریتانیا دەولەتى عىراقیان لە ئەیالەتى مووسل و باشوورى میزبۆتامیا ساز کرد، كە پىشتەر بەشیک بوو لە ئیمپراتۆرى عوسمانى. سالى ۱۹۲۵ چارەسەریەكى دىخوازی خۆیان بۆ كىشەى كورد سەپاند و كورد لەبەر ئەوہ هیچ پرسىكیان لەم بارەوہ پى نەكرابوو بەم كارە ناپازى بوون. دیارە ھەر ئەو كات دەولەتى عىراق بەلینى بە "كۆمەلەى نەتەوہكان" دابوو كە مافى كورد و داخوازی ئەوان بۆ خۆبەریتوبەرى بپاریزی و قبوول بكات. بەلام هیچ كام لەم بەلینانە نەچوونە بواری كوردارییەوہ و بە پىچەوانە كورد ھەر لە سەردەمى شیخ مەحمودى حەفیدەوہ ۱۹۱۹ - ۲۳ تا سەرھەلدانی بارزانى ۱۹۳۱ - ۲۳، كە لە لایەن سوپای عىراق و بە ھاوکاری ھیزی ھەوایی ئینگلیزەوہ سەرکوت كرا، بە توندی لەژێر وشارى دژواردا بوون. سەرھەلدانىكى تر سالى ۱۹۴۲ لە بارزان دەستى پى كردهوہ و تا سالى ۱۹۴۵ بەردەوام بوو، ديسان دەولەتى ئەو كاتى نوورى سەعید بەلینى دا، كە پىشوازى لە داخوازیەكانى كورد بكات، بەلام ديسان ئەمەش بە كوشتار و ھەرخستنى گۆمى خۆین كۆتایی پى ھات.

لە ئەیلوولى ۱۹۴۶دا پارتى دیموكراتى كوردستان، بە نیازى ھەولدان بۆ رزگارى كورد و گەیشتیان بە مافەكانیان پێك ھات، ھەر زوو ئەم پارتییە

نۆپیه له لایهن دهلۆتیی عیراقهوه قهدهغه کرا و به ناچار درێژهی به خهباتی ژێرزهوینی دا. شۆڕشی ١٤ی تهمووزی ساڵی ١٩٥٨، که له لایهن هیندیک نهفسهروهه بهرپۆه جوو و بوو به هێی رووخانی دهسهلاتی مهلیک فهیسهل و سههرک وهزیرهکهی نووری سهعید، سههرتا سههرکهوتنیک بوو بۆ کورد و داخوازییهکانیان. له پهرهگرافی سییهمی یاسای بنهڕهتیی عیراقدا هاتبوو "دهلۆتیی عیراق له لایهن عهرهب و کوردهوه دامهزراوه" و وهک دوو گهلی یهکسان باسی کورد و عهرهب کرابوو. بهلام هاوکات له پهرهگرافی دووهمی ئهم یاسایهشدا دژی پهرهگرافی سییهم دهوتر، که "عیراق بهشیکی جیانهکراوهی دنیای عهرهبه". ههر له سههرتای ساڵی ١٩٥٩ هوه کورد تێ گهیشتن، که "کودهتا" ئهوهی لێ شین نهبووهوه ئهوان چاوهڕوانی بوون. له دهسهلاتی نوێدا هیچ جێگه و نوێنهرایهتییهک بۆ ئهوان دیاری نهکرا، نه له دهلۆت، سوپا یان بهرپۆهبریهکانی تردا و دیسان وهکو پێش وهک گهڵ و نهتهوهیتیک حیسیب بۆ داخوازییهکانیان نهکرا.

پارتی دیموکراتی کوردستان له رێگهی راگهیهندراو، خۆپێشاندان و کاری تری ناشتیانهوه ههولی دا جهنهراڵ قاسم بێنێته سهڕ ئه و برهوایه، که مل به داواکانی ئهوان بدا، لانی کهم بهشیکیان، که زۆریش ساده و ساکار بوون بکا، بهلام کهلکی نهبوو و به پێچهوانهوه لهژێر رێبهری جهنهراڵ قاسمدا نهک ههر ئهم گرفته به چارهسهرنهکراوی مایهوه بگره عیراق رێگهی وێرانی و رووخانی گرته پێش.

ریفۆرمی زهوی، که یهکیک له بهرنامه سههرمکییهکان بوو و به پێی بهپار دهبوو له سهراسهری عیراقدا بهرپۆه بچۆ، خراپ رێک خرا و ئاکامی پێچهوانهیی لێ کهوتهوه. بهشیکی زۆری خهلکی له دهسهلات نارازی کرد و به پیت و بهرهکهتترین شوێنهکانی ولات به نهکیلدرای و بێ بههره مانهوه و ناچار عیراق دهبوو شتی وهک، گهنم، جۆ و گهنمهشامی که پێشتر دهئاردانه دهرهوه ئیسته له دهرهوه بکێژ.

هه‌موو هه‌ولی قاسم نه‌وه بوو به هه‌ر نرخی‌ک بێ له‌سه‌ر کورسیی ده‌سه‌لات بمینیت‌ه‌وه. ناو‌پراو گشت نه‌یارانی خۆی وه‌ک به‌عسی، ناسیۆنالیستی عه‌ره‌ب، ناسری و سه‌ره‌نجام کۆمۆنیسته‌کانیشی، که سه‌ره‌تا له‌ دژی بزافی کورد هاوکاری بوون سه‌رکوت کردن. دوا‌ی هه‌موو نه‌مانه به‌ گشت هیز و توانایه‌وه هێرش کردوه سه‌ر کورد. به‌ هاوکاری نیشتمان فرۆشانی کورد ده‌ستی به‌ پرۆیا‌گه‌نده و کرپنی خه‌لک کرد و گه‌لێک که‌سی له‌ به‌ران‌به‌ر پارهی‌ه‌کی زۆر دا له‌ دژی شۆرش چه‌ک‌دار کرد تا ترس و دووبه‌ره‌کی له‌ناو کوردا ساز بکات. هیزه‌ نه‌منیه‌کانی نارد بۆ شارمه‌کانی کوردستان تا خه‌لکیان پێ بترسینێ و رووناک‌بیران، مامۆستا و قوتابیانی به‌ کۆمه‌ل‌گرتن و ره‌وانه‌ی زیندانی کردن.

له‌و ماوه‌یه‌دا، که ده‌وله‌تی قاسم خه‌ریکی نه‌و کارانه بوو، پارته‌ی دیموکرات و جه‌نه‌راڵ بارزانی هه‌ولی‌ان ده‌دا قاسم واز له‌م سیاسه‌تانه بێنێ به‌لام ئاکامی‌کی دل‌خواز به‌ ده‌ست نه‌هات. دیکتاتۆر بپاری دابوو بزوتنه‌وه‌ی کورد که ئیدی وه‌ک تاقه‌ ئۆپۆزیسیۆنی نه‌و هیشتا درێژه‌ی به‌ ژيان ده‌دا، تیک بشکینێ. له‌ نه‌یلوولی ۱۹۶۱دا هیزی نارد بۆ بارزان و کۆیه. کورد یه‌که‌م هێرشه‌کانی ده‌وله‌تیان تیک شکاند و دوا‌ی نه‌مه قاسم شه‌ری ته‌واوی له‌ دژی "سه‌ره‌ل‌داوان"دا را‌گه‌یاند. دوو حه‌فته دواتر قاسم رای‌گه‌یاند، که سه‌ره‌ل‌دانیک "له‌ لایه‌ن ئینگلیز و ئیمپریالیسته‌کانه‌وه ساز کرابوو" تیک شکینرا و بارزانی هه‌لاتوو به‌ بۆ دیوی سنوور.

به‌لام شته‌که به‌م شیوه‌یه نه‌بوو، به‌ پێچه‌وانه له‌ سالی ۱۹۶۳دا ده‌وله‌تی قاسم و لاواز و سوپای عیراق وا شپه‌زه بووبوون که به‌عس به‌ هاوکاری ژماره‌یه‌ک نه‌فسه‌ری ناسیۆنالیست توانی‌یان کو‌ده‌تای به‌سه‌ردا بکه‌ن و ده‌سه‌لاته‌که‌ی بپه‌ووخین. سه‌رده‌سته‌ی کو‌ده‌تا‌چی‌یان که‌سیک بوو به‌ ناوی عه‌بدولسه‌لام عارف، که داوا‌ی ناگه‌یه‌س و دیالۆگی له‌ کورد کرد و

دانوستاندن له گهال پارتیدا دمست پی کرد بۆ گه یشتن به جۆریک ئۆتۆنۆمی
بۆ کوردستان.

دیسانهوه نهم ههول و ههنگاوانه ی دهولهتی نوێ له دلهوه نه بوو و دهركهوت
تهنیا بۆ تپه پاندنی كات بووه، چونكه له سه رمه تای هاوینی ئه و ساله دا
سو پای عیراق تیکرا و به پشتیوانیی لهشكریك سه رباز و ته وای هیزی
هه وایی سووریا، به نامانجی له ناو بردنی هه تا هه تاییی جوولانه و ه ی کورد
له باکور ی عیراق و بۆ نه وه "عیراق بۆ ناوی راسته قینه ی عه ره بی خۆی"
بگێر نه وه، هێرش یان بۆ سه ر کوردستان دمست پی کرده وه.

له سه رمه تای پیلانه که دا وه زیری به رگری عیراق، جه نه رال سالج مه هدی
عه ماش (که نیسته بالۆیزی عیراقه له پاريس) رای گه یاند:

سو پای ئیمه به هیز و چهك و چۆلی پيشكه وتوو و مؤدیرن، روو له باکور
ده كه یین و هه موو چه ته و سه ربز ته م كان له نیتو ده به یین. سو پای ئیمه وهك
ئاو خوار دنه وه له م ئه ركه یدا سه ر ده كه وئ.

به م شتو مه به بوو یه كێك له ره شترین لاپه رمه كانی میژووی كورد ده سته ی پی
کرد. له یه كێك له رۆژه كانی سه رمه تای ته مووزی ئه و ساله دا له شار ی
سلیمانی ۱۸۳ پیاوی بیتاوان گیران، ئه م كه سانه كه له ته مه نی
جۆره و جۆردا بوون گوازا ونه وه بۆ جیگه یهك به ناوی "گردی سه یوان" له
ده ره و ه ی شار، تیکرا گولله باران کران و فری درانه ناو گۆرێکی به
کۆمه له وه. ئه م گۆره شه ش مانگ دواتر له لایه ن بنه ماله ی قوربانیه کانه وه
هه لدرایه وه و هه ر كه سه ئازیزی خۆی به جله كانی ناسییه وه.

له "کۆیه" و شوینه كانی تر دا خه لگیان به داره وه هه لده واسی و کاتیک
سو پای عیراق گه یشتنه گونديکی نزیکي رانیه، مه لایهك به چه ند منداله وه،
که هه ر کامه یان گولێکی به ده سته وه بوو له سه رباز مه كان پاراپه وه خه لکی
گوند مه كه نه كوژن. له ژیر فه رمانده ریی كه سیكدا به ناوی جه نه رال "ته ها

شه‌که‌رچی "خه‌لکه‌که درانه بهر ده‌ست‌ریژی گولله و ۱۵ من‌دال و مه‌لاکه کوژران. به‌عسییه‌کان شیومه‌کی به ته‌واوی "نویی شه‌پرکردنیان" لهم باره‌وه داهینا، نه‌ویش نه‌وه بوو من‌دال و پیاوی پیریان ده‌به‌سته تانکه‌کانیان‌ه‌وه تا له کاتی که‌وتنه داوه‌وه پيشمه‌رگه‌ی کورد نه‌توانن هیرشيان بکه‌نه سهر.

به‌لام له تشرینی دووهمی نه‌و سال‌دها، وانا دواي نزیک به شه‌ش مانگ شه‌پر سوپای عیراق جاري‌کی تر له هیرشه‌کانیدا بۆ له‌ناوبردنی کورد تی شکا. کاربه‌ده‌ستانی به‌غدا هاتنه سهر نه‌و به‌روایه، که به‌م شیومه‌ش ناتوانن به‌رخ‌دانی کورد تیک بشکینن. دیاره سوپا لهم ماوه‌یه‌دا توانیبووی هیندیک سهرکه‌وتن به ده‌ست بیتی و که‌لیک ناوچه له‌وانه بارزان و ئامیدی بخاته ده‌ست خۆی، به‌لام به‌ربه‌ره‌کانی و خۆراگری ههر به‌رده‌وام بوو و ده‌رکه‌وت وره‌ی به‌رز و شیلگیری پيشمه‌رگه له‌سهر خۆپاراستن گرینگ‌ترین فاکتوره لهم باره‌یه‌وه. سوپای عیراق جاري‌کی تر زۆر له‌وه نزیک بوو‌بووه‌وه به ته‌واوی تیک بشکێ، بۆیه ناچار دیسان ریگه‌ی دانوستان‌دنیا‌ن گرت‌ه‌وه پیش و به‌لینی چاره‌سهری کیشه‌کانیان به کورد دایه‌وه. کورد که دوو سال بوو له شه‌په‌وه گلابوون ئاماده بوون، وه‌لامی ههر بانگه‌وازیکی ناشتیانه بده‌نه‌وه.

دیسان ده‌رکه‌وت دانیش‌تنه‌کانی نیتوان میری و کورد بی‌ناکام بوون و جه‌نه‌رال عارفیش وه‌ک ده‌سه‌لاتدارانی پیش خۆی ته‌نیا مه‌به‌ستی خۆپ‌تک‌خستنه‌وه و ته‌یارکردنه‌وی سوپا‌که‌یه‌تی بۆ هیرشیکی به‌رب‌لاوتر بۆ سهر کورد. بۆیه دواي ماوه‌یه‌ک دیسان شه‌پر له کوردستان ده‌ستی پێ کرد‌ه‌وه و تا سالی ۱۹۶۵، که جه‌نه‌رال عارف له رووداو‌یکی گومان‌اویی دا‌که‌وتنی هه‌لیکۆپ‌ته‌ر، له نزیک شاری به‌سه‌ردها کوژرا، درێژه‌ی کیشا.

دواي مردنی عارف ده‌سه‌لات که‌وته ده‌ست برا‌که‌ی وانا موشیر عه‌بدول‌محمان عارف، که بوو به سهرکۆمار و سهره‌کی نه‌نجومه‌نی شۆرش.

سهرهک وهزیری دهولتی نوئی عیراق نهقیب تالب (یهکیک لهو ئهفسهرانهی، که پلانیان بۆ شۆرشێ ۱۹۵۸ دانا) دهستی کرد به وتووێژی نوێ لهگهڵ کورددا بۆ ئهوهی مل به هیچ کام له داواکانیان، تهنا ته ساکارترینیشیان بدات. شهر دیسان دهستی پێ کردهوه و دواى ماوهیهک و بۆ چاریکی تر سوپای عیراق لاوازتر له چاران ریگی دانوستاندنی بۆ کورد پیشنیاз کردهوه.

له مانگی حوزهمیرانی سالى ۱۹۶۶ عهبدورهحمان بهزان، پروفیسۆریکی دهرسخویندووی ئینگلیز و تاقه سهرهک وهزیری سیفیلی عیراق دواى سالى ۱۹۵۸ دهستی به گوتووێژ لهگهڵ کورددا کرد و لهگهڵیاندا گهیشه ریککهوتنیک، که به ریککهوتنی دوازه مادهی حوزهمیرانی ۱۹۶۶ ناسراوه. بهزان لهم ریککهوتنهدا ملی به هیندیک له داخوازییه بنهڕهتیهکانی کورد دا بۆ ئهوهی وشهى "خۆبهڕهوهری"ی باس بکا.

سوپای عیراق پارهیکی فرهوانی لهم شهره دهست کهوتبوو. ههروهها سوپا ههر له سهرمهتاوه گرینگیهکی زۆری دهدا به هاوکاری هیندیک له عهشیره کوردهکان که لهگهڵ شۆرش، پارتی دیموکراتی کوردستان و مستهفا بارزانی له دوژمنایهتیدا بوون. ئهم عهشیرهتانه له لایهن دهولهتهوه چهکدار کران تا وهک چاوساغی سوپا له شهرى دژی پیشمهڕکهدا کار بکهن و بۆ ئهم خزمهتەشیان له دهولت پارهى چاکیان وهردهگرت. ئهم دیاردهیه له درێژهی شهردا پارهى گرت و له ههر ناوچهیهکدا فرهماندهی سوپای ناوچهکه به مهیلی خۆی لیستیکی له ناوی (ساخهتی) خهڵک ئاماده دهکرد و بۆ کاربهدهستانی دهنارد و به پیتی ژمارهى ناوهکانیش پاره و خۆراکی لێ وهردهگرتن. ئهم لیست و ناوانه، که هیچ کات کوئنترۆڵ نهدهکران و له راستیدا گهلیک جار ههر بوونیشیان نهبوو، بۆ خۆی بووبوو سهرچاوهیهکی گرینگی دارایی بۆ ئهفسهر و جهنرالهکانی سوپا که له نێوان خۆیاندا دابهشیان دهکرد.

بۆيە لەناو سوپادا گەلێک لایەن خوازیاری درێژەدانی شەری کوردستان بوون بۆ ئەوەی دەرەتیی چەپاو و تالانیان بمێنێ. بەشیکی زۆری بەرپرسیانی سەرەو، بۆ نموونە بنەمەلەکانی تاهیر یەحیا، عەبدولمەحمان عارف و عەبدولسەلام عارف بۆ خۆشیان لەم گەندەلییەوه گلا بوون.

لەبەر ئەمە بەشیکی لە ئەفسەرانی سوپا دژی ئەو رێککەوتنە بوون، کە "بەزاز" لەگەڵ کورددا کردبووی و بووبوو هۆی راوەستانی شەڕ، کەوتنە بیرى لابرەنی ناوبراو و کەسیکی نێزیک لە خۆیان لە جێگەکەى دانا، کە ناوی عارف عەبدولمەزاق بوو و بەلێنى دا شەڕ لە کوردستان دەست پێ بکاتەوه. جەنەرال فەیسەل ئەلشەنسى و ئیبراھیم ئەلعوقەیلی، کە هەردووکیان لە ئەوروپا خۆتەندبوویان، لەبەر خۆیانەوه پیلانیکیان بۆ نەهێشتنى "ئەفسانەى بارزانی" دارشت. سوپا بە چەکی نوێ پۆشته و پەرداخ کرا و بریاری سیستەماتیکی وێران و چۆڵکردنى هەموو گوندەکانى کوردستان کەوتە بواری کردارییەوه. پێش لە هەر هێرشى سوپا هێرشى تۆپخانه و بۆمبارانى فرۆکە دەستی پێ دەکرد. پلانەکە ئەوه بوو ناوچە کوردییەکان لێک داگیرێن و خاڵی لەتکردنیش جادەى هاملتون لە رهواندزەوه بۆ حاجی ئۆمەران دانرابوو.

بەلام شەڕە گەورەکەى هەندریڤ لە سەرەتای بەهاری ١٩٦٦ههوه بوو بە خاڵی وەرچەرخان و سوپای عێراق زیاتر لە ١٥٠٠ کەسى لێ کوژرا، کە بوو بە هۆی رووخانى وەرەیان و تا کەرکووک و لەوشەوه بۆ بەغدا پاشەکشەیان کرد.

ئەم تیکشکانەى دەوڵەت دەورەپەکی بۆ ناستییەکی لەرزۆک خۆلقاند، شەڕ بەردەوام مایەوه بەلام نەک لە ناستی پێشوو. میری جارىکی تر بەلێنى چارەسەرى کێشەکەى دا و رای گەياند نامادەپە هیندیک لە داخوارییەکانى کورد قبوڵ بکات. جەنەرال عەبدولمەحمان عارف، سەرکۆماری عێراق بۆ

خۆی هات بۆ کوردستان، جەنەرāl بارزانی بینی و کۆمەڵیک رێککەوتنیشیان پیکهوه مۆر کرد. بەلام دیسانهوه رێبهرا نی سوپا دژ دهرکهوتن و بوونه هۆی سههرنهگرتنی رێککەوتنهکان. بۆیه هیچ کام و تهنا نهت تاقه یهک دانه له بهلینهکانی دهوڵت جێبهجێ نهکران، به پێچهوانه ههول درا بزاڤی کورد پارچه بکریهت و ئاژاوه له کوردستاندا ساز بکری، تا بیانووێک بێت بۆ دهست تێوهردانی سوپا.

دیاره لهم ماوهیهدا دهوڵت زۆر لاواز بووبوو و نهیدهتوانی هیچ کام له داخوازی و پێویستییهکانی خهڵک جێبهجێ بکات، بهعس، که سالی ۱۹۶۳ ماوهیهکی کورت دهمسهلاتدار بوون و کردهومیان بووبوه مایهی بێزاری خهڵک، توانییان له ۱۷ی تهمووزی ۱۹۶۸دا دهمسهلات بگرنهوه دهست و دیارترین کهسیان، ئهمهده حهسهن بهکر، که له ۱۹۶۳ سههرهک وهزیر بوو، ئیسته وهک سههرکۆمار هاتهوه سههر حوکم.

راستی حزبی بهعس چی شتی که لهو دهمهوه تا ئیسته بووهته گهرهترین دوژمنی کورد؟ ناوی رهسمیی ئهم حزبه "حزبی بهعسی سۆسیالیستی عهرهبه و گهلیک" کارناسی دهرهوه" و لهوانه له سوێد پێیان وایه حزبیکی سۆسیالیسته. پێم وایه هیچ شتی که له دنیا دا ناتوانی لهم بۆچوونه ههلهتر بێت، چونکه راستی حزبی بهعس به تهواوی ناسیۆنالیست و سهراچهکهشی بۆ تاقمێکی فهناتیکی ناسیۆنالیستی عهرهبی دهگهڕێتهوه. ئهم حزبه بناخی کرداری لهسهر پیلانگێری دامهزراندووه و به توندی دژی دیموکراتیه، به ئاشکرا و بێ شهڕمانه له ههر شتیهیهک که لێ وهردهگرێ تا دهمسهلاتی خۆی بهسهر خهڵکدا راگرێ و نهیارانی خۆی به کوشتن، گرتن و تیرۆر بێدنگ بکات.

ئیدیۆلۆجیی حزبی بهعس له نازیزم و فاشیزمهوه سهراچه دهگرێ، دژایهتی ئهم حزبه لهگهڵ کۆمۆنیزم لهو سهراچهوهیه، بهلام ههروهک چۆن

هینتەر سالی ١٩٣٩ بۆ پیشخستنێ پلانی خۆی، پهیمانی له گهڵ ستالیندا بهست، به عسبیه کانیشت خۆیان گۆڕیوه و خۆیان کردووته هاو پهیمانی یه کهتیی سۆفییت. به عسی ههولیکێ زۆر دهمان تا له دهرهوه پیکهێ خۆیان بهرنه سهر و ههر بۆ ئهوه مه بهستهش بنکه په کیان له بهیرووتی لێناندا داناوه تا لهو بارهوه کار بکات.

حکومهتی تازهی به عس پێشنیازیکێ نوێی بۆ ناشتی خسته بهردهستی کورد، که سه رهبرای دوودلی و بێ باوهریان بهم دهولهته، به ناچاری قبوولیان کرد. شهر گهلیک وێرانیی له گهڵ خۆیدا هینابووه کوردستان و گهمارۆی نابوویری دهولهتهکانی عێراق کوردی تووشی برسیهتی کردبوو، دوکتۆر و دهرمان و نهخۆشخانه پیکهوه پێچرابوون و بهشی ههره زۆری قوتابخانه له ترسی شهر و له بهر نه بوونی پێداویستی داخرابوون. ئهوان سال دواي سال تووشی شهریکێ ناهاوسان بوو بوون بێ ئهوهی دنیاي دهرهوه بچووکتیرین گوێ بداته چاره نووسیان.

به لام ئهم جارهش ههروهک سهردهمی دهسهلاتدارانی بهری، کارهکه تهناي بۆ کاتکرین و فریودانی کورد بوو. نهت و مه بهستی گهیشتن به ناشتی و چاره سه ریکێ ناشتیانه له لای دهولهتهوه بوونی نه بوو. پاش تێپه رینی ٣ مانگ و دواي ئهوه دهر فتهیان دهست خست سوپاکهیان ریک خه نهوه و درێژدانی شهر له خۆیاندا ببین، دیسان دهستیان کردهوه به لهشکه رکیشی بۆ سه ر کوردستان. درندهیی و بێ رحمیی هیرشی ئهم جاره سنووری هه موو تاوانهکانی تری دهولهتی عیراقی بهزاند. له مانگی ئهیلوولی سالی ١٩٦٩ دهستهیهک سه ربازی عیراقی، دواي ئهوه له شهریکێ هیرزی پێشمه رگه دا تیک شکابوون گهیشتنه گوندی "داکان" له نزیک شاری دهۆک. هه موو ژن و مندالی ئهم گونده بۆ خۆشاردنه وه په نایان برده بووه بهر لهشکه و تیک له نزیک گونده که. سه ربازه عیراقیه کان هاتن له پیش لهشکه وته که ناگریان کردهوه و ههر که سیک لهم خه لکه بێ دهسه لاته

دهیویست خۆی له به زیندوویی سووتان رزگار بکات دهکوته بهر گوللهی
ئهم سهربازانه و گیانی لێ دمهسندرا. له ئاکامی ئهم کردوهدا ٦٥ کهس ژن
و مندالی ئهم گونده بهم شێوهیه کوژران.

له سههرمتای سالی ١٩٧٠ دا دهسهلاتی بهعس هاته سهه ئهو پروایه، که
بهم شێوهیه سههرکهوتنیک بهدی نایه و به نیازی ملدان به داخوازی
ئۆتۆنۆمیی خهڵکی کورد دهستی کرد به گوتویپێژ لهگهڵ شۆرش، پارتی
دیموکراتی کوردستان و جهنهرال بارزانی.

١١ ی ئاداری ١٩٧٠ رێککهوتنیک له لایهن ههردووک لاهه ئیمزا کرا، که له
١٤ خال پێک هاتبوو و به پێی ئهو رێککهوتنه دهیووا ئۆتۆنۆمیی کوردستان
له ماوهی چوار سالدا رابگهیهنرێ، کورد دهیووا ئازاد ببن له کاروباری
خۆیاندا، بهرپۆمهبری خۆیان ههلبژێرن، نهخۆشخانه، قوتابخانه و...
خۆیان ههبن و دهولهتی ناومندیش بریار لهسهه دهرهتنان و فرۆشتنی نهوت،
سیاسهتی دهرهوه و پارێزگاری له ولات بدات.

کورد ئهم جارمهش زوو بۆیان دهرکهوت که ئهم رێککهوتنهش له لایهن
دهولهتی بهعسهوه تاکتیکییه. گهلیک بهلگه بۆ ئهم بانگهشهیه له بهردهستدان
بۆ نموونه:

- چوار ههفته دواي مۆکردنی ئهم رێککهوتنه، بنکهی ناومندی پارتی
دیموکراتی کوردستان له مووسڵ کهوته بهر هێرش و ژمارهیهک له
ئهندامانی ئهو پارتیه کوژران. ههچ لیکۆلینهوهیهک لهم بارهیهوه نهکرا و ههچ
کهسیش لهسهه ئهم کاره نهگیرا و دادگهی نهکرا.

- پێنج کورد دیاری کران بۆ بهشداری له دهولهت بهلام ههچیان بۆ
ئهندامهتی له ئهنجومهنی بهرپۆمهبری شۆرش، واتا بریاردهری راستهقینهی
ولادتای رێگهیان پێ نهدهرا. ئهنجومهنی بهرپۆمهبری شۆرش له سهیهک ١٧
ئهندامی ههبوون، که تیکرایان ئهندامی حزبی بهعس بوون. دهولهت لهم

ناوهدا تەنیا ئەرك و كارى ئەوه بوو گوێ لە ئەنجوومەنى ناوبراو بگرت و
بپارەكانى جێبەجێ بكات.

- لە پەیمانەكەدا دەولەت بەلێنى دابوو یارمەتیی ئاوەدانکردنەوەی
كوردستان بدات و قەرەبووی ئەو زیانانە بكاتەوه كە لە شەڕدا بەر خەلك
كەوتوون. بەلام هیچ كام لەم بەلێنانە نەبوونە كردار. لە هەزاران بنەمالەى
ئاواری و زیان بەركەوتووی كورد تەنیا هەژمارێكى زۆر كەم قەرەبوو كرانهوه.
دیاری دەبێ ئەوه بوترێ، كە ئەم هەنگاوانە لە باری رێگەدان بە داوا
كولتورییهكانى كورد باشتەر چوونە پیش، لە بەغدا ئەكادیمییهكى كوردی
كرایهوه، رۆژنامەیهكى رۆژانە بە ناوی، "برایهتی" وەك ئۆرگانى رسمیی
پارتى دیموکرات رێگەى پێ درا، كەلیك كۆچ و گرووبى مۆسیقای كوردی
یارمەتى دران و بە گشتى دەرفەت بۆ گەشه و پەرەپێدانی كولتوری كوردی
رمخسا. دیاری ئەمە خۆی هەنگاوێكى بەكەلك بوو بەلام زیاده لە پادە لە
لایەن دەولەتەوه وەك پرۆیاگەنده بەكار دەبرا و لەژێر سیپەرى ئەم هەنگاوەدا
هەم داواكانى تری كورد لە بیر دەكران و هەم لە لای دنیای دەرەوهشدا وا
نیشان دەدرا، كە ناشتی بۆ كوردستان گەراوتەوه و رێژیى بەعس هەموو
بەلێنەكانى خۆی بەجێ هێناون.

لە راستیدا حزبى بەعس هەمەكارەى ولات بوو. جگە لەوان هیچ حزب و
كەسێكى تر هەلى نەبوو بپاریك بۆ سوپا، دەزگا جاسووسى و
ئاسایشییهكان، پۆلیس و هێزى هەوایی دەریكات، بگره هەمووان دەبوو
ملکەجی بپاری دەولەت و دەولەتیش ملکەجی بەعس بێت. دەگەن كوردێك
رێگەى پێ دەدرا تەنانەت لە ئەكادیمیای تاییبەت بە سوپادا بخوێنێ.

بەعس بەلێنیا دابوو سیستەمى جاشایەتى لە كوردستان هەڵوێشتنەوه
و چەك لەو كەسانە وەرگرەوه، كە دژی پێشمەرگە و شۆڕش شەڕیان
كردبوو. بەلام قەت ئەم كارمیان نەكرد، بە پێچەوانە ئەو تاقمانەیان هان

دهدا هیزش بکهنه سەر کوردی بێ تاوان و ئاژاوه بنێنەوه.

له سهرمەتای سالی ١٩٧١دا بارزان چەندین جار بۆمباران کرا و تاوانی ئەم کارەشیان خستە ئەستۆی جەنەرāl سەعید سیکالی فرماندەیی بنگەیی هیزی هەوایی له کەرکووک. هەر له سهرمەتای ئەو سالەوه پیلانێک بۆ کوشتنی "ئیدریس بارزانی" بەرپۆه چوو و دواي ئەوەش هیزشێکی ناسەرکەوتوو کرایه سەر جەنەرāl بارزانی خۆی. هەردووکی ئەم پیلانانە له لایەن حزبێ بەعس خۆیهوه داپۆژابوون. سالتیک دواتر دیسان پیلانێکی تر بۆ کوشتنی جەنەرāl بارزانی ئاشکرا بوو. رۆژنامەوانێکی سەر به هەوالدەری رسمی دەولەت هاتبوو به بیانووی گوتویژ له گەل بارزانی، جانتایهکی له گەل خۆی هینابوو بۆمیکی تیدا بوو، پلانەکه وا داپۆژابوو، که رۆژنامەوانەکه جانتاکه له لای بارزانی دانئ، خۆی به بیانووی "سەرناو" دوور کهوتتەوه، به دەزگایهک بۆمبه که بهتەقیانی و له نزیک شوێنه کهش ترقمبیلێک ناماده کرابوو تا تاوانبار له رێگه یهوه دەرچێ. به لām هەر جۆریک بوو ئەم کابرایه ناماده نەبوو پیلانەکه تا دوا سات جێبه جێ بکات و خۆی و کارمەکی ئاشکرا کرد. ئاکامی لێکۆڵینه وەکان نیشانی دا، که ئەم پیلانە گلۆهش هەر له لایەن به عسپیه کانهوه داپۆژاوه. به لām بهو حالهش هیچ کام لهم تاوانبارانه نەدرانه دادگه.

به عس پارمیهکی فرهوانیان له کوردستاندا خهرج دهکرد، به لām نه بۆ ناوهندانکردنهوه و سازکردنی پرد و قوتابخانه، بگره بۆ کرپنی به کریگیراو و زیادکردنی ژمارهی جاش.

سهره رای ئەوه عیراق ٨٠ بالۆیزگهی له دنیا دا ههیه تهنیا کوردیک کرا به بالۆیز له پراگ، "موحسین دزهیی"، که دواتر بوو به بالۆیزی عیراق له که نه داش. له ناو وهزارهتی دهر وهشدا به کردهوه کوردیک نابینرێ.

پارتی دیموکراتی کوردستان ئهوپهڕی ههولێ خۆی دا تا به لکو ناشتی

دریژه‌ی هه‌بیت و به‌عس رازی بکات به‌لکو گوێ له داواکانی ئه‌وان بگرێ، به‌لام به جیتی ئه‌وه سیاسه‌تی به‌عسییه‌کان له هه‌مبهر کورددا سه‌خت و سه‌ختتر بوو.

دوای ئه‌وه سه‌رۆک وه‌زیری سۆفییه‌ت سه‌ردانی به‌غدا ی کرد و له سالی ۱۹۷۲دا په‌یمانی دۆسته‌یه‌تی له نێوان عێراق و سۆفییه‌تدا مۆر کرا، ئیدی گه‌ڕێکی تر له‌م بواره‌دا ده‌ستی پێ کرد. تا ئه‌و کات رێژی می به‌عس ته‌ریک کرابوو، به تایبه‌تی له دنیا ی عه‌ره‌بدا به‌لام به‌ستنی په‌یمانی دۆسته‌انه له ته‌ک ولاتی سۆفییه‌تدا به کرده‌وه مانای تیکشکانی ئه‌م دیواری ته‌ریکه‌مانه‌وه‌یه بوو. کۆمۆنیسته عێراقیه‌یه‌کان له‌ژێر سیبه‌ری ئه‌م رێکه‌وته‌نه‌دا هه‌موو قه‌تلوعام و کوشتاریکی به‌عسیان له بیر کرد، له بیریان کرد ئه‌وان سالی ۱۹۶۳ زیاتر له ۶۰۰۰ کس له باشتترین که‌سه‌کانی خۆیان به ده‌ست هه‌مان پیاو، که ئێسته ده‌سه‌لاتداره، وانا ئه‌حمه‌د حه‌سه‌ن به‌کر له‌ده‌ست دان، ته‌نانه‌ت ئه‌وه‌یه‌مان له بیر کرد، که ئه‌و ساته‌ی په‌یمانی دۆسته‌انه‌ی رووس - عێراق ئیمزا ده‌کرا ژماره‌یه‌کی زۆر له ئه‌ندامانی حزبی کۆمۆنیستی عێراق له‌ژێر لێدان و له به‌ندیخانه‌کانی به‌عسدا بوون و دارکاری ده‌کران.

حزبی به‌ناو شیوعی عێراق، که هه‌موو بریارێکی راسته‌وخۆ له کرێملینه‌وه وه‌رده‌گرێ، دوای ئه‌م په‌یمانه ئاماده‌یی خۆی بۆ به‌عس ده‌ربهری تا به‌رواته ناو به‌ره‌ی به ناو "پێشکه‌وتووی نیشتمانی" و شتی که به‌عسییه‌یه‌کان له‌مێژ بوو ده‌یانخواست، تیکرای لایه‌نه‌کان به‌پۆنه ناو ئه‌م "به‌ره‌یه" وه و به‌م شێوه‌یه بتوانن خۆیان وه‌ک حزبیکی دیموکراتیک به ده‌ره‌وه نیشان بدن. به‌لام له‌سه‌ر بناخه‌ی پرۆگرامی ئه‌م ئۆرگانه که له لایه‌ن به‌عسییه‌یه‌کانه‌وه داڕێژراوه، ده‌بووا هه‌شت له ۱۶ ئه‌ندامی ئه‌م به‌ره‌یه له حزبی به‌عس بن، دوو که‌سیان راسپێراوی حزبی به‌عس، دوو که‌سیان نوێنه‌ری پارتی دیموکراتی کوردستان، دوو که‌سیان کۆمۆنیست و دووانه‌که‌ی تر بۆ حزبه‌یه‌کانی تر دانرابوون. مه‌رجی به‌شداری و بوونه ئه‌ندام

لەم بەرمه‌یه‌دا ئه‌وه‌ بوو حزبی به‌عس وه‌ك "حزبی رێبهر" به‌ مافی كۆنترۆلی ته‌واو به‌سه‌ر سوپا، پۆلیس و ه‌یزه‌ ئه‌منیه‌تییه‌كاندا بناسی. پارتی دیموكراتی كوردستان ساز نه‌بوو به‌م مه‌رجانه‌وه‌ بچێته‌ ناو ئه‌م به‌رمه‌یه‌وه‌، بگه‌ر پێشینیازی رێخسنتێکی تری كرد، كه‌ ده‌یتوانی بناخه‌یه‌ك بێت بۆ عێراقێکی دیموكراتی. به‌لام داواكه‌ی پ. د. ك. ره‌ت كرایه‌وه‌.

یه‌كه‌م حه‌فته‌ی ته‌مووزی ساڵی ١٩٧٣ نازم كزار هه‌ولی كوده‌تایه‌کی له‌ دژی ئه‌حمه‌د حه‌سه‌ن به‌كر و سه‌دام حوسێن تکریتی دا. به‌لام ئه‌م هه‌وله‌ تیک شكا، وه‌زیری به‌رگری "حامد شه‌هاب" له‌م ناوه‌دا كوژرا و وه‌زیری ناومخۆش "زه‌هیدان ره‌هاب" بریندار بوو. نازم كزار له‌گه‌ڵ ١٢٠ كه‌س له‌ هاوکارانی له‌ ده‌زگای ئه‌مندا گیران و بریاریان له‌سه‌ر درا. دوا‌ی ئه‌وه‌ كوده‌تاكه‌ دامركایه‌وه‌ سه‌ركۆمار ئه‌حمه‌د حه‌سه‌ن به‌كر ده‌ركه‌وته‌ پێشبه‌ری خه‌لك و بێ شه‌رمانه‌ به‌م شێوه‌یه‌ ده‌ستی به‌ قسه‌ كرد:

گه‌لی خۆشه‌ویستی عێراق، ئه‌مرۆ ئیمه‌ سه‌ری ماره‌كه‌مان پان كرده‌وه‌. نازم كزار به‌رپرسی هه‌موو سه‌تمکارییه‌كان، لێدان و كوشتنی زیاتر له‌ دوو هه‌زار مرۆف له‌ عێراق بوو. خۆشه‌ویستان، من دلنیا‌تان ده‌كه‌م، كه‌ ده‌وله‌ت هه‌یچ ئاگاهیه‌یه‌کی له‌و تاوانانه‌ نه‌بووه‌، كه‌ نازم كزار خه‌ریکیان بوو.

وێرایی له‌م په‌یامه‌دا سه‌رسووڕه‌تین بوو، راستی ئه‌مه‌ ده‌ری ده‌خست كۆ له‌ عێراقدا ده‌سه‌لاتی به‌ ده‌سته‌.

بریارده‌ری راسته‌قینه‌ی عێراق، جێگری سه‌ركۆمار، واتا سه‌دام حوسێن تکریتی، پیاویكه‌ بێ پله‌ و پایه‌یه‌کی ره‌سمی له‌ خۆتێنددا. ئه‌و خه‌لكی تکریته‌ و ئه‌و پله‌یه‌ش كه‌ له‌ حزبی به‌عس به‌ده‌ستی هه‌تاوه‌ ته‌نیا له‌ سیبیه‌ری دلره‌قی و كرداری بێ ره‌حمانه‌یه‌وه‌ بووه‌. سه‌دام وه‌ك كه‌س به‌رپرسی لێدان و مردنی ژمارتیکی زۆر له‌ نه‌یارانی ناو حزبه‌كه‌ی خۆیه‌تی. له‌ كۆبوونه‌وه‌ و له‌ ناو هاوکارانی‌دا باس له‌وه‌ ده‌كات حزبی به‌عس له‌ سه‌رووی هه‌موو

ياسايه كه وهيه، سه دام بۆ خۆى نايشاريته وه كه به دهستی خۆى خالۆى
خۆى له بهر نه وهى دژى پارتەكهى بووه كوشتووه. (راستىبه كهى نه وهيه
سه دام سه رمەتای سالى ۱۹۵۹ خالۆى خۆى كوشت و له بهر نه وهش نه بوو
ناوبراو دژى حزب بوو بگره مامىكى سه دام له برى نه وه كچه كهى بدات به
سه دام نه مەرجهى بۆ ناوبراو دانا و نه ویش بۆ هیچ سلگردنه وهيك نه م
پياوهى كوشت).

سه دام حوسين تكريتى نوێنه رێكى راسته قينهى نه و جۆره رێژيميه، كه له
سالى ۱۹۶۸ وه له عىراق له سه ر كارە، رێژيمىك كه ۱۲۰ مروفى له
مهيدانه كانى به غدا و به سه ر هدا ته نيا به تۆمەتى جاسوسى يه وه له واسى.
رێژيمىك كه نه ته نيا له عىراق لىدان و تاوان دهكات بگره پياو كوژه كانى
ده نيرۆ بۆ قاھيره، به يرووت و له نده نيش تا گيانى نا رازيان بستين.

نه مانه تا قمىك پياون هیچ هەستى مروفىيان تىدا به دى ناكرۆ، به شى
زۆريان خەلكى شارى تكريت، كه له باكو رى به غدا هەلكه و توه و هەر
كامه يان به خەروار سه روهت و سامانى له رێگه ي پۆست و جىگه ي
ده سه لاتەكه ي وه ده ست ده كه وى. له ناوه ندى هەموو نه م تاوانبارانه دا سه دام
و خزمه كانى را وه ستاون، كه سه رجه ميان نه ندامى عه شيره تىكى تكريت.
پياوانى نه م عه شيره ته هەموو پۆسته گرینگه كانى ناو سوپا، نه من، هيزى
هەوايى و وهزاره تى ناو مخۆيان له ژىر چنگدايه. له خواره وهى نه وانه وه
هيندىك نه فسه رى سوپا و سه رۆك پۆليس هەن خەلكى شاره كانى "عانه،
راوه، مووسل و بيجين"، له خواره وهى نه وانيشه وه نه ندامانى حزب و
به كرىگى راوان، كه كارى لىدان و تاوان نه نجام ده دن.

تاكتىكى حزبى به عس نه وهيه ده ست بخاته ناو هەموو عه شيره ته كان و
له ناواندا نه ندامى وه فادار به حزب ده كاته بانه ده ست و ده سه لاتى ته وارى
ده داتى تا به مه يلى خۆى بپيار له سه ر چاره نووسى خەلكى بدات. ئاكامى

ئەم سىياسەتە ئەۋەپ كەلسەن خوتىندە ھەر سەرلەكار دەرچوۋ ناچار
مەلەكەچى كەلسەن ئەزان و نەخوتىندە ھەربى خەزىنە تەكلىپى ھەربى. لە ھەر
كۆشەپەكى شارەكانە ۋە بىنەپەكى ھەربى بەس ھەربى كۆنترۆلى خەلەكە
ۋە كەشت ھەلسەكە ۋە تەكلىپ خەلەكە ۋە تەكلىپ خەلەكە ۋە تەكلىپ خەلەكە.

لە دوا ساتەكانى سالتەمگە ۱۱ ئادارى سالتە ۱۹۷۴ دا رەبەرانى كورد
ھەلبەت دا لەگەل رەبەرانى بەس پەك بىن ۋە بەلەنەكانى چوار سال پەش
بەلەنە بوارى كورد رەبەرانى ۋە خەبەر رەبەرانى كوردستان ۋەك پەش بەلەن
دراپوۋ رەبەرانى. رەبەرانى ۱۱ ئادار ئىدىرەس بارزانى چوۋ بۇ بەلەنە تا
بەلەكە كار بەلەنە رەبەرانى رەبەرانى بەلەنە ۋە داۋاكانى بەلەنە. بەلەنە ھەلبەت
كورد بىنەلەنە ۋە بىنەلەنە.

رەبەرانى ۱۱ ئادارى ۱۹۷۴ جۆرە "ئۆتەنەمەك" لە لايەن دەلەنە ۋە رەبەرانى
كە كورد نەلەنە ۋە پەلەنە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
خەلەنە، پەش بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە.

بەلەنە رەبەرانى لەم رەبەرانى تەلەنە ۋە بەلەنە، كە دەلەنە ناۋەنە
دەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
(تەلەنە) ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
كوردستانىدا چەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
سەنجا بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە.

بە كوردىيەكە پەلەنە "ئۆتەنەمەك" رەبەرانى تەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
رەبەرانى شەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە.

خەلە چەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە
ھەلەنە رەبەرانى ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە ۋە بەلەنە:

يەكەم گرفت پتوھندىيى بە ئابوورىيى ناوچەي ئۆتۈنۈمىيەۋە ھەببو، پارتى ديموكراتى كوردستان ھەردەم پىشنىيازى ئەۋەي دەكرد، كە بودجەي عىراق بە پىتى سەرچەمى دانىشتوانەكەي دابەش بىكرى و بەشى دانىشتوانى ناوچەي كوردستانىش لەسەر ئەۋ بىنەمايە جيا بىكرىتەۋە. كورد گەرەكەيان بوۋ دواي جياكردنەۋەي بودجەي سويا و ئەۋ بەشانەي، كە دەبوا دەۋلەتى ناۋەندى بەسەرياندا رابگا، بە پىتى مافى ناوچەكەيان بەشيان بەركەۋى.

بە پىتى بۆچوۋنى دەۋلەتلىش دەبوا ۋەزىرى دارايىي عىراق، لە سەراسەرى ۋلاتدا بە ناوچەي ئۆتۈنۈمىشەۋە مافى بىرياردانى لەم بارەيەۋە ھەبىت و لە ئاكامدا مەترسىيى ئەۋە دەبوا كورد ھىندىك سال نەك ھەر ھىچيان لە بودجەي ۋلات بەرنەكەۋى بگرە قەرزدارى دەۋلەتلىش بىنەۋە. چونكە ۋەزىرى دارايىي ئەۋ دەسەلاتەي ھەببو ھەر كات بىيۈستايە بە مەيلى خۆي پىسۈلەيەك بىنيرى بى ئەۋە كەسىك مافى ملەكچى يان كۆنترۆلكردىنى ھەبى.

كىشەي دوۋەم لەسەر پۇلىس و دەزگاي ئەمن بوۋ. پارتى ديموكرات ھەردەم داۋاي ئەۋەي كىردوۋە كاروبارى دەرەۋە و بەرگرى لە دەستى دەۋلەتى ناۋەندىدا بىت بەلام پۇلىس و دەزگاي ئەمن، لە ناوچەي ئۆتۈنۈمىدا لە لايەن كورد خۆيانەۋە بەرپوۋە بچىت. ئەم داۋايەش بە تەۋاۋى لە لايەن بەعسەۋە رەت كرايەۋە و دىمانۈيىست سنوورى دەسەلاتيان لە كوردستان زياتر بگەن.

خالى سىيەمى جى ناكۆكى، سنوورى كوردستان بوۋ. لە رىككەۋەتەكەي سالى ۱۹۷۰دا ھاتبۈو كە لەم ناۋچانەدا، كە ھەردوۋك لا لەسەرى ناكۆكن، لە ماۋەي سالىكدا سەرمىتريەك بىكرى و بزانن لە كوئى زۆربەي دانىشتوان كوردن. ئەم سەرمىتريە ھىچ كات نەكرا، بە جىي ئەۋە رىژىم دەستى كرد بە دەركردىنى زۆرەملىتى كورد لە گوندەمكەنى كەركوۋك، سىنچار و خانەقەن و لە جىگەي ئەۋاندا غەربىي ھاوردەي دامەزاندن. ئامانجى ئاشكرى دەۋلەت

لەم کارەدا ئەوە بوو ژمارەى عەرەبىيان لەم ناوچە کوردییانە زیاد بکات تا ئەگەر کاتیکیش ملی بە سەرژمیری دا ئەوە ئاکام لە قازانجی خۆیاندا بێت. دەوڵەت بۆ گەشتن بەم مەبەستە لە هیچ کاریک خۆی نەدەپاراست، هەزاران کورد بە رۆژى رووناک لەو گوندانەدا وەدەر دهنران، که پشتاوپشت تێیاندا ژیاوون. هاوکات لەگەڵ ئەمە ٤٠,٠٠٠ کوردی فەیلیشیان لە بەغدا و باشووری عێراقەووە دەرکرد. ئەم کوردانە بە سالان لەوێ ژیاوون، هاوولاتی عێراقی بوون و گەلیکیشیان سەربازیان بۆ سوپای عێراق کردبوو، بەلام ٢٤ سات هەلیان پێ درا و دواى ئەوە دەرکران بۆ ئێران.

بەعسییهکان نەچوونە ژێرباری سەرژمیریەک، که پێشتر بەلێنیان داو، لە برى ئەوە داوایان دەرکرد بگەڕێنەووە بۆ ئەو سەرژمیریەى، که سالی ١٩٥٧ ئەنجام دراو. کورد سەرەپای ئەوێ دەیانزانی گەلیک ئالوگۆر لەو دەمەووە پێش هاتوون دیسان ساز بوون ئەمەش قبوول بکەن. بەلام هەر زوو دەرکەوت، که دەزگای ئەمنیی عێراق خەریکی سووتاندنی ناوی هەزاران کوردە که ئەو دەم دانێشتووی شاری کەرکووک بوون و لە جێگای ئەوان بەلگەى ساخته و ناوی عەرەبییان بۆ ساز دەرکردن، که میژووی سالی ١٩٥٧یان لەسەر دەدان.

خالی چوارەم، که کورد لەگەڵیدا ناکۆک بوون لەسەری، دەسەلاتی سەرکۆمار بەسەر دەستەى بەرپۆمبەری ناوچەى ئۆتۆنۆمی بوو. بە پێی پێشنیازەکەى دەوڵەت دەبووا ئەنجوومەنەکە، که وەک دەوڵەتى ناوچەى کوردستان کاری دەرکرد هەشت ئەندامى هەبێ و لەلایەن ئەنجوومەنى یاسادانانى کوردستانەووە هەلبێژێردرێ، بەلام دەسەلاتی ئەم کۆمیتەیه زۆر سنووردار بوو و سەرچەمى وەزارەتەکانى دەوڵەتى ناوهندیش دەبووا لە هەر باریکەووە تەنانت ئاوەدانى و ئاودێریش بریارەرى بنه‌پەتى بن. بە پێی ئەم حیستییه هەردووک ئەنجوومەنى یاسادانان و کۆمیتەى بەرپۆمبەرى لە

کوردستاندا ملکه‌چی بریاره‌کانی به‌غدا بن. هه‌روه‌ها سه‌رکۆماریش نه‌و ده‌سه‌لاته‌ی پێ درابوو، که هه‌ر کاتیک بیه‌وی و پیتی وای پێ پێویسته هه‌ردووک نه‌نجوومه‌ن هه‌له‌وشینیتته‌وه.

کاتیک ئیدریس بارزانی گه‌یشته به‌غدا بۆ نه‌وه پێشنیازه‌کانی لایه‌نی کوردی بۆ کاربه‌دهستان باس بکات، ساز نه‌بوون گوێتی لێ بگرن. سات ۱۵:۲۰ی رۆژی ۱۱ ئاداری ۱۹۷۴ سه‌رکۆماری عێراق ئۆتۆنۆمی کوردستانی به‌ پێی پلانه‌که‌ی خۆیان راگه‌یاند به‌لام نه‌م راگه‌یاندنه‌ هاوکات بوو له‌گه‌ڵ هه‌رمشه‌ و هه‌رمشه‌ی سه‌دام تکریتی که پارتی دیموکراتی کوردستان ده‌بێت له‌ ماوه‌ی ۱۵ رۆژاندا نه‌م پلانه‌ په‌سند بکات ده‌نا. . . .

شیوعیه‌کانی عێراق ئێسته به‌ ته‌واوی پشتیوانیان له‌ هێرشێ ده‌وله‌ت بۆ سه‌ر کوردستان ده‌کرد. دوا‌ی نه‌وه‌ رووس میسرین له‌ ده‌س چوو ئێسته عێراق گرینگترین شوێن بوو بۆ نه‌وان و بریار بوو له‌ شاری به‌سرهدا دوو بنکه‌ی ده‌ریایی بۆ هێزه‌کانیان ساز بکهن. سۆفیه‌ت به‌ هاوکاری گروپی شیوعی له‌ هه‌موو دنیا‌دا لایه‌نگرانی خۆی رێک خستبوون تا جوولانه‌وه‌ی کورد وه‌ک پلانی ئیمپریالیزم بناسێن و له‌ دژیدا پرۆپاگه‌نده‌ بکهن و هه‌مان کات هه‌ولیان ده‌دا رێژی می به‌عس وه‌ک ده‌وله‌تیکی پێشکه‌وتوو و سۆسیالیست به‌ دنیا بناسێن.

یارمه‌تی رووس بۆ عێراق، هه‌م مادی و هه‌م مه‌عنه‌ویه‌که‌ی له‌ ناستیکی به‌رفه‌رواندا به‌. هه‌ناردنی چه‌کوچۆڵ به‌ شیعه‌یه‌کی به‌ربڵاو ده‌ستی پێ کردووه‌ و تا ئێسته‌ دوو ده‌سته‌ له‌ مۆدێرنترین فرێکه‌کانی سۆفیه‌ت، واتا "تی یو"، که هێشتا نه‌ندامانی په‌یمانی "وه‌رشۆ" نه‌یان توانیوه‌ وه‌ری گرن به‌ عێراق دراوێ. له‌گه‌ڵ نه‌م فرێکه‌نه‌دا فرێکه‌وانی رووسیش نێردراوێ و جگه‌ له‌مه‌ هه‌شت هه‌زار رووس له‌ عێراقن که ۳۰۰۰ که‌سیان خه‌ریکی ئاماده‌ و ته‌یارکردنی سوپای نه‌و ولاته‌ن و له‌ هێزی ده‌ریایی، هه‌وایی و زه‌ویندا کار

دمهکن، سوپای عیراق له سهه مۆدێلی رووسیدا دابهش کراوه به سهه سێ ناوچهدا و هه ناوچهیهک بکه و ناوهندی فهرماندیهیی تایبهت به خۆی ههیه.

کورد خۆیان بۆ شهپتی تر ناماده دمهکن، له کۆبوونهوهیهکدا، که رۆژی ١٤ی ئادار له گه لاله به رتوه چوو پلانهکی رێژیم روت کرایهوه. له نیوهی دووهمی ئاداردا کۆچیکی راستهقیینه به رهو کوردستان دهستی پێ کرد، که نمونهی له میژووی جیهاندا دهگمهنه. نهک هه خه لکی ساکار، که ههچ شتیکیان نه بوو له دهستی بدهن، یان قوتابیان، که له دهست ستهم راکهن، یانکو پێشمه رگه، که دیار و ناسراو بوون بۆ رێژیم بگره خه لکی چینی ناوهنجی، که به سالان بێ خه م و به ئاسوودهیی ژیا بوون، ئهندازیار، دوکتۆر، مامۆستا، پیاو، ژن، مندال. . . هه موو رێگی کوردستانیان گرت به. له ماوهی دوو ههفته دا نزیکه ی دووسه ههزار کهس له سهه رانسهری عیراقه وه گه یشتنه کوردستان و تیکه لی شۆرش بوون.

رۆژی ١ی نیسانی ١٩٧٤ هه یزکی زه وینی عیراق له رێگی سلیمانییه وه به رهو دهۆک که وته رێ و له رێگه له لایه ن هه یز پێشمه رگه وه پێشی پێ گیرا و شه پتی دژوار دهستی پێ کرد. رۆژی ٨ی نیسان فه رۆکه کانی عیراق هه رشیان کرده سهه ر گونده مکانی نزیک شاری رواندن، دیسان بۆ جاریکی تر شه پ گه یشته وه کوردستان.

ئەگەر سوئد بىتوانايىيە چەكى دۆلەت تانك بۆ ئىمە بىتيرى

ئىستى، كە مەن خەرىكى نووسىنەۋەي پىنچەمىن و دوپىن دەفتەرى رىپۇرتاجەكەم مانگىك بەسەر گەرەنەۋەم لە كوردستان تى دەپەرى و كتوپر وا ھەست دەكەم نووسىنەۋەي ئەم رووداۋانە كاتى فرمەتى بىرد لەۋەي مەن لەۋى بە چاۋ بىنمىن.

ئەم پايزە باراناۋىتەرىن پايز بۈۋە مەن ۋەبىرم بىت و ئىستى، كە خەرىكى نووسىنەۋەي ئەم شتەنەم، نىۋەشەۋىكى دەرنگە و باران بە تۈندى لە پەنجەرمەكە دەدات. ھەموو ئەم ماۋەيەي مەن لە كوردستان مامەۋە تەنبا جارىك باران بارى، بەلام ئەمە خۆي ھەۋالى ھاتنى ۋەرزى سەرماۋسۆلە و كاتى ھاتنى زىستانە. شەۋەكانى زۆر سارد بۈۋن و گفەبەيەكى سارد لە دۆلەكانەۋە ھەستى پى دەكرا، كە ئەمەش نىشانەي ئەۋمەي زۆر ناخايەنى دۆلە و شىۋەكان بە بەر دادرەپۇشزىن.

لە ماۋەي چۈر ھەفتەدا مەن تەنبا دوو ھەۋالى كورتم لەسەر دۆخى كوردستانەۋە لە رۆژنامە سوئىدىيەكاندا بەرچاۋ كەۋتۈۋە و ھىچى تر. لەو ماۋەيەدا كە شەپكە لە ۱۱ ئادارەۋە ھەلگىرساۋەتەۋە رەنگە نەزىك بە ۰۰۰ ھەزار كەس كوژراپەن، بەلام كوردستان دىنبايەكى ترە و دەگمەن ئەۋانەي، كە دەزانن ھەر جىگەيەك بەۋ ناۋە بۈۋنى ھەيە.

لەم ماۋەيەدا نامەيەكەم لە "شەمال" ۋە پى گەشتۈۋە و تىپىدا دەنوۋسى: شەپكە لە كوردستان زۆر تۈندەر بۈۋە لەم ھەفتەنەي دوپىدا، ۋەك خۆت ناگەدارى لەم دوو مانگەي دوپىدا عىراقىيەكان پالەپەستىيان بۆ سەر بەرەي "گەرۋى عومەر ئاغا"، ئەم شۈپنەي تۆ خۆت بۆي چۈۋى و شاخى زۆزك

زیاد کردووه، به لاقم هیرشی وان له لایه ن هیزمکانی ئیمهوه شیرانه بهریه چ دراونه تهوه. ئاگری چهکی دوزمن زۆر بهرین و بهرفروانه به لاقم به شیوهیهکی جیگهی ستایش له لایان شهروانی ئیمهوه، تیک شکینراون. تهلیگرامیک که له بهیرووتهوه گیشتهووه ئهمرۆ له رۆژنامهکانی سوئیدا بلۆکراوتهوه:

"سوپای عیراق به ٤٠٠ تانک له سهرحه می ١٠٠٠ تانکی سوپاکهیهوه خهریکی هیرشیکه له ههولیرهوه بۆ رواندوز و به نیازه بهرخۆدانی کورد تیک بشکینێ و ناوچه کوردیهکان لیک دابهری. ئهم تهلیگرامه له لایه وتبهیژی مستهفا بارزانی له بهیرووتهوه گیشتهووه. به قسهی ئهم نوێنه ره کورده نزیک به نیو میلیون کورد - زۆربهیان ژن، منداڵ و پیر - له دهست شهپی سوپای عیراق ههلاتوون و گوازاراونهتهوه بۆ شوینی ئهمن تا له ئاگری تۆپ و فرۆکهکانی عیراق به دوور بن، لهو دهمهی هیزمکانی پێشمهرگه خهریکی بهرخۆدان و بهریه رچدانوهی سوپای عیراقن. من له دهفتیری ریپۆرتاژهکه مدا نووسیومه:

من ئهم ماویه ههست به بوونی کات ناکهم، وا دهزانم ههموو ژیانم لهم ولاته دا ژیاوم. به یارمهتیی رۆژمێرهکه م ههول ددهم بزانم کام رۆژ ئهم دێرانهم نووسیوه به لاقم بێ ئاکامه.

شهویکی درهنگ ههلی ئهوم بۆ دهرمخستی بتوانم ئیدریس بارزانی ببینم. نهو رۆژ و جیگهیهکی گرینگی لهم شۆڕشه دا هیه و ئهوهی من بیستوومه ئهویش وهک باوکی خۆی، جیگهی ریزی خهلهک و ئهگهر رۆژیک بیت و ئهم پیره جهنهراله دوا کۆچ بکا، بێ شک تهنیا ئهو جیگهی دهکرتیهوه. مرۆف لێردها ههه جیگهیهک دهروا ناوی ئهوه:

ئیمه دهیت لهگهڵ ئیدریسا قسه بکهین ئهگهر بهیاره کارێکی گرینگ بیته پیش.

شۆڤىشى كورد له لايەن پارتى ديموكراتى كوردستانهوه پتېبرى دىمكرى، كه هەرسى سال چارىك كۆنگرههك دىمكرى و دواين كۆنگرهى پيش له دەست پىكردنهوهى شەهەكى نادارى ١٩٧٤ بەسترا. ئامانجه سياسىيەكانى ئەم پارتە لەم كۆنگرانەدا ديارى دىمكرىن كه له پرۆگرامەكەيدا هاتووه:

"ئىمە بۆ دامەزراندنى دەولەتتىكى ھەلبژێردراوى ديموكراتى شۆڤىشگىر خەبات دىمكرىن. ھەروەھا خەبات دىمكرىن بۆ پىكەتەنەى ئالوگۆر له بوارەكانى ئابورى و كۆمەلەيەتتى كۆمەلگە و دابىنكرەنى ئازادى ئاين، چاپەمەنى و سياسى بۆ گشت ھاوولەتياين."

"ئىمە خەبات دىمكرىن بۆ بەھىزكرەنى برايتى و پتوھەندى نىوان نەتوھى عەرەب و كورد و بناخەدارشتنى برايتى له نىوان كورد، عەرەب و كەمەيەتتەكانى ترى ناو عىراق. ھەروەھا ھەول دەدەين بۆ بەھىزكرەنى پتوھەندى له نىوان گەلى كورد و ھەموو گەلانى ترى دنيا".

ئىمە ھەول دەدەين بۆ بەھىزكرەنى پتوھەندى و دۆستايەتى له نىوان پارتىمان و گشت ئەو ھىز و لايەنەى ناو عىراق بىروايان بە داخوازيە رەواكانى ئىمە و ھەموو جوولانەوھى ديموكراتىكى بەشەكانى ترى كوردستان ھەيە...

جەنەرال بارزانى سەرۆكى پارتىيە و خوشى ھەك پتېبرى جوولانەوھە ناودىر كردووه. بارزانى بنگەى سەرەكىى خۆى ھەيە، بىيارە گرینگەكان تەنيا له لايەن ئەوھە دەردمچن و نزىكەى رۆلى سەرکۆمارتىكى ھەيە، كه كۆمىتەى ناوھەندى ھەك پەرلەمان و مەكتەبى سياسى ھەك دەولەت له بەردەستىدا كار دىمكرىن.

مەن نىوھشەوێكى دەرەنگ ئىدىرىس بارزانى له يەكێك لەو فەيلەيانەى كاتى خۆى بۆ تۆرىست و گەشتیاران ساز كراوه، له تەنیشەت چادەرەكانى بەشى راگەیانەندا دەبینم و له دوروھە و له تارىكەيەكەدا ھەست بە بوونى

ژماره یك پيشمه رگهش لهو نزيكانه دا دهكهم. ژماره يهك فرماندهش له دهوړی ميژنيك و له ژيتر رووناكيبی چرالامپايه كدا دانيشتون، كه كشموه وايه كي شپږ شگيرانه ی به جيگه كه داوه.

نيدريس كورته بالا و له هه لسوكه وندا زږر پياوانه و بهريز دپته پيش چاو. زږر وريا و ژير دياره و سهره راي نه وه وه لامه كاني ديپلوماتيانان زږر يش ريک و راست باسی شت دهكات. نه وه هول دمدات هه موو نه و كاته خهريكي چاوپيكيه وتنه كهي له گهل من بي به لام هر تاو نا تاويك پيساويك به په يامتيكه وه دپته ژووره وه و دمبيت وه لامي په يامه كشي زوو وهرگريته وه بډيه ناوبراو له م باره يوه داواي لپبووردن له من دهكات. نيدريس سهرتا روو له من دهلي:

- نيمه خوشحالين دوستيكي ترمان بق پهيدا بووه، دياره من دهزانم نيمه كهليك دوستي ترمان له سوږددا هيه. خه لكي سوږد سوزي زږري بق شپږشي نيمه هيه و نيمه بهريزه وه سهيري نه م كاره ي سوږد دهكين. به تايبه تي له م رږزه رهشانه ي نيمه ي تيدايين پتويسته نه م دوستايه تيبه به هيزتر بكرئ، سوږدييه كان دمتوانن يارمه تيبه كي گوره بن بق نيمه.

من دهلي م به لام نيوه ناتوانن چاوه پروانيه كي زږرتان له سوږد ببي، رهنه هينديك يارمه تي مړوي، به لام نه وه ي نيوه زياتر پتويستانه چهك و تفاقي شهړه، وا نيه؟

- به لي، راست وايه تانكه كاني عتراق گوره ترين كيشه ي نديسته ي نيمه ن. نيمه وهك پتويست چهكي دژه تانكمان نيه، نه گهر سوږد بيتوانيايه لهو چهكانه مان بق بنيري زږر يارمه تيبه كي به نرخ دهبوو.

من له وه لامدا دهلي م به داخوه نه م شته نيمكاني نيه و نيدريسش قبوولي دهكات.

سوږد تنيا چهك به وولاتانه دفرقيشي، كه پتي وايه به كاريان نايه نن و

داواى ئۆتۈنۈمى كوردى ئىرانىش بېيىتە راستىيەك و سەرکەوتنى
 عىراقىش، كە لە تېكشكاندن و لاوازکردنى كورددا بەدى دېت لە قازانجى
 ئىراندا نىيە چونكە ئەو كات ئەم كارە دەيىتە ھۆى دەست پىكردىنى شەرىكى
 گەرەتر لە نىوان دوو ولاتى ئىران و عىراقدا. بۆيە درىژدانى شەر لە
 كوردستانى عىراق زياتر لە ھەر شتىك بە قازانجى ئىرانە و بۆ ئەو
 مەبەستەش تا ئەو جىگەيە يارمەتتى كورد دەدات، كە خۆيان لە بەرانبەر
 سوپاي عىراقدا راگرن و ترازووى دۆخەكە لە بەرژمەندى خۆيان راگرن.

دىارە پتەيرانى كورد رىالىستىن و دەزانن ئەم دۆخە وايە، بەلام ئەوان ھىچ
 كات ھەك مەن بەم شىوھىە باسى شتەكە بۆ تۆ ناكەن. بە پىچەوانە بە
 ھۆشيارىيەكى زۆرمە ناوى شا دىنن و ئەگەرىش باسى ھۆى ئەم
 يارمەتییانەيان لى بېرسى دەلەين ھەمووى لەبەر ھەستى مەردۆستىيانەى
 شاىە، كە يارمەتتى ئىمە دەدات.

ئەگەر ئەم شتە وايە ئەى بۆ ئەوان فەزكەكانى عىراق ناخەنە خوارمە، كە
 ئاسمانى ئەوان دەبەزىنن، گوندەمکانیان بۆمباران دەكەن و لەسەر خاكەكەى
 ئەوانىشدا خەلك دەكوژن؟

ره‌نگه‌ئو دوایین پٚبه‌ری خه‌لگ بٚت

دوا‌ی سالانیک ناشتی له‌رزۆک و ناسه‌قامگیر له‌ کوردستانی عێراقدا، سالی ۱۹۳۱ بۆ جاریکی تر هه‌لومه‌رجیکی ئالۆز رووی له‌ ناوچه‌که کردبووه‌ و شیخ نه‌حمه‌دی بارزان، که باریکی جیگیری ده‌روونی هه‌بوو، له‌ سالی ۱۹۱۴ هه‌ دوا‌ی نه‌وه‌ی شیخ عه‌بدولسه‌لامی برای له‌ لایه‌ن عوسمانیه‌کانه‌وه له‌ مووسل له‌دار درا، سه‌رۆکایه‌تی هۆزی بارزانی گرتە ده‌ست. شیخ ره‌شید ناویک، که نه‌ویش خه‌لکی ناوچه‌کانی ده‌روبه‌ر بوو به‌ بیانوی نه‌وه‌ی نه‌حمه‌د پشتی له‌ ئیسلامی راسته‌قینه‌ کردوه "جیهادی دژی هۆزی بارزان راگه‌یاند. سوپای عێراقیش ده‌ستی له‌ کیشه‌که وه‌ردا و به‌ کاروانیک سه‌ربازه‌وه رووی له‌ بارزان کرد. هاوکات نه‌م هیزه‌ که‌وته داوی بارزانییه‌کان و به‌ هه‌زار ده‌ردی سه‌ر و دوا‌یی به‌ یارمه‌تی هاتنی هیزی هه‌وایی ئینگلیز، توانیی له‌م داوه‌ رزگاری بٚت. ئه‌و که‌سه‌ی پٚبه‌رایه‌تی هیزی کوردی له‌م شه‌رده‌دا کرد برای بچووک‌ی شیخ نه‌حمه‌د بوو، که به‌ مه‌لا مسته‌فا ناسراوه‌.

مه‌لا مسته‌فا هه‌ر هه‌مان ئه‌و پیاوه‌یه ئیسته‌ دوا‌ی ۴۲ سال تٚبه‌په‌رین به‌سه‌ر ئه‌و رووداوه‌دا، پٚبه‌ری شۆرش‌ی کورد بۆ پاراستنی کتومه‌کانی کوردستان ده‌کات و بووه‌ته‌ جه‌نه‌راڵ بارزانی.

به‌هاری سالی ۱۹۳۲ دیسان هیزیکی تری سوپای عێراق هێرش کرده‌وه سه‌ر بارزان و وه‌ک چاره‌که‌ی پٚشته‌ر که‌وته‌ ناو داوی کورده‌وه، هیزی هه‌وایی به‌ریتانیا هات به‌ هاواریانه‌وه، گونده‌کانی بارزانی به‌ خه‌ستی بۆمباران کرد. کورد ناچار بوون له‌ به‌رانبه‌ری هیزی زۆری دوژمندا

پاشه‌کشی بکن و شیخ‌محمد به ناچار خۆی دایه دهستی تورکان، که نه‌وانیش دواتر به عیراقیان دایه‌وه، مه‌لا مسته‌فا براهه سلیمانی و له‌وێ نیشته‌جێ بوو.

به‌هاری ۱۹۴۳ مه‌لا مسته‌فا هه‌لات بۆ ئێران، له‌وێهه‌ گه‌ڕایه‌وه بارزان، له‌ لایه‌ن لایه‌نگرانیه‌وه به‌ گه‌رمی پێشوازیی لێ کرا و بوو به‌ پێبهری بێ نه‌ملا و نه‌ولای نه‌و کوردانه‌ی خوازیاڕی رزگاری بوون. دوا‌ی نه‌م دۆخه‌ تازه‌یه‌ ده‌رده‌که‌وت شه‌رێکی تر له‌ رێگه‌دایه‌، چونکه‌ هێزه‌کانی بارزان رۆژ له‌ دوا‌ی رۆژ له‌ په‌ره‌گرتندا بوون و رێژی می به‌غداش که‌وتبووه‌ بیرى سه‌رکوئینه‌وه‌یان. بۆیه‌ هێزه‌کی فرموانی بۆ گه‌رتنه‌وه‌ی بارزان به‌ پێ کهرده‌وه‌، له‌ نزیک کێوه‌کانی ئاکرێدا تووشی شه‌هری سه‌ره‌له‌داوان بوون و به‌ شه‌په‌زمه‌یه‌کی زۆره‌وه‌ ناچار به‌ کێشانه‌وه‌ کران. له‌ نیسانی ۱۹۴۵ دا دیسان سوپای عێراق هێرشى ده‌ست پێ کهرده‌وه‌، توورکیا سنووره‌کانی به‌رووی کورددا داخست و هێزی هه‌وایی ئینگلیزه‌ش بێ رحمانه‌ گونده‌ه‌کانی ده‌فه‌ری بارزانی بۆمباران کرد. بارزانییه‌کان له‌ هه‌مبهر هێرشه‌کاندا به‌رخۆدانی مه‌زنیان کرد به‌لام دوا‌ی نه‌وه‌ی سوپای عێراق و ئینگلیزه‌ توانییان عه‌شیره‌ته‌کانی تری کورد له‌ دژی نه‌وان به‌کار بێنن، مه‌لا مسته‌فا ناچار بوو له‌ به‌رانبه‌ریاندا پاشه‌کشی بکات. ته‌نیا رێگه‌یه‌ک بۆ ده‌ربازبوون هه‌بوو نه‌ویش رێگه‌ی ئێران، مه‌لا مسته‌فا به‌ ۱۰۰۰۰ هه‌زار که‌سه‌وه‌ که‌ ته‌نیا دوو هه‌زار که‌سیان پێشمه‌رگه‌ی به‌ نه‌زموونی مه‌یدانی شه‌ه‌ر بوون و نه‌وانی تر ژن و مندال بوون، رووی له‌ کوردستانی ئێران کرد.

ماوه‌یه‌کی کورت دوا‌ی گه‌یشتنی بارزانی، کۆماری کوردستان له‌ مه‌هاباد راگه‌یه‌ندرا و بارزانییه‌کان به‌ گیان و دل ئاماده‌یی خۆیان بۆ خه‌زمه‌ت به‌و کۆماره‌ ده‌هه‌ری. له‌ سه‌ره‌تای مانگی حوزه‌یرانی ساڵی ۱۹۴۶ دا وه‌ک هێزه‌کی توکمه‌ و به‌ نه‌زموون بۆ پاراستنی نه‌و کۆماره‌ کورته‌ ته‌مه‌نه‌ ده‌سته‌به‌کار بوون. به‌شی زۆری هێزه‌کانیان له‌ نزیک شاری سه‌قز نیشته‌جێ

حالیکیدا زیانی کورد تنیا خلیل خوشهوی خوی بوو، که به برینداری کویتزایه و بق نه خوشخانهی رووسه کان له تهریز به لام به هوی شه ده کوللهی بهرکه و تپوو، گیانی له دهمست دا.

مستعفا بارزانی، که له کاتی ئەم رووداوەدا له تەوڕێز بوو، له سەرھۆزی ناوی ئەو ۱۳ پێشمەرگەیی پاریزکارییان له مامەشا دھکرد ھێناپە سەر زمان و گوتی: خەلیل خۆشەوی بەزیندووێی ئەو کێبۆی بەرنەدەدا.

دوای رووخانی کۆماری مههاباد داوا له بارزانییهکان کرا له ناوچهی هه‌مه‌دانا نیشته‌جی ببن به‌لام ئەوان نه‌چوونه ژێر باری ئەم داوایه و به‌درێژهدانی شه‌ڕ له‌گه‌ڵ سوپای ئێراندا گه‌یشتنه‌وه سه‌ر سنوور. له‌ناوه‌راستی نیساندا تیکرا چوونه‌وه دیوی عێراق و شیخ ئهممه‌د، چوار ئه‌فسه‌ری پێشووێ سوپای عێراق و به‌شی زۆری ژن و منداڵه‌کان، که له‌گه‌ڵ کاروانه‌که‌دا بوون خۆیان داوه‌وه ده‌ستی سوپای عێراق. به‌لام مه‌لا مسته‌فا و به‌شی زۆری شه‌ڕوانانی هاوڕیتی وی، نه‌یانویست خۆیان بده‌نه ده‌ست. سه‌رمه‌تا بارزانی به‌ ته‌مای دانوستاندن بوو له‌گه‌ڵ ده‌وله‌تی عێراقدا به‌لام ده‌وله‌ت زوو هه‌ر چوار کۆنه ئه‌فسه‌ره‌که‌ی، که خۆیان دا‌بووه‌وه ده‌ست هه‌لواسی و نه‌ویش تی گه‌یشته که چاره‌نووسی له‌وان باشتر نابێت چونکه بارزانی پێشتریش گه‌لیک جار شه‌ڕی ده‌وله‌تی عێراقی کردبوو و ده‌یزانی مانه‌وه له‌ عێراقدا بێ مانایه.

سەرەنجام بارزانی خەڵکەکی کۆ کردەوه و پیتی وتن، که به پیتی بۆچوونی وی تەنیا رێگە ئەوێهه بۆ سۆفیهت و لەو ولاته داواي پەناهەری بکەن. هەروەها وتی ئەو ئامادەیه جگە لەوانەي دەبیت لە لای بنەمالەکانیاندا بمێننەوه ئەوانی تر لەگەڵ خۆی بۆ ئەم رێته درێژ و پر مەترسییه ببات. بەشی هەره زۆری بەشداران ئاماده بوون لەگەڵیدا بۆن، بەلام زۆرێکیان به هۆی چۆرەوچۆر وەرەنگیران و سەرەنجام ژمارهیهکی نێوان ۵۰۰ - ۸۰۰

کەس دیاری کران و ئەم ڕێگە دوور و سه‌خ‌له‌ته‌یان گرتە بەر.

رۆژی ٢٧ی ئایار ئەم کاروانه سنووری تورکیایان به‌زاند و چوونه ناو خاکی ئەو وڵاته، گه‌رانه‌وه ناو خاکی ئێران و دیسان گه‌رانه‌وه ناو تورکیا و دیسان بۆ ئێران. سوپای ئێران فه‌رمانی پێ درا پێشی ئەم هێزه بگرێ، به‌لام رۆژی ٣ی حوزمیران به‌ناوه‌پاستی دوو به‌تالیۆنی سوپای ئێراندا تێ په‌ین. رۆژی ٩ی حوزمیران کورد هێرشیان کرده سەر ئەو سوپایه‌ی ئێران، که دایان که‌وتبوو و زیانی زۆریان پێ گه‌ياندن و رۆژی ١٠ی حوزمیران سه‌رجه‌می ئەم هێزه گه‌یشته سەر سنووری سۆقیه‌ت له لای چۆمی ئاراس و کاتیک رۆژی ١٨ی حوزمیران به‌شیک له سوپای ئێران گه‌یشته ئەم شوینه، مسته‌فا بارزانی و هێزمه‌کی توانیبووین بپه‌ینه ناو خاکی سۆقیه‌ت. ئەم گرووپه کورده دای تپه‌په‌ینی ١١ سال و ٤ مانگ به‌سه‌ر ئەم سه‌فه‌ردها توانیان بگه‌رینه‌وه وڵاتی خۆیان.

شه‌وی یه‌کشه‌مه، ئەڕی پێم وایه شه‌وی یه‌کشه‌مه‌یه که سیامه‌ند ده‌لی:

– تۆ ده‌توانی جه‌نه‌راڵ ببینی، من تازه هه‌واڵم لهم باره‌وه پێ گه‌یشته‌وه.

لای سه‌عات هه‌شت و نیوی ئێواره ده‌رۆین بۆ بنکه‌ی مه‌کته‌بی سیاس‌ی، له‌و شوینه‌ی من پێشتر ئیدریس بارزانیم بینی، راده‌وه‌ستین تا له‌ دوا‌ین به‌ریار ناگه‌دارمان که‌ن. سیامه‌ند ده‌لی:

– جه‌نه‌راڵ بارزانی شو‌نێکی دیاریکراوی بۆ مانه‌وه نییه. زۆر که‌م که‌س له‌ نزیکانی ده‌زانن ئەو راست له‌ کام شوینه به‌لام هه‌ر کات گه‌ره‌کیان بیت ده‌توانن پێوه‌ندی پێوه بکه‌ن.

لهم ماوه‌یه‌دا من راوه‌ستاوم و چاوه‌پوانی وه‌لام ده‌که‌م، له‌گه‌ڵ مه‌سه‌عود بارزانی – برای چکۆله‌ی ئیدریس – دا خه‌ریکی قسه‌م. ئەو سه‌ر و شکلی زۆر گه‌نجانه و ره‌نگه هه‌ر ده‌وری ١٨ سال بیته به‌رچاو، به‌لام ته‌مه‌نی راسته‌قینه‌ی مه‌سه‌عود ٢٨ ساله. ئەم دوو به‌رایه له‌ رواله‌ندا زۆر لیک ده‌چن،

به لام به شیوهی تر جیاوازن، نیدریس دیپلوماته و قسه‌کانی زۆر ورد و حیساب بۆکراو هه‌لده‌بژێرێ. کهچی مه‌سه‌عوود نه‌وه‌ی له‌ دلایده‌ بێ په‌رده‌ باسی ده‌کات، زۆر ئارام و له‌سه‌ره‌خۆ دانیشتیوه‌ و ئاماده‌یه‌ بۆ باس و وه‌لامدانه‌وه‌. من هه‌له‌که‌ به‌ باش ده‌زانم تا هه‌ندیک پرسباری لێ بکه‌م.

روو له‌ مه‌سه‌عوود بارزانی ده‌پرسم ناخۆ ئیوه‌ گه‌ره‌کتانه‌ دوا‌ی شه‌ڕ چ جۆره‌ کۆمه‌لگه‌یه‌ک دامه‌زێنێ؟ ناخۆ من که‌ گه‌رامه‌وه‌ خه‌لک له‌ سوێد له‌ من ده‌پرسن، ئه‌مانه‌ سۆسیالیست، کۆنه‌پارێز، چه‌پ یان راست؟

- ئیمه‌ له‌ میژموه‌ خه‌ریکی خه‌باتین، سه‌ره‌تا ئیمه‌ هه‌ول ده‌ده‌ین کێشه‌ی ناشتی له‌ ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی کوردستاندا چاره‌سه‌ر بکه‌ین. من ده‌توانم به‌ تۆ بڵێم دوا‌ی ئه‌وه‌ ئیمه‌ سیسته‌میکی دیموکراتیک له‌ سه‌ر بنه‌مای په‌رله‌مان دامه‌زێنین. ئیمه‌ ده‌مانه‌وێ پێوه‌ندییه‌کی نزیک و فره‌وان له‌ نیوان ده‌وله‌ت و خه‌لکدا هه‌بێ، پێوه‌ندییه‌ک که‌ به‌ هیچ جۆر له‌ عێراقدا بوونی نه‌بووه‌. ئیمه‌ خوازیاری کۆمه‌لگه‌یه‌کین تێیدا هه‌موو هاوولاتییان بتوانن بێر و بۆچوونی خۆیان به‌ ئازادی ده‌ربهن. کۆمه‌لگه‌یه‌ک که‌ ئازادی ده‌بیته‌ به‌شی هه‌مووان و هه‌ر کس به‌و شیوه‌یه‌ هه‌یه‌ ریزی لێ ده‌گیرێ. ئه‌مه‌ ئامانجێکی به‌رزه‌ و من ده‌زانم که‌ لێک شۆڕشی تریش ئه‌م ئامانجه‌یان هه‌بووه‌ به‌لام تێیدا سه‌رنه‌که‌وتوون. به‌لام من بێ ئه‌ملا و ئه‌ولا دلنایام ئیمه‌ له‌مه‌دا سه‌رده‌که‌وین. دوا‌ی شه‌ڕ ئیمه‌ داده‌نشین و باس له‌ کێشه‌کان ده‌که‌ین و رێگه‌چاره‌ بۆ گه‌رفته‌کان ده‌دۆزینه‌وه‌. تۆ بێگومان ئه‌م یه‌که‌گرتنه‌ به‌رینه‌ت دیوه‌، که‌ ئیمه‌ له‌ کوردستان پتی گه‌یشتووین. ئه‌م یه‌که‌تییه‌ قوول و ریشه‌داره‌ به‌ هیچ کس نایه‌ته‌ برین و هه‌لومشاندنه‌وه‌. بناخه‌ی ئه‌م یه‌که‌تییه‌ ته‌نیا تێگه‌یشتنی سیاسی نییه‌ بگه‌ سه‌رچاوه‌که‌ی له‌ یه‌که‌بوون و هاوچاره‌نووس بوونه‌وه‌یه‌.

من له‌ مه‌سه‌عوود ده‌پرسم کێ پاره‌ی شۆڕش دا‌بین ده‌کات؟ ئه‌و له‌ وه‌لامدا ده‌بێژێ:

- بهشی زۆری باری ئەم شۆڕشە لەسەر شانی کورد خۆیا، دیارە ئێمە تۆمەتبار دەکەین، کە یارمەتی لە دەرەو وەرەگیرن، بەلام من دلنایات دەکەم ئەگەر پێنج لە سەدی ئەو یارمەتیەیی باسی دەکەیت بە ئێمە بگەشتایە، لەمێژ بوو لەم شەڕدا سەرکەوتبووین. تۆ دەیت بزانی ولاتی ئێمە زۆر دەوڵەمەندە، لێره گەلیک کانگەیی جۆرهوچۆر هەیە و هەروەها کشتوکالی کوردستان لە کاتی ئاساییدا گەلیک زیاترە لە پێویستی ئێمە. ئێمە سەرۆت و سامانی خۆمان هەیە.

بەلام چەک و تەقەمەنی، ئەمانە لە کێ وەرەگیرن؟

- بهشی زۆری ئەمەش وەک دەستکەوتی شەڕ لە دوژمن خۆی بەدەست دێنن، ئەمە بە کردووە وایە. دەشتوانین هێندێکی بکەین و دەشکەین. ئەگەر بمانهێت زۆر زیاتریش دەتوانین لەم رێگەیهوه دابین بکەین. بەلام پێشمەرگەیکە هیچ کات لەخۆرا تەقەمەنییەکی بەفەرۆ نادا، ئێمە وەک نەریت دەلێن هەزار فیشەکی سوپای عێراق لە بەرانبەری یەک فیشەکی ئێمەدا. رێژمەکی لە سەرێکە وایە حیسێب دەکەیت.

روونکردنەوهی تۆ بۆ ئەو چیهیە کە تا ئێستە دنیا زۆری بایەخ نەداوە بەم بارودۆخی لە کوردستاندا لە گۆڕتیە؟

- من دەتوانم ئەم پرسیارە تەنیا بە پرسیارێک وەلام بەدەمووە کە چۆنە رووداوێکی تیرۆریستی، یان رفاندنی فڕۆکەیک بەپەڵە مانشیستی گەورەیی هەوالەکان ساز دەکات؟ بەلام کاتێک گەلیک بە تەواوی خەریکە لەناو ببری، سەدان مڕۆفی بیتاوان رۆژانە بە پێش چاوی دنیاوە دەکوژین کەچی دنیا لە بەرانبەریدا بێدەنگە؟ من لەمە تێ ناکەم.

ئێوە تەنیا باسی خۆیەرتۆمبەری دەکەن، بەلام مانای ئەمە لە کردووەدا چیه؟

- مانای ئەمە خۆیەرتۆمبەری لەناو عێراقێکی دیموکراتیدا، ئێمە

نامانهوئێ تا قەمێک جەنەرāl حوکەمان بەسەردا بکەن، ئێمە بڕوامان بە دیموکراسی هەیە - ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان، دیموکراسی بۆ عێراق.

لە راستیدا ئێمە وا نییە، کە ئێوە سەر بە خۆیی تەواوتان بوئ؟

- من ناتوانم بەرسفی ئێم پرسە بدمەو. تەنیا خەلکە دەتوانی لەم بارهوه وه لām بداتەوه. من تەنیا ئێوە دەتوانم بڵێم، کە جاریکی تر ئێمە بڕوا بە درۆیه کانی دەولەت ناکەینەوه.

بە لām ئەگەر خەلک خوازیاری سەر بە خۆیی بن؟

- خەلکی کورد ریالیستن، خەلک و پارتی هەر هەمان شتن، - پارتی تەنیا داخوازییه کانی خەلک دەخاتە روو - ئێمە داوای شتی نامۆمکین ناکەین. ئێمە دەتوانین خەون بە سەر بە خۆیییهوه ببینین، بە لām راستییە کە شتیکی تره. کاتێک ئێمە باسی ئۆتۆنۆمی دەکەین بە جیدیمانه و لەم بارهیهوه راستیپێژانه قسە دەکەین.

ئەو گەورەترین گرفتێ ئێوە لەم کاتەدا چییە؟

- گەورەترین گرفتێ ئێمە ئەوێهه چۆن بتوانین گەلانی دنیا لە دۆخی خۆمان تێ بگەیێنین کە چۆن تەنیا بەهۆی داوا رهواکانی خۆمانهوه خەریکن لە ناومان ببەن. کورد ناتوانن تەنیا بە ههوا بژین، ئێمەش گیان لهبر و مرقفین. ئێستە خەل و خەرمانی ئێمە دەسووتی، خەلکی بیتاوان دموکۆرتین، - تەنیا لەم هەفتەیهی داویدا ۱۳۶ کورد لە عێراق ههلواسراون - من دەتوانم ئەگەر بتهوئێ ناوی ۷۰ کەس لهوانه بدم بە تق. بهو حالهش دنیا نقهێ لێوه نایه، نهتهوه یهکگرتوو مەکان تەنانەت حازر نییە باسی کێشه کە بکات. یانی دنیا پتێ وایه ئێمە هیچ نرخ و بایه خێکمان نییە؟ من دانیام ئەگەر بە جێگهئێ ئێمە نازەل بەم شتیهوه لهناو بیرایه دنیا و مەهنگ دههات، به لām تەنیا چونکە کوردین گوێی خۆیانی لێ دمهخوێتن. تق پتێ وایه ئێمە رهوایه له بهرامبهر ئێمەدا دهکێ؟

یا لیکه وهین که به لووتکه‌ی به‌رزی شاخان ده‌وره دراوه.

رووناکییه‌کی سببی تیز، له درزی دهرگه‌یه‌که وه دهرده‌که‌وئ، سیامه‌ند
چهند وته‌یک له‌گه‌ل پتشمه‌رگه‌یه‌کدا ئالوگۆر ده‌کات و دوايه ئیمه ده‌چینه
ناو.

مسته‌فا بارزانی به‌ته‌ئ له ژووریکدا چاوه‌روانیی ئیمه ده‌کات.
رووناکییه‌که هی دوو چرا فانۆسه، که له گۆشه‌یه‌کی ماله‌که‌دا هه‌لکراون.
چهند ته‌ختی جوان دانراون و یه‌ک دوو میزی کورتیش له‌پیش
ته‌خته‌کانه‌وه‌ن. بارزانی داوا ده‌کات ئیمه له‌سه‌ر ته‌خته‌کان دانیشین، بۆ
خۆشی ڕوویه‌روومان دادەنیشی و پتشمه‌رگه‌یه‌کیش زوو به‌ سینیه‌یک چاوه
دیته ژووره‌وه.

من به‌ وردی له‌ بارزانی، ئهم شه‌روانه پیره‌ی ڕتی نازادی، ورد ده‌بمه‌وه،
نیگای تیزی له‌ ژێر برۆیه‌ پر و ره‌شه‌کانیه‌وه سه‌رنجم راده‌کیشی.
جامه‌دانیه‌یه‌که‌ی شل پچراوه‌ته‌وه و تۆز قالدیک قزی ره‌ش له‌ گۆشه‌یه‌کیه‌وه
هاتوونه‌ته دهر. گران و سه‌نگین دانیشتووه و ده‌سته‌کانی له‌سه‌ر سکی
داناون. ته‌مه‌نی ٧٤ سا‌له به‌لام زۆر چاک ماوه و به‌ هیچ شتیه‌یه‌یک تیکشکان
به‌ روویه‌وه دیار نییه. خه‌نجه‌ریکی له‌به‌ر پشت‌وتندایه و به‌ قامکی خه‌ریکی
سووراندنی دانه‌ی ته‌سبیحه‌که‌یه‌تی.

من دیارییه‌کم له‌ سوێد مه‌وه بۆ بردووه، هیندیک سه‌رکی گۆل، که هه‌موو
سالدیک ده‌روێنه‌وه. من بیستومه ئهم پیره جه‌نه‌را له‌ حه‌زی له‌ گۆله و پتیا
وتووم له‌گه‌ل خۆمدا ئه‌مانه‌ی بۆ به‌م. من ئه‌و کیسه‌یه‌ی که سه‌رکه گۆله‌کانی
تیدان، ده‌ده‌مه ده‌ست سیامه‌ند و داوا ده‌کم بۆی باس کات، که ئه‌مانه چین.
بارزانی به‌ بایه‌خه‌وه گۆی ده‌گرئ، کیسه‌کان ده‌کاته‌وه و دهرده‌که‌وئ هیچ
کات نه‌بیستووه، که به‌م شتیه‌یه‌ش ده‌گرئ گۆل بچێنرین.

من بۆی باس ده‌کم، که وه‌رزه‌کانی سا‌ل له‌ سوێد و له‌ کوردستاندا

مهیلو وهک په کن، نه گهر ئیسته له پایز نه م سهرکانه بخه پته ژیرخاک بق به هار دینه دهر و سهوز دهن. ماوهیک به حوسه له وه سیری دیارییه که ی من دهکات و بیری دهر و بق لای گوله کان.

من به کورتی بوی دهگيرمه وه له م ماوهی له کوردستان بووم چیم کردوه. بوی باس دهکم که سهردانی بادینان و بهرمانی شهرم کردوه. ده لیم له م ماوهی دا نه وهی له کوردستان دیومه هم کاری تی کردووم و همیش بووته هوی سهرسوورمانم و هیوادرم نه م شهره هرچییه ک زووتر کۆتای پی بیت.

له بارزانی دهرسم داخوا هیچ ئیمکانیکی تر بق دانوستاندن نه ماوه؟
- من پیم وا نییه جیاوازییه که له نیوان خه لکی کورد و خه لکی تر دا هه بیت، له دنیا ته نیا ره گرتک هیه ئه ویش ره گزی مرقفایه تییه. ته نیا جیاوازی له شتویه هه لسوکه وت و هه لومهرجیکه، که خه لکی تیدان. نه وهی که کورد به م شتویه هه لسوکه وت دهکن و کاردانه وه نیشان دهن پتومندی به ووه هیه ئیمه دوژمنیکی دلرق و بی به زمیمان هیه. ئیمه له دنیا دابراوین، ئیمه مهیلو هیچ دوژمنیکمان له دنیا دا نییه، ناچار کراوین بچینه شهری دوژمنیک که هیچ ههستیکی مرقفانهی نییه، دوژمنیکی درنده و بی به زمینی. له بهرانه به نه م تاوانانه گه لی کورد ناچار بووه هتزی خوی نیشان بدات. من دهزانم گه لیک خه لکی تر هه ن که پیاو دهتوانی به راوردیان بکا له گه ل گه لی کوردا. هه ر له سهرمتای میژوووه مرقف له بهرانه به هتیش و په لاماری زۆرداردا به رخۆدانی کردوه و نه وهی ئیسته ش ئیمه دهیکه ین هه ر نه ویه. ئیمه له ولاتی خۆماندا بهرگری له خۆمان دهکهن، ئیمه ته نیا داوای نه وه دهکهن له ولاتی خۆماندا مافی ژبانمان هه بی. به لام رهنگه ئیسته دنیا وای لی هاتبیت، ته نیا گه لی کورده بی که خه بات بق نازادی و دادپهروهری بکات.

- بهلن، تو هر کات بخوازی بهخیر بییت بۆ کوردستان.

لههر خۆمهوه دهلیم به راستی گهرمپیاوانی دنیا له بهرانهر نهم پیاوهدا چین؟ شای ئێران، کیسنجر، پالمه، ویلسۆن له بهراورد لهگهڵ مستهفا بارزانییدا چ شتیکن؟ رنگه نهو دوایین رێبهری خهڵک وههروهها تاکه رێبهری لهو جۆره بیته.

شهو له رێگهی گهرانهوهماندا ههموو نهو رک و دلتنهنگیهی له گهرووی سیامهندا کۆ بووبوونهوه تهقییهوه و منیش لێ گهرام تا ههرچییهک له دهروونیدایه ههلی پێژێ و بیهینیتته سهز زمانی، بۆیه نه گازهنده و نه پرسیارکیشم لێی کرد:

- دهزانی، ههر له سالی ۱۹۱۹هه، که بۆ یهکههم جار له میژوودا کورد کرانه نامانجی بۆمبارانی فرۆکه، تا ئێسته ئێمه له بهرامبهر شهپێکی هێرشکارانهین. ئێمه راستیهکه. لهم ماوهیدا بۆمان دهركهوتوه که "دهولهت" وهک له سوێد و ولاتانی ئهروپایی مانای یارمهتی و خزمهت نییه بگهه ئهوشتهیه که کورمهکته بوو به ۱۸ سال دیت دهبیات، دهیکاته سهرباز و به مردوویی یان وهک پیاوێکی تیکشکاو بۆت دهنێرتیهوه مال. "دهولهت" واتا پۆلیستیکی درنده و بێ ههست که دێته سهرت، وههر شهقانت دهدا و پوول و پارهکانت لێ دهستیته. "دهولهت" واتا کارمهندی که له پشت میزی نووسینهکهی دانیشتوه و ئیزن و قهباله دهردهکات بێ ئهوهی بچووکترین شت له کارهکهی خۆی بزانی، بگهه ئهوهی بۆی گرینگه ئهوهیه چۆن بهرتیلی زۆرتر وهرگرێ و گیرفانی خۆی پر بکات. "دهولهت" لای ئێمه مانای ههموو شتیکی خراب، نهشیار و ناحهقییه و نهههش وهک ئهزمون بۆ سێ بهره و ههچای ئێمه ماوهتهوه.

- کوردستان رنگه ولاتیکی ههزار بیته، نهگهرچی پێویست نهبوو وا بیته. بهلام بهو حالهش و دواي ئهم گشت وێرانییه دیسان ئێمه خۆمان له لا

ولایتیکی پیشکەوتوو، چونکە لێره هەر کەس دەتوانی بۆچوونی خۆی بلێ بێ ئهوهی له هیچ بترسی. ئێمه له م بارهوه به شتیکی به نرخ گهشتووین. هیچ کەس له کوردستان کهنوش بۆ کەس نابات و له داهااتووشدا ئهم کاره ناکهین. بهلام له ماوهی ۱۲ سالدا ئێمه له دژی دۆژمنیک شهر دهکەین، که خراپترین له ههموو دنیا و له هیچ جیگهیهکی تر ولایتیک نییه له عێراق خراپتر بیت.

- ئێمه داوامان له خاچی سوور کردوو، له بهریان پاراوینهتوه و دهست و پیمان ماچ کردوون. وتوومانه که سیک بنێرن تا له نزیکهوه دۆخی ئێمه ببینن، بهلام له وهلامدا دهلێن "ئێمه ناتوانین" دهبیت له رێگهی یاسایی و دهولهتهکه تانهوه بیت" دیاره خوێنی کوردیک له بهرمیلێک نهوت کهم بایهختره.

- بۆ نمونه سههرک وهزیری فینلاندا که ناوی "سورسا"یه. سهروکی کۆمیتهی دۆستایهتی کوردستان - فینلاند بوو. کاتیک بوو به سههرک وهزیر ئێمه چنده خۆشحال بووین، وتمان دهبی کارێک دهکات. بهلام ههکه گهیشه پۆستهکهی ههلسوکهوتی گۆرا و دهیگوت من پیش هه شتیکی له بهرانبهر خهڵکی خۆمدا بهرپرسم و هیندیک شت هیه من لهم پۆستهدا ناتوانم بیانکهم. دیاره فینلانده هیندیک بهرژموندیی له عێراقدا هیه و ئهمهیه که بۆ ئهوان گرینگه نهک چارمنوسی ئێمه. دیاره ههمان شت بۆ ولاتهکهی تۆش راسته. تۆ دهتوانی به تهواوی دانیای بی، که سههرک وهزیرانهکە، پالمه، زۆر چاک دهزانی چی له کوردستاندا روو دهدات. ئهوه دهزانی ئێمه مافی خۆمانه بهلام بهرژموندیی بازرگانیی سوێد بۆ ئهوه گرینگتره - گرینگتر له مان و مردنی سهرحهم خهڵکی کورد.

- ههه له بهر ئهوه نییه، که دنیا نازانی چی بهسهر ئێمه دیت بۆیه گوتمان بێ نادات، نا، بگره له بهر ئهوهیه که بناخهی دنیا له سههر پرهنسیپی مرفهی

و یه کسانى دانه نراوه. له بهر نه ومیه دنیا یه کی نامر و فانه، چه پهل و گه نیوه. من به تهاوی له م دنیا یه بیزارم و پتم خوشه ژتروژوور بیت.

- به لام نیمه ده بیت به دنیا بلتین بر و ن چاره تان ون کهن، نیمه بی نیوش ده تانین در یژه به ژیان بدهین و کیشه کانی خو مان چاره بکهن. نیمه ده بیت دهر سیکتان فیر کهن، دهر سیک له بیرى نه کهن.

داوا له خه لکي خوټان بکه يارمه تيمان بدهن

من ورده ورده گه يشتووه نهو نهجامه ی به رهو مال بگه پيمه وه، به لام بپريارم داوه بگه پيمه وه داوه بق به ره ی شه ی باله کاپه تی و نه م دوا شه و رژهم له کوردستان له ويدا ببه مه سر.

همو نه وه ی من نه م ماويه له کوردستان بينيومه لهو شوينه گیر بووه، له کيوی گه رووی عومر ناغا. له گه ل سه عدوللا قسم کردوه و به خو شحالييه وه ناماديه له گه لمد بيت بق نه وئ.

به لام کتوپر دینه سر باسی مه ترسييه کان، له بهر نه وه ی من پيشتریش جاريک دوو رژ لهو به ره يدا بووم - ده بيت جاريکی تر بگه پيمه وه نه وئ؟ سه عدوللا پيشنيز دهکات نه گه ر بچوو کترین گومانم هه يه نابيت برؤم، هه ره ها نيمه وا درنگ ومخت له لای جه نه رال گه راوينه وه نه گه ر بشرؤين نيزیک رژ بوونه وه ده گه ينه نه وئ. - نه مه زؤر گرینگه، چونکه من جاريکی تر نامه وئ به رژ و له به رچاوی فرۆکه ميگه کانه وه بگه پيمه وه نه و جیگه به.

من ده رؤم بق لای سه عيد دزه یی بق نه وه ی مالاواييی لی بکه م و شتيکيش، که ماويه که بیری لی ده که مه وه. ده مه وئ نه و بؤم روون کاته وه:

نهو شته ش پتوهنديی به نه وته وه هه يه، راستی باری نهوت له عيراق ئیسته چنه؟

- به عسييه فاشيسته کان خه ريکن خه لک وا تی ده گه پينن که ئيمه له بهر نه وه پيشنيزی ئۆتۆنۆمیي نه وانمان په سندنه کرد ويستوومانه ده ست به سه ر چاله نه وته کانی که رکوکدا بگرين. به لام نه مه به ته وای دووره له

راستیبهوه. گهلیک بهلگهی میژووپی له بهردهستانان که کورد زۆر پێش
 ئهوهی شتیك به ناوی نهوت له عێراقی ئێستهدا بدۆزیتهوه، خهباتیان بۆ
 سهربهستی خۆیان کردوه، تهناهنهت پێش ئهوهی نهوت له ههموو دنیايدا
 دۆزرا بیتهوه. بۆیه نهوت ئامانج نییه له خهباتی ئێمهدا. دیاره به شیوهی
 سروشتی کهرکووک خۆی وهک بهشتیک له کوردستان بۆ ئێمه گرینگه.
 کاتیک باس دیته سهه سنووری ناوچهی ئۆتۆنۆمی، ئێمه ئامادهین دهست له
 هیندیک جێگه له رۆژاوا و رۆهلاتدا ههلبگرین، بهلام لهسهه کهرکووک
 دانوستاندن ناکهین، کهرکووک کوردستانه و ههردهمیش کوردستان بووه.

لێره من یهکێک له تازە هاتوانه دهبینم، که ئه بهیانییه گهیشتهوه، ئه
 له سۆقیهتهوه هاتوه، ههموو ئهروپا و رۆهلاتی ناوینی بریوه تا
 گهیشتهوهته کوردستانی ئازاد. تهمنی ۲۸ ساڵه و خزم و کهسی له شاری
 کهرکووک و ههر لهبر ئهوش داوای له من کرد به ناوی خۆی باسی نهکهم.
 ئه له ساڵی ۱۹۷۰هه له سۆقیهت دهرسی خوێندوه و سههرای ماندوویی
 رێگه، خۆشحاله بۆ یهکهم جار له ماوهیهکی زۆردا دهتوانی سهربهست قسه
 بکات و لهم بارهیهوه دهلی:

- زیان له سۆقیهت کاریکی هاسان نییه، دهولهتیکی پۆلیسییه، قوتابییه
 بیانییهکان ئهگهڕ بیانهوی زیاتر له ۱۰۰کم بۆ دهرمهی مۆسکۆ بڕۆن دهیت
 فیزا وهرگرن. ئێمه ههردهم لهژێر چاودێریدا بووین و جاسووسیان بۆ
 داناووین. کام رۆژنامهمان دهخوێندهوه، کام رادیۆمان گوێ لێ دهگرت یان
 ههرچیمان دهکرد، دهیاننووسی.

کاتیک خوێندنهکهم تهواو بوو ههشتیان بگهڕیمهوه بهغدا، بلیتهکهم بۆ
 بهغدا بوو نهک شوێنیکی تر. من چوومه بالۆتزهکی سوید و داوای فیزام
 کرد، هاوکات کۆپییهکی پروانامهی خوێندنهکهم پێ دان، بهلام
 کاربهدهستانی سۆقیهت نهیانهتشت من لهسهه فیزای سوید راوهستم و
 بهنیاز بوون بمنێرنهوه عێراق. من به دزییهوه چوومه بهرلینی رۆهلات،

له‌وێشه‌وه چوومه ئالمانیای رۆژاوا و له ریگهی لبنان‌ه‌وه خۆم گه‌یانده‌وه
ئێره.

ئهو خوشحاله به‌و شته‌ گه‌مهی تا ئێسته له کوردستاندا دیویه و ده‌لی:

- ئێره ولاتیکی نازاده و خه‌لکی خاوه‌ن و ره‌ و ره‌یه‌کی به‌رز، له
رۆژنامه‌ی "پرافدا" دا وه‌ک شتیکی دواکه‌وتوانه‌ی راسترۆیا نه‌ه‌ باسی ئه‌م
شۆرشه‌ی کورد ده‌کرا گوایا له‌ لایه‌ن ئه‌مه‌ریکاوه‌ پشتگری لێ ده‌کری.
دیاره‌ من ده‌مزانێ ئه‌مه‌ درۆیه‌ به‌لام ئێسته‌ له‌ نزیکه‌وه‌ خۆم توانیومه‌ بیه‌ینم
دۆخه‌که‌ زۆر له‌ وه‌ش باشتره‌ من پێم وا بوو. من خوشحالم لێره‌م و هه‌ول
ده‌دم ئه‌وه‌ی له‌ ده‌ستم دێ بۆ ئه‌م شۆرشه‌ی بکه‌م. به‌لگه‌ی خۆینده‌نه‌که‌م هه‌ر
ماوه‌ فۆتۆگرافییه‌کانی هه‌شتا له‌ بالۆزگه‌ی سوێدن له‌ مۆسکۆ.

سه‌عدوللا به‌ریاره‌ له‌ گه‌لمدا بیت بۆ ره‌مانیه‌ له‌ دیوی ئێران، به‌لام من داوای
لێ ده‌که‌م له‌ حاجی هه‌مه‌ران راوه‌ستی، ئاخه‌ر من هه‌شتا ئه‌و شوێنه‌م
نه‌بینیوه‌، که‌ سالی ۱۹۷۱ تیدا هه‌رش کرایه‌ سه‌ر مسته‌فا بارزانی. من
زۆرجار ئه‌م داستانه‌م بیستوه‌وه‌، به‌لام هه‌شتا به‌روام پێ نه‌که‌ردوه‌وه‌. - ئه‌م
داستانه‌ زیاتر وه‌ک داستانه‌ سازکراوه‌کانی "جیمس بوند" ده‌چێ، که‌ له
لایه‌ن چه‌ند که‌سی شینتوه‌ ساز کرابێ.

کوردیش له‌وه‌ تێ ده‌گه‌ن که‌ به‌رواکردنی ئه‌م داستان به‌ زواره‌ و هه‌ر له‌ به‌ر
ئه‌مه‌ شه‌ شوێنه‌که‌ یان هه‌روه‌ک خۆی و وه‌ک جۆره‌ مۆزمخانه‌یه‌ک
هه‌شتتوه‌ته‌وه‌. چیرۆکه‌که‌ به‌م جۆره‌یه‌:

بارزانی ساز بووبوو میوانداری هه‌ندیک شێخی عه‌ره‌ب، که‌ خوازیاری
بیه‌ینی بوون بکات تا له‌ نزیکه‌وه‌ باسی کێشه‌کان بکه‌ن. شێخه‌ عه‌ره‌به‌کان
که‌ ۹ که‌س بوون به‌ دوو ترمبیل له‌ به‌غداوه‌ گه‌یشتن و کورد وێرای
به‌خێره‌یتان به‌ردیانن بۆ ئه‌م ماله‌ی جێی باسی ئێمه‌یه‌ له‌ حاجی ئه‌مه‌ران.
یه‌کێک له‌ شێخه‌کان دوو کتێبی پیرۆزی وه‌ک دیاری دایه‌ بارزانی و تیکرا به‌

دهوری یه کتردا لهو مالهدا دانیشتن و پالیان به دیوارمکانهوه دا. بارزانی دانیشتن دهستی به قسه لهبارهی ناین و برایهتییهوه کرد. هاوکات شیخ "ئوبراهیم خوزاعی"، که له پوویه پرووی بارزانیهوه دانیشتبوو تهقییهوه و بوو به دوو لهتهوه. ئیستهش پیاو دهتوانی هیندیک له ریخۆله و ناوسکی شیخ خوزاعی بهسرمیچی مالهکهره ببینی.

جگه لهم شیخه هاوکات شیخیکی تر، که له تنیشتن بارزانیهوه دانیشتبوو و پیشمه رگه یه کیش نهو چرکه ساته خوار بوو بووهوه تا چا بق شیخ خوزاعی دانی و به لهشی خۆی بووه هۆی پرزگار بوونی بارزانی له مردن. بارزانی خۆی به تهنیا چهند برینیکی سووک پرزگاری بوو.

شیخه عهره بهکان له پتومندیدا بوون له گهڵ دهولتی عیراقدا، شیخ خوزاعی پتی سپێردرابوو که له رێگهی ریکۆردهریکهوه که له ژێر عهباکهیدا شار دبوویهوه هه موو گفتموگۆیه که تۆمار بکات و دوايه بیداته دهست کار به دهستانی دهولت، بێ نهوهی ئاگه دار بیت ئه مه بۆمه به و هه رکه دهستی پیدای نا تۆماری قسهکانی بارزانی بکات، تهقییهوه و بق خۆشی بووه قوربانی.

دوای تهقینهوه که هه رایهکی زۆر به ریا بوو، شیخهکان ههولیان دا له ژووره که بچنه دهروهه و به قسهی هیندیک تهنا نهت دارنجۆکی دهستیشیان هاویشتن، که له ژێر جلهکانیانهوه شار دبوونیانهوه. کوردیش دوای ئه مه هاتنه دهست و تا هه ر نۆ مه لاکه و دوو شۆفیرمکانیان نهکوشتن دهستیان هه لنه کرت. دیاره شۆفیرمکان رێبهری ئه م "کودمهتایه" بوون.

دهستهی عیراقیهکان به جیبیکی توپوتا و شیفرۆلیتیک هاتبوون. دوای نیو سات جیبه که تهقییهوه و به هۆی ئه وه که سی له دهروهه نه بوو زیانی گیانیی لێ نه که و تهوه. هه لبێت ئیستهش له تهکانی ئه م جیبه لهو ناوه که وتوون. پیشمه رگه یهکی نازا شیفرۆلیتهکی لهو ناوه دوور خستهوه و

- من به هه‌رسی منداڵه‌که‌مه‌وه‌ی ماوه‌ی دوو مانگ له‌ گرتیگه‌دا مامه‌وه، بچووکترینی منداڵه‌کانم ته‌نیا ٤٠ شه‌و ته‌مه‌نی بوو و سه‌ره‌رای نه‌خۆشیشی هیچ خه‌مخۆری و چاره‌سه‌ریکیان بۆ نه‌ده‌کرد. چاک بوو باوکم سه‌ره‌نجام توانی له‌ ریگه‌ی به‌رتیل و پاره‌دانه‌وه‌ من له‌و چاله‌ ره‌شه‌ ده‌ربینی.

زه‌کیه‌ خۆی پێش ده‌ست پیکردنه‌وه‌ی شه‌پ له‌ ١١ی ئاداری ١٩٧٤ به‌غدا‌ی به‌جۆی هه‌شت و هات بۆ کوردستان، به‌لام منداڵه‌کانی هه‌ر له‌وێ مابوونه‌وه‌ و له‌ سه‌روبه‌ندی هه‌لگیرسانی شه‌پدا هه‌موو هه‌ولیکی بۆ پێوه‌ندی گرتن پێیان‌وه‌ بۆ نه‌نجام بوو. له‌ سه‌ره‌تای مانگی ئایاردا پۆلیس له‌ نیوه‌ی شه‌و رۆانه‌ سه‌ر ماله‌که‌یان، منداڵه‌کان، مامیک و پووریکیان له‌گه‌ڵ ٢٤ بانه‌ماله‌ی تری کورددا باری ئۆتۆمۆبیلیان کرد و هه‌ینایان بۆ هه‌ولیر، له‌وێش وه‌ک زۆرجار و که‌سی تر پێیان وێن: بڕۆن بۆ لای رێبه‌ره‌که‌تان مه‌لا مسته‌فا.

ئه‌وانیش که‌ گرووپیکی که‌وره‌ی ژن و منداڵ بوون به‌ پێیان، دوا‌ی حه‌وت شه‌و و رۆژ که‌یشته‌بوونه‌ که‌لی عه‌لی به‌گ، که‌ دۆڵ و ده‌ربه‌ندیکی چۆله‌وانیه‌ و له‌ حاله‌یکدا لاقه‌کانیان له‌به‌ر دژواری ریگه‌ ئاوسا بوون بۆ کوێدانه‌ مه‌ترسی به‌ره‌و به‌ره‌ی شه‌پ هاتبوون. بۆ ئه‌وه‌ی به‌ خۆیان بزانیان راست که‌وتبوونه‌ نیوان ته‌قه‌ی پێشمه‌رگه‌ و دۆژمن. کاتیک ده‌سته‌یه‌ک پێشمه‌رگه‌ هه‌ستیایان بۆ ده‌که‌ن له‌ دووره‌وه‌ بانگیان ده‌که‌ن و ده‌پرسن ئیوه‌ کێن و له‌ کوێوه‌ هاتوون؟ ئه‌وانیش وه‌لام ده‌مه‌نه‌وه‌ که‌ له‌ به‌غداوه‌، پێشمه‌رگه‌ ده‌پۆنه‌ نزیکت‌ر، له‌ پشت‌پۆنه‌کانی خۆیان ته‌نافیک ساز ده‌که‌ن و دانه‌ دانه‌ له‌ دێنالی به‌ردیکه‌وه‌ هه‌لیان ده‌کێشنه‌ سه‌ر و به‌م شێوه‌یه‌ پزگاریان ده‌که‌ن. نزیک به‌ ١٢٠ منداڵ به‌م شێوه‌یه‌ که‌یشته‌ونه‌ته‌ کوردستان، که‌ ئاسه‌واری ئه‌و ساته‌ تالانه‌یان پتوه‌ دیاره‌ و له‌باری ده‌روونییه‌وه‌ ناڕه‌حه‌تی گه‌رمیان بێنیه‌.

زه‌کیه‌ له‌گه‌ڵم دێت تا پێکه‌وه‌ ده‌وریکی که‌مه‌په‌که‌ بده‌ینه‌وه‌، من له‌گه‌ڵ هه‌ندیک که‌سی تر دا قسه‌ ده‌که‌م و سه‌رجه‌می چیرۆکه‌کانیان وه‌ک یه‌که‌:

ناچار کراون مال و حالیان بهجی بهیلن، ریگی کوردستان بگره بهر و به زحمه‌تیکي زۆر گه‌شستوونه ته ئیره. یان کهسانیکیان له ترسا و پیش نهوه دهستی پیاوانی ریژیمیان بگاته سه ماله‌کانیان بهجی هه‌شستووه و ئیسته له‌م که‌مه‌دا بهو هیوایهی رۆژنیک شه‌ر ته‌واو بیت و بگه‌رتنه‌وه، ژیان ده‌به‌نه سه‌ر.

هه‌لومه‌رجی ناو ئه‌م که‌مه‌ مه‌یله‌و باشه، خه‌لکه‌که وه‌ک پتویست نان و خۆراکیان پێ دهری و هه‌ست به برسییه‌تییه‌کی ته‌واو ناگرێ، به‌لام بۆ زستان و هه‌رزى به‌فر دۆخه‌که دژوارتر ده‌بیت، به دیوی ئیرایش زستانی ئه‌م ناوچه‌یه سه‌خت و سه‌خه‌ت ده‌رباز ده‌بیت. دوکتۆریکی گه‌نج، که خۆی لاقیکی به له‌فاف پیچراوه و به یارمه‌تی گۆچانیک ده‌روا به‌پتوه دیته سه‌ر ریگه‌که‌م و پتشم پێ ده‌گرێ:

- تۆ ده‌بیت هاوکاریمان بکه‌یت به‌لکو له ده‌روه یارمه‌تیمان پێ بگات، ئیمه وه‌ک پتویست ده‌وا و ده‌رمانمان بۆ چاره‌سه‌ری ئه‌م خه‌لکه‌ نییه و له‌به‌ر نه‌وه‌ش هه‌موو رۆژ و شه‌وێک منداڵ به پیش چاومه‌انه‌وه ده‌مرن. داوا بکه له خه‌لکه‌که‌ت یارمه‌تیمان به‌ن.

سه‌رنجم ده‌روا بۆ لای کوپیکی بچووک، که هه‌ر کوێک ده‌رۆم و ده‌وام ده‌که‌وێ. هه‌ول دهم قسه‌ی له‌گه‌ڵدا بکه‌م به‌لام وه‌ک نه‌وه سه‌یبه‌ریک به دوايه‌وه بێ بۆی دژواره له شوێنێکدا راوه‌ستێ و سه‌یری جیگه‌یه‌کی تایبه‌تی بکات. زه‌کیه له‌م باره‌وه ده‌لێ:

- ئه‌م کوپه‌ دواى نه‌وه‌ی که‌وتووه‌ به‌ر بۆمبارانیکى خه‌ست و پر مه‌ترسی، تووشی جوێریک شوک و هه‌ژانی ده‌روونی بووه، منداڵی له‌و جۆره‌مان زۆرن به‌لام هه‌ست ده‌که‌م ئه‌م کوپه‌ روو له باشبوونه‌وه بچێ.

له‌گه‌ڵ سه‌عدوڵلا شه‌وه‌که‌ی چوینه هۆتیلیکی مۆدیرن و پتکه‌وه له سالۆنی خواره‌نه‌که‌یدا نانمان خوارد. گروپیکی مۆسیقا، به شێوه‌یه‌ک، که

نزیکه گوتمان که بکن خهریکی خویندنی سترانی پۆین، خه لکی به دور
یه کتردا دانیشتوون و بئ نهوی ههست به خه م و نیگه رانییه ک بکن
خهریکی خواردن و خواردنه و من له سه عدوللا دهرسم ناخو شتیک نییه
لهو شورشه نهو پیتی ناخوش یان خراب بی؟

- بۆچی نا، به بهروای من پیشمه‌رگه وهک پتویست ریز و قه‌دریان ناگیرئ، ئه‌وان حازدن گیانی خۆیان بۆ ئەم شۆرشه‌ بدهن، خواردنیان له به‌ره‌ی شه‌پیش چا و نانی وشکه‌ که‌چی قه‌ت گله‌ و گازنده‌یه‌کیان لێ نابیسرئ، به‌لام ئاقمیک بورژوا هه‌ن سه‌ره‌پای ئەوه‌ کاریکی به‌نرخیش بۆ شۆرش ناکه‌ن دهرغه‌تی مال و ئۆتۆمۆبیلی خۆشیان هه‌یه‌ و هه‌موو ئەوه‌شیان له‌ موڵک و مالی شۆرشه‌وه‌ یێ که‌شته‌وه‌.

من خۆم مانگیك ۳۰ دینار له شۆڤش وهردهگرم و له راستیدا ئهوه نیوهی ئهوه پارمیه، که من وهک "ریکتۆر" له که رکووک وهرم دهگرت. بهو حالهش مووچهی ئیستهی من سی جار ان له هی پیتشمهرگیهک زۆرتره. دیاره ئهمه به تهواوی خراب و نادروسته. من کاریکی وا گرینگ بق شۆڤش ناکهم، له راستیدا ئهوه پیتشمهرگن بهرهوام خزمهتی شۆڤش دهکن و باری ههره گران لهسه شانی ئهواندایه. من ئهوم لا خراوه، که بهم شتیهیه لهکهل پیتشمهرگهرا دهجووتنهوه.

به لأم سهره پای نهومش، که تو دهرانی هیندیک کهس له سامانی شقرش
خویان دهوله مند دهکن، له کاتیکدا هاوولاتییهکانیان به دژواری بهرهنکاری
دوژمن دهنهوه، بهو حالهش تو به دل و گیان پشتیوانی له م شقرشه
دهکیت؟

– ئەي چۆن؟ زۆر سەرشەپ، كە مەن ئەم كارە دەكەم، ئەم جۆرە شتانە بە ھاسانە لەناو ناچن، لەنى كەم لەم بەشەى دىنا، جارى نا، ئىمە پىويستمان بە ھەندىك كاتە. تۆ دەزانى كە ھەموو كوردىش فرىشتە نەن. روونە منىش

پیم وایه راپه رایه تی جهنه رال بارزانی و نهوانی تر ده بوو کار بق نه هیشتنی
نهم دیار دمی بکن و هیندیک لهم کسه بی نرخانه لایبهن به لام راستی نیمه
نیسته هه موو بایه خمان له سر شه ره و کاتمان بق نهم گرفتانه نییه.

توقهت گومانته لهم شۆرشه نه بووه؟

- نا، هیچ کات، شتی وا له گهل من ناگونجی.

لهوپه ری راستیژی و دلسۆزییه وه سه عدوللا جۆرتیک دوودلی پتیه دیاره
و من له بهر خۆمه وه ده لیم بلی من ته نیا رواله تی نهم شۆرشه م بینیی و
نه چوو پتیه ناو ناوه رۆکیه وه، بق پیشتر نه که وتمه بیرى نه وه لهم باره شه وه
هیندیک پرسیار بکه م؟

له سه عدوللا ده پرسم، راستی، نه و که سانهش که نیوه به جاش ناویان
دمهن، نهوانیش کوردن وا نییه؟

- به لی. به شیکیان کوردن، زۆریه یان خه لکی شاره کانن به لام سی
عه شیره تیش له بادینان هه ن - هه رکی، سوورچی و زبیری - هه ر له
سه رمتاوه دژی شۆرش بوون. نهم عه شیرمه تانه له ناوچه کانى مووسل، دهۆک
و ئامیدی دهژین. تا سالی ۱۹۶۷ تیکرای نه مانه له گهل حکومه تدا بوون
به لام دواتر وازیان هینا و هاتنه وه پال شۆرش و بارزانییش قبوولی کردن.
نیسته ته نیا ژماریکی که میان له خزمه تی رژیمدان و نهوانهش قازانجیان
له وه دایه چهک و تفاق به قاچاخ بق نیمه دابین بکه ن.

کاتیک له رهزانیه وه ده گه پتیه وه بق تاران به فڕۆکه ی زیده مۆدیرنی ئیران
ئیر- ده پۆم و شه مالیشم له گه لدا دئ تا نه رکی نوئ، واتا وهک نوینه ری
شۆرش له و شاره دهست پی بکات. من دوودلی خۆم بق نه ویش ناشکرا
دهکم و ده پرسم، که راستی، نیوه ته نیا شوینی دیله عه ره به کانتان پتیشانی
من دا، نه ی جاش، شوینی نه وان ناله بار و هه لسوکه وتتان له گه لیاندا
خراپته ره؟

- بەلەن، لەگەل ئەوان خراپ مامەلە دەكەين لە بەراورد لەگەل
عیراقییەکاندا، بەلام نە یەكجار زۆریش. ئەمە زیاتر پتوهندیی بەووە هەیە،
كە خەلك رەكی لەوان زیاترە، ئەوان وەك خۆفروش و خایەن چاوی لێ دەكرێن.
لەبارەي كێشەي نێوان عەشیرەتەكانەو، ئەگەر شەر بەكۆتا بێت، ئەم
كێشەنە سەر هەلەدەدەنەو؟

- نا، ئێستە هەموو شتیك گۆراو، ناكۆکییەك لە نێوان هۆزەكاندا
نەماو، شۆرش بوووە هۆی یەكگرتنی كورد. بۆ نموونە پێشمەرگە، هەر
كەسە و لە گۆشەییەكی ئەم ولاتەو هاتوو، سەر بە عەشیرەتی جیاواز و بە
زاراوەی جیاواز قەسە دەكەن. نا ئەمە كێشەییەكی وا نییە ئێمە ئەگەر لەم
شەرە سەرکەوین، لە ناشتیشدا سەردەكەوین و من لەم بارەوێوە دلنایات
دەكەمەو.

دیاره من لەم سەفەرەدا شتیكم لەدەست دا ئەویش بێنیی ئەو كوردە
بەكرێگراوانە، كە دیلی لای شۆرشن. دەبووا بە چاوی خۆم ببینم چۆن
هەلسوكەوتیان لەگەلدا دەكرێ. گومانێكم لە راستبێژی شەمال نییە بەلام
دلنیا نیم ئەو لەم بارەوێوە هەموو شتیك دەزانێ و تازە درەنگیشە بۆ
كەپانەو و زانیی ئەم راستییە.

لەگەل شەمال لە فرۆكەخانەو بە تاكسییەك خۆمان دەگەیەنینە تاران و
نێزیک بە ساتێك لە دواي شوێنی حەوانەوێەك دەگەرێین و سەرەنجام
دیوێكی دوو كەسیمان لە هۆتیل "میامی" دا دەست دەكەوێ. من تەلەفۆن بۆ
بألۆزگی سوێد لە تاران دەكەم و دەرسم داخوا ئەوان راپۆرتێکیان لە
كوردستانی عیراقەو دەوێ؟ ئاخەر دەزانم ئەو ناوچەیی شوێنێكی
دوورەدەستە و بألۆزی سوێد لە ئێران یان عیراق بە هاسانی ناتوانن
دەستیان پێ رابگات و ناگەداری لەبارەو پەیدا بکەن.

بألۆز زۆری پێ خۆشە گوێ لە من بگرێ و بزانی چیم بۆ باسکردن هەیە،

بۆیه من رڼی دمهکوم بڼی نهوئى تا له نيزيکهوه بڼی باس کهم. باس و خواسى
 نيمه نيزيک به سهعاتيک دمهگرڼى و لهم ماوهيه دا من بڼم دهرمهکوى بالويز
 هم به وردى شارمزاى دڅخى کورده و همميش له دلوه چاکهئى نهوانى
 دهوئى، به لام نهو دهبيت نه م شته تنيا وهک روانگه و بڼچوونى څوئى راگرڼى
 و تیکه لى کار و نه رکى ديپلوماتيکى نهکات.

به لام سوئد دهتوانئى چه شتيک له م بارهيه وه بکات؟

- هيچ. هينديک هاريکاريى مړوئى، له وه زياتر نا.

ننگر وايه سوئد ناتوانئى نه م کيشهيه له يو ئين بيتنه گړوئى؟

نا، نه م به ته و اوئى نامومکينه، کارى وا ماناى برينى پيوهندي له گهل
 عيرافه و نيمه توانى شتى وامان نيه. هيچ هيوايهک بڼ چارمه سرکردنى
 نه م کيشهيه نابرينئى، مړوئى دهتوانئى سؤز و هاودردى بڼ کورد نيشان
 بدات و نه م ش هاسانه به لام پياو دهبيت بزائى که هيوايهک بڼ خهباتى
 نهوان نيه. کوردستانىکى خڼ به رتوبهر له عيراق لهبارى سياسيهيه وه
 نهگونچ و نه شياوه.

من دمهگريتمه وه بڼ شوئنى خڼم و باسى ديدارمهکى خڼم و بالويز بڼ
 شه مال دهگيرمه وه. پتي ده ليم، که هم موهر واتان پتي ده لين:

"خهباته که تان رهوا و داخوازيه کانتان دادپهروهرانه، به لام به داخه وه
 نيمه ناتوانين يارمه تيه که له م باره وه بکين". روژتيک ديت کورد له سر گړى
 زهوى بسړينه وه و ناسه وارتيکيان نه م پينئى، هر دهولتيش له بهر خڼيه وه
 نه م پي خراب بيت به لام که سيک نايهت پيشى نه م کاره بگرڼى.

شه مال بيدهنکه، کاردانه وهيه کى لى نابينم. ناچار من توپره دهم و ده ليم:
 ناخر خڼ نيوه ناتوانن تا هتايه دريژه به م شپه بدن و به گڼ هم مو
 سوپاى عيراق، سؤفيهت، رهنکه تورکيا، سووريا و ئيرانيشدا بچنه وه.
 دهبيت پلان و بهرنامه يه کتان بڼ خهباته که تان هه بيت.

شەمال لەسەرمخۆ دەلت:

- کێوەکان.

من دەزانم کێوەکان هەن بەلام لە پای ئەم کێوانەدا لە برسا دەمرن.

- ئێمە پلانی کێمان هەیە، دامەزراندنی دەولەتیکی نوێ بۆ عێراق، ئە دەولەتی کوردستان، دەولەتی عێراق، ئۆپۆزیسیۆنی عێراقی هەن بە نەهێنی لە لایەن میسر و سووریاوە پشتگیرییان لێ دەکری ئێمە ئەم رێگەیە وەک رێگەی دەربازبوون دەبینین. ئەگەر لەم بارەیهوه سەرکەوتوو بین و ئەم بەرەیه پێک بێت هەم کورد و هەم عەرەبیش پشتیوانیی ئەم کارە دەکەن.

لە رۆژنامەی ئینگلیزی زمانی "تێهران جورنال"دا وتاریکی سەرنج ڕاکێش دەبینم باسی فرۆکەییەکی "ساس" دەکات ناچار کراوە لە بەغدا بنیشیتەوه.

لە درێژەی وتارەکەدا هاتوو:

"فرۆکەییەکی کۆمپانیای سکاندینافیا ئایرلاینز کە لە یۆنانەوه بە نیازی تاران بەرپۆه بوو لە ئاسمانی عێراق ناچار کراوە بنیشیتەوه و چەندین سات ڕاگیراوە. گویا ئەم فرۆکەییە "بێ مۆلەت چوومە سەر ئاسمانی عێراق". و تەبێژی کۆمپانیای ناوبراو ئەم رووداوە پشتیواست دەکاتەوه بەلام دەلت ئەوان مۆلەتی فرینیان بۆ ئەم کارە هەبوو و لەم بارەیهوه نەبویست زیاتر بدوێ... دوکتۆر ئاغاخان سەعید یەکیک لە رێبوارانی فرۆکەکە وتی کە سات لای نۆ فرۆکەوان ئاگەداری کردین ئێمە لە ئاسمانی بەغدا و هێچی تر. دواي نیشیتەوه سەربازانی عێراق دەوری فرۆکەکەیان دا، هێندیک قەسەیان لەگەڵ فرۆکەوانەکەدا کرد و دوايە بە وردی بەناو فرۆکەکەدا گەران. دوايە ئەفسەرێکی عێراقی هات و داواي لێبووردنی لە رێبوارەکان کرد و گوتی فرۆکەوانەکە بە هەڵە هاتبوووە سەر ئاسمانی عێراق.

هەفتەیکە دووجار فرۆکەیک لە تارانەوه دەپوات بۆ کۆپێنهایگن و ئەمەش کورتترین رێگەیە بۆ گەڕانەوهی من. بۆیە بلیتیکم کڕی تا لەم رێگەیهوه

بگه پتمهوه. به پتی پلان ده‌بووا نهم فرۆكه‌یه به‌سه‌ر تورکیادا ب‌روات بۆ
 نه‌سینا، به‌لام دواى نه‌وه ئیمه ده‌رووبه‌ری ساتیک فرین، فرۆكه‌وان ناگه‌دارى
 کردین، که ئیمه له‌سه‌ر شارى به‌غداين. من به‌ په‌له‌ چوومه پتیش و له
 که‌سایه‌تیی فرۆكه‌که‌م پرسى ئیوه بوون جارێكى تر ناچار کران ب‌ینه‌ خوار؟
 تیکرا به‌ سه‌رسوورمانه‌وه ده‌پرسن تۆ چۆن نه‌مه‌ت زانیوه؟ له‌ درێژدا ده‌لێن
 ئیمه‌ مۆله‌تى فرینمان هه‌یه‌ و جارى پیشووش هه‌مانبوو. راستى به‌م شتیه‌یه
 هه‌ینانه‌ خوارى فرۆكه‌یه‌کى سیفیل جگه‌ له‌ چه‌ته‌کارى هه‌یجى تر نییه‌. به‌لام
 نه‌وان به‌ دواى یه‌کیک له‌ رێبه‌رانى کو‌رده‌وه‌ بوون بۆیه‌ دواى نیشته‌وه‌مان
 هاتنه‌ ناو فرۆكه‌که‌ و چاویان له‌ پاسپۆرتى هه‌مووان کرد.

دیاره‌ تاقه‌ دیتیکیش له‌م باره‌یه‌وه‌ له‌ رۆژنامه‌کانى سوێددا نه‌نوسراوه‌.
 من له‌ به‌رزایییه‌وه‌ رووناکیی چراکانى به‌غدا ده‌بینم و روو به‌ ده‌ریای
 ناوه‌راست درێژه به‌ فرین ده‌ده‌ین.

زستان ده‌ستى پى کردووه‌، دوێنێ سهرمه‌تای باوبۆران ده‌ستى پى کرد و
 نه‌م‌رۆ یه‌که‌م به‌فرى سال‌ بارى. به‌ر له‌ سێ هه‌فته‌ دواين هه‌واڵم له‌
 کو‌ردستانه‌وه‌ پى گه‌یشته‌ و له‌به‌ر خۆمه‌وه‌ ده‌لێم ب‌لێى مسته‌فا بارزانی
 سه‌رکه‌ پیاو‌زى نه‌و گولانه‌ی، که‌ من به‌ دیارى بۆیم بردبوو کو‌ردب‌یتنه‌ ژیر
 خاکه‌وه‌؟

دوا و نه

شهرکه سهرانسری زستان دريژهی دهبيت. له نامه يه کدا که رږزی ۱۷ ی
تشرینی دووهم نووسراوه، سه عدوللا بوم باس دهکات:

"له په لاماریکی شه وانه دا هیژمکانی پیشمرگه، کتوی (سهرتیز) که له
سهروی گهرووی عومهر ناغاوویه له دوزمن سندهوه. له شهره سی هیژی
گهوهی ریژیم به دهستی پیشمرگه تهروتوونا کران. له رږزانه دا هیژمی
پیشمرگه به نیازی پاشهکشه به دوزمن بق پیدهشتهکان دهستی پی
کردوه، من له و باوه په دا نیم عیراقییهکان بتوانن له زستانه سهخته له
به رانبهر په لاماری ئیمه دا خویان راگرن. له وانه په پیش نهوه درهنگ بیت
پاشهکشه بکن و برقه خوار چونکه هیژی توپخانهی ئیمه ئیسته به
توانتره و رږزانه زیانی کاری به وان دهگه یینی."

توژیک پیش له کریسمهس نامه یه کی ترم پی دهکا و تییدا هاتووه:

"من نازانم تو منت له بیر مابی یان نا، به لام پیم وایه له بیرت ماوه
چونکه من په کییک له دوستهکانی تو. ئیمه له کوردستانی عیراق په کمان
بینی، له بهرهی گهرووی عومهر ناغا. نه گهر گرووی دژه تانکی
پیشمرگه کانت له بیر مابیت دهبيت ناوی فازل جهلال، نهو قوتابییهی له
به غذاوه هاتبوو و بهرپرسی نهو تیمه بوو له بیر بیت. من نهو کهسم."

تو به لیتن دا که گه راپهوه له سر ئیمه، من و هه قاله کانم بنووسی. نازانم
گه رهکته چوژن هم داستانه بنووسی به لام من دهوانم له باره یوه یارمه تیت
بدهم.

من ئیستە لە یەکیک لە نەخۆشخانەکانی کوردستانم. لە بیرمە کاتیک تۆ خەریکی رۆیشتن بووی ئێمە چاوەروانی هێرشێ چوارەمی هێزمەکانی عێراق بووین. دواى چەندین هێرشى تر کرانه سه‌رمان و من له سێزدەمین هێرش، که دژوارترینیان بوو بریندار بووم و ئیستە لێرم. رێککەوتی ئەم هێرشە و برینداربوونی منیش رۆژی ٢٦ی تشرینی دووهم ١٩٧٤ بوو. شانی راستەم بەرکەوت و بە دژواری بریندار بوو. ئیستە بآلی راستم لە کار کەوتوو و دوکتۆر دەلێن هیچ کات چاک نابێتەوه. من زۆر نارەحەتم چونکە ئیدی ناتوانم بگەرێمەوه بەرەى شەپ.

هەروەها من نامەیەکم لە سەعید دزەبییه‌وه پێ دەگات تێیدا دەنوسێ:

"پێم وایە من بۆ تۆم باس کرد که رەنگە کورد بتوانن لەسەر سنووری ناوچهی کوردستان بسازێن بۆ ئەوهی ناشتی بێتە دی، بەلام ئەم شتە ئیدی بەو شیوهیه نیه. جەنەرآل بارزانی وتویه ئێمه هەرچییهک باجی زۆرتر بدەین ئەوان زیاتر داوا دەکەن و کورد هەموو رۆژیک خەریکن باج بەم رێژیمە دەدەن.

ئێستە عێراق میگی ٢٢یشی لە سوؤفییه‌ته‌وه پێ گەیشتوو و رۆژانه دۆلی چۆمانی پێ بۆمباران دەکا. لە تاکه په‌لامارتکدا پێنج ژن و مندآل، که بۆ خۆشاردنەوه په‌نایان بردبووه ژێر پردیک له نزیک قەسرولسەلام - ئەو شوێنەى تۆی تێدا دەژیای - کوژران، هەمان رۆژ ١٥ کەس لە گەڵآله کوژران. فرۆکەکان هەموو رۆژ، لە سات نۆی بەیانیه‌وه تا پێنجی ئیواره بێ پسانەوه بۆمبارانیان کرد. من هەر جۆرێک بێ توانیومه سەری خۆم دەرکەم و جگە لە برینێکی سووک چى ترم بەسەر نەهاتوو بەلام لەو برۆایەدا نیم لەناو ئەم ناگرى بۆمبارەدا شانسێکی زۆرم بۆ ژيان و مانەوه هەبێت.

لە ناوه‌راستی کانونی یەکه‌مدا رۆژنامه‌کانی سوێد باسیان کردبوو، که رێژیمی بەغدا ئێران تۆمەتبار دەکات، که فرۆکەیه‌کی عێراقیی بەرداوه‌ته‌وه.

من لهبر خۆمه وه ده لێم سه ره نجام ئێران گه یشتوو ته کیانی و بێزار بووه له وهی فرۆکه ی عێراق هه ر رۆژه ئاسمانه که ی دهبه زێتن و به مووشه کیک ئهم فرۆکه یه ی داخستوو ته خوار. یان نا، کورد خۆیان توانیویانه به چه کی دژه هه وایی ئهم کاره بکه ن. رۆژنامه کان له م باره یه وه هێچی تریان نه نووسیوه به لام سه عدوللا بۆی نووسیوم که چۆن بوو:

- فرۆكەى بەردراپەو ٤٦ دانە

- ژمارەى ھىرشى ھەوايىي دۆژمن ٣٩٧٨.

- گوندى بۆمبارانكراو ٥٦٩ گوند.

زيانى لايەنى كوردى:

- ٨٧٦ پىشمەرگەى كوژراو.

- ٢٢٣٨ پىشمەرگەى بريندار.

زيانى خەلكى سىڧىل:

- ١٧٥٤ كوژراو و بريندار.

لە ناوھەراستی كانوونی دووھەدا پاپۆرتیکى ترم لە سەعیدەوھ پێ دەگات:

”زستان بۆ ئاوارەکان مانای رهنج و ئازاریکی فرەوانە، زۆرتیک لە بنەمالە کوردەکانی بادینان سەرھەرای دژواری خۆپاگرییان لە بەرانبەر دۆژمندا کرد بەلام سەرھەنجام زۆری بەفر و سەرما چۆکی پێ دادان و ناچار بوون روو بکەنە سنووری ئێران. بێینی ئێو دیمەنە گەلیک دلتەزینە، بەر لە مانگیک مەرۆف دەیتوانی بێینی منداڵ بەو سەرمايە لە تیزیک حاجی ئۆمەرەن بە دەوری ئاگریکەوھ شەو و رۆژ ھەلدەلەرزین و چاوەپوان بوون تا رتگەیان بدرێ بۆن بۆ کامپەکان لە ئێران. لەو کەمپانەش وەک پتویست چادر دەست ناکەوێ و ئەگەریش ھەبێ ھێندە تەپ و قورپوین ژیان لەناویاندا مەحالە. بەو حالەش ھێشتا گەلیک خەلکی ئاوارە ھەن، کە ھێشتا ھیچ جێگەپەکیان نییە تیدا بژین و ھێندیکیان لەناو ئەشکەوتاندا دەژین، کە بێ گومان ناتوانن زستان ببەنە سەر.

بۆ پىشمەرگەش دۆخەکە ھەر وایە، بەشى ھەرە زۆریان تەنیا پەتوویەکیان ھەیە خۆیانى پێ لەم سەرما و زوقمە بپارێزن بەلام خۆپاگرى و بەرخۆدانیان ھەروا بەردەوامە. رێژیم زیانیکی زۆری بەرکەوتوو بەلام

هیشتا له بهرهی رواندزدا پاشهکشی نه کردوه.

گوتویژ له گهل به کر و سه دامدا تهواو بوون، نه مانه دهیت جارتک بق همیشه تیک بشکین، بپوا و متمانهی نیمه زۆر بهرزه، دهزانین بیگومان هر سهرده کهوین و نهوی ماوه تنیا پتومندی به کاتهوه هیه دهنا سه رکوتن هی نیمهیه.

سوپای عیراق کهم کهم دهستی به کشانهوه کرد به لام هاوکاتیش خۆی بق هیرشی به هاری ناماده دهکرد. هرکه ههوا باشتر بوو بۆمباران زیاتر بوونهوه و فرۆکه سۆفیه تییه کان جارتیکی تر روویان له ئاسمانی کوردستان کردهوه.

له بادینان برسپیه تی زۆری بق خه لک هینا، سنووری تورکیا ته نانه ت بق که یاندنی یارمه تی مرۆفیش داخرابوو. تاقه ریگه به رهو رۆه لات - نهو ریگه یه بریفکانی و هه فالانی به هه زار زمحمه ت سازیان کرد - له بهر زۆری به فر داخرابوو، ئیمکانی هاتوچۆی نه مابوو. له م دۆخدا سوپای عیراق بۆمبارانی گوندهکانی بادینانیشی دهست پێ کردهوه.

رۆژی ٦ی ئادار سه رکۆماری جه زانی رای که یاند، که له میوانیه کی "چاخواردنهوه" دا توانیوه بواری ریککهوتنیک بق نه هیشتنی کیشی سنوور له نیوان ئیران و عیراقد هه راهم بکات و له وینه کهدا ده بینرا شای ئیران و سه دام حوسین په کترین له نامیز گرتوه.

رۆژی دوایی له هه موو بهر مکانی شه ردا هیرشی به رینی سوپای عیراق دهستی پێ کرد. هه موو جۆره هیزیک، تانک، فرۆکه و ته نانه له شکری تازه دامه زراوی سوپای عیراق، که به "قه یله قی جهوت" ده ناسرا به شداری نه م په لاماره ی کرد. بهو حاله ش کورد ساز نه بوون ریگه ی گوتویژ له گهل دهوله تی عیراقد بگرته بهر به لام بۆشیان دژوار بوو له بهرانبه ر نه م هیرشانه دا خۆیان راگرن و گه رووی عومه راغا کهوته دهست دۆژمن.

سەرمتا باسی ئهوه دهکرا ئێرانیش سنووری خۆی داخستووه، به پیتی
هههوالی ئاژانسهکان، تهقه مهینی کورد رووی له تهواویوون کردووه و
فرۆکهکانی عێراق ئازاد و بێ ترس به سه رهیز و ناوچهکانی ئهواندا
دهسوڕینهوه.

دوای چهند رۆژ شهپی خوێناوی و گران، راپۆرت گهیشته که کورد
ناچاری تهقه وهستان بوون. چارهنووسی کورد له پیلانیک له تاراندا دیاری
کرا.

تهواو ١٦ مارس ١٩٧٥

لەم کتیبەدا:

من زۆرم بێ خوێشە چەند روژێکی لە گەڵدا بۆ بەلام لام وایە کە داوایەکی لەو جووڕە زۆر ژیرانە نەبێت. ئێستە سات لە یەکێ شەو تێ پەریوە و من کەمێک تێ گەیشتووم، ئەو لە شەو داوە ئەم شۆڕشە کورد پلانی بۆ داوە نۆی و رێبەری دەکۆت. لەم کاتەدا بێدەنگی بەسەر گشت بەرەکانی شەردا ژالە و چرای هەموو مالان و ناگری گوندان کوژاوەتەو و خەلکی لە گەرمی خەودان بەلام ئەم پیرە جەنەرالە هیشتا هۆشیارە و خەریکی نەڕکەکانیەتی.

- من زۆرم بێ خوێشە گوێم لێت بێت باسی ژبانی خۆم بۆ بکەیت، بەلام دەزام ئێستە درەنگە و ئەم شەش کاتی فرە دەگرێ. رەنگە من بتوانم جارێکی تر، دواي شەڕ تۆ ببینمەو؟
- بەڵێ، تۆ هەر کات بخوازی بەخێر بێت بۆ کوردستان.

لەبەر خۆمەو دەلێم بە راستی گەورەپیاوانی دنیا لە بەرانبەر ئەم پیاوێدا چین؟ شای ئێران، کیسەنجەر، پالمە، ویلسۆن لە بەراورد لە گەڵ مستەفا بارزانییدا چ شتیکن؟ رەنگە ئەو دواوین رێبەری خەلک و هەروەها تاکە رێبەری لەو جووڕە بێت.

تورد ئالستروم

مەنتەدەن إقرأ الثقافي

للکتب (کوردی - عەربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

لای ۵۰۰۰